Iromonahul Grigorie

EXPLICAREA DUMNEZEIEŞTII LITURGHII

«Este mai important să cunoaştem minunile Sfintelor Taine decât să ne intereseze unde s-a făcut minunea sau ce foloase am tras»

Sfântul Ioan Gură de Aur

EXPLICAREA

DUMNEZEIEŞTII LITURGHII

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preasfinţitului Părinte GALACTION
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Traducere din limba greacă
Preot Ion Andrei Ţârlescu

Editura Bunavestire
Bacău – 2010

Nichita Ion
tel: 0234 543 705
0745 658 061

Ediţie îngrijită de:

Ierom. Porfirie Nichita

Traducerea a fost făcută după originalul grecesc:

Ιερομοναχου ΓΗΡΗΓΟΡΙΟΥ

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΣΧΟΛΙΑ

Ιερου Κουτλουμουσιανου Κελλιου

Αγιου Ιωαυυης Θεολογος

Αγιου Οροσ

1998

Sfintele Chilii Cutlumuşiene

Sfântul Ioan Teologul

Muntele Atos

1998

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

GRIGORIE, IEROMONAH

Explicarea Dumnezeieştii liturghii / eromonah Grigorie ; trad. de Andrei Târlescu. - Bacău : Bunavestire, 2010

ISBN 978-973-140-053-2

I. Târlescu, Andrei (trad.)

264:281.95

CUVÂNT ÎNAINTE

Hristos este Sfânta Liturghie

Când Hristos a vorbit pentru prima dată oamenilor despre Taina Sfintei Euharistii, S-a numit pe Sine *„Pâinea vieții"*, care a coborât din cer pentru viața lumii: *„Eu sunt Pâinea vieții. Părinții voștri au mâncat mană, și au murit. Pâinea care Se coboară din cer este aceea din Care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt Pâinea cea vie, care S-a pogorât din cer. Cine mănâncă din Pâinea aceasta viu va fi în veci. Pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este Trupul Meu"*[1].

Hristos este *„Pâinea vieții"* Care a coborât din cer (*Cel care S-a coborât*), puterea Sfântului Duh. A coborât de ziua Bunei Vestiri în Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, iar Fecioara s-a făcut *„cu daruri dăruită, binecuvântată"*, născându-L pe Acesta. Hristos este Pâinea vieții Care a coborât în continuu din cer (*Cel ce a coborât*), puterea Sfântului Duh. Se coboară la ceasul în care Născătoarea

---

[1] Ioan 6, 48-51.

mulţumeşte pentru Vestea cea Bună, Sfânta Biserică făcându-se *pământ binecuvântat* din care răsare Pâinea vieţii.

Acest eveniment al venirii lui Hristos în lume şi al prezenţei Lui în Biserică îl trăim în Sfânta Liturghie. Pentru că Sfânta Liturghie este Hristos din mijlocul nostru: *„Şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului. Amin*”[2].

Şi dacă Sfânta Liturghie este Hristos *împreună cu noi*, o explicare a Sfintei Liturghii este în realitate cuvânt despre Hristos. Sfinţii Evanghelişti şi Părinţii noştri purtători de Dumnezeu ne-au vorbit despre Hristos, aşa cum aceştia L-au trăit, aflându-Se mereu lângă ei în Sfânta Liturghie: *„Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noştri, ce am privit şi mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieţii. Şi Viaţa s-a arătat şi am văzut-o şi mărturisim şi vă vestim Viaţa de veci...*”[3].

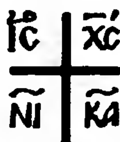
Un „comentariu” al Sfintei Liturghii făcut în zilele noastre, ar fi trebuit să fie deci o întâlnire şi o atingere a lui Hristos de către un om muritor. Însă cel ce scrie aceste rânduri este orb, surd şi neînduhovnicit. Din această cauză a făcut referinţă la cei care au văzut Lumina cea adevărată şi la cei care au ascultat Cuvântul Stăpânului şi L-au atins pe Acesta. Această carte sunt trăirile din Sfânta Liturghie a sfinţilor, este Sfânta Liturghie aşa cum

[2] Matei 28, 20
[3] I Ioan 1, 1-2

au trăit-o sfinţii, aşa cum a trăit-o şi cum o trăieşte şi astăzi Biserica noastră. Pentru că, lăsând la o parte timpurile grele pe care le traversăm, încă mai există inimi care ard de iubirea lui Dumnezeu. Sunt inimi care trăiesc prezenţa Lui lângă Sfântul Jertfelnic. Şi astăzi încă mai există suflete care în timpul Sfintei Liturghii slujesc împreună cu sfinţii îngeri şi cu sfinţii Bisericii. Trăiesc în împărăţia lui Dumnezeu cea binecuvântată.

Poate că vreun frate, care va citi trăirile sfinţilor din Sfânta Liturghie, cuprinse în această carte, va afla câştig, ajungând lângă ei, adică lângă Hristos. Acolo, în împărăţia lui Dumnezeu, îl rog să se roage *împreună cu toţi sfinţii* pentru cel ce a adunat din lucrările sfinţilor mierea care-l îndulceşte şi-l hrăneşte pe om.

27 ianuarie 1982,
Grigorie, ieromonahul.

Sfântul Ioan Gură de Aur

CUVÂNT ÎNAINTE

la ediția a treia

După prima şi a doua ediţie a cărţii *Explicarea Sfintei Liturghii* (1982 şi 1985), au mai urmat încă două ediţii (1987 şi 1991). Astfel ediţia de faţă este în esenţă cea de-a cincia.

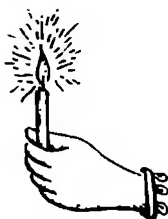
Timp de zece ani, timp în care a circulat cartea şi manifestările de cinste şi iubire din partea mulţimii de fraţi în Hristos, produc responsabilităţi pentru fiecare adăugire bună la acest *Comentariu* de faţă bazat pe textele Sfinților Părinţi. Simțul acestei responsabilităţi a dus la scoaterea ediţiei de faţă, care foloseşte traducerea unei bune părţi a textelor Părinţilor şi, în general, corectarea filologică a textului. În original rămân textele hagiografice şi liturgice dar şi câteva texte din Sfinții Părinți, care nu prezintă dificultăţi de comentariu.

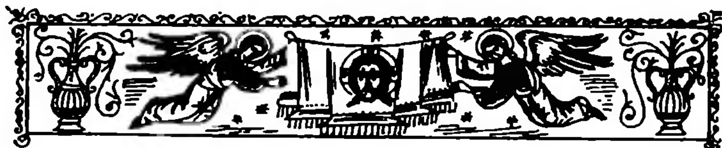
Cu ocazia acestei noi ediţii, cel care a încercat să prezinte trăirile Părinţilor purtători de Dumnezeu, vrea să mulţumească fraţilor cititori pentru manifestările lor de dragoste pentru această carte.

De asemenea vrea să mulţumească din inimă fraţilor celor care s-au ostenit dimpreună cu acesta, şi al căror aport adus la pregătirea acestei ediţii a fost unul foarte preţios.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi al Născătoarei de Dumnezeu şi binecuvântările Învierii ale celui între Sfinţi Părintele nostru Ioan Gură de Aur să călăuzească paşii lor spre împărăţia lui Dumnezeu.

Paştele 1992,
Hristos a Înviat!

I. INTRODUCERE GENERALĂ ÎN SFÂNTA LITURGHIE

1. Cina cea de Taină şi prima Sfântă Liturghie creştină

Pe durata unei cine pascale iudaice Iisus Hristos a săvârşit pentru prima dată Taina Sfintei Euharistii, Cina pascală a Bisericii. Era ultimul paşte pe care Domnul Hristos îl sărbătorea împreună cu ucenicii înainte de neprihănitele Lui Patimi.

Sfântul Evanghelist Matei scrie: *„În cea dintâi zi a Azimelor, au venit ucenicii la Iisus şi L-au întrebat: Unde voieşti să-Ţi pregătim să mănânci Paştile? Iar El a zis: Mergeţi în cetate la cutare, şi spuneţi-i: Învăţătorul zice: Timpul Meu este aproape; la tine vreau să fac Paştile cu ucenicii Mei. Şi ucenicii au făcut precum le-a poruncit Iisus şi au pregătit Paştile"*[4] sărbătorindu-l cu Învăţătorul lor.

Când ucenicii L-au întrebat pe Hristos unde să pregătească Paştele, bineînţeles că au vorbit de

[4] Matei 26, 17-19.

Paştele iudaic. Zice Sfântul Ioan Gură de Aur, că ucenicii „au pregătit Paştele. Pe când Paştele nostru a fost pregătit de Hristos. Şi nu numai că a fost pregătit de Hristos, dar S-a transformat şi în Paşti". Pe toată durata Cinei celei de Taină, Hristos a săvârşit Paştele iudaic, dar şi Paştele creştin, „şi paştele simbolic, dar şi paştele adevărului. Pentru că aşa cum pictorii, pe aceeaşi pânză, mai întâi trasează liniile şi desenează umbra, iar deasupra adaugă culorile propriu-zise, la fel a făcut şi Hristos: Pe aceeaşi masă a desenat Paştele simbolic adăugând Paştele cel adevărat"[5].

Primii trei Evanghelişti şi Apostolul Pavel ne dau descrierea Cinei cele de Taină: *„Iisus, luând Pâine şi binecuvântând, a frânt şi, dând ucenicilor, a zis: Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu. Şi luând paharul şi mulţumind, le-a dat, zicând: Beţi dintru acesta toţi, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei Noi, care pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor. Şi vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viţei până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, în împărăţia Tatălui Meu"*[6]. Aceasta a fost prima Sfântă Liturghie pe pământ.

* * *

Descrierea primei Sfinte Euharistii este în acelaşi timp descrierea întâlnirii la Cina cea de

---

[5] EPE 35, 574-76.

[6] Matei 26, 26-29; Marcu 14, 22-25; Luca 22, 15-20; I Corinteni 11, 23-26.

Taină a timpurilor apostolice. În locul protosului de la această adunare nu este Hristos, ci Sfinţii Apostoli, care sunt chipuri vii ale Învăţătorului lor. Astfel la prima Sfântă Euharistie primii creştini trăiesc prezenţa lui Hristos aşteptând Înălţarea Lui cu slavă. Simţământul acestei prezenţe a lui Hristos şi aşteptarea celei de-a doua veniri a Acestuia, dau acestor întâlniri la Cina cea de Taină, a primilor creştini, o atmosferă de bucurie şi tresăltare duhovnicească[7].

În timpurile apostolice înainte de Taina Sfintei Împărtăşanii se săvârşea cina iubirii. Astfel, credincioşii trăiau Sfânta Euharistie ca pe o cină a iubirii, aşa cum Cina cea de Taină a fost Cina iubirii nesfârşite a lui Hristos pentru ucenicii Lui[8]. Deoarece odată cu trecerea timpului s-au întâmplat anumite lucruri de la o regiune la alta, Sfânta Euharistie s-a separat de cina iubirii[9].

Când Sfinţii Apostoli au început să trimită epistole către bisericile locale, adunările la Sfânta Euharistie ale credincioşilor începeau cu citirea unei astfel de epistole[10]. După citirea epistolei se săvârşea *sărutul iubirii* despre care vorbeşte des

---

[7] Fapte 2, 46-47.

[8] Ioan 13, 1: *„Iisus i-a iubit pe ai Săi cei din lume, până la sfârşit i-a iubit"*. Vezi şi Ioan 13, 34.

[9] I Corinteni 11, 17.

[10] Coloseni 4, 16; I Tesaloniceni 5, 27. Faptele Apostolilor ne spun că Adunările se făceau seara, în foişorul unei case (20, 7 ş.a.m.d).

Sfântul Apostol Pavel la sfârşitul epistolelor lui[11]. După sărutare slujitorul Tainei îi binecuvânta pe credincioşi: *„Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi"*[12].

După binecuvântare se rostea rugăciunea de mulţumire şi cuvinţele Domnului: *„Luaţi mâncaţi... Beţi dintru acesta toţi..."*. În continuare se rostea rugăciunea epiclezei Sfântului Duh. Aceasta era cuvintele Domnului pe care le-a zis ucenicilor imediat după săvârşirea Tainei: *„Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine"*[13]. În cele din urmă Sfântul Trup se frângea şi urma Sfânta Împărtăşanie cu Trupul şi Sângele Domnului[14]. Aşa se săvârşea dumnezeiasca Euharistie în timpurile apostolice.

2. Primele rugăciuni liturgice

Secolul II şi III după Hristos este perioada prigoanei Bisericii. Din această perioadă avem câteva rugăciuni liturgice, ca acelea care se găsesc în *Didahiile* şi în *Tradiţia Apostolică* a Sfântului Ipolit al Romei. Sfântul Iustin, de asemenea, ne dă

---

[11] II Corinteni 13, 12; Romani 16, 16.
[12] II Corinteni 13, 13.
[13] Ioan 15, 26-14, 26 şi 16, 14.
[14] I Corinteni 11, 27-29.

două descrieri pe scurt ale Sfintei Liturghii. De observat faptul că există încă o anume libertate legată de formularea rugăciunilor Sfintei Liturghii. Spune învățătura: „Profeților le este permis să rostească rugăciuni câte vor"[15], pe când Sfântul Iustin stabilește faptul că slujitorul „rostește rugăciuni de mulțumire, în funcție de pregătirea acestuia"[16].

Începutul acestei perioade se suprapune cu separarea Sfintei Euharistii de cina iubirii. Biserica trece de la perioada învățătorilor cu har și a profeților, care-și petrec provizoriu timpul în bisericile locale, la perioada păstorilor definitivi din aceste biserici. Adunarea pentru Sfânta Euharistie se săvârșea îndeosebi la primele ore ale dimineții, în loc să se săvârșească seara, și ca loc de desfășurare a Adunărilor se foloseau locurile unde au fost înmormântați Sfinții Martiri. În ultimii ani din primul veac Sfintei Liturghii a fost adăugată *Cântarea de biruință*[17].

În *Învățătura Sfinților Apostoli* (Didahie), care a fost scrisă în jurul anului 100, găsim primele rugăciuni ale Sfintei Liturghii: „Pentru Sfânta Împărtășanie, să mulțumiți așa: Prima oară pentru potir: Îți mulțumim Ție, Tatăl nostru, pentru strugurele cel sfânt al lui David, fiul Tău, pe care noi l-am cunoscut prin Iisus, Fiul Tău; a Ta să fie slava în veci. Iar pentru frângerea (pâinii): Mulțumim

---

[15] B 2, 218.
[16] B 3, 198.
[17] Clement, papa Romei, B 1, 26.

Ţie, Tatăl nostru, pentru viaţa şi cunoaşterea pe care le-am dobândit prin Iisus, Fiul Tău; a Ta să fie slava în veci... Că a Ta este slava şi puterea, prin Iisus Hristos”[18].

Apoi, după o altă serie de rugăciuni, *Didahia celor doisprezece Apostoli* aduce la cunoştinţă câteva fraze care, se pare, că ar fi fost un dialog al preotului cu poporul:

Preotul: A venit harul (*altă scriere:* A venit Hristos) peste această lume.

Poporul: Osana Dumnezeului lui David.

Preotul: A venit, şi sfânt este; maran atha [Domnul vine].

Poporul: Amin[19].

Sfântul Iustin, în prima lui *Cuvântare* (scrisă în jurul anului 150), ne dă două descrieri succinte ale Sfintei Liturghii din vremea lui. Adunarea Euharistică începe cu citirile Vieţilor Sfinţilor, după care slujitorul vorbeşte povăţuind credincioşii. Urmează obişnuitele rugăciuni, sărutarea, se împarte pâinea şi vinul, apoi alte noi rugăciuni, „poporul răspunde zicând *Amin,* şi se dă Sfânta Împărtăşanie din cele ce s-au sfinţit; acelaşi lucru se întâmplă şi în prezenţa diaconului”. De asemenea, Sfântul Iustin aduce la cunoştinţă şi rugăciunea epiclezei Sfântului Duh, pe care o numeşte „rugăciunea cuvântului”[20].

---

[18] B 2, 218.
[19] Idem.
[20] B 3, 197-8. În altă parte Iustin Îl numeşte pe Mângâietor „Cuvânt” (B 3, 178-9).

Sfântul Ignatie de Antiohia, care a adormit pe la anul 113, şi Sfântul Irineu de Lugdun (140-202) vorbesc mai puţin de forma rugăciunilor de mulţumire şi mai mult de teologia Tainei. Rugăciunea epiclezei, Sfântul Irineu o numeşte „epicleza lui Dumnezeu" sau „cuvântul lui Dumnezeu"[21].

În *Tradiţia Apostolică* a Sfântului Ipolit (scrisă prin anul 217), avem următorul dialog al slujitorului cu credincioşii:

Preotul: Domnul să fie cu voi cu toţi.
Strana: Şi cu duhul tău.
Preotul: Sus să avem inimile.
Strana: Avem către Domnul.
Preotul: Să mulţumim Domnului
Strana: Cu vrednicie şi cu dreptate.

După acest dialog începea Sfânta Liturghie: „Mulţumim Ţie, Dumnezeule, prin Fiul Tău Cel iubit Iisus Hristos, pe care L-ai trimis nouă mântuitor, izbăvitor şi înger după cum ai voit în zilele cele mai de pe urmă, Tu care pe toate le-ai făcut... aşa cum ai zis L-ai dat spre a Se jertfi de bunăvoie... luând pâinea şi mulţumind a zis: Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu, care se frânge pentru voi. Asemenea şi paharul, zicând: Acesta este Sângele Meu, care pentru voi se varsă, şi dacă faceţi acestea, în amintirea Mea o faceţi.

Aducându-ne aminte, aşadar, de moarte şi de Învierea Acestuia, Ţie Ţi-aducem pâinea şi paharul, mulţumind Ţie...

---

[21] SC 100, 611 şi 153, 37.

Şi învredniceşte-ne, aşa cum ai trimis pe Sfântul Tău Duh pentru Sfânta Ta Biserică, uneşte-i pe toţi cei ce se împărtăşesc cu sfinţenie în Sfântul Tău Duh spre adeverirea adevărului, pentru a Te cânta şi slăvi prin Fiul Tău Iisus Hristos, că a Ta este slava, cinstea şi închinăciunea, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, în Sfânta Ta Biserică, şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin"[22].

La rugăciunea *Epiclezei*, din *Tradiţia Apostolică*, se observă părţile importante: dialogul, cuvântul introductiv, cuvintele lui Hristos, aducerea aminte şi epicleza Sfântului Duh.

3. Primele Sfinte Liturghii

În secolul IV s-au scris primele Liturghii. Cele mai importante sunt:

a) Sfânta Liturghie a lui Iacov, ruda Domnului;

b) Sfânta Liturghie a Sfântului Apostol Marcu;

c) Sfânta Liturghie a Marelui Vasile;

d) Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur;

e) Sfânta Liturghie a Sfântului Clement;

Trei Sfinte Liturghii, din cele cinci, încă mai sunt săvârşite astăzi de către Biserică.

Sfânta Liturghie a Sfântului Iacov, în punctele ei centrale, se observă că este de provenienţă

---

[22] SC 11b, 48-52 şi P. Trembelas, *Începutul şi caracteristica cultului creştin*, Atena 1962, pp. 175-176.

apostolică. Însă forma ei de astăzi este de proveniență din secolul IV, cu câteva adăugiri ulterioare. Simplitatea care este folosită în vocabularul acesteia, citirile din Vechiul Testament, ecteniile care sunt referitoare la prigonirea creştinilor, adeveresc de vechimea acestei Sfinte Liturghii. Imnuri mai vechi din secolul IV sunt: „Unul născut, Imnul cântării celei întreit-sfinte şi imnul cântării heruvimice". Liturghia Sfântului Iacov şi-a găsit forma ei finală la Ierusalim şi de acolo a fost transmisă multor Biserici Ortodoxe.

Mulți Sfinți Părinți vorbesc despre originalitatea acesteia, aşa cum face spre exemplu şi Sfântul Chiril al Ierusalimului (secolul IV), care analizează această Sfântă Liturghie în cel de-al cincilea cuvânt de învățătură despre Mistagogie, fără să amintească de numele Sfântului Iacov[23]. Despre această Liturghie mai vorbesc Sfântul Proclu din Constantinopol[24], Sinodul cinci Ecumenic (canonul 32), Sfântul Marcu Evghenicul[25] şi alții.

Sfânta Liturghie a Sfântului Apostol Marcu este cea mai veche Sfântă Liturghie a Bisericii Alexandriei şi din Egipt. În textul acestei Sfintei Liturghii de astăzi se pot observa fraze care adeveresc vechimea acesteia. Aşadar, de-a lungul timpului în care s-a săvârşit (s-a păstrat în Biserica

---

[23] B 39, 257-62.
[24] M 65, 849B-852B.
[25] M 160, 1081B.

Egiptului până în secolul XIII) a primit şi alte adăugări[26].

Sfânta Liturghie a Marelui Vasile ne duce în Cezareea Capadociei. Marele Vasile se pare că ar fi scris-o în timpul în care a fost preot, deoarece Sfântul Grigorie Teologul, vorbind la înmormântarea acestuia despre activităţile Sfântului, zicea că printre alte lucruri care le-a făcut pentru Biserică a fost şi acest aport liturgic, scriind această Sfântă Liturghie[27]. Prin intermediul Sfântului Grigorie Teologul, Liturghia Marelui Vasile s-a mutat la Constantinopol. De acolo a fost cunoscută şi în Alexandria, unde Marele Vasile era tare iubit încă de pe vremea când vizitase acest oraş pentru a cunoaşte viaţa monahală de acolo.

Liturghia Sfântului Clement se găseşte în lucrarea *Constituţiile Apostolice* scrise de acelaşi[28]. Textul a fost scris în secolul IV în Siria şi ne dă multe informaţii despre Liturghia Antiohiei. Liturghia Sfântului Clement nu a fost săvârşită niciodată de către Biserică.

---

[26] Ioanis Funtulis, *Sfânta Liturghie a Apostolului Marcu*, Tesalonic, 1977, pp. 5-8.

[27] B 60, 154.

[28] B 2, 144-59.

4. Sfântul Ioan Gură de Aur şi Sfânta Liturghie

Sfântul

Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut la anul 354 în Antiohia din părinţi credincioşi. Tatăl său, Secund, a fost comandant de oşti, iar mama sa, Antuza, se trăgea dintr-o familie de boieri. Cu puţine luni înainte de naşterea sfântului, tatăl său a adormit în Domnul, grija acestuia fiind purtată numai de mama sa. De foarte tânăr a studiat retorica şi filozofia.

La acea vreme arhiepiscopul Antiohiei a fost Sfântul Meletie, care a permis Sfântului să stea pe lângă el, „pentru că iubea frumuseţea inimii lui şi cu har de profet a văzut drumul virtuos al tânărului”[29].

La vârsta de 18 ani s-a botezat şi timp de trei ani a studiat la şcoala Teologică din Antiohia. Încă de la această vârstă merge în pustiu, însă este forţat de rugăminţile mamei lui să nu plece cât timp aceasta trăieşte. La anul 375 mama Sfântului a trecut la cele veşnice. Sfântul, după ce a fost hirotesit citeţ, a plecat în pustiu, unde a rămas timp de şase ani. În primii patru ani de viaţă ascetică a stat lângă un părinte. Ceilalţi doi ani a trăit singur într-o peşteră. Aceşti doi ani, biograful său, Paladie,

[29] Paladie Elenopoleos, EPE (Ioan Gură de Aur) 1, 94.

Episcopul Elenopolului, scrie că „mai mult timp şi i-a petrecut fără somn, studiind Sfintele Scripturi"[30]. Asceza peste măsură i-a costat sănătatea. Este nevoit să se întoarcă în Antiohia, unde la anul 381 este hirotonit diacon de către Sfântul Meletie. Cinci ani mai târziu este hirotonit preot de către Sfântul Flavian.

Ca preot a slujit în Antiohia până la anul 397. Cu predicile lui captivante a păstorit fără încetare poporul. Cuvântul lui îi însufleţea pe oameni în momentele grele. I s-a dus vestea peste graniţele Antiohiei şi Siriei, cu toţii aşteptând ca în Antiohia să vină Sfântul Flavian. Însă, după ce patriarhul Constantinopolului, Nectarie, a trecut la Domnul, Dumnezeu a călăuzit paşii Sfântului la Constantinopol, unde pe data de 15 decembrie 397 a fost hirotonit Episcop al oraşului.

Noi încercări îl aşteptau de-acum în Constantinopol. Cultul idolilor le încerca creştinilor de acolo credinţa în Hristos. Ereticii (arienii, eunomienii, apolinarienii) rupeau unitatea Bisericii. Preoţi fără simţ apostolic, sminteau poporul. În aceste încercări a păstorit Sfântul Ioan.

Cu lucrările şi cuvintele lui lovea răul oriunde acesta se afla. Îi pedepsea pe preoţii nevrednici. Organizase lucrarea spirituală a Bisericii. Organizase actele filantropice. A trimis misionari în Goţia, Sciţia, Persia. Rânduise privegheri de noapte pentru

[30] Idem, p. 96.

ca cei care lucrau în timpul zilei să poată participa la serviciile religioase.

Era o lucrare atât de vastă, iar pedepsele aduse preoţilor nevrednici, provocase multe obiecţii la adresa acestuia. Duşmanii lui, sub conducerea lui Teofil de Alexandria, împreună cu sprijinul împărătesei Eudoxia, au dus până la caterisirea şi exilul Sfântului[31]. Acest exil a ţinut numai o zi. Sfântul ajunsese până în Vitinia, însă opulenţa poporului şi o întâmplare deosebită ce s-a petrecut Eudoxiei au speriat-o cerând întoarcerea din exil a lui Ioan. Sfântul Episcop s-a întors din nou la Constantinopol, unde poporul l-a întâmpinat cu cinste şi lacrimi de bucurie.

Însă duşmanii nu au rămas fără răspuns. Un nou sinod, în primăvara anului 404, l-a caterisit iarăşi. În Sâmbăta din Săptămâna Mare, organele de stat ale împăratului i-au alungat pe Sfânt şi pe preoţi din Biserică, în timpul ce se desfăşurau pregătirile pentru botezul catehumenilor şi pentru sărbătoarea Sfintelor Paşti.

Evenimente triste şi neaşteptate s-au întâmplat în Biserica Ortodoxă în acea zi. Catehumenii, bărbaţi şi femei, au fost loviţi de către soldaţi şi au fost daţi afară din sfântul locaş, dezbrăcaţi. „Colimvitrele şi veşmintele se umpluseră de sânge", în final fiind pângărite Sfântul Trup şi Cinstitul Sânge al Domnului Hristos[32].

---

[31] Sinodul organizat la Drin în anul 403.

[32] Paladie Elenopoleos, vezi mai sus.

Pe data de 20 iulie 404, fără să ştie poporul, după ce şi-a luat rămas bun de la preoţi, a fost dus din nou în exil. După chinuri de neînchipuit, trupeşti şi sufleteşti, care au ţinut mai mult de trei ani, la 14 septembrie 407, în Pitiunda, după ce s-a împărtăşit cu nemuritoarele Taine, Sfântul a adormit în Domnul.

La anul 438 s-a făcut mutarea moaştelor Sfântului la Constantinopol, mai întâi fiind aduse în biserica Sfântului Toma. Apoi au fost duse în biserica Sfintei Irina, unde au aşezat sfintele moaşte pe tronul cel de-al doilea, strigând cu toţii: „Bucură-te de tronul tău, Sfinte. Apoi au aşezat racla cu moaştele în trăsura împărătească, aducându-le în biserica Sfinţilor Apostoli. Acolo au pus Sfintele Moaşte pe Sfânta Masă, şi iată, minune! Sfântul a strigat către popor: Pace tuturor"[33].

Drumul vieţii martirice a Sfântului Ioan Gură de Aur s-a sfârşit. Adevărul a triumfat pentru încă o dată. Şi Sfântul, viu chiar şi după adormirea lui, dăruieşte pacea lui Dumnezeu tuturor: şi celor care l-au duşmănit, dar şi celor care l-au iubit.

Sfânta Liturghie

Sfârşitul vieţii martirice a Sfântului Ioan a condus paşii noştri la începutul Sfintei Liturghii. Pentru că pe timpul Sfântului Ioan Gură de Aur,

---

[33] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Sinaxarul celor douăsprezece luni*, vol. 3, Tesalonic, 1982, p. 163.

Sfânta Liturghie începea cu intrarea Episcopului în Biserică şi împărtăşirea păcii poporului[34]. Iar poporul răspundea Episcopului: *Şi duhului tău*. În continuare se citesc trei pasaje biblice: unul din Profeţi, unul din Apostol şi unul din Evanghelie[35]. După ce se terminau de citit pericopele, Episcopul predica poporului cuvântul lui Dumnezeu, în continuare rostindu-se rugăciunile catehumenilor, pentru cei care urmau să fie botezaţi, pentru credincioşii deja botezaţi şi pentru cei care încă se aflau în perioada de pocăinţă.

După ce catehumenii şi cei care se pocăiau plecau, uşile Bisericii se închideau. În continuare se rosteau rugăciunile credincioşilor, urmând Vohodul Mare şi sărutul iubirii. După care urma Cântarea de biruinţă... se rosteau cuvintele lui Hristos şi epicleza Sfântului Duh. În final se spuneau cererile pentru credincioşi, *Tatăl nostru*, urmând mai apoi Sfânta Împărtăşanie, rugăciunea de mulţumire şi apolisul.

Sfântul Ioan Gură de Aur, când a scris Sfânta Liturghie, a folosit, aşa cum de altfel a făcut şi Marele Vasile, câteva rugăciuni liturgice mai vechi care au fost rescrise de acesta. Biograful Sfântului Ioan Gură de Aur, Gheorghe de Alexandria, aduce la cunoştinţă faptul că, atunci când Sfântul se găsea în Kukuzul Armeniei a hirotonit şapte Episcopi şi

---

[34] Scrie Sfântul Ioan Gură de Aur: „După ce Episcopul intra în Biserică, nu se urca pe tron înainte de a-i binecuvânta pe toţi credincioşii cu pacea".

[35] EPE 8a, 452.

mulţime de preoţi pentru nevoile Bisericii de acolo[36].

Episcopul Gheorghe al Evdokiadei într-un studiu al său despre „Provenienţa Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur" ajunge la concluzia, că „epicentrul planului scrierii Liturghiei este alcătuit dintr-o serie de rugăciuni care ne-au fost predate, în forma lor esenţială, aşa cum erau ele rostite de Sfântul Ioan Gură de Aur, pe când încă era episcop al Constantinopolului. În concordanţă cu caracteristica cuprinsului acestora şi până la alcătuirea lor finală, mărturiile acestor texte fac parte cu siguranţă din modul de scriere al lucrărilor Sfântului Ioan Gură de Aur"[37].

Sfânta Liturghie a acestuia, în forma noastră de astăzi, are adăugiri ulterioare: începutul care este diferit (sec. VIII), Cântarea întreit-sfântă şi Simbolul de Credinţă (sec. V), cântarea *Unul născut*, cântarea Heruvimică şi căldura adăugată în Sfântul Potir (sec. VI), precum şi excluderea citirii pericopei profetice. De asemenea, în sec. VIII Proscomidia s-a mutat înainte de începerea dumnezeieştii Liturghii.

Însă nu este nevoie să insistăm pe istoria scrierii Sfintei Liturghii. Pentru credincioşi, o importanţă deosebită nu o are cine a scris rugăciunile şi cântările dumnezeieştii Liturghii, ci în ce fel, în

---

[36] F. Halkin, *Douze recits byzantins sur Saint Jean Chrysostome*, Bruxelles, 1977, p. 238.

[37] George Wagner, *Der Ursprung der Chrysostomus liturgie*, Munster, 1973, p. 133.

funcţie de fiecare epocă, inimile oamenilor ardeau de iubirea lui Hristos, cunoscându-L prin *frângerea pâinii*[38].

Slujitorul

O mărturie importantă despre Sfântul Ioan Gură de Aur, ca slujitor, sunt chiar scrierile acestuia. Sfântul Ioan, referindu-se la slujirea preotului şi la Sfântul Jertfelnic, ne descoperă trăirile lui liturgice.

În realitate, slujitorul din Sfânta Liturghie este Hristos: Este Acela care a slujit Sfânta Împărtăşanie la „Cina cea de Taină şi tot Acela care săvârşeşte şi acum aceste Taine. Noi, preoţii, avem numai rolul de diaconi (slujbaşi). Cel care le sfinţeşte şi le preface este Hristos"[39]. Slujitorul oferindu-se pe sine lui Hristos, se face unealtă a Acestuia, aşezându-se în locul Lui.

Sfântul Grigorie Teologul ne zice că preotul stă împreună cu îngerii, Îl slăveşte pe Dumnezeu împreună cu Arhanghelii, înalţă jertfe la Jertfelnicul ceresc şi slujeşte împreună cu Hristos. „Ştiu foarte bine ai cui diaconi suntem, unde ne aflăm şi unde-i trimitem pe oameni", zice Sfântul Grigorie[40]. Preotul, găsindu-se pe pământ, tinde către cer. Stă între pământ şi cer, între om şi Dumnezeu: „Preotul stă între Dumnezeu şi firea oamenilor, rugându-se

---

[38] Luca 24, 35.
[39] EPE 12, 216.
[40] EPE 1, 166.

pentru fiecare cerere a noastră". Săvârşirea Sfintei Euharistii, îl aşează pe slujitor în cer: „Tronul preoţiei este aşezat în ceruri", scrie purtătorul de Dumnezeu Ioan Gură de Aur. Pentru că „atunci când preotul cheamă Sfântul Duh şi săvârşeşte această jertfă înfricoşată, atingându-L continuu pe Stăpânul tuturor, unde ajungem oare, zi-mi? Şi câtă curăţie şi evlavie trebuie să aibă un preot?"[41]. De la un preot slujitor se cere curăţenie de înger pentru a sluji lui Hristos, căci Dumnezeu nici îngerilor nu le-a încredinţat această lucrare.

Sfântul Grigorie Teologul ne-a descris persoana Sfântului Vasile ca slujitor, aşa cum l-a văzut ereticul împărat Valens în ziua în care s-a întors la turma lui Hristos: „Când împăratul a intrat în biserică a auzit cântarea ca de tunet, a văzut mulţimea de popor şi toată frumuseţea slujbei, iar în Sfântul Altar, şi de jur-împrejur, pe Marele Vasile. Stătea mai mult în chip de înger decât în chip de om, în faţa poporului, aşa cum ne spune şi cuvântul Sfintei Scripturi care-l descrie pe Samuel, tras la trup, în privire şi la minte..., gândindu-se la Dumnezeu, la cei din jurul lui şi din Sfântul Altar, stând cu frică şi evlavie..."[42].

Aşa slujesc sfinţii. Aşa slujea şi Sfântul Ioan Gură de Aur „minunea tuturor Tainelor". În faţa Sfântului Jertfelnic, Sfântul experia taina iubirii lui

---

[41] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 410-12 şi 28, 268.
[42] EPE 6, 214.

Dumnezeu. Primea dumnezeiasca iubire din ceruri, dăruindu-o copiilor lui de pe pământ.

Aşadar, viaţa lui, cuvântul lui şi martiriul acestuia sunt cea mai bună explicare a Sfintei Liturghii. Pentru că Sfânta Liturghie, adică Hristos, a fost toată viaţa lui. Iar viaţa lui a fost o continuă Sfântă Liturghie şi Euharistie dumnezeiască.

5. Ce este Sfânta Liturghie

Recapitularea întregii Pronii divine

Toate lucrările minunate făcute de Dumnezeu pentru a-l aduce pe om înapoi în casa Lui, după încălcarea poruncii, şi să locuiască dimpreună cu Acesta, toate acestea se numesc grijă divină[43] (Pronie). Acest moment al mântuirii în Hristos îl trăim în Sfânta Liturghie, mulţumindu-I lui Dumnezeu: „Săvârşirea Sfintelor Taine la fiecare adunare a credincioşilor şi din care se primeşte mântuire îmbelşugată, se numeşte *Euharistie*, pentru că sunt cuprinsul amintirii multor binefaceri, indicându-ne astfel punctul central al Proniei divine”[44], ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Sfânta Liturghie este o repetare a trăirii, şi „recapitularea întregii Pronii divine”. Pentru aceasta la sfârşitul Sfintei Liturghii

---

[43] Sfântul Vasile cel Mare, EPE 10, 366.
[44] EPE 10, 158.

slujitorul zice: „Toate au fost făcute şi s-au împlinit, Hristoase Dumnezeul nostru..."[45].

Taina Proniei divine s-a arătat în momentul încălcării poruncii de către om. Iubitorul de oameni Dumnezeu, „văzând imediat căderea omului în păcat şi adâncimea rănii, a sărit ca să-l vindece pentru ca rana să nu se întindă, transformându-se într-o cangrenă... Dar nici până în acest moment nu a încetat să aibă în continuare grijă de om; omul fiind mişcat de iubirea Lui pentru acesta"[46]. Cu lucrări minunate şi cuvinte profetice, Dumnezeu l-a pregătit pe om pentru a se împărtăşi cu Viaţa de veci şi cu Iubirea.

Îndeajuns de multe fapte şi profeţii din Vechiul Testament aduc la cunoştinţă, în mod vădit, Taina Sfintei Euharistii. Primul dintre acestea este aducerea în dar a pâinii şi a vinului de către Melchisedec lui Avraam[47].

Melchisedec, „închipuindu-L pe Hristos Arhiereul cel adevărat", a adus aceste prinoase, ele fiind închipuirea jertfei ce se aduce în Sfânta Liturghie,

---

[45] Cuviosul Teodor Studitul, M 99, 340C; Sfântul Vasile cel Mare, *Sfânta Liturghie*.

[46] EPE 2, 450.

[47] Facerea 14, 18-20. *Iar Melchisedec,* (cuvânt care înseamnă *împăratul lui Salim,* adică împărat al păcii) este contemporan cu patriarhul Avraam, care l-a binecuvântat după întoarcerea victorioasă împotriva împăratului Elam. Avraam a adus în dar lui Melchisedec zeciuială din toate, iar Melchisedec, la rândul lui, i-a adus pâine şi vin. Persoana, numele şi aducerea în dar a acestor prinoase de către Melchisedec închipuiesc pe Domnul (Vezi şi Psalmul 109, 4).

adică pâinea şi vinul. Melchisedec, „plin cu har profetic, a slăvit pe Dumnezeu cu pâine şi vin, chip al venirii ce va să fie al lui Hristos, după ce a înţeles că Acesta se va jertfi pentru lume"[48]. Prin Sfântul Duh, Melchisedec trăieşte viitorul în prezent şi este simbol a ceea ce încă nu se întâmplase.

Episodul jertfei lui Isaac[49] este de asemenea o preînchipuire a jertfei lui Hristos şi a prinoaselor Sfintei Euharistii. La fel şi jertfa Profetului Ilie[50]. De asemenea şi visul Profetului Isaia[51] se desfăşoară într-o atmosferă liturgică: Domnul stă pe tron înconjurat de Serafimi, care grăiesc cântarea cea întreit-sfântă – în acest timp aducându-se jertfă de tămâie (tămâindu-se). Şi încă o profeţie a Patriarhului Iacov şi alta a Profetului Maleahi, sunt aduse la cunoştinţă de Sfinţii Părinţi în lucrările lor despre Sfânta Euharistie[52].

Evenimentul principal care a preînchipuit Sfânta Euharistie a fost sărbătoarea paştelui iudaic. Această sărbătoare a fost o continuă comemorare a ieşirii evreilor din pământul Egiptului şi o mulţumire infinită adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile Lui. Ceea ce s-a întâmplat atunci când evreii au plecat din Egipt, observă Sfântul Ioan Gură de Aur, au fost „taine nemaipomenite şi nemaiîntâlnite, cu

---

[48] Sfântul Ioan Damaschin, EPE 1, 472; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 506.
[49] Facerea 22, 1-14.
[50] III Regi 18, 17-40.
[51] Isaia 6, 1-7.
[52] Facerea 49, 11; Maleahi 1, 11.

un înţeles foarte adânc. Dacă simbolic au fost atât de înfricoşate, cât au fost ele oare în realitate... Iar noi acum am ajuns să-L mâncăm de Paşti pe Însuşi Hristos"[53].

Toate aceste evenimente au pregătit venirea plinirii vremii prin care se arată Adevărul Hristos. În acelaşi timp sunt înfăţişate şi adevăratele dimensiuni ale Tainei Proniei Divine. Pentru că Hristos este recapitularea acestei Tainei şi fiecare întâmplare din viaţa Lui, pentru om, este o binecuvântare dumnezeiască. Toate aceste evenimente din viaţa lui Hristos sunt cuprinse în Sfânta Liturghie: „În Sfânta Liturghie cele ce se săvârşesc sunt patimile mântuitoare, moartea şi Învierea lui Hristos, care s-au făcut spre mântuirea noastră din Pronia Acestuia", scrie Episcopul Teodor al Andidelor.

În Sfânta Liturghie, după ce slujitorul s-a aşezat în faţa Jertfelnicului, practic săvârşeşte dumnezeieştile lucrări ale lui Iisus Hristos... mai apoi săvârşind Sfintele Taine, aducând în faţa ochilor noştri mântuirea[54]. În faţa noastră se arată viaţa lui Hristos, pentru că „toată Taina este ca o imagine concentrată, ca un trup: a vieţii Mântuitorului"[55].

* * *

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că „cele ce nu se văd, pot fi văzute cu ochii credinţei"[56]. Să-l

---

[53] EPE 21, 308.

[54] M 140, 417A; Dionisie Areopagitul, *Filocalia* 3, 390-2.

[55] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 36.

[56] EPE 27, 612.

ascultăm aşadar pe sfânt, care a văzut în Sfânta Liturghie cele ce nu pot fi distinse cu ochii trupeşti.

Locul unde se săvârşeşte Sfânta Euharistie este Betleemul: „Intri în Betleem (adică în Sfânta Biserică), în casa pâinii celei duhovniceşti. Împreună cu cei doisprezece ucenici, luăm parte şi noi la Cina săvârşită în foişorul din Sion: În Sfânta Liturghie este săvârşită aceeaşi Cină săvârşită pe atunci de Hristos. Cu nimic nu se deosebeşte această Cină cu cea de atunci. Această Sfântă Biserică este casa în care au stat Hristos împreună cu ucenicii, de aici plecând spre Muntele Măslinilor"[57].

În continuare, Sfântul Jertfelnic este locul numit al Căpăţânii sau Golgota cea înfricoşătoare: „Această Taină a Sfintei Euharistii pe care o săvârşim este preînchipuirea jertfei de pe Golgota. Iar jertfa lui Hristos de pe Golgota este preînchipuirea Sfintei Euharistii; pentru că întotdeauna jertfim Acelaşi Hristos". După Golgota ajungem la Înviere: „Taina Sfintelor Paşti nu are cu nimic în plus faţă de ceea ce săvârşim acum. Este unul şi acelaşi Har al Sfântului Duh. Un Paşte infinit"[58].

Sfânta Euharistie este Paştele continuu al Bisericii; este începutul noului veac petrecut în cel vechi, reînnoindu-l; este prezenţa plină de har a împărăţiei ce va să fie: „Şi nu Te-ai depărtat, toate făcându-le, până ce ne-ai suit la cer şi ne-ai dăruit împărăţia Ta ce va să fie". Hristos ne-a dăruit

---

[57] EPE 9, 244-11, 58 şi 12, 216.
[58] EPE 25, 36 şi 23, 208.

împărăţia ce va să fie şi ne dă posibilitatea să păşim spre cer: „A făcut cerul spre care mergem"[59]. Şi mai mult: Ne învredniceşte să-L primim în fiinţa noastră pe Stăpânul cerului.

În Sfânta Liturghie convieţuiesc cele apropiate cu cele depărtate, începutul şi sfârşitul; este Taina lui Hristos. Şi aşa cum Hristos este *„A şi Ω, primul şi Cel dintâi, începutul şi sfârşitul"*, aşa şi Sfânta Liturghie este unirea spaţiului şi timpului în Hristos, este metamorfoza lor în spaţiul şi în timpul liturgic: „Paştele Domnului se continuă, timpul şi spaţiul se unesc, iar Hristos îi îndrumă pe credincioşi, care se bucură. Prin Cuvânt este slăvit Tatăl, a Cărui slavă este în veci. Amin"[60].

Epifania Dumnezeului Celui Întreit

Pronia divină înseamnă arătarea iubirii lui Dumnezeu Cel Întreit faţă de om: Cuvântul lui Dumnezeu S-a arătat lucrător pentru mântuirea noastră, Tatăl se îngrijeşte de lucrarea Fiului şi Preasfântul Duh participă la această lucrare. „Din Născătoarea de Dumnezeu S-a arătat Dumnezeu şi Omul (Hristos), Tatăl poruncind, Fiul întrupându-Se şi Sfântul Duh conlucrând (sinergia)"[61].

Taina Proniei divine este o arătare a lui Dumnezeu Celui Întreit (Teofania). Aşadar, Sfânta

---

[59] EPE 13, 582

[60] Apocalipsa 22, 13; Epistola către Diognet, B 2, 257.

[61] Chesarie de Nazianz, M 38, 1129.

Liturghie este de asemenea o Teofanie întreită. Slujitorul, prin intermediul Sfintei Liturghii, „ne descoperă Sfânta Treime", scrie Sfântul Grigorie Teologul[62].

De la început până la sfârşit ne ajută să trăim taina prezenţei Sfintei Treimi. Preotul începe: „Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh". „Pentru că prin întruparea Domnului oamenii, pentru prima dată, au aflat că Dumnezeu are Trei Persoane. Cele ce se săvârşesc în Sfânta Liturghie este o preînchipuire mistică a întrupării Domnului. Aşadar, la începutul Sfintei Liturghii este nevoie să se amintească de Sfânta Treime"[63].

Urmează ecfonisele despre Sfânta Treime, cele trei antifoane şi cântarea întreită, unde cântăm „Treimea cea dătătoare de viaţă". În punctul central al Tainei noastre, preotul ne aduce „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea cu Sfântul Duh".

În continuare Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru toate câte a făcut din iubirea Lui pentru noi: „Tu şi Unul-Născut Fiul Tău şi Duhul Tău cel Sfânt. Tu, din nefiinţă la fiinţă ne-ai adus pe noi şi, căzând noi, iarăşi ne-ai ridicat şi nu Te-ai depărtat, toate făcându-le, până ce ne-ai suit la cer şi ne-ai dăruit împărăţia Ta ce va să fie. Pentru toate acestea,

---

[62] EPE 6, 256.
[63] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 401B.

mulţumim Ţie şi Unuia-Născut Fiului Tău şi Duhului Tău celui Sfânt”.

După această mulţumire Îl rugăm pe Tatăl luminilor să-L trimită pe Mângâietorul pentru a sfinţi prinoasele Fiului. Şi Mângâietorul vine *„ca o adiere de vânt lin”*[64], împlinind „minunea Tainei”: şi ni-L dăruieşte pe Hristos. Toate se umplu de lumina Soarelui Dumnezeului Celui Întreit, iar noi devenim oaspeţi ai iubirii celei Întreite. Ne împărtăşim cu Sfântul Trup al lui Hristos, făcându-ne locaş al Preasfintei Treimi. Pentru că „numai o Persoană a Sfintei Treimi dacă sălăşluieşte în noi, sălăşluieşte întreaga Treime”[65]. Trupul credinciosului se face „sălaş” al Sfintei Treimi. „Înăuntrul lui primeşte pe Hristos, pe Tatăl Acestuia şi pe Sfântul Duh”, zice Sfântul Ioan Gură de Aur despre cel se s-a împărtăşit cu Hristos[66].

La sfârşitul Sfintei Liturghii sufletul, care-L poartă de acum pe Hristos, emană lumina Treimică: „Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credinţa cea adevărată, nedespărţitei Sfintei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi”.

---

[64] III Regi 19, 12.
[65] Sfântul Atanasie cel Mare, EPE 4, 140.
[66] EPE 28, 746-8.

Prezenţa Dumnezeului Celui Întreit dă Sfintei Euharistii adevăratele ei dimensiuni. Este o *întâlnire a cerului şi pământului.*

Locul unde se săvârşeşte Sfânta Euharistie este *catafalcul întâlnirii lui Dumnezeu cu oamenii.* Împreună cu omul Dumnezeu este slăvit de toată creaţia. Toate se întâlnesc în Acesta, *„pe jertfelnicul care se află în faţa tronului lui Dumnezeu"*[67]. Dumnezeu, scrie Sfântul Dionisie Areopagitul, Care este Bunătatea cea mai presus de orice lucru, pe toate le cheamă către Acesta... întâlnindu-se în Acesta, pentru că pe toate le cheamă la El, strângându-le una lângă alta, în Acesta[68].

Toată creaţia se adună la un loc, mulţumindu-I lui Dumnezeu. Exact acest lucru este Sfânta Liturghie: *Întâlnirea în Acesta a Creaţiei* şi drumul ei spre împărăţia Dumnezeului Celui Întreit.

Sfântul Ioan Gură de Aur şi alţi Sfinţi Părinţi numesc Sfânta Liturghie ca fiind „aceeaşi cale" pentru toţi care mergem împreună la Dumnezeu: „Nici unul dintre cei care mănâncă acest Paşti al Sfintei Euharistii, nu are voie să privească spre Egipt, ci spre cer, spre Ierusalimul de sus"[69].

---

[67] Apocalipsa 21, 3 şi 8, 3.
[68] Filocalia 3, 102.
[69] EPE 21, 310.

Sfânta Liturghie este prezenţa lui Hristos: „Când Sfântul Ioan Hrisostom se pregătea să se apropie de Sfânta Masă, credea că acolo este prezent Împăratul tuturor”[70]. Hristos, Care „îmbisericeşte toată făptura”, adună de jur-împrejurul Sfântului Jertfelnic, „Creaţia legându-le strâns unele de altele, şi cu El Însuşi”[71].

Lângă Hristos stă Născătoarea de Dumnezeu. Înainte ca Hristos să plece de la Cină, înăuntrul Maicii Domnului s-a sălăşluit puterea Sfântului Duh, taina mântuirii noastre[72]. În Sfânta Liturghie Împărăteasa cerurilor se găseşte de-a dreapta Împăratului. „Acolo unde stă Hristos... acolo stă şi aceasta... pentru că tronul este cu adevărat al Acestuia; acolo unde stă Împăratul, acolo se află şi tronul Lui”[73].

Lumea angelică sunt cei ce-L înconjoară pe Hristos. Domnul merge către Golgota *înconjurat de cetele cele îngereşti.* Iar în timpul prefacerii îngerii slăvesc împreună cu noi bunătatea lui Dumnezeu.

Împreună cu puterile cele cereşti în Sfânta Euharistie participă şi *ceata de sfinţi*. De jur-împrejurul Jertfelnicului, lângă Hristos, „stau nedespărţiţi sfinţii”[74]. Poporul văzut şi nevăzut din Sfânta Liturghie este sărbătoarea biruinţei lui Hristos. Şi

---

[70] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 438.

[71] Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 649C; Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, 106.

[72] Utrenia slujbei Pogorârii Sfântului Duh.

[73] Sfântul Grigorie Palama, EPE 11, 304-6.

[74] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 386.

toţi cei care L-au însoţit pe Hristos, în viaţa lor, acum stau de faţă la Sfânta Liturghie: „Pentru că aşa cum sunt sărbătoriţi împăraţii, participând şi cei care i-au ajutat în victoriile lor, exact aşa se întâmplă şi aici: săvârşirea Sfintei Liturghii înseamnă timpul în care sunt slăvite biruinţele lui Hristos”[75].

În Sfânta Liturghie sunt prezenţi şi fraţii noştri cei adormiţi, pentru care cerem de la Dumnezeu milă. Pentru că pomenirea sufletelor lor în Sfânta Liturghie înseamnă un mare câştig şi mângâiere[76].

Aşa, deci, cerul şi pământul, îngerii şi oamenii, viii şi morţii, sărbătoresc împreună şi-I mulţumesc împreună lui Dumnezeu pentru iubirea faţă de aceştia. „Pământul şi marea, tărâmurile locuite şi nelocuite vor slăvi pe Dumnezeu în veci; şi vor mulţumi cu recunoştinţă pentru bunătăţile cele dumnezeieşti pe care le-au primit”. Toate lucrurile mulţumesc: „Celui aşezat pe Tron a Cărui binecuvântare, cinste, slavă şi stăpânire să fie în veci”[77].

6. Roadele Sfintei Liturghii

Întruparea credinciosului în Hristos

Prin Taina Sfintei Euharistii, Hristos dăruieşte Sfântul Său Trup şi Sânge credinciosului, pentru a

---

[75] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 15, 624.
[76] EPE 21, 440.
[77] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 6, 84; Apocalipsa 5, 13.

se uni cu Acesta. Hristos, când a vorbit pentru prima oară despre această Taină, a zis: *„Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viaţă veşnică, şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi"*[78].

Omul primeşte înăuntrul lui pe Hristos, iar Hristos îl primeşte pe acesta. Hristos este în acelaşi timp sălaş şi împreună-locuitor al omului. Acest lucru este dovada iubirii lui Hristos pentru om.

Sfântul Ioan Gură de Aur zice că este nevoie să cunoaştem „această minune a Tainei, şi nu cele ce se întâmplă în aceasta sau foloasele pe care le putem dobândi. Ne facem părtaşi Trupului Acestuia, mădulare şi oase ale lui Hristos. Nu trebuie să ne facem un trup cu Hristos numai prin prisma iubirii, ci să privim în esenţa lucrurilor, împreunându-ne cu Trupul Acestuia. Acest lucru se întâmplă numai gustând din hrana pe care ne-a dăruit-o, Acesta vrând să ne arate marea Lui dragoste pe care o are faţă de noi". Sfântul Ioan Gură de Aur conchide: „Din această cauză s-a amestecat pe Sine cu noi, făcându-Se un singur Trup, pentru a fi împreună cu El, aşa cum trupul este nedespărţit de cap. Acest lucru este dovada iubirii lui fierbinţi faţă de oameni"[79].

Credinciosul, prin Sfânta Împărtăşanie, se face un trup cu Hristos, un amestec, o singură persoană. Şi aceste lucruri se întâmplă nu teoretic, ci exact ca în realitate. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că iubirea

---

[78] Sfântul Chiril al Ierusalimului, B 39, 255; Ioan 6, 56.
[79] EPE 13, 578; Efeseni 5, 30.

lui Hristos nu s-a oprit la momentul întrupării, la patimi şi la îngropăciune. Aceasta merge mai departe până la Sfânta Euharistie, până la unirea omului cu Dumnezeu. Prin Sfânta Euharistie „Hristos Îşi uneşte propria persoană cu noi. Şi nu numai prin credinţă, ci chiar şi în realitate, făcându-ne Trup al Acestuia"[80].

În altă parte, Sfântul Ioan Gură de Aur aude cuvântul lui Hristos: „Nu Mă unesc cu tine, ci mai mult Mă împletesc, Mă subţiez câte puţin, câte puţin, pentru ca amestecul şi unirea dintre tine şi Mine să fie cât mai mare. Cele ce se unesc, îşi păstrează caracteristicile, Eu însă Mă fac una cu tine. Adică nu vreau să existe ceva între noi. Vreau să existe două trupuri într-unul". Între Hristos şi credincios nu intervine nimic. Toate s-au topit în focul iubirii Lui[81]. Atât de îndrăzneţ numai un Sfânt poate să vorbească. Şi totuşi aşa au vorbit în realitate Sfinţii:

„Ne facem mădulare ale lui Hristos,
mădularele lui Hristos fiind şi ale noastre.
Mâna mea este şi Mâna lui Hristos.
Îmi mişc mâna şi Hristos Se află
întreg în mâna mea;
Nedespărţită este Dumnezeirea de mine!
Îmi mişc piciorul, şi iată, cum şi-L mişcă
şi Acela.
Să nu-mi spui că hulesc, căci toate acestea

---

[80] EPE 12, 212-214.
[81] EPE 23, 404 şi 24, 362.

se întâmplă cu adevărat.
Mă închin lui Hristos,
pentru toate câte le-a făcut!”[82].

Cuvintele sfinților nu sunt lucrări de frumusețe a cuvântului, care au ca scop să-l impresioneze pe ascultător. Sunt sentimente ieșite din inimile care s-au umplut de Hristos. În această plinătate de Viață și Lumină, omul strălucește în întregime. Toate mădularele lui emană Viață. Lumea în care trăiește și se mișcă sfântul se umple și aceasta de lumina lui Hristos.

* * *

Aducându-L ca Jertfă la altar pe Dumnezeu în chip de pâine și vin, prin acestea închipuim lumea. Iar lumea se preface în Sfânta Euharistie: „Atunci când potirul de vin e amestecat cu apă și pâine, primesc Cuvântul lui Dumnezeu și la epicleza Sfântului Duh, se prefac în Împărtășanie, adică în Trupul și Sângele lui Hristos”[83]. Prin coborârea Mângâietorului *peste noi și peste aceste Daruri* omul se sfințește, se face una cu Hristos. Întreaga creație se sfințește și se reînnoiește. Omul se înnoiește în Har cu Hristos, iar lumea se face *casa lui Dumnezeu.* Taina se preface în Ușă prin care Hristos vine în om și-n lume: „Acest drum al Sfintelor Taine a fost deschis de Hristos prin venirea Lui la noi, iar această Ușă a fost deschisă

---

[82] Sfântul Simeon Noul Teolog, SC 153, 33-5.
[83] Sfântul Irineu, SC 153, 33-35.

prin intrarea Lui în lume. Când s-a urcat la Tatăl, nu a vrut ca această uşă să se închidă. Prin Tatăl, Acesta vine şi-i cercetează pe oameni”[84].

În această sărbătoare de Înviere Euharistică toate se înnoiesc: lumea primeşte din nou binecuvântarea lui Dumnezeu, iar omul trăieşte în Hristos. În acest fel trăim începutul şi sfinţirea unui nou veac. Trăim ziua cea de pe urmă, atunci când va veni Stăpânul şi „va fi înconjurat de ceata de robi credincioşi care vor străluci asemenea Lui”. Omul şi Dumnezeu vor fi atunci „Dumnezeul din mijlocul dumnezeilor. Frumosul cel mai frumos şi sublim din întreaga ceată”[85].

Credincioşii

Atunci când credincioşii se adună într-un anume loc şi la o anumită oră pentru a săvârşi Sfânta Euharistie, adunarea acestora dovedeşte Taina Bisericii. Biserica şi Sfânta Euharistie sunt amândouă Trupul lui Hristos. Prin împărtăşirea noastră cu Hristos, Acesta „ne-a aşezat ca fiind Trupul Lui, şi pe deasupra ni L-a dat în dar”[86].

Cina cea de Taină este începutul istoric al Euharistiei şi în acelaşi timp al Bisericii. La Cina lui Hristos este atotprezentă jertfa Lui pe Cruce. Şi exact pe această jertfă de pe Cruce a Domnului,

---

[84] Sfântul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 280.
[85] Idem, EPEF 22, 254 şi 484.
[86] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 20, 482.

adică pe dumnezeiasca iubire a Acestuia, Care tinde spre a Se *consuma*, se clădeşte temelia peste care este construită Biserica. Sângele şi apa care au izvorât din coasta Stăpânului, atunci când *„ostaşul cu suliţa coasta Lui a împuns"*, sunt simboluri ale Tainelor Sfântului Botez şi a Sfintei Euharistii. Din aceste Taine se naşte Biserica: *„Şi îndată a ieşit sânge şi apă"*.

Iubite, să nu neglijezi această Taină. Mai am un alt cuvânt preţios să-ţi spun: Simbolurile Botezului şi ale Tainelor (adică a Sfintei Euharistii) sunt sângele şi apa care au curs din coasta Stăpânului. Biserica s-a reînnoit. Tainele îşi au primul lor început[87]. Taina Sfintei Euharistii şi a Sfântului Botez încep de pe Cruce, acestea două mai departe reprezentând Biserica.

Biserica se naşte din Hristos şi se hrăneşte din Hristos: „Pe cei ce i-a născut Hristos, prin Sfântul Botez, îi hrăneşte cu propria-I lui Persoană". Biserica este întemeiată pe această hrană dumnezeiască, dovedindu-se a fi Trupul lui Hristos. „Noi credincioşii ne hrănim şi ne amestecăm cu Acesta"[88]. Sfântul Apostol Pavel scrie: *„Ca o pâine, un trup suntem cei mulţi; căci toţi ne împărtăşim dintr-o pâine"*[89]. Noi cei mulţi suntem o pâine, a lui Hristos, suntem un trup, care este Biserica.

---

[87] Ioan 19, 34; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 30, 394; M 59, 463.

[88] EPE 12, 214.

[89] I Corinteni 10, 17.

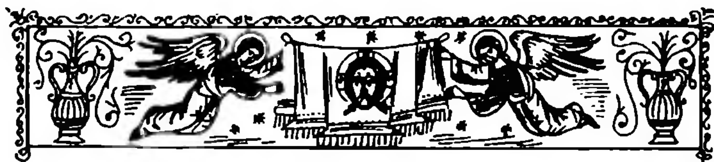
Prin întruparea lui Hristos, „Biserica a luat trup” şi „a venit în propria-i ei casă pe care a găsit-o murdară, întinată, dezbrăcată, plină de sânge, spălându-o prin Sfântul Botez. A scăldat-o mai apoi în ulei şi mirodenii prin Taina Mirungerii, a hrănit-o prin Taina Euharistiei, a îmbrăcat-o cu aceeaşi haină pe care nu ar fi putut s-o găsească în altă parte: Însuşi Hristos S-a făcut veşmânt pentru Biserică, apucându-o de mână şi ridicându-o în înălţimi”[90].

[90] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 33, 388 şi 5, 210.

Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuieşti lumea

II. PREGĂTIREA PENTRU SFÂNTA LITURGHIE

Nimeni din cei legaţi cu pofte
şi cu desfătări trupeşti nu este vrednic
să vină, să se apropie sau să slujească Ţie,
Împărate al slavei...
(Rugăciunea din timpul cântării heruvimice)

1. Rânduiala pregătirii sfinţiţilor slujitori

Urmând să slujească dumnezeiasca Liturghie, slujitorul, preotul, dator este să se fi mărturisit şi împăcat cu toţi, să nu aibă ceva asupra cuiva, să-şi păzească inima, pe cât va putea, de toate gândurile cele rele, să se înfrâneze de cu seară, să privegheze până la timpul slujbei, să-şi citească cele rânduite, după tipic.

Pregătirea slujitorului

Preotul este slujitor şi, în acelaşi timp, mijlocitor al Tainei mântuirii omului. Prin slujirea

lui omul se desparte de lumea păcatului şi este condus la Dumnezeu. Scopul harului slujirii este de a da „aripi sufletului, să-l înşface din această lume şi să-l trimită la Dumnezeu... Prin Harul Sfântului Duh, să-L facă pe Hristos să locuiască în inimile credincioşilor..., iar pe om să-l îndumnezeiască". Omul, cu sprijinul slujitorului lui Dumnezeu, se înalţă „la fericirea cea din înălţimi". Slujirea acestuia este împlinirea cuvântului profetic: Fraţilor, *„apropiaţi-vă de sfârşitul veacurilor"*[91].

Prin slujirea lui, preotul îi arată lumii viaţa cea nouă pe care ne-a dăruit-o Hristos, adică viaţa Lui. Şi pentru că Sfânta Liturghie este Taina prin care viaţa lui Hristos este dată credincioşilor, în acelaşi timp este şi centrul slujirii preoţeşti.

Primele virtuţi pe care preotul ar trebui să le aibă sunt *bunătatea şi iubirea.* Asta cere Hristos de la slujitorul Lui: *„Deci, dacă îţi vei aduce darul tău la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, şi mergi întâi şi împacă-te cu fratele tău şi apoi, venind, adu darul tău".*

Sfântul Ioan Gură de Aur este uimit de iubirea lui Hristos: „O, ce bunătate! O, ce iubire de oameni peste măsură! Hristos nu ia în seamă cinstea care trebuie să I se aducă, aducând pe pământ iubirea ce trebuie să existe între oameni". Cu alte cuvinte, Hristos zice: Mai importantă este iubirea dintre voi decât cinstea pe care trebuie să

---

[91] Sfântul Grigorie Teologul, EPE 1, 102 şi 276; Miheia 2, 10.

Mi-o aduceţi. După Sfântul Ioan Gură de Aur, Dumnezeu vrea să ne arate că cinsteşte atât de mult iubirea, considerându-o a fi o jertfă mai presus decât oricare alta... Pentru că Sfânta Masă nu-i primeşte pe cei care se urăsc între ei[92].

În *Pateric* există următoarea întâmplare: „În insula Cipru există un oraş pe nume Amathous, în care a fost episcop Sfântul Ioan, ale cărui virtuţi dumnezeieşti şi iubirea pe care o avea faţă de aproapele nu este cu putinţă ca cineva să le poată descrie. S-a întâmplat ca diaconul să-l jignească pe Episcopul cu care urma să slujească. Episcopul, ca un păstor bun pentru oile pierdute, a zis: «Astăzi nu se va face Liturghie dacă nu vine şi diaconul Epifanie». Când diaconul a venit, Episcopul l-a sărutat să se împace, făcându-i pe deasupra şi metanie, ca şi când el ar fi greşit. După ce s-au îmbrăcat cu veşmintele, l-a rugat să-i fie diacon la Sfânta Liturghie. După sfârşitul Sfintei Liturghii, l-a chemat pe diacon la masă. Pe când se pregăteau să plece, i-a făcut în dar diaconului un stihar deosebit din mătase cu doisprezece nasturi, după care au plecat în pace.

Rudele Episcopului au zis cu uimire în sinea lor: «Dacă nu eşti aspru cu cei ce se poartă urât, întotdeauna or să te dispreţuiască». Omul lui Dumnezeu însă, întorcându-se către aceştia, şi cu chipul lui blând le spune: «Voi nu ştiţi ce ziceţi şi nu cunoaşteţi faptul că Dumnezeu spune: *Ocărât*

---

[92] Matei 5, 23-24; EPE 9, 566-8.

fiind, să nu răspunzi cu ocară, şi: *Celui ce te loveşte peste obrazul drept, întoarce-i-l şi pe celălalt*... Credeţi-mă, fraţilor, că eu atunci când slujesc Sfânta Liturghie, înainte de a începe Proscomidia, mă rog la Dumnezeu pentru smerenia mea. Astăzi însă, când am început să mă rog, cu lacrimi L-am rugat pe Dumnezeu pentru acest diacon să-i ierte păcatul şi iată cum dintr-o dată Harul lui Dumnezeu s-a arătat deasupra Jertfelnicului. Dacă vreţi şi voi să vă faceţi vrednici de această vedere, aduceţi o astfel de jertfă lui Dumnezeu, cu inimă sinceră şi bunătate, pentru că o altă cale mai scurtă către Dumnezeu nu există»"[93].

Pregătită este inima mea, Dumnezeule

Preotul, înainte de a sluji, este dator să se aducă mai întâi pe sine jertfă: „Nimeni nu este vrednic de Marele Dumnezeu, preot sau arhiereu, dacă nu s-a lepădat mai întâi de sine, pentru a putea sluji"[94]. Această jertfă curăţă trupul şi sufletul slujitorului; lui Dumnezeu îi place jertfa adusă de mâini curate, gânduri înalte şi sfinţite[95].

Preotul care se apropie de Sfintele Taine fără a se fi jertfit mai înainte pe sine, nu se apropie de lumina cea adevărată, ci de focul care îl arde în întregime. Cuviosul Teognost scrie: „Tu, care ai

---

[93] *Limonariu*, pp. 65-66; I Petru 2, 23; Matei 5, 39.
[94] Sfântul Grigorie Teologul, EPE 1, 188.
[95] Idem, EPE 3, 50.

fost învrednicit de dumnezeiasca şi cinstita preoţie, eşti dator mai înainte de toate să te fi jertfit pe tine prin omorârea păcatelor şi mai apoi să îndrăzneşti să atingi Jertfa cea înfricoşată şi dătătoare de viaţă, asta dacă nu vrei să arzi în foc ca un pai". Trebuie deci să ne jertfim pe noi prin eliberarea de păcate, adică prin *pocăinţă.* Drumul jertfei este calea prin pocăinţă. Din acest motiv Cuviosul Teognost îl sfătuieşte pe slujitor: „Şi dacă te-ai făcut mai alb decât zăpada, vărsând râuri de lacrimi, atunci cu conştiinţa ta, care s-a albit prin curăţire, poţi să atingi sfintele, ca un sfânt ce eşti"[96]. „Pentru că cei care slujesc Preacuratului Dumnezeu, trebuie să fie sfinţi"[97].

Seara de dinaintea Sfintei Liturghii, slujitorul, singur, în faţa icoanei lui Hristos, trebuie să-şi cureţe inima lui de sentimentele care alungă iubirea. Trebuie să postească de gândurile viclene, de mâncăruri şi să privegheze. Dimineaţa, în Biserică, va cere puterea Celui de sus pentru a se putea apropia de Sfântul Jertfelnic, spunându-I Domnului: *„Gata este inima mea Dumnezeule, gata este inima mea; cânta-voi şi voi lăuda numele Tău în inima mea"*[98].

Sosind timpul, lăsând epitrahilul, preotul şi diaconul se închină de trei ori înaintea Sfintei Mese, mai apoi ies împreună din Sfântul Altar, cu capul

---

[96] F 2, 257-258.
[97] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 68, 492A.
[98] Psalmul 107, 1.

acoperit. Diaconul, stând în dreapta preotului, vine împreună cu acesta în mijlocul bisericii, cu faţa spre sfânta intrare. Fac trei închinăciuni şi merg apoi la arhiereu pentru binecuvântare, sau în lipsa acestuia, fac metanie la scaunul arhieresc. Se întorc din nou în mijlocul bisericii cu faţa spre răsărit.

Diaconul zice: Binecuvintează, părinte.

Preotul: Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preotul sau diaconul: Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule... *(de trei ori)* Preasfântă Treime... Doamne miluieşte *(de trei ori)* Tatăl nostru...

Preotul: Că a Ta este împărăţia... Amin.

Ziua mântuirii

Slujitorul pregătit duhovniceşte şi trupeşte aşteaptă să vină momentul Sfintei Liturghii. Iar când acesta soseşte, preotul împreună cu diaconul se pregătesc să slujească.

Pregătirea este o slujbă scurtă, care se face în faţa Uşilor Împărăteşti[99]. Această slujbă este pre-

[99] Slujba pregătirii slujitorilor este mai nouă. Manuscrisele vechi ale Sfintei Liturghii încep de la rugăciunea: *Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Cel ce pâinea cea cerească...* În secolul XII această mică slujbă însemna închinarea la sfintele icoane. În secolul XIV, în *Rânduiala Sfintei Liturghii a patriarhului Filotei de Constantinopol,* se spune că preotul care se pregăteşte să slujească, când se închină, zice următoarea rugăciune: *„Doamne, trimite mâna Ta cea sfântă din înălţimea locaşului Tău..."* (P. Trembelas, *Cele trei Sfinte Liturghii,* Atena, 1935, p. 1.

mergătoare Sfintei Liturghii, simbolizând „timpul în care Hristos pregăteşte calea pentru mântuirea noastră" şi ne aduce aminte că a venit vremea când *„împărăţia lui Dumnezeu s-a apropiat"*[100]. În acest fel ne pregătim pentru a-L întâmpina pe Împăratul Hristos şi pentru a participa la Cina împărăţiei Lui.

Odată în istorie, atunci când vrea Dumnezeu, *Cel fără de început vine şi Cuvântul se întrupează.* Dumnezeu, Cel mai înainte de veci, Se face *Prunc Mântuitor.* Cel vechi de zile vine în lume şi pe toate le înnoieşte. Este o altă trăire, o altă împărăţie, şi un alt timp[101].

Întruparea Cuvântului opreşte timpul şi-l înnoieşte. Atotţiitorul Se îmbracă cu timpul, iar timpul Îl găzduieşte pe Cel fără de început. Doamna Născătoare de Dumnezeu se face spaţiul unde *firea şi timpul se înnoiesc.* În acest timp înnoit trăim momentul venirii lui Hristos; trăim biruinţa iubirii asupra timpului şi a morţii[102].

După Învierea lui Hristos, în loc de moarte, stăpâneşte Viaţa şi asupra timpului biruieşte Veşnicia. Prin Sfânta Liturghie sărbătorim această biruinţă a lui Hristos. Pentru că Sfânta Liturghie este un paşte continuu. Din această cauză ziua închinată săvârşirii Tainei Sfintei Euharistii este ziua Învierii Domnului, adică *Duminica.* Este ziua care simbolizează trecerea dincolo de timp, pentru

[100] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 401A; Marcu 1, 15.
[101] Utrenia slujbei Naşterii Domnului.
[102] Troparul din 2 iulie; Utrenia de la Paşti.

că este *prima zi* a creaţiei şi a *opta* zi a împărăţiei. „Ziua cea neînserată şi fără de sfârşit”[103]. Este ziua care „nu are început şi nu are sfârşit. Şi acest lucru nu pentru că ar fi vorba de inexistenţa vreunei zi după aceasta, ci pentru faptul că a existat înainte de veci, există şi în prezent, va exista întotdeauna”[104].

De jur-împrejurul Mesei Vieţii, se află „Ziua cea nouă a mântuirii”[105]. Ziua Sfintei Liturghii este cea de-a opta zi, ziua vieţii veacului ce va să fie, care este o zi întreagă[106]. Ziua Sfintei Liturghii este ziua împărăţiei care *„deja există şi vine”*[107]. În Sfânta Liturghie trăim experienţa lucrurilor ce au trecut şi mulţumim pentru cele ce va să vină, dar care deja ne-au fost date: *Mulţumim Ţie pentru că... ne-ai dăruit împărăţia Ta ce va să fie.*

Sfântul Maxim scrie că, aşa cum Profeţii au fost premergători ai prezenţei întrupate a lui Hristos şi prin cuvântul lor sufletele au fost conduse la Acesta, aşa şi Hristos, întrupându-Se, S-a făcut „Înaintemergător al prezenţei Lui spirituale călăuzind sufletele prin cuvânt şi pentru a putea întâmpina prezenţa dumnezeiască a Acestuia. Acest lucru îl realizează, pe de o parte, atunci când, prin intermediul virtuţilor, îi transformă pe cei vrednici din oameni cu trup în oameni înduhovniciţi. Pe de

---

[103] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 23, 208; Marele Vasile, EPE 4, 96.

[104] Sfântul Simeon Noul Teolog, SC 122, 182.

[105] Sfântul Ioan Damaschin, ETP, p. 212.

[106] Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 504D-505A.

[107] Ioan 4, 23.

altă parte, o va realiza la sfârşitul veacurilor, când cele nevăzute vor putea fi văzute de către toţi"[108].

În Sfânta Liturghie *Cel ce este* ne descoperă pe *Cel ce va să vină*. Pentru că Sfânta Liturghie ne oferă posibilitatea să trăim Taina cea din veac ascunsă[109].

Sfânta Liturghie este o *Adunare*: toţi fiii lui Dumnezeu se adună la Acesta, acolo unde slujesc împreună cerul şi pământul, trecutul şi viitorul. Toate se adună în Acesta şi, după ce au primit Lumina cea adevărată, „cuprind toată omenirea, şi toate veacurile"[110].

* * *

După aceea zic troparele acestea:

Preotul: Miluieşte-mă pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că, nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi.

Diaconul: Slavă Tatălui... Doamne, miluieşte-ne pe noi, că întru Tine am nădăjduit; nu Te mânia pe noi foarte, nici pomeni fărădelegile noastre, ci caută şi acum ca un Milostiv şi ne izbăveşte pe noi de vrăjmaşii noştri, că Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Tău, toţi lucrul mâinilor Tale şi numele Tău chemăm.

---

[108] M 90, 1137CD.
[109] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 1104C.
[110] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 6, 82.

Preotul: Şi acum... Uşa milostivirii deschide-o nouă, binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne izbăvim prin tine din nevoi, că tu eşti mântuirea neamului creştinesc.

Născătoarea de Dumnezeu: Uşa răsăritului

Uşa prin care a trecut Hristos ca să vină în lume, a fost „zidită" datorită iubirii Lui pentru aceasta. Sfântul Simeon Noul Teolog, face referire la această uşă, spunând că va trebui să ne fie deschisă, aducându-L lângă noi pe Hristos: „Iubire a lui Dumnezeu, unde Îl ţii oare pe Hristos? Unde Îl ascunzi?... Deschide-ne şi nouă, nevrednicilor, uşa pentru a-L vedea pe Hristos, Cel ce pătimeşte... Deschide-ne nouă uşa Întrupării Acestuia celei văzute, şi trimite milele nemăsurate ale Stăpânului nostru, Cel care ţine păcatele noastre şi ale tuturor celor bolnavi... Locuieşte întru noi, smeriţii, venind să ne cercetezi pe noi, care Te întâmpinăm"[111].

Această uşă a iubirii prin care a trecut Hristos pentru a veni în lume, ne este deschisă de Doamna noastră Născătoarea de Dumnezeu. Sau poate că însăşi aceasta se face uşă datorită iubirii ei de mamă, uşă prin care intră Hristos. Cu slujirea şi participarea acesteia la Pronia divină a Stăpânului,

---

[111] SC 96, 232.

Maica Domnului s-a făcut uşa care este îndreptată către răsărit: uşa prin care a făcut să răsară pentru oameni Viaţa, biruind moartea: „Uşa de la răsărit, prin care a răsărit Viaţa oamenilor, biruind moartea cea de la apus"[112]. În ziua când Maica Domnului s-a născut, Biserica sărbătoreşte, naşterea *„uşii" celei de la răsărit,* (care) *aşteaptă intrarea Preotului celui mare, singura şi unica intrare a lui Hristos în lume, pentru mântuirea sufletelor noastre*[113].

Preasfânta Născătoare este singura uşă prin care a răsărit Lumina milei lui Dumnezeu. Prin aceasta omul a primit mila Domnului Atotţiitorul: *Prin tine firea omenirii a primit mila... miluieşte-ne Preasfinte*[114]. Din acest motiv, înainte de a începe Sfânta Liturghie, îi cerem Maicii Domnului să ne deschidă uşa iubirii ei de mamă, pentru ca Hristos să intre în noi, dar şi noi să intrăm în Acesta.

* * *

Apoi merg la Icoana Mântuitorului, zicând:

Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule, cerând iertare greşelilor noastre, Hristoase Dumnezeule; că de voie ai binevoit a Te sui cu Trupul pe cruce, ca să izbăveşti din robia vrăjmaşului pe cei ce i-ai zidit. Pentru aceasta, cu mulţumire strigăm Ţie: Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuieşti lumea.

---

[112] Sfântul Ioan Damaschin, M 96, 689D.
[113] Slujba Vecernia de pe 8 septembrie.
[114] Utrenia de Miercuri, glas 8.

Şi, închinându-se, îşi descoperă capul şi sărută icoana. Trec după aceasta la icoana Născătoarei de Dumnezeu, zicând troparul:

Ceea ce eşti izvorul milei, învredniceşte-ne pe noi milostivirii, Născătoare de Dumnezeu; caută spre poporul cel păcătos; arată, precum de-a pururea, puterea ta,· că, întru tine nădăjduind, strigăm ţie: Bucură-te, ca şi oarecând Gavriil, al celor fără de trup, mai-marele voievod.

Se închină şi sărută icoana, având capul descoperit. Şi, trecând apoi la celelalte icoane, care se găsesc de o parte şi de alta a Sfintelor Uşi...

Crucea: Slava Unuia-Născut

Credinciosul, făcându-şi semnul Sfintei Cruci, propovăduieşte biruinţa lui Hristos asupra morţii şi a diavolului. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că Sfânta Cruce „s-a făcut pentru mulţi temelie a binecuvântării şi zid împotriva oricărei primejdii; lovitură aducătoare de moarte împotriva diavolului... Crucea a biruit moartea... a salvat întreaga omenire, care era condamnată la păcat". Crucea „a deschis uşile cerului, pe cei ce nu o suportau i-a învins, la ceruri s-a ridicat, de-a dreapta Tronului a stătut"[115].

Prin Cruce s-a arătat omului iubirea Dumnezeului Celui Întreit: „Crucea este voia Tatălui,

---

[115] EPE 34, 58-60 şi 178.

slava Fiului Unuia-Născut, îmbrăţişarea Sfântului Duh", scrie Sfântul Ioan Gură de Aur. Şi tot acesta continuă: „Crucea, pentru lumea îngerilor, este podoabă, pentru Biserică întărire, mândria lui Pavel, zid pentru Sfinţi, lumina întregii omeniri"[116]. Din această cauză toţi „credincioşii îşi însemnează stăruitor trupul cu semnul Sfintei Cruci în punctele principale ale acestuia, purtându-l desenat pe fruntea lor toată ziua, ca un stindard neclintit"[117].

Sfântul Simeon Noul Teolog zice: „Creştinii care cred în Hristos, îşi însemnează trupul lor cu semnul Sfintei Cruci, nu oricum şi cu dispreţ, ci cu multă băgare de seamă, cu frică, teamă şi cu multă evlavie... Pentru că prin evlavia pe care o dobândeşte fiecare prin Cruce, primeşte puterea şi ajutorul de la Dumnezeu, a cărui slavă şi stăpânire să-I fie în veci. Amin"[118].

Slăviţi-L pe Dumnezeu prin trupurile voastre

Când ne-am referit la pregătirea pe care o face slujitorul înainte de Sfânta Liturghie, am zis că se pregăteşte *sufleteşte* şi *trupeşte*: adică posteşte, priveghează şi se roagă. Astfel ar trebui, să fie şi pregătirea pe care o face fiecare credincios, care va

[116] EPE 35, 648.
[117] EPE 34, 56.
[118] Z, pp. 31-32.

lua loc la masa Vieţii. Trupul, precum şi sufletul, se pregătesc să aducă prinoasele de mulţumire, se pregătesc pentru a primi înăuntrul său pe Oaspetele din înălţimi, adică pe Hristos. Aşadar, trupul nu este un simplu spectator al Sfintei Liturghii, ci participă la săvârşirea acesteia.

Apostolul Pavel ne zice că trupul nostru este locaş al Sfântului Duh, permiţându-ne să-L slăvim pe Dumnezeu înăuntrul lui: *„Slăviţi, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu"*[119]. Aşa şi este: în Sfânta Liturghie trupul credinciosului se face tărâm unde Hristos este slăvit. Prin gesturi, sau fără gesturi, prin cuvinte sau prin tăcere, Îl slăvim pe Dumnezeu.

În timp ce preotul şi diaconul se pregătesc să se întâlnească, în Hristos, cu Născătoarea şi Sfinţii, aceştia se închină de trei ori şi fac trei metanii.

Metaniile pe care le facem sunt de două feluri: sunt cele mici şi cele mari. Prin metaniile mici, facem semnul Sfintei Cruci şi ne plecăm în faţa lui Hristos sau în faţa Sfinţilor. Prin metaniile mari, care se fac în genunchi, cădem la pământ. Prin îngenunchere creaţia se închină măreţiei Creatorului. Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan descriind în cap. 5 Sfânta Liturghie a împărăţiei, zice că Mielul, adică Hristos, *„a luat cartea, cele patru fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută şi cupe de aur pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinţilor,*

---

[119] I Corinteni 6, 19-20.

şi cântau o cântare nouă...". Cele patru fiinţe simbolizează pe ermineuţi, lumea îngerilor, iar bătrânii, Biserica triumfătoare. Aşadar, împreună cu îngerii şi cu sfinţii, credincioşii, noi cei care ne ostenim pe pământ, ne închinăm Mielului, Care prin jertfirea Lui ne-a ridicat până la Tronul lui Dumnezeu. Cădem la pământ, pe care-l atingem cu fruntea, ne facem tărâm plin de bunătăţi, ca să-L primim pe Hristos.

Trupul lucrează şi el, slujindu-i lui Dumnezeu. Sfântul Grigorie Palama, răspunzând ereticului Varlaam, care susţinea că energiile comune ale sufletului şi trupului se fac oprelişte rugăciunii, scrie: „Cel care se ocupă cu rugăciunea inimii, poate că nu este nevoie să postească, să privegheze, să facă metanii, să doarmă pe pământ, să stea în picioare... însă atunci când ne îndeletnicim cu rugăciunea, avem nevoie neapărat de osteneala trupului, care îndeamnă la post, priveghere şi celelalte"[120].

Sfintele icoane: închipuirea Proniei divine

Începând Sfânta Liturghie ne închinăm la preasfânta icoană a Domnului Hristos, a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, a Cinstitului Ioan Înaintemergătorul şi a sfinţilor. Prin închinarea la sfintele

---

[120] EPE 2, 354-358.

icoane ne aducem aminte de Pronia divină: „Fiecare icoană este semn de aducere aminte. Aşa cum Sfânta Scriptură este învăţătură pentru cei neînvăţaţi, aşa şi icoana. Aşa cum cuvântul Evangheliei este folositor pentru ureche, aşa şi icoana este folositoare ochilor"[121].

Condacul Duminicii Ortodoxiei spune că icoana Domnului s-a arătat odată cu întruparea Lui. Iar primul hagiograf a fost Doamna noastră Născătoare de Dumnezeu.

Sfânta Liturghie este taina mântuirii omului. Cuvântul Evangheliei şi cuvântul Sfintelor Icoane ne ajută să experiem această Taină, arătându-ne treptele Proniei divine prin care s-a realizat mântuirea omului: „Pe când ochiul trupesc priveşte către icoană, ochiul sufletului şi mintea caută Taina întrupării şi a Proniei"[122]. Prin Sfintele Icoane Îl vedem şi-L auzim pe Domnul şi pe sfinţi. Putem vorbi cu aceştia[123].

Sfintele Icoane ne îndrumă la slăvirea lui Dumnezeu: „Vin la biserică, unde toţi îşi vindecă sufletul, şi în acelaşi timp gândurile mă îneacă la fel ca mărăcinii. Frumuseţea picturii icoanei se apropie de ochii mei şi ca o livadă îmi bucură vederea, fără să înţeleg născându-se în sufletul meu slavoslovia pentru Dumnezeu. Am văzut răbdarea de martir, răsplata cu cununi, iar dorinţa şi zelul mă

---

[121] Sfântul Ioan Damaschin, EPE 3, 48.
[122] Sfântul Ioan al V-lea, Patriarhul Ierusalimului, M 96, 1360B.
[123] Sfântul Ioan Damaschin, EPE 3, 74.

ard ca un foc. Cad, mă închin la Dumnezeu şi, mucenicind, îmi primesc mântuirea”[124].

Lăcaşul de cult cu sfintele lui icoane este locul unde trebuie să se săvârşească Sfânta Liturghie. Acolo ajungem, făcându-ne contemporani, chiar împreună-locuitori, cu Preasfânta Născătoare şi cu toţi sfinţii.

* * *

Apoi, mergând în mijlocul bisericii, îşi descoperă capetele şi, plecându-le, diaconul zice: Domnului să ne rugăm. *Iar preotul zice rugăciunea aceasta:* Doamne, trimite mâna Ta dintru înălţimea Sfântului Tău locaş[125] şi mă întăreşte spre slujba ce-mi este pusă înainte, ca, neosândit stând înaintea înfricoşătorului Tău altar, să săvârşesc Jertfa cea fără de sânge. Că a Ta este puterea şi slava în vecii vecilor. Amin. *Iar apoi face apolisul mic.*

Preoţia este puterea slujitoare a celor sfinte

Jertfa cea fără de sânge este lucrarea Arhiereului Hristos. Acesta este mâna lui Dumnezeu-Tatăl, prin Care preotul cere s-o trimită de la tronul Lui: „Acesta este Fiul cel Atotputernic, Mâna cea tare a Tatălui”[126]. La Masa Euharistică Hristos este

---

[124] Idem, EPE 3, 80.
[125] Psalmul 143, 7.
[126] Sfântul Metodiu de Olimp, B 18, 180.

prezent întotdeauna. „Nici un om nu a putut să se jertfească pe sine, dându-ne trupul şi sângele lui, decât Hristos, Cel ce S-a răstignit pentru noi". „Preotul stă şi împlineşte lucrarea lui Hristos, repetând cele ce Acesta a zis la Cina cea de Taină"[127].

Preotul, în faţa Sfântului Jertfelnic, este icoana vie a lui Hristos: „Pe pământ chipul lui Dumnezeu l-ai primit", scrie Sfântul Maxim către Episcopul Ioan. În Sfânta Liturghie „Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh întotdeauna împreună-lucrează (lucrarea sinergică); preotul însă împrumută doar harul şi mâna Acestuia"[128]. Aşadar, harul dumnezeiesc lucrează în toate. Preotul este numai o unealtă... Pentru că exact acest lucru este preoţia: O putere care slujeşte cele sfinte[129].

Hristos nu a venit în lume pentru a fi slujit de către om, ci pentru a sluji (a fi în slujba) omului: *„Iar Eu, în mijlocul vostru, sunt ca unul ce slujeşte"*[130]. Şi această slujire pe care a dăruit-o Hristos omului este taina întrupării Fiului lui Dumnezeu. Această slujire a lui Hristos este una continuă. Prin Sfânta Liturghie, Taina întrupării Acestuia este infinită.

Domnul stă în mijlocul nostru ca un *diacon*. „Şi lucrul cel mai important dintre toate este că nu a slujit numai în această viaţă, când a venit şi S-a

---

127 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 580.
128 M 91, 624B; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 14, 716.
129 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 220-222.
130 Luca 22, 27.

arătat cu smerenie de om..., ci va sluji şi în viaţa de veci, când va veni ca un Puternic şi Se va arăta cu slava Tatălui, când toţi îşi vor aminti de El şi de împărăţia Lui, şi *«se va încinge şi le va pune la masă şi, apropiindu-se, le va sluji»*"[131].

* * *

În conformitate cu manuscrisul din secolul XIII, care se păstrează în insula Patmos, preotul se pregăteşte de slujire, zicând, după ce sărută sfintele icoane, următoarea rugăciune:

„Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Care nu Te descoperi în duh Heruvimilor şi nu poţi fi cunoscut de Serafimi şi de care puterile îngereşti nu se pot apropia, Tu, Care Te-ai unit pe Tine din bunătatea şi iubirea Ta de oameni cu noi neînsemnaţii, Tu, Care ne-ai dăruit nouă, păcătoşilor şi nevrednicilor robilor Tăi, harul preoţiei, întăreşte-mă Iubitorule de oameni, Mântuitorul meu, aşa încât să fiu pregătit pentru a sluji dumnezeiescul Tău Har, Tu care eşti Bun şi miluieşti. Păşesc spre înfricoşătorul şi Sfântul Tău Jertfelnic, nu prin puterea şi curăţia mea, ci datorită Milei Tale celei nemăsurate. Mulţimea milelor Tale sunt sigur că vor dărâma din temelii păcatele mele. Pentru aceasta mă rog Ţie, Stăpâne Iubitorule de oameni, să mă îmbraci pe mine, nevrednicul robul Tău, cu veşmântul preoţiei şi al Harului dumnezeiescului şi Preasfântului Tău Duh. Luminează-mi ochii minţii, aşa încât să se

---

[131] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 220-222; Luca 12, 37.

sălăşluiască înăuntrul meu chipul cel prea strălucit al dumnezeiescului Tău Har. Sprijineşte-mă să slăvesc neîncetat măreţia Ta. Gândul meu să fie întotdeauna neclintit şi îndreptat către Tine. Păstrează-mă în sfinţenia Ta şi cererile mele către Tine, Dumnezeule Sfinte, împlineşte-le. Primeşte jertfa mea cea fără de sânge şi dăruieşte-mi dulceaţa revărsată din frumuseţea Ta. Trimite-mi mie înger de lumină slujitor şi întăreşte-mă, încât să pot desluşi cum se cuvine cuvântul adevăratei Tale înţelepciuni. Învredniceşte-mă să mă împărtăşesc cu Tainele cele cereşti şi nemuritoare, aşa încât luminat făcându-mă la suflet şi la trup, să pot gusta din bunătăţile Tale cele veşnice împreună cu toţi cei care Te-au iubit din toată inima şi au urmat poruncile Tale. Pentru că Tu ai zis, Stăpâne, că dacă cineva va cere ceva în numele Tău, îl va primi fără ca Tu să Te împotriveşti, Cel ce eşti Tată şi Dumnezeu.

Pentru aceasta şi eu, păcătosul, acum la ceasul în care mă îmbrac cu veşmântul preoţiei, mă rog dumnezeirii Tale să se împlinească toate câte le-am cerut de la Tine pentru mântuirea mea"[132].

* * *

După săvârşirea apolisului se pleacă spre strane şi intră în Altar: preotul prin uşa dinspre miazăzi, iar diaconul prin uşa dinspre miazănoapte, zicând fiecare în sine: Intra-voi în casa Ta, închina-

---

[132] P. Trembela, *Cele trei Liturghii*, p. 228.

mă-voi în biserica Ta cea sfântă, întru frica Ta. Doamne, povăţuieşte-mă întru dreptatea Ta din pricina vrăjmaşii mei! Îndreptează înaintea Ta calea mea[133].

Precum în cer

Sfântul Maxim scrie că Biserica este imaginea lumii întregi. Biserica în sine închipuieşte pământul, pe când Sfântul Altar închipuieşte cerul: „Întreaga lume, care a fost creată de Dumnezeu, este într-un fel o Biserică nefăcută de mână omenească şi foarte înţelept este închipuită simbolic cu Biserica ca locaş de cult. Biserica, ca locaş al Harului, cuprinde lumea nevăzută. Biserica pământească însă (clădirea în sine), a fost dată celor cărora sunt plini de simţuri, deci cuprinde lumea văzută"[134].

Preotul când intră în Sfântul Altar, vine în cer. Acolo, împreună cu puterile netrupeşti, slujeşte Sfintele Taine. „Din această cauză slujitorul trebuie să fie foarte curat sufleteşte, pentru a putea sta în ceruri printre puterile îngereşti"[135], aşa cum ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Care cheamă pe fiecare credincios la Masa Vieţii, acum îl cheamă şi pe slujitor, care vine în Sfânta Sfintelor şi se închină Jertfelnicului celui mai presus de

---

[133] Psalmul 5, 8.
[134] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 118.
[135] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 28, 120.

ceruri. Însă sufletul sfânt şi curat al slujitorului, nu îndrăzneşte să se apropie de Tronul lui Dumnezeu fără frică: „Am gustat din iubirea Ta pentru noi şi am simţit dreapta Ta cea ocrotitoare. Cu suflet sfânt şi curat mă închin Ţie în locaşul Slavei Tale. De cele sfinte ale Tale mă apropii cu cutremur, neputând să îndrăznesc a mă gândi la iubirea Ta de oameni"[136].

„Laboratorul" de prelucrare al darurilor Sfântului Duh

În mijlocul Sfântului Altar se găseşte Sfântul Jertfelnic (sau Prestolnic sau Sfânta Masă) şi este locul unde se săvârşeşte Taina Sfintei Euharistii, Domnul punându-Şi încrederea în puterile îngereşti, pentru a-l păstra curat şi sfânt.

În *Pateric* se spune de Ava Leontie, care povestea că într-o zi s-a dus la biserică (în noua Lavră) pentru a se împărtăşi. Şi când a intrat în biserică, a văzut un înger care stătea în dreapta Sfintei Mese. Dintr-o dată a fost cuprins de frică şi a plecat spre chilia lui. A auzit apoi o voce, care spunea: „După târnosirea sfintei biserici m-i s-a dat spre încredinţare această Sfântă Masă ca să o păzesc pe ea"[137].

Sfântul Jertfelnic este graniţa dintre cer şi pământ. Este „Tronul slavei şi locaş al lui Dumnezeu.

---

[136] Sfântul Atanasie cel Mare, B 32, 41.
[137] M 87g, 2856BC.

Este «uzina»... unde se prelucrează darurile Sfântului Duh"[138]. Este izvorul Raiului din care izvorăşte harul iubirii Stăpânului: „Tainele şi Sfânta Masă a Bisericii cheamă la un respect desăvârşit. Din Rai a ieşit râul, din care s-au vărsat izvoarele duhovniceşti. Lângă acest izvor au crescut pomi care ajung până la cer, pomi care întotdeauna fac roade bine coapte şi nestricăcioase"[139]. „Din această Sfântă Masă, scrie Sfântul Grigorie Palama, izvorăşte un râu mai presus de minte, care udă sufletele, ajungând până la ceruri"[140].

Pe toată durata Sfintei Liturghii, preotul descoperă „că Sfântul Jertfelnic este plin de har duhovnicesc şi aşa cum izvoarele scot apă curată din stânca muntelui, aşa şi acesta emană o flacără neînţeleasă de mintea omenească"[141]. Flacără care a *răcorit pe cuvioşii* slujitori ai lui Hristos.

Cuviosul Nicolae Cabasila spune că la Cina cea de Taină mâna preacurată a Împăratului Hristos s-a făcut Jertfelnic înfricoşat şi mai presus de ceruri. În Sfânta Liturghie credincioşii, apropiindu-se pentru a se împărtăşi, se aseamănă cu cei doisprezece ucenici, care s-au apropiat de mâna cea neîntinată a lui Hristos. „Pentru că Sfintele Prestolnice închipuie chiar mâna Mântuitorului, iar Trupul lui Hristos, în chip de pâine, Îl primim de pe Sfânta

---

[138] Sfântul Gherman, Patriarhul Constantinopolului, M 98, 421C; Simeon al Tesalonicului, M 155, 316DC.

[139] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 216.

[140] EPE 22, 406.

[141] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 13, 582.

Masă, exact ca din mâna preacurată a Acestuia... El este Preotul, Jertfelnicul şi Jertfa. El este Cel ce dă, şi Cel prin intermediul Căruia această Jertfă se dă credincioşilor"[142].

De fiecare dată când se face Sfânta Liturghie, mâna preasfântă a lui Hristos se întinde peste oameni. Sfânta noastră Biserică ne cheamă pe toţi să alergăm la Izvorul Vieţii: „Cu toţii să alergaţi la Dumnezeu, în aceeaşi Biserică, la acelaşi Jertfelnic, la acelaşi Iisus Hristos"[143].

2. Veşmintele preotului

Apoi, fiecare luând în mâini veşmintele sale, face trei închinăciuni către răsărit, zicând în sine: Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine păcătosul şi mă miluieşte[144].

După aceea, merge diaconul la preot, ţinând veşmintele în dreapta sa şi, plecându-şi capul, cere binecuvântarea, zicând: Binecuvintează, părinte, stiharul dimpreună cu orarul şi mânecuţele.

Iar preotul, binecuvântând, zice: Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Apoi diaconul sărută mâna preotului şi, retrăgându-se la o parte, se îmbracă cu veşmintele.

---

[142] EPEF 22, 406.
[143] Sfântul Ignatie de Antiohia, B 2, 270.
[144] Luca 18, 13.

Omul care trăieşte în afara Bisericii este dezbrăcat de Harul lui Hristos. Casa lui nu este şi casă a lui Dumnezeu, ci numai o casă a morţii. Este precum demonizatul din ţinutul Gadarei: *„...nu mai punea haină pe el şi în casă nu mai locuia, ci prin morminte"*[145].

Prin Sfântul Botez omul se îmbracă cu haina dumnezeiască: *Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi-mbrăcat.* Este pecetluit cu pecetea Sfântului Duh şi stă de-a dreapta mesei Vieţii. Prin Taina Preoţiei, omul este chemat să se facă purtător al Harului Sfântului Duh, şi după ce a primit Harul pentru el, va trebui să-l dea şi celorlalţi. Acest dar al Sfântului Duh, făcut slujitorului prin dumnezeieştile Taine, este închipuit prin sfintele veşminte.

Preotul este chipul Arhiereului Hristos, iar îmbrăcămintea preotului este simbol al îmbrăcămintei lui Iisus Hristos. Din această cauză, „veşmintele preoţilor sunt sfinte şi mirenii nu trebuie să le atingă", spune Sfântul Chiril al Alexandriei, comentând cuvântul profetului: *„...până nu lasă acolo hainele lor cu care au fost îmbrăcaţi la slujbă, că acestea sunt sfinţite..."*[146].

În ziua hirotoniei lui preotul se îmbracă pentru prima oară „cu haina şi cununa slavei cereşti..., cu

---

[145] Luca 8, 27.
[146] M 68, 824B; Iezechiel 42, 14.

veşmântul preoţesc al Sfântului Duh"[147]. Începând din ziua aceea, de câte ori preotul se îmbracă cu veşmintele, ia câte unul în mâini, îl binecuvintează, făcându-i cruce, îl sărută şi-l pune pe el. Cu aceste gesturi pe care le face arată că veşmintele „sunt sfinte şi prin crucea lui Hristos se sfinţesc, această sfinţenie transmiţându-se mai departe". Şi pentru că transmit sfinţenia, cel care are evlavie la acestea şi le sărută, „în el lucrează harul credinţei şi se vindecă, aşa cum s-au vindecat şi cei care s-au atins de poala lui Iisus"[148].

Credincioşii sunt evlavioşi la veşmintele preotului, pentru că sunt sfinte. Preotul, purtând veşmântul preoţesc, ne aduce aminte că acesta chiar dacă face parte din lumea pământească, totuşi, nu-i aparţine numai acesteia. Stă între om şi Dumnezeu; este pod peste care trec prinoasele noastre către Cel Înalt şi prin care se coboară darurile lui Dumnezeu.

* * *

Preotul, luând stiharul şi binecuvântându-l în chipul Crucii, zice: Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin. *Şi îmbrăcându-se cu acesta zice:* Bucura-se-va sufletul meu întru Domnul că m-a îmbrăcat în veşmântul mântuirii şi cu haina veseliei m-a împo-

---

[147] Eusebiu de Cezareea, B 20, 84.

[148] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 261C şi 880C; Matei 14, 36.

dobit; ca unui mire mi-a pus cunună şi ca pe o mireasă m-a împodobit cu podoabă, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii, vecilor. Amin[149].

Hristos: Veşmântul ceresc

Slujitorul tresaltă şi se veseleşte atunci când se apropie de Hristos. Se bucură pentru că Domnul îl îmbracă cu *veşmânt mântuitor şi haină de veselie*. Îi mulţumeşte Mirelui Bisericii, pentru că îl înveşmântează cu frumuseţea Lui: *Şi ca pe o mireasă m-a împodobit cu podoabă* (*με κοσμο* – cu lumea – „m-a împodobit cu lumea"). *Lumea* este podoaba sufletului şi mireasă a Mirelui Hristos, din cer... veşmântul, hainei nestricăciunii[150].

Dumnezeu şi Hristos se fac *haină luminoasă* prin Taina Sfântului Botez[151]. Aşa şi stiharul, veşmânt folosit în toate cele trei trepte ale Preoţiei, simbolizează îmbrăcămintea cea frumoasă şi luminoasă a Botezului, Harul care se dă tuturor credincioşilor. Preotul este o parte din Trupul lui Hristos. Face parte din comunitatea de credincioşi. Iar Harul Sfântului Duh este dat în dar tuturor credincioşilor: „Toate câte ni s-au dat nouă preoţilor, v-i s-au dat şi vouă în mod egal, chiar şi bunătăţile cele mari"[152]. Această egalitate a preotului cu credincioşii este subliniată prin exemplul stiharului.

---

[149] Isaia 61, 10.
[150] Psalmul 44, 3; Sfântul Chiril al Alexandriei, M 70, 1365D.
[151] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 70, 1144C.
[152] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 23, 86.

La începuturi stiharul a fost veşmântul Botezului, şi era de culoare albă: era simbol al purităţii îngereşti, a slujirii preoţeşti. Cu acel alb frumos de înger, scrie Cuviosul Teognost, slujitorul îşi arată frumuseţea interioară a sufletului. Sfântul Simeon al Tesalonicului vorbeşte de acelaşi simbolism: „Stiharul reprezintă haina luminoasă a îngerilor, pentru că de multe ori îngerii s-au arătat îmbrăcaţi în haină de lumină, aşa cum s-au arătat şi la mormântul lui Hristos. De asemenea, culoarea albă a stiharului închipuie puritatea şi albul imaculat al treptei preoţeşti"[153].

Slujitorul, ca un înger *în veşminte strălucitoare*[154], îi aşteaptă pe credincioşi la Sfântul Jertfelnic – la Mormântul dătător de viaţă al lui Hristos – pentru a-i invita la Ospăţul Învierii.

* * *

Când pune mânecuţele la mâini, sărută de asemenea semnul Sfintei Cruci de pe ele, spunând la cea dreaptă: Dreapta Ta, Doamne, s-a preaslăvit întru tărie; mâna Ta cea dreaptă, Doamne, a sfărâmat pe vrăjmaşi şi cu mulţimea slavei Tale ai zdrobit pe cei potrivnici[155], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Iar la stânga zice: Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit; înţelepţeşte-mă şi voi învăţa poruncile

---

[153] F 2, 258; M 155, 712A.
[154] Luca 24, 4.
[155] Ieşirea 15, 6-7.

Tale[156], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preotul este mâna lui Hristos

Simbolismul mânecuţelor reprezintă crearea omului şi Pronia divină.

Slujitorul, purtând mânecuţa la mâna stângă, zice: „Prin mâinile Tatălui, al Fiului Acestuia şi al Sfântului Duh, omul se face *«după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu»*"[157].

Mâinile Preasfinte ale lui Dumnezeu-Cuvântul şi Sfântul Duh l-au creat pe om. Însă omul, în locul prieteniei lui Dumnezeu, a preferat robia duşmanului diavol. Şi a fost înrobit de diavol până când dreapta Celui Înalt *a sfărâmat pe vrăjmaşi şi, ...a zdrobit pe cei potrivnici.* Şi nu numai că a sfărâmat puterile celui rău, dar l-a mai şi înălţat până la ceruri: „Mâna cea dreaptă a lui Dumnezeu, Care este Iisus Hristos, l-a ridicat pe om; omul s-a unit cu Acesta, a urcat prin această unire până la treapta Lui, devenind însăşi mâna lui Hristos"[158].

Aşa cum primul om a fost creaţia mâinilor lui Dumnezeu, aşa se întâmplă şi cu omul cel nou. Aceleaşi mâini care l-au creat pe om, slujesc şi Taina Sfintei Liturghii. Mânecuţele arată că „Hristos slujeşte chiar cu mâinile, cu Trupul şi Sângele

[156] Psalmul 118, 73.
[157] Sfântul Irineu, SC 153, 73; Facerea 1, 26.
[158] Sfântul Grigorie de Nissa, M 45, 697B.

Său"[159]. Mâna care dă în dar pacea lui Dumnezeu şi binecuvintează Darurile cele puse înainte este aceeaşi mână a Arhiereului Hristos.

Sfântul Teofan de Niceea scrie că Stăpânul Hristos, înainte de a se înălţa la ceruri, a dat Sfinţilor Apostoli, şi prin aceştia Episcopilor şi Preoţilor, „acel har sfinţitor al Sfântului Duh..."[160]. Hristos a dat preoţilor harul de a putea lucra în slujirea ce le-a fost dată. Aşadar, preotul lucrează, fiind *mâna lui Hristos*.

Zice Sfântul Ioan Gură de Aur, nu cumva să credem că preotul este cel care preface acele înfricoşate Taine, ci „mâna întinsă a lui Hristos peste noi toţi"[161].

În acest timp şi spaţiu infinit se întinde mâna cea dreaptă a Celui Preaînalt. Ajunge la fiecare credincios în parte, dăruindu-i pacea. Îi dă Trupul Lui cel Sfânt şi Preacuratul Său Sânge.

* * *

După aceea, luând epitrahilul, îl binecuvintează şi, sărutând crucea de pe gulerul epitrahilului, îl pune pe grumaz, zicând: Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce varsă harul Său peste preoţii Săi, ca mirul pe cap, ce se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron, ce se pogoară pe marginea veşmintelor

---

[159] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 713CD.
[160] Epistolă către Preoţi, M 150, 336C-337A.
[161] EPE 11, 58.

lui[162], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Epitrahilul purtător al Harului Sfântului Duh

Epitrahilul este simbolul harului Preoţiei şi al participării preotului la preoţia lui Hristos. Preotul îl foloseşte la absolut toate slujbele şi Tainele pe care le săvârşeşte, pentru că „este veşmântul care simbolizează preoţia"[163].

Harul acesta care s-a dat preotului este ca mirul cel de preţ – simbol al binecuvântării preoţeşti, cu care a fost uns arhiereul evreilor. Aşa cum cel care este uns cu mir, este vesel la chip, plin de mireasmă bogată, împărtăşind bucurie tuturor celor care-l văd[164], aşa şi preotul; pe chipul lui se oglindeşte Lumina cea adevărată, iar prezenţa lui este pentru credincioşi un motiv de bucurie duhovnicească.

Harul lui Dumnezeu pe care l-a primit preotul se dă credincioşilor prin Sfintele Taine. Harul dumnezeiesc vine ca mirul de pe capul Bisericii, care este Hristos, pe barbă, care este preotul, curgând până pe marginea veşmintelor, care sunt credincioşii.

În comentariul acestui fragment din psalmi, Sfântul Atanasie cel Mare scrie: „Aşa cum în

---

[162] Psalmul 132, 2.
[163] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 712D-713A.
[164] Ieşirea 30, 30; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 7, 116.

Biserică există o armonie, aşa şi ungerea cu Sfântul Duh începe mai întâi din capul Bisericii, care este Hristos, mai apoi se pogoară pe barbă... ceea ce-i simbolizează pe Apostoli. Astfel, trupurile tuturor credincioşilor s-au transformat în locaş de cult (biserică), îmbrăcaţi în Hristos"[165].

Preotul este legătură care stă între Dumnezeu şi credincioşi. Se transformă în „jgheabul" prin care curge Harul, ajungând la credincioşi. Şi exact această realitate ne este arătată de epitrahil. Grumazul preotului simbolizează pe Hristos, iar oasele acestuia simbolizează sufletele pe care Dumnezeu le-a încredinţat preotului. Prin intermediul preotului, credincioşii primesc Harul lui Hristos, pentru că preotul slujeşte ca un trimis al Acestuia. Epitrahilul arată că „preotul stă acoperit de mâna lui Hristos, şi că este dator să săvârşească slujbele având-L mai presus pe Dumnezeu... Este dator să săvârşească lucrările lui Hristos împreună cu Acesta şi nimic fără Acesta"[166].

Preotul, împreună cu Hristos, săvârşeşte Taina Acestuia: „Cele ale Acestuia le săvârşeşte împreună cu Acesta".

* * *

Apoi, luând brâul, îl binecuvintează, şi, sărutând crucea de la mijlocul lui, se încinge cu el, zicând: Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce mă

---

[165] B 32, 286.

[166] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 713A.

încinge cu putere şi a făcut fără prihană calea mea[167], Cel ce întocmeşte picioarele mele ca ale cerbului şi peste cele înalte mă aşează, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Luând apoi felonul (sfita), îl binecuvintează şi, sărutându-l după rânduială, se îmbracă, zicând: Preoţii Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate şi cuvioşii Tăi întru bucurie se vor bucura[168], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Suntem datori să ne încingem cu brâul...

Brâul simbolizează două lucruri, raportat la rugăciunea pe care o zice preotul:

Primul este puterea lui Dumnezeu care-l întăreşte pe slujitor în Sfânta Liturghie.

Al doilea este puritatea şi înţelepciunea care trebuie să-l împodobească pe preot.

Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie că brâul reprezintă „puterea lui Dumnezeu..."[169].

Şi credinciosul ar trebui să se încingă cu brâul pentru a lua loc la Masa Domnului. Aşa cum evreii au mâncat Paştele încinşi cu brâiele, pentru a fi pregătiţi în călătoria lor care i-ar fi dus în pământul făgăduinţei, aşa „şi noi să mâncăm Paştele, adică pe Hristos", încinşi cu faptele bune. Vom fi întot-

---

[167] Psalmul 17, 33.
[168] Psalmul 131, 9.
[169] M 155, 260A.

deauna pregătiţi de plecare pe drumul mântuirii şi apăraţi de orice primejdie[170].

După ce slujitorul s-a încins cu puterea dumnezeiască, este pregătit să-şi facă datoria. Aşadar, slujitorul şi credincioşii, priveghind cu făcliile sufletului aprinse, Îl aşteaptă pe Domnul, Care vine în sobor: *„Să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile voastre aprinse. Şi voi fiţi asemenea oamenilor care aşteaptă pe stăpânul lor când se va întoarce de la nuntă, ca, venind şi bătând, îndată să-i deschidă. Fericite sunt slugile acelea pe care, venind stăpânul, le va afla veghind. Adevărat zic vouă că se va încinge şi le va pune la masă şi, apropiindu-se, le va sluji"*[171].

Preoţi: îmbrăcaţi-vă cu dreptate în Hristos

Felonul este simbol al dreptăţii divine. A dreptăţii care a venit de la Dumnezeu şi i s-a dat omului. Este simbolul lui Hristos. Sfântul Grigorie Teologul scrie următoarele: „Preoţi, îmbrăcaţi-vă întru dreptate... veşmântul cel mare şi de nebiruit al lui Hristos, este podoaba cea mai de preţ a voastră". Exact acest lucru face preotul în clipa în care se îmbracă cu felonul: Se îmbracă cu Cel *„Care*

---

[170] Ieşirea 12, 11; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 21, 308-10.
[171] Luca 12, 35-37; Sfântul Ioan Gură de Aur observă că „trebuie să ne încingem sufletele cu brâul", EPE 21, 310.

pentru noi S-a făcut înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare"[172].

Înainte de întruparea Cuvântului, scrie Cuviosul Nicolae Cabasila, era cu neputință să găsească cineva pe pământ dreptate. Odată cu întruparea lui Hristos, „dreptatea a coborât din cer și s-a arătat pentru prima oară, în adevăr și desăvârșită oamenilor". Cei care mai înainte eram condamnați, nu numai că am fost iertați de „Cel care nu a făcut nici o nedreptate, plătind pentru noi prin moartea Lui pe Cruce..., ci, pe deasupra, am devenit prieteni adevărați ai lui Dumnezeu". Cuviosul Nicolae Cabasila încheie: „Prin Sfintele Taine Hristos face să răsară în inimile noastre dreptatea Lui și viața"[173].

Dreptatea lui Dumnezeu este iubirea de oameni a Acestuia. Iubirea dumnezeiască ne-a făcut drepți și prieteni ai lui Dumnezeu prin moartea lui Hristos. Felonul, care simbolizează dreptatea divină, „închipuie patimile Mântuitorului Hristos, atunci când preotul se îmbracă cu el. Adică, Îl închipuie pe Hristos, Care a lucrat pentru dreptate în adevăr prin patimile și moartea Lui pe Cruce... Din această cauză preotul, atunci când îmbracă felonul, zice: *«Preoții Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate și cuvioșii Tăi întru bucurie se vor bucura...»*. Pentru că, într-adevăr, prin dreptatea Crucii am primit bucuria"[174].

---

[172] EPE 3, 228; I Corinteni 1, 30.
[173] EPEF 22, 286.
[174] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 716AB.

Preoţii cuvioşi ai Domnului se îmbracă întru dreptate, umplându-se de bucuria divină.

* * *

Diaconul, îmbrăcându-se cu veşmântul, zice cele pe care le zice şi preotul pentru stihar şi mânecuţe. Apoi, sărutând orarul, îl pune pe umărul stâng, zicând: „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de mărirea Ta"[175].

Diacon al Tainelor lui Iisus Hristos

Trei sunt treptele preoţiei: Episcop, Preot şi Diacon. Încă din timpurile apostolice există o deosebire clară între aceste trei trepte.

Purtătorul de Dumnezeu, Sfântul Ignatie, îi numeşte pe diaconi „slujitori (diaconi) ai Bisericii lui Hristos". Aşadar, îi îndeamnă pe credincioşi: „Cu toţii să vă ruşinaţi (să-i respectaţi pe) de diaconi ca de Iisus Hristos"[176]. Diaconul îl ajută pe episcop şi pe preot la săvârşirea Sfintelor Taine. Veşmântul lui diaconesc este compus din stihar, mânecuţe şi orar[177].

---

[175] Isaia 6, 3.

[176] B 2, 272.

[177] Orarul este amintit pentru prima oară de către canonul 22 al Sinodului din Laodiceea (sec. IV). Sfântul Nicodim Aghioritul scrie că toţi cred că etimologia cuvântului *orar* vine din latinescul *orare*, care se numeşte „rugaţi-vă", pentru că este ţinut în sus de către diacon atunci când rosteşte ecteniile... Preaînţeleptul şi învăţatul Eustratie al Argentinei, în lucrarea lui

Slujirea diaconului închipuieşte slujirea din Sfânta Liturghie a îngerilor. Pentru aceasta, diaconul în timp ce poartă orarul, acesta rosteşte cântarea cea Întreit-Sfântă: *Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot.* Orarul îi mai simbolizează şi pe îngerii cei cugetători. Sfântul Sofronie al Ierusalimului observă că „diaconii, închipuind puterile îngereşti, cu orarele lor subţiri de lână, aleargă *«ca nişte duhuri care slujesc, fiind trimise de Dumnezeu»*"[178].

Preotul împlineşte slujirea arhierească a lui Hristos, iar diaconul aminteşte faptul că slujirea lui trebuie să fie împodobită cu smerenia Stăpânului Hristos, „Care a spălat şi a şters picioarele ucenicilor Lui"[179].

* * *

Mergând după aceea la spălător, îşi spală mâinile zicând: „Spăla-voi între cei nevinovaţi mâinile mele şi voi înconjura altarul Tău, Doamne, ca să aud glasul laudei Tale şi să spun toate minunile Tale. Doamne, iubit-am bună-cuviinţa casei Tale şi locul sălăşluirii slavei Tale. Să nu pierzi cu cei necredincioşi sufletul meu şi cu vărsătorii de

---

Κατα Αζυμων, explică faptul că etimologia cuvântului vine de la *os, ris*, care înseamnă „gură", cuvânt latinesc, însă este mai nou. *Orarul* este deci „eşarfa" cu care îi şterge la gură pe credincioşi, atunci când aceştia vin la Sfânta Împărtăşanie. Orarul, în timpul când diaconul le dă să se împărtăşească din Sfântul Potir, este ţinut pe umărul acestuia..., (*Pidalion*, pp. 429- 430).

[178] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 381C; M 87g, 3988AB; Evrei 1, 14.

[179] Sfântul Isidor Pilusiotul, M 78, 272C.

sânge viaţa mea, în mâinile cărora sunt fărădelegile; dreapta lor s-a umplut de daruri, iar eu întru neräutatea mea am umblat. Izbăveşte-mă, Doamne, şi mă miluieşte. Piciorul meu a stat întru dreptate; în bisericii Te voi binecuvânta, Doamne”[180].

Spăla-voi între cei nevinovaţi mâinile mele

Omul care trăieşte în păcate, trăieşte într-o *ţară departe* de Dumnezeu. Deci, este îndepărtat de Dumnezeu, pentru că însuşi păcatul este îndepărtarea de Acesta. Sfântul Grigorie de Nissa scrie: „Păcatul este îndepărtarea de Dumnezeu”[181].

Omul care trăieşte în păcat, fără să se pocăiască, nu-L poate slăvi pe Dumnezeu şi nu poate sta în faţa Sfântului Jertfelnic. Este ca o *ţară îndepărtată* de Dumnezeu. Aşa cum iudeii nu au putut să cânte *„imnuri închinate Domnului pe pământ îndepărtat”*, aşa şi omul cel păcătos nu poate să cânte minunile lui Dumnezeu. „Dacă legea iudeilor rânduia ca cei care erau sclavi să tacă în acea ţară a barbarilor, şi mai mult ar trebui să tacă cei care sunt robi ai păcatului, trăind o viaţă departe de Dumnezeu”[182].

Slujitorul Domnului are întotdeauna simţământul că prin viaţa lui de multe ori a rănit iubirea

---

[180] Psalmul 25, 6-12.

[181] Luca 15, 13; M 45, 545B.

[182] Psalmul 136, 4; Sfîntul Ioan Gură de Aur, EPE 16b, 500.

lui Dumnezeu. Şi chiar dacă prin Taina Sfintei Spovedanii a primit iertare de păcate, se simte neputincios ca să cânte minunile lui Dumnezeu. Această sensibilitate a slujitorului este exprimată prin următoarea nedumerire: „Şi cine este în stare să grăiască puterile Tale, să facă auzite toate laudele Tale, sau să spună toate minunile Tale?"[183].

Toţi suntem datori să ne apropiem de Sfântul Jertfelnic cu *gânduri curate.* Această curăţenie simbolizează spălarea mâinilor.

Sfântul Chiril al Ierusalimului zice că spălarea mâinilor simbolizează curăţirea de fiecare păcat: „Pentru că mâinile sunt simbol al faptelor, aşa încât spălându-ne închipuim curăţirea de păcatele şi faptele murdare pe care le-am făcut". La fel subliniază şi Sfântul German al Constantinopolului. Spălarea mâinilor înseamnă următoarele: „Având conştiinţa curată, adică gândire şi cuget, care sunt mâini ale sufletelor noastre, să ne apropiem de Sfânta Masă cu frică, cu blândeţe şi cu multă îngăduinţă"[184].

Aşa cum spune şi Sfântul Dionisie Areopagitul, „cei care caută slujirea preacurată, trebuie să se fi curăţit de micile gânduri ale sufletului. La slujire, preotul trebuie să vină cu sufletul curat, la fel cum este şi această Sfântă Taină. Sfântul Ioan Gură de Aur întreabă: „Atunci când venim la Biserică, spălăm numai mâinile? Nu şi inima? Cumva vorbesc

---

[183] Sfântul Vasile cel Mare, *Sfânta Liturghie.*
[184] B 39, 258; M 98, 424C.

mâinile? Din suflet ies cuvintele rugăciunii şi spre acesta îşi are Dumnezeu îndreptată privirea. Curăţirea trupului nu ajută la nimic atunci când este pătat... Însă cel mai groaznic lucru dintre toate răutăţile este atunci când ne rugăm cuprinşi de gânduri spurcate"[185].

* * *

Efortul curăţirii sufletului omului este făcut de acesta cu sprijinul lui Hristos. Sau, mai bine zis, Hristos lucrează în noi, numai dacă noi vrem acest lucru, curăţindu-ne sufletul aşa cum Hristos a săvârşit pentru prima oară Cina cea de Taină în Sion, încingându-Se la mijloc cu prosopul şi spălând picioarele Apostolilor. Sfântului Apostol Petru, care din evlavie pentru Hristos nu a primit ca Acesta să-i spele picioarele, i-a zis: *„Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine"*[186]. La Cina Euharistică au loc lângă Hristos cei care cu frică au primit să lucreze în ei Stăpânul, curăţindu-le cugetele şi inima.

Astfel, curaţi în suflet şi în trup, putem să înconjurăm Sfântul Jertfelnic. Putem să auzim doxologiile îngereşti, adăugând acestora mulţumirea noastră. Putem să spunem lucrările minunate şi iubirea lui Dumnezeu. Referitor la aceste lucruri Sfântul Ioan Hrisostom zice: „Mărturisind datoria noastră faţă de bunătăţile nemăsurate ale lui Dumnezeu şi toate cele din care am gustat, îi aducem în

---

[185] EPEF 3, 386; EPE 14, 410.
[186] Ioan 13, 8.

dar Acestuia Sfânta Jertfă şi ne împărtăşim, mulţumind că a eliberat din păcat neamul omenesc. Îi mulţumim pentru că, prin îndepărtarea de Dumnezeu (căderea în păcat), ne-a adus lângă El. Îi mulţumim pentru că, pierzând speranţa, trăind în lume fără Dumnezeu, ne-a făcut fraţi şi moştenitori dimpreună cu El"[187].

Cu sufletul plin de recunoştinţă mărturisim lucrările iubirii şi înţelepciunii lui Dumnezeu pe care le-a înfăptuit. „Prin moarte a venit viaţa şi prin păcat dreptatea. Prin binecuvântare a venit binecuvântarea şi prin necinste a venit slava"[188]. Mulţumind pentru toate acestea, ne apropiem aşadar de Tronul Harului.

3. Rânduiala Dumnezeieştii Proscomidii

Apoi diaconul, venind la Proscomidiar, pregăteşte sfintele vase. Şi aşează Sfântul Disc în partea stângă, iar Sfântul Potir în partea dreaptă. Iar celelalte împreună cu acestea.

Stăpânul cerului

Numai două sunt vasele de bază care se folosesc în Sfânta Liturghie: *Sfântul Potir* şi *Sfântul*

---

[187] EPE 18a, 82-84.

[188] Sfântul Grigorie de Nissa, EPE 7, 278-80.

Disc. În Sfântul Potir se pune vinul, iar pe Sfântul Disc se pun părticelele scoase la Proscomidie.

Patru descrieri ale Cinei celei de Taină spun că Mântuitorul a folosit un Potir special la săvârşirea Tainei. La fel se întâmpla în vechime şi cu Sfântul Disc. Pe cât de veche este istoria acestor vase, pe atât de vechi este simbolismul acestora.

Domnul a numit jertfa Lui pe Cruce jertfa *potirului* pe care i L-a dat Tatăl ca să-l bea. După ce Hristos a fost răstignit, potirul morţii s-a făcut *potir de binecuvântare* şi de mântuire al omului[189]. Sfântul Gherman al Constantinopolului scrie că, prin preacuratele patimi ale lui Hristos, „Discul devine aşternutul principal pe care este aşezat de către preot şi diacon Trupul Domnului". Sfântul Disc închipuie de asemenea cerul şi Tronul Stăpânului, scrie Sfântul Simeon al Tesalonicului[190].

În vremurile apostolice sfintele vase erau de sticlă sau din metal de slabă calitate, chiar şi de lemn. Însă odată cu trecerea timpului, şi după ce prigoanele au luat sfârşit, creştinii au început să aducă la Biserică sfinte vase de argint şi aur. Acest lucru, bineînţeles, era un exemplu al evlaviei pentru Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur, împreună cu această evlavie, şi mai înainte de aceasta, ne îndeamnă să-i iubim pe fraţii lui Hristos. Ne cere să le aprindem cu focul iubirii din inimile noastre, şi să le facem în întregime strălucitoare şi aurite, mai

[189] Ioan 18, 11; I Corinteni 10, 16; Psalmul 115, 4.
[190] M 98, 397B; M 155, 264C.

apoi dăruindu-le Acestuia: „Dumnezeu nu are nevoie de sfinte vase din aur, ci de suflete din aur". Aşadar, dacă vrei să-ţi arăţi dragostea faţă de Hristos şi să-I cinsteşti jertfa Lui, „dăruieşte-I sufletul pentru care S-a jertfit. Pe acesta să-l faci din aur. Însă dacă acesta rămâne în continuare mai negru decât plumbul şi scoica, iar vasul este din aur, care este câştigul?... Pentru că Biserica nu este magazin de bijuterii sau bancă, ci sărbătoare a îngerilor. Pentru a putea participa la această sărbătoare îngerească, trebuie ca sufletele noastre să fie mai curate şi mai strălucitoare decât Sfintele Vase. Pentru că vasele nu-l au pe Hristos. Nu au simţuri. Noi însă participăm la iubirea Acestuia. Cum dăruieşti vasul tău curat cu suflet murdar?"[191].

Sfânta Masă a Cinei celei de Taină, scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, nu a fost din argint. Şi nici Potirul cu Sfântul Sânge, pe care l-a dat Hristos ucenicilor nu a fost din aur, „însă toate acelea au fost cinstite şi înfricoşate, pentru că erau pline de Sfântul Duh"[192]. Ceea ce le face pe Sfintele Vase să fie cinstite şi de neatins, nu sunt materialele preţioase din care au fost făcute, ci Preasfântul Duh care le-a sfinţit. Din acest motiv Biserica noastră, înainte de a începe să folosească alte noi Sfinte Vase, le sfinţeşte din nou. Arhiereul unge Sfântul Potir şi Sfântul Disc cu mir, simbol al darurilor Sfântului Duh, după care spune rugăciunea:

---

[191] EPE 11, 62-64 şi 20, 486.
[192] EPE 11, 62.

Stăpâne Hristoase, Dumnezeul nostru, trimite Duhul Tău cel Sfânt peste Potirul acesta şi-l binecuvintează şi-l desăvârşeşte...

Sfintele Vase, prin prezenţa Sfântului Duh, se fac cinstite şi de neatins de către mireni. Prin folosirea lor în exclusivitate la Taina Sfintei Euharistii, se fac sfinte[193]. De aceea noi toţi, slujitorii lui Hristos şi credincioşii, le cinstim şi avem evlavie la acestea.

* * *

Preotul vine apoi la Proscomidiar cu capul descoperit şi, închinându-se de trei ori înaintea lui, împreună cu diaconul, zice: (În Liturghierele greceşti, aici se mai poate citi şi Apolitichiul ajunului sărbătorii Naşterii Domnului şi anume „Betleeme pregăteşte-te...")[194].

Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii cu scump Sângele Tău. Pe Cruce fiind răstignit şi cu suliţa împuns, nemurire ai izvorât oamenilor, Mântuitorul nostru, slavă Ţie[195].

Pregăteşte-te Betleeme...

Slujitorul, după ce a cerut putere de sus, în *Slujba pregătirii slujitorilor,* este pregătit pentru a începe Sfânta Liturghie. Împreună cu diaconul stau

---

[193] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 21, 74.
[194] Apolitichiul din ajunul sărbătorii Naşterii Domnului.
[195] Apolitichiul din Vinerea Mare.

în fața Proscomidiarului[196]. Acolo credincioșii împart prinoasele acestora, și anume pâinea și vinul, așezându-le în fața iubirii lui Dumnezeu. Din aceste prinoase slujitorul va alege o prescură, și anume pe aceea care o va sluji.

Proscomidiarul, ca loc de slujire, simbolizează Betleemul și peștera în care s-a născut Hristos. De aceea, acolo așezăm icoana Nașterii lui Hristos. Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie că așa cum Betleemul este „pământ al Ierusalimului și al mormântului Domnului", așa și Proscomidiarul este așezat lângă Sfântul Jertfelnic (Sfânta Masă). Proscomidiarul se află așezat în colțul Sfântului Altar, acest lucru arătând „venirea lui Hristos în sărăcie, locul nașterii Acestuia fiind unul pentru cei nevoiași, peștera dovedindu-se a fi un loc aproape inexistent"[197].

Betleem a fost locul unde *Dumnezeu S-a arătat în trup*. De aceea arătarea liturgică a lui Hristos începe de la Proscomidiar.

Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii

Primul tropar zis de preot se referă la nașterea lui Hristos (*Betleem pregătește-te...*). Al doilea

---

[196] În limba greacă „Proscomidiarul" se numește „agia Prothesi – Αγια Προθεση", compunându-se din cuvintele „προ" și „τιθημι" ceea ce înseamnă așez în față... [Nota traducătorului].

[197] M 155, 348AB.

tropar se referă la jertfa Lui pe Cruce. Hristos se naşte pentru a se sui pe Cruce: *„Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta"*[198], adică la ceasul Patimilor şi al Crucii.

Prin răstignirea Lui pe Cruce, Hristos a răscumpărat pe om din blestemul Legii dăruindu-i libertatea Sfântului Duh: „Când Hristos a murit şi a venit mântuirea prin sfărâmarea legăturilor diavolului, în acel moment am dobândit libertatea şi înfierea de către Acesta". „Pentru că Tatăl a primit să devenim prietenii Lui, Fiul lucrând şi El la această prietenie, iar Sfântul Duh făcându-Se dar celor care erau fiii ai Tatălui"[199].

Înălţarea la frunte a prescurii de către slujitor închipuie urcarea lui Hristos pe Cruce şi arătarea iubirii Lui faţă de omenire. Prescura care se aduce la proscomidiar arată „bogăţia nemăsurată a Hristologiei lui Dumnezeu, şi anume că Fiul S-a făcut Om, pregătind Jertfa... *pentru viaţa şi pentru mântuirea lumii*"[200].

* * *

Apoi diaconul zice: Binecuvintează, părinte. *Şi preotul, trecând prescura şi copia în mâna stângă, le binecuvintează cu dreapta, în chipul crucii, zicând:* Binecuvântat este Dumnezeul nostru,

---

[198] Ioan 12, 27.

[199] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 306 şi 328.

[200] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 397A; Ioan 6, 51.

totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Înălţaţi-L pe Domnul

Prin Sfânta Liturghie, Dumnezeu dăruieşte omului viaţa Lui, însă pentru că nu vrea ca aceste daruri să fie numai în chip de Har, primeşte din partea omului şi un prinos mai mic, aşa încât „Harul să fie ca o răsplată, iar mila Lui nemăsurată să aibă ceva împrumutat şi din dreptate"[201]. Sfânta Liturghie este *darul omului către Dumnezeu* şi *darul lui Dumnezeu* către om. Rânduiala Dumnezeieştii Proscomidii, pe care o începe acum preotul, este dovada prinosului adus de către om lui Dumnezeu. Slujitorul primeşte prinoasele credincioşilor şi ia din acestea prescura pe care o va sfinţii în slujba Sfintei Euharistii.

Etapele săvârşirii Sfintei Liturghii sunt identice cu drumul vieţii lui Hristos. Hristos S-a născut şi, înainte de a Se jertfi, S-a dovedit a fi primul născut din Sfânta Treime în noua creaţie. Maica Domnului şi Iosif l-au adus pe Prunc (pe Hristos) la Ierusalim, *„ca să-L pună înaintea Domnului"*[202]. Din această pricină pâinea şi vinul nu sunt aşezate imediat pe Sfânta Masă pentru a fi jertfite. Acest lucru se va întâmpla mai târziu, fiind mai înainte

---

[201] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 50.
[202] Luca 2, 22.

închinate lui Dumnezeu, prefăcându-se şi numindu-se *Cinstite Daruri*[203].

Rânduiala dumnezeieştii Proscomidii simbolizează naşterea lui Hristos şi întâmpinarea Lui la Templu de către Profetul Simeon.

* * *

La Cina ce de Taină, Hristos a dat Trupul şi Sângele Lui în chip de pâine şi vin. Prinoasele iudeilor erau numai hrană pentru animale. În cazul nostru, pâinea şi vinul sunt o hrană destinată şi indispensabilă omului. Noi Îi aducem lui Dumnezeu prinoase care îl ţin în viaţă pe om, adică pâinea şi vinul, „Dumnezeu dăruindu-ne şi El la rândul Lui Viaţă"[204].

Hristos S-a numit pe Sine *„pâinea vieţii cea adevărată"*. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că Hristos Se numeşte pe Sine Pâinea vieţii, pentru că este Izvorul vieţii noastre pământeşti, dar şi a celei veşnice[205]. Hristos este hrană coborâtă din cer, şi hrană a Împărăţiei: „Din moment ce am fost chemaţi de Hristos în împărăţia cerurilor... pentru noi a dispărut de acum mana Vechiului Testament... Există numai Pâinea cerească, adică Hristos, Care se face Hrana vieţii pentru multe veacuri de acum înainte"[206].

Prin Cinstitele Daruri există speranţa şi garanţia *Învierii*. „Aşa cum vlăstarul viţei de vie,

[203] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 46.
[204] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 50.
[205] Ioan 6, 48 şi 15, 1; EPE 13, 572.
[206] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 73, 517CD.

după ce a fost pus în pământ, rodeşte la timpul său, precum grăuntele spicului de grâu, atunci când cade pe pământ se împrăştie... aşa cum pâinea şi vinul primesc cuvântul lui Dumnezeu şi se fac Euharistie (Sfânta Împărtăşanie), adică Trupul şi Sângele lui Hristos, aşa şi trupurile noastre care se hrănesc din Sfânta Împărtăşanie, după ce sunt aşezate în pământ şi se descompun, vor învia la vremea lor datorită Cuvântului lui Dumnezeu, Care le-a dăruit învierea, spre slava lui Dumnezeu şi Tatăl"[207].

Mergând la Sfânta Liturghie şi dăruind la Altar pâinea şi vinul, încredinţăm în mâinile lui Dumnezeu toată viaţa noastră, aşa cum a făcut văduva din Evanghelie. Iar Dumnezeu, la rândul Lui, ne dăruieşte toată viaţa Acestuia: „De toate şi din belşug"[208]. Dumnezeu cere un singur lucru de la noi: ca prinoasele noastre să le aducem cu simplitate, cu dreptate şi cu dăruire curată. Numai atunci darurile noastre aduse la Altar vor fi primite de Dumnezeu: „trebuie să arătăm mulţumirea noastră faţă de Creator pentru toate prinoasele, să le aducem cu dăruire curată, fără ipocrizie în credinţă, nădejde continuă şi iubire fierbinte"[209].

Spre Sfântul Jertfelnic ne îndreptăm împreună cu lumea: lumea pe care o ţinem în mâinile noastre, lumea care suntem noi. Omul este chipul lumii: un

---

[207] Sfântul Irineu de Lugdun, SC 153, 37.
[208] Luca 21, 4; Maxim Mărturisitorul, M 91, 1285D.
[209] Sfântul Irineu, SC 100, 607.

microcosmos. Lumea est chipul omului: un *mega om.* Omul şi lumea Îl slăvesc împreună pe Tatăl Creatorul. Întreaga creaţie slujeşte taina Iubirii care se aduce de către Hristos. Şi păşeşte mai departe spre Viaţa iubirii.

* * *

Preotul însemnează cu copia cruciş, de trei ori, deasupra peceţii de pe prescură şi zice de fiecare dată: Întru pomenirea Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

*Şi, punând îndată prescura pe tavă sau pe talerul de lemn, care se găseşte la Proscomidiar, alături de sfintele vase, înfige copia în partea dreaptă a peceţii adică cea cu literele **IIS** şi **NI**, şi, tăind, zice:* Ca un miel spre junghiere S-a adus. *Apoi, tăind la fel în partea stângă, zice:* Şi ca o oaie, fără de glas împotriva celui ce-o tunde, aşa nu Şi-a deschis gura Sa. *Tăind după aceasta în partea de sus a peceţii, zice:* Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat. *Şi tăind în partea de jos, zice:* Iar neamul Lui, cine-l va spune?

Diaconul, privind cu evlavie la această lucrare şi ţinând orarul în mână zice la fiecare tăietură: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. *După aceasta zice:* Ridică, părinte.

Iar preotul, înfigând copia orizontal, în latura dinspre partea dreaptă a prescurii sau în cea dinspre el, ceva mai sus de coaja de jos, ridică Sfântul Agneţ, zicând aşa: Că s-a luat de pe pământ

viaţa Lui[210]. *Şi îl pune cu faţa în jos pe Sfântul Disc.*

Întru pomenirea Domnului şi Dumnezeului nostru...

Sfânta Liturghie se săvârşeşte în două feluri: prin *cuvânt* şi prin *gesturi*. Prin cuvântul rugăciunilor şi al citirilor Îl auzim chiar pe Hristos. Prin cele ce se săvârşesc, Îl vedem pe Hristos. Vedem „sărăcia cea mare a Bogatului, şi venirea pe pământ a Celui Care stăpâneşte în fiecare loc cu binecuvântarea Lui, cu patimile Celui Care „nu a pătimit". Cât de mult, oare, a fost urât de noi şi cât de mult ne-a iubit Acesta! Cât de mare este Dumnezeu şi cât de mult S-a smerit pe Sine! Vedem tot ce a pătimit şi tot ce a lucrat, aşa încât să pregătească în faţa noastră această masă"[211].

Aşa Sfânta Liturghie, prin cuvânt şi faptă, închipuie viaţa lui Hristos, *întru pomenirea Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos*. Aceasta o zice preotul de trei ori, însemnând cu Sfânta Copie, în chipul Crucii, pe prescură.

La Cina cea de Taină Hristos, după ce a luat în mâinile Lui pâinea, *„a frânt, a mulţumit şi a dat celor doisprezece ucenici zicând: Acesta este Trupul Meu, Care se frânge pentru voi"*. În continuare le-a dat potirul numindu-l Sfânt Sângele Lui,

---

[210] Isaia 53, 7-8.
[211] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 42.

„Sângele *Noului Testament*... Aceste gesturi indicând faptul că ar trebui să fie slujite în viitor”[212].

Înainte ca Hristos să Se răstignească, a săvârşit Taina Sfintei Euharistii: spre aducerea aminte a Patimilor Lui pe Cruce. Şi ne-a dat poruncă ca şi noi să săvârşim la fel Sfânta Liturghie: să ne aducem aminte „de Cruce, de Patimi şi de Moartea Acestuia”. „Şi care este motivul pentru care Hristos, la Cina cea de Taină, ne aminteşte de Patimile Lui şi nu de minunile Lui?”, întreabă Cuviosul Nicolae Cabasila. Şi răspunde chiar el: „Pentru că Patimile au fost mult mai necesare decât minunile..., pentru că acestea ne dăruiesc mântuirea, şi fără acestea nu ar fi fost cu putinţă ca omul să învieze. Minunile însă sunt numai dovezi. Acestea făcându-se spre credinţa oamenilor, şi anume că Domnul este adevăratul Mântuitor”[213]. Minunile ne adeveresc faptul că Hristos este Mântuitorul. Sfintele Patimi însă ne aduc mântuirea, adică pe Hristos.

* * *

Slujitorul taie cu Sfânta Copie Agneţul (Mielul) în cele patru părţi ale peceţii, Îl desparte de prescură şi-L aşează pe Sfântul Disc, rostind profeţia lui Isaia, care se referă la patimile lui Hristos. Astfel, slujitorul, cu Sfânta Copie, „însemnează pe Agneţ” patima lui Hristos.

---

[212] Luca 22, 19-20; Sfântul Ioan Hrisostom, EPE 12, 194 şi 190.
[213] EPEF 22, 58-60.

„Toate cele care se săvârşesc de către preot, subliniază Cuviosul Nicolae Cabasila, este o relatare în practică a patimilor şi morţii lui Hristos”[214].

a. *Ca un miel spre junghiere S-a adus*

Această frază a profetului Isaia se referă în general la patimile lui Hristos. Sfântul Vasile cel Mare zice că Hristos „Cel care dă viaţă lumii, când Se aduce pe Sine Jertfă şi prinos lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, este numit Mielul lui Dumnezeu şi Oaie”[215]. Iisus Hristos este Cel fără de glas şi Cel Care ocroteşte, jertfindu-Se pentru oaia cea pierdută, adică pentru om.

Jertfa de pe Cruce a lui Hristos a fost instaurată mai întâi la paştele iudaic prin tăierea oii. Sfântul Grigorie Teologul subliniază că la paştele iudeilor se obişnuia să se jertfească oaia „datorită lipsei de răutate a acesteia şi pentru că reprezenta veşmântul păcatului primordial. Aşa şi Hristos, Care S-a jertfit pentru noi, este şi Se numeşte veşmânt al nestricăciunii”[216]. Goliciunea Stăpânului Hristos pe Crucea dătătoare de viaţă s-a făcut veşmânt al nestricăciunii omului.

---

[214] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 54.

[215] EPE 5, 118; vezi şi Ioan 1, 29.

[216] Sfântul Grigorie Teologul, EPE 5, 178. Prin expresia „veşmânt al goliciunii celei dintâi”, Sfântul Grigorie vrea să spună că blana oii a fost veşmântul pe care l-a purtat primul om creat după încălcarea poruncii.

b. *Şi ca o oaie, fără de glas împotriva celui ce o tunde, aşa nu Şi-a deschis gura Sa*

Tăcerea lui Hristos, când Acesta a pătimit, subliniază faptul că de bună voie a primit să Se răstignească: *„...fiindcă Eu Îmi pun sufletul, ca iarăşi să-l iau. Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însumi îl pun"*. Cuvintele acestea ale lui Hristos arată că prin voia Lui „a primit Crucea pentru noi. Pentru că S-a adus pe Sine Jertfă, ca o victimă sfântă, Dumnezeului şi Tatălui nostru"[217].

La Cina cea de Taină, înainte să dea Sfântul lui Trup ucenicilor, *a mulţumit* Tatălui. Prin această mulţumire adusă Tatălui, ne-a învăţat două lucruri: primul este modul în care se săvârşeşte Taina Sfintei Euharistii, şi al doilea este faptul că se îndreaptă de bună voie spre Patimile Lui[218].

Hristos tace şi în faţa arhiereilor, tace şi în faţa lui Pilat: *„iar El tăcea şi nu răspundea nimic"*. Pilat comentează tăcerea Lui şi se mânie, considerând-o dispreţuitoare. „Pentru că nu a înţeles taina tăcerii lui Hristos"[219].

c. *Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat*

Prin întruparea lui, Hristos *„S-a deşertat pe Sine, luând chip de rob... S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte"*. De la Tronul

---

[217] Ioan 10, 17-18; Chiril al Alexandriei, M 73, 721A.
[218] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 12, 192.
[219] Marcu 14, 61; Ioan 19, 9; Chiril al Alexandriei, M 74, 640C.

Tatălui, Hristos a plecat pe calea smereniei, ajungând până la Cruce. „Cât de înalt a fost Hristos, atât de mult S-a smerit pe Sine. Este un lucru nemaipomenit faptul că Hristos S-a făcut rob, este ceva care nu se poate exprima în cuvinte. Totuşi, suferinţa morţii este ceva mai mult decât ne închipuim. Însă există ceva mult mai măreţ şi mai uimitor decât acestea. Ce este acest lucru? Faptul că fiecare moarte nu se aseamănă cu cealaltă. Faptul că moartea pe cruce părea cea mai ruşinoasă; era o moarte blestemată. Pentru că se zice: *«Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn»*"[220].

Dumnezeu este Iubire. Hristos pe Cruce a arătat încununarea iubirii şi a smereniei.

d. *Iar neamul Lui cine-l va spune?*

„Profetul se referă în această frază la Dumnezeu Cuvântul, iar prin cuvântul *neam* vrând să spună existenţa Lui. Pentru că cine poate, câtuşi de puţin, să prezinte modul de existenţă al Unuia-Născut? Ce gură poate povesti despre minunata naştere a Fiului de către Tatăl?... Cunoaştem cu siguranţă şi credem că Fiul a fost născut de către Dumnezeu-Tatăl, însă cum s-a întâmplat acest lucru este de neîncăput pentru fiecare minte şi subiectul este unul foarte sensibil"[221].

---

[220] Filipeni 2, 7-8; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 21, 542; Galateni 3, 13.

[221] Chiril al Alexandriei, M 73, 712CD.

e. *Că s-a luat de pe pământ viaţa Lui*

Preotul scoate Sfântul Agneţ din prescură şi îl pune pe Sfântul Disc. Această mişcare a preotului ne aduce aminte de cuvântul lui Hristos: *„Iar Eu, când Mă voi înălţa de pe pământ, îi voi trage pe toţi la Mine"*. Jertfa Lui a fost pentru întreaga lume. În legătură cu acest lucru Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: „Din ce cauză jertfa lui Hristos nu s-a făcut în Biserică, ci în afara oraşului?... Din ce cauză Hristos Se jertfeşte pe o Cruce înaltă şi nu jos, pe paie? Pentru a curăţi aerul... Natura se curăţa deoarece pe Cruce Se jertfea Hristos, Mielul lui Dumnezeu. Se curăţa şi pământul, pentru că Sângele curgea din coasta Lui... Din această cauză Hristos S-a jertfit în afara oraşului, pentru ca tu să ştii că jertfa Lui s-a făcut pentru toţi oamenii. Pentru ca tu să ştii că S-a dat pe Sine pentru întreaga omenire"[222].

Mielul era jertfit de către iudei în taină. Hristos însă deschide preacuratele Lui mâini şi îmbrăţişează toată creaţia[223].

Când Apostolul Filip s-a apropiat de un mare dregător al împărătesei etiopienilor, acesta citea exact cuvintele Profetului Isaia pe care le rosteşte slujitorul în slujbă. Şi la întrebarea dregătorului Candachiei, privind persoana la care se referă profetul, Apostolul Filip, *„...începând de la Scriptura*

---

[222] Ioan 12, 32; EPE 36, 10-2.
[223] Sâmbăta Mare.

aceasta, L-a binevestit pe Iisus"[224]. La fel a făcut acum şi slujitorul: cu aceleaşi cuvinte profetice (din acest text scripturistic) începe cuvântul ce aduce vestea cea bună (Evanghelia) Jertfei Euharistice şi a prezenţei lui Hristos.

* * *

Şi, punându-l cu faţa în jos pe Sfântul Disc, diaconul zice: Junghie, părinte.

Iar preotul, junghiind cruciş, zice: Junghie-se Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii, pentru viaţa şi pentru mântuirea lumii[225].

Şi El le-a fost izbăvitor în toate strâmtorările lor. Şi n-a fost trimis un înger şi nici un înger, ci faţa Lui i-a mântuit. Întru iubirea Lui şi întru îndurarea Lui, El i-a răscumpărat, i-a ridicat şi i-a purtat în toată vremea de demult[226].

Apoi întoarce Sfântul Agneţ cu faţa în sus, adică cu partea care are pecetea pe ea, iar diaconul zice: Împunge, părinte.

Preotul, împungând cu Sfânta Copie Sfântul Agneţ, în partea dreaptă, sub numele Iisus, zice: Şi unul din ostaşi cu suliţa coasta Lui a împuns.

Şi îndată preotul, luând în mâna dreaptă vasul cu vin şi în stânga vasul cu apă, toarnă în Sfântul Potir deodată vin şi apă, cât se cuvine, preotul zicând în acelaşi timp:

---

[224] Fapte 8, 32-35.
[225] Ioan 1, 29 şi 6, 51.
[226] Isaia 63, 9.

Şi îndată a ieşit sânge şi apă; şi cel ce a văzut a mărturisit şi adevărată este mărturisirea lui[227].

După aceasta, diaconul zice: Binecuvintează, părinte, sfânta amestecare.

Iar preotul, binecuvântând peste Sfântul Potir, zice: Binecuvântată este amestecarea Sfintelor Tale, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Junghie-se Mielul lui Dumnezeu

Prin gest şi prin cuvânt preotul continuă relatarea patimilor lui Hristos: *Junghie-se Mielul lui Dumnezeu.* „Adevăratul Miel, Jertfa Care nu Şi-a deschis gura, este dus la tăiere pentru binele nostru al tuturor, pentru a scoate păcatul din lume..., pentru a birui moartea... şi pentru ca firea umană să cunoască începutul fiecărei bunătăţi cereşti... reprezentant al vieţii celei veşnice, temelie a unirii noastre cu Dumnezeu, început al evlaviei şi dreptăţii, cărare spre împărăţia cerurilor... Pentru că trăiam în multe păcate, Tatăl a trimis pentru noi un Mântuitor, pe Fiul Lui, şi din această cauză moartea Acestuia trebuie s-o vedem ca pe o datorie... Hristos a trebuit să moară pentru binele tuturor, pentru ca toţi să trăim în Acesta"[228].

Prin răstignirea Domnului pe Cruce este zdrobită tirania diavolului. Puterea lui este biruită.

---

[227] Ioan 19, 34-35.

[228] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 73, 192BCD.

„Încetase aşadar religia demonilor, creaţia se sfinţise cu Sângele cel dumnezeiesc, altarele şi templele idolilor fuseseră dărâmate, iar Dumnezeu Se făcea cunoscut. Este divinizată Sfânta Treime cea de o fiinţă, Dumnezeirea necreată, un singur Dumnezeu Adevărat, Creatorul şi Domnul a toate. Sunt căutate virtuţile, nădejdea Învierii lui Hristos; demonii tremură de frica oamenilor, mai înainte fiind sclavii lor. Şi cel mai interesant lucru este că: Toate acestea au fost dobândite prin Cruce, Patimi şi Moarte"[229].

Şi îndată a ieşit sânge şi apă

Atunci când slujitorul înţeapă Sfântul Agneţ cu Sfânta Copie, îl închipuie pe soldatul roman care a înţepat cu suliţa Trupul lui Hristos răstignit pe Cruce. Se vorbeşte de Cuviosul Teodosie cel Nou (secolul IX) care în prima lui Sfântă Liturghie, când a ajuns la momentul acesta, atât de mult s-a emoţionat, încât a cerut să părăsească Preoţia.

Atunci când soldatul a lovit cu suliţa coasta lui Hristos, a curs *„sânge şi apă"*. Sfinţii Părinţi scriu că apa şi sângele sunt chipul Sfântului Botez şi al Sfintei Euharistii. Astfel ne vorbeşte şi Sfântul Chiril al Alexandriei[230]. Aceste două Taine, care izvorăsc din coasta lui Hristos, întemeiază Biserica: „Sângele şi apa sunt simboluri ale Sfintei Euharistii şi ale Sfântului Botez. Din aceste două Sfinte Taine

---

[229] Sfântul Ioan Damaschin, EPE 1, 426.
[230] M 74, 677B.

s-a născut Biserica... Hristos a creat Biserica din coasta Lui, exact aşa cum a creat-o pe Eva din coasta lui Adam". Şi aşa cum Eva a fost creată în timpul în care Adam dormea, aşa şi Biserica a fost creată în timpul somnului Noului Adam: „Aşa cum femeia a fost luată din coasta lui Adam în timp ce acesta dormea, aşa şi Hristos, adormind, pe Cruce a dat naştere Bisericii din coasta Sa"[231].

În aceea clipă a durerii şi a morţii a venit bucuria cea mare şi Viaţa. Din Coasta Stăpânului se naşte omul: *Din coasta Ta, Mântuitorule, care a fost împunsă cu suliţa, curge Viaţă (adică Eva), care m-a exilat din viaţa Raiului, dându-mi şi mie viaţă, dimpreună cu aceasta*[232]. Coasta dătătoare de viaţă a Stăpânului udă Biserica, care este Raiul cel cuvântător al lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur le vorbeşte celor care au condamnat vinul, ca fiind motivul beţiei. „Motivul nu este vinul, ci numai dorinţa noastră cea rea de a ne îmbăta". Şi continuă: „Mai gândeşte-te, omule, unde a fost folosit vinul şi asta o să te facă să te îngrozeşti. Pentru că temelia bunătăţilor mântuirii noastre (adică Sfânta Euharistie) este clădită prin vin. Ştiu unii ce vreau să zic". Cei care se împărtăşesc din Potirul Vieţii, ştiu că „Potirul spiritual... nu îmbată... nu paralizează puterea şi simţurile omului, ci le întăreşte... Acesta este noul chip al beţiei: Adaugă putere omului, îl face pe om

---

[231] Ioan Gură de Aur, EPE 30, 394 şi 27, 168.

[232] Fericirile din Vinerea Mare-Sâmbăta Mare.

să se abţină, îl face mai puternic, pentru că vinul este izvorât din Piatră spirituală”[233].

Această beţie îl sustrage pe om din cele materiale şi-l călăuzeşte spre bucuriile spirituale: „De la cele materiale tinde extaziat spre cele duhovniceşti”. Beţia care o provoacă Potirul Stăpânului este o beţie duhovnicească, beţie care provoacă stare de priveghere. Este o beţie care-l face pe om părtaş la viaţa cea veşnică, îndreptându-şi gândurile spre cele veşnice, pentru că cel care experiază această beţie, schimbă cele muritoare cu cele nemuritoare şi-şi prelungeşte şederea lui în Casa lui Dumnezeu *întru lungime de zile*[234]. Acolo credinciosul este recunoscător faţă de Născătoarea de Dumnezeu, din care a izvorât vinul cel mântuitor, şi anume Hristos:

„Ca pe un strugure nesădit, Fecioară,
L-ai născut pe Hristos,
Revărsându-ne nouă băutura mântuirii
tuturor,
Cel ce veseleşte sufletele şi trupurile;
Ca pe o pricină a bunătăţilor Te fericim,
Strigând în veci cu îngerii către tine,
Bucură-te, ceea ce eşti plină de daruri”[235].

* * *

---

[233] EPE 3, 232 şi 36, 152.

[234] Sfântul Grigorie de Nissa, EPE 7, 176 şi M 46, 692B; Psalmul 22, 6.

[235] Utrenia de pe 15 ianuarie.

Darurile pe care omul le aduce lui Dumnezeu este *pâinea și vinul*. Amândouă sunt simboluri ale unirii în Sfântul Trup al lui Hristos (adică al Bisericii) cu membrii adunați în Acesta.

„Ce este pâinea?", întreabă Sfântul Ioan Hrisostom. Și răspunde: „Trupul lui Hristos. Ce se întâmplă cu cei care se împărtășesc? Se transformă în Trupul lui Hristos". Și tot acesta continuă: „Nu se transformă în mai multe trupuri, ci numai în unul. Așa cum pâinea este formată din mai multe semințe de grâu, ea fiind însă una singură, neobservându-se nicăieri grâul, chiar dacă acesta există, ...așa și noi ne unim între noi cu Hristos. Pentru că nu te hrănești tu din alt trup, iar celălalt din altul, ci cu toții ne hrănim din același trup. Din această cauză și Apostolul Pavel a adăugat: *«...căci toți ne împărtășim dintr-o pâine»*"[236].

Rugăciunile Sfintei Liturghii exprimă și ele momentul unirii credincioșilor, fiind subliniată folosința pâinii: „Așa cum pâinea aceasta a fost împrăștiată peste toate ogoarele, în spicele de grâu adunate acum aici, așa și Sfânta Ta Biserică, adună-o din toate neamurile la un loc, făcându-o pe dânsa Biserică vie și sobornicească"[237].

---

[236] EPE 18a, 86; I Corinteni 10, 17.
[237] Serapion Thmuis, *Rugăciunea prescurii*, B 43, 77.

Aceeaşi simbolistică a unităţii credincioşilor este subliniată prin folosinţa vinului: este o cramă formată prin zdrobirea mai multor struguri care au fost adunaţi din mai multe viţe şi din mai multe vii.

* * *

Acoperind apoi Sfântul Potir cu acoperământul său, întocmit, preotul ia în mână a ***doua*** *prescură şi, tăind din ea o părticică în formă triunghiulară, zice:* Întru cinstea şi pomenirea preabinecuvântatei, măritei Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoarei şi pururea Fecioarei Maria, pentru ale cărei rugăciuni primeşte, Doamne, jertfa aceasta întru jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri.

Şi, scoţând părticica, o pune de-a dreapta Sfântului Agneţ, aproape de mijlocul lui, zicând: De faţă a stat împărăteasa, de-a dreapta Ta, în haină aurită îmbrăcată şi preaînfrumuseţată[238].

De faţă a stat împărăteasa, de-a dreapta Ta...

În *Rânduiala pregătirii slujitorilor*, preotul a cerut de la Preasfânta Născătoare de Dumnezeu să se facă uşă care duce la Viaţă. Acum noi credincioşii cerem, cu ajutorul slujitorului, cu rugăciunile ei, ca cererea noastră să fie primită.

Chiar Maica Domnului este Jertfelnicul cel preanevinovat pe care se aduce Jertfa Euharistică.

---

[238] Psalmul 44, 10.

Este locul unde Fiul ei cel Unul-Născut Se odihneşte în Sfintele Taine. „Pentru că unde în altă parte ar fi putut să se găsească, spre bucuria tuturor, aceea jertfă, Hristosul, decât în aceasta, din care S-a născut... un alt loc mai sfânt decât acesta nu ar fi putut să existe!”[239].

Maica Domnului este puntea dintre cer şi pământ: Stă între omul care aduce *jertfa*, şi Dumnezeu, Care o primeşte. Din Hristos, Care este *Capul* trupului Bisericii, izvorăşte *tot darul desăvârşit*[240]. Iar prin Maica lui Dumnezeu, care este *grumazul* trupului, darul de sus ajunge la credincioşi, *mădularele* trupului Bisericii[241].

Prin rolul acesteia în Pronia divină, Născătoarea de Dumnezeu a miluit toată creaţia. Cerul şi pământul, oamenii şi îngerii au primit binecuvântarea Maicii Domnului. Prin Fecioara „a răsărit îngerilor lumina şi l-i s-a dat posibilitatea să se facă mai înţelepţi decât erau înainte şi mai curaţi, să cunoască mai bine bunătatea şi înţelepciunea lui Dumnezeu... În acest fel Născătoarea a creat un singur cer şi un singur pământ. Sau poate chiar ea este cerul şi pământul”[242].

Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că pentru două motive o considerăm pe Născătoarea a fi pământul şi cerul cel nou. *Primul* motiv este acela că în ea a încăput *măreţia cerurilor care nu poate*

---

[239] Teofan, p. 146.
[240] Iacov 1, 17.
[241] Teofan, pp. 128-132.
[242] Nicolae Cabasila, ETP, pp. 174-176; Apocalipsa 21, 1.

fi cuprinsă. Al doilea motiv, pentru pururea fecioria ei. Aşadar, Sfântul Părinte conchide: „Este vădit faptul că profetul o numeşte a fi *cerul cerului*, subliniind totuşi că aceste lucruri i se potrivesc numai lui Dumnezeu, rostind cunoscuta frază: *Născătoarea de Dumnezeu este cerul cerului Domnului*”[243].

Şi dacă pe pământ Născătoarea este *cerul cerului*, la fel este şi locul acesteia în cer. Adormirea ei preasfântă este o sărbătoare a cerului. La această sărbătoare Arhiereul este Hristos. Sfântul Ioan Damaschin, adresându-se lui Hristos, Îi zice: „Coboară-Te, Doamne, coboară-Te, ca să-i mulţumeşti Mamei Tale, căreia Îi eşti atât de îndatorat, pentru că Te-a crescut. Deschide-Ţi mâinile Tale cele Sfinte şi primeşte sufletul Mamei Tale... Hristos a şoptit dulce către Mamă: *Vino, bună Mamă, lângă Mine...* Mi-ai dat cele ale tale, hai acum să guşti din cele ale Mele. Hai, Mamă, la Fiul tău. Hai să împărăţeşti împreună cu Mine, Care cu smerenie M-am născut şi am trăit lângă tine”[244].

Sfântul Ioan Damaschin descrie bucuria cerului în timp ce o primeşte pe Împărăteasa lui: „Pe tine, Născătoare de Dumnezeu, te întâmpină cu imnuri sfinte şi făclii prealuminoase, la această strălucitoare sărbătoare, puterile îngereşti, ca şi când ar zice: *Cine este aceasta care se urcă la noi prea-*

---

[243] Vecernia cea Mică; ETP, p. 181; Psalmul 113, 24.

[244] Sfântul Ioan Damaschin, ETP, p. 216; Cântarea Cântărilor 2, 10; 4, 7.

curată... bună ca luna, aleasă ca soarele?... Împăratul te-a adus lângă El. Acolo te păzesc Puterile, te laudă Începătoriile, te slăvesc Tronurile, Heruvimii sunt plini de bucurie şi uimire... Ai ajuns chiar la Tronul Fiului Tău, Îl vezi cu ochii tăi. Te bucuri şi stai lângă Acesta... Binecuvintezi lumea şi cuprinzi toată creaţia"[245].

În ziua Bunei Vestiri Născătoarea de Dumnezeu s-a făcut *Tron al Împăratului celui nevăzut*, iar în ziua adormirii acesteia, Fiul ei o aşează de-a dreapta Tronului Împărătesc[246].

* * *

Apoi, luând altă prescură şi scoţând de acolo o părticică, punându-o de-a stânga Sfântului Agneţ, zice: În cinstea şi pomenirea preamăriţilor începători de oşti, Mihail şi Gavriil, şi al tuturor cereştilor şi netrupeşti puteri.

Şi îngerii iau parte la Sfânta Jertfă

La Pronia divină i-au parte şi Puterile cereşti. Pentru aceasta preotul aşează în stânga Agneţului părticica *în cinstea Puterilor cereşti.*

Mai înainte de întruparea Cuvântului, îngerii au cunoscut îndeaproape Taina lui Hristos. Sfântul Grigorie de Nissa scrie „că îngerii au cunoscut

---

[245] ETP, pp. 132-134; Cântarea Cântărilor 8, 5; 6, 10.
[246] Vecernia Mică din 15 august; Utrenia de Duminică, glas 8.

chiar înţelepciunea lui Dumnezeu". Prin întruparea Cuvântului, Dumnezeu *„S-a arătat în Trup... văzut de îngeri"*. „Aşa încât, atunci când Dumnezeu a luat Trup, îngerii L-au văzut"[247], a conchis Sfântul Ioan Gură de Aur.

Când s-a împlinit vremea, *„Taina lui Dumnezeu cea din veac ascunsă"* s-a arătat mai întâi îngerilor, iar îngerii au descoperit-o mai apoi oamenilor[248].

Arhanghelul Gavriil l-a vizitat pe Zaharia pentru a-i vesti naşterea Botezătorului, care a fost *înger în faţa lui* Hristos. Acelaşi Arhanghel Gavriil a vizitat-o pe Născătoarea de Dumnezeu pentru a-i vesti: *„Iată, Eu trimit înaintea feţei Tale pe Îngerul Meu, care va pregăti calea Ta, înaintea Ta"*[249]. Îngerul l-a vizitat şi pe Iosif pentru a-i vesti că Fecioara Maria a rămas însărcinată prin Duhul Sfânt şi-L are în pântece pe Mântuitorul lumii[250].

Când S-a născut Hristos în Betleem, îngerul Domnului i-a vizitat pe păstori, pentru că aveau sufletul curat şi trăiau în linişte: *„Şi deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulţime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu şi zicând: Slavă întru cei de sus şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!"*[251].

---

[247] EPE 7, 280; I Timotei 3, 16; EPE 12, 714.
[248] Efeseni 3, 9; Dionisie Areopagitul, SC 58, 99.
[249] Matei 11, 10; Dionisie Areopagitul, SC 58, 99.
[250] Matei 1, 20.
[251] Dionisie Areopagitul, SC 58, 99-100; Luca 2, 13.

Astăzi, în Betleemul din biserică, la Proscomidiar, se săvârşeşte numai Taina Întrupării Cuvântului. Îngerii Domnului se arată slujitorilor care sunt curaţi la suflet: „Părinţii povestesc despre un preot curat şi sfânt, că atunci când acesta a săvârşit Proscomidia, a văzut că-i stăteau de-a dreapta îngeri". Iar la ceasul Prefacerii „îngerii stăteau în Altar, iar puterile cereşti, cu toate cetele, strigând şi umplând locul de lângă Jertfelnic"[252].

* * *

Luând apoi alte părticele, zice:

A Cinstitului, măritului prooroc, Înaintemergătorului şi Botezătorului Ioan. A Sfinţilor, măriţilor prooroci, Moise şi Aaron, Ilie şi Elisei, David şi Iesei; a sfinţilor trei tineri, a lui Daniel proorocul şi a tuturor sfinţilor prooroci.

A Sfinţilor, măriţilor şi întru tot lăudaţilor Apostoli Petru şi Pavel, a celor doisprezece, a celor şaptezeci şi a tuturor Sfinţilor Apostoli.

A celor între sfinţi Părinţi ai noştri şi ai lumii mari dascăli şi ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu şi Ioan Gură de Aur, Atanasie şi Chiril, Nicolae cel din Mira, Spiridon al Trimitundei, Calinic de la Cernica, Nifon de la Constantinopol, Iosif cel Nou, Iorest şi Sava, Antim Ivireanul, Iosif Mărturisitorul, Ghelasie şi Leontie şi a tuturor sfinţilor ierarhi.

---

[252] Ioan Moshos, M 87g, 3088A; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 28, 268.

A Sfântului întâiului Mucenic şi Arhidiacon Ştefan, a sfinţilor Marilor Mucenici Dimitrie, Gheorghe, Teodor Tiron, Teodor Stratilat, Ioan cel Nou, Serghie şi Vach, Ioan Valahul şi Oprea, Ioan şi Moise, Constantin voievod şi fiii săi Constantin, Ştefan, Radu şi Matei, Ianache, sfetnicul, a binecredinciosului voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt şi a tuturor sfinţilor mucenici; a Sfintelor Muceniţe: Tecla, Varvara, Ecaterina, Filoteea şi a tuturor sfintelor muceniţe.

A cuvioşilor şi purtătorilor de Dumnezeu Părinţilor noştri: Antonie, Eftimie, Sava, Onufrie, Atanasie cel din Atos, Dimitrie cel Nou, Grigorie Decapolitul, Nicodim de la Tismana, Visarion şi Sofronie, Ioan, Antonie, Daniil, Gherman, Ioan Hozevitul şi a tuturor preacuvioşilor părinţi; a Preacuvioaselor maici: Pelaghia, Teodosia, Anastasia, Eupraxia, Fevronia, Teodula, Eufrosina, Maria Egipteanca, Parascheva şi Teodora şi a tuturor sfintelor preacuvioaselor maici.

A Sfinţilor şi făcătorilor de minuni, doctori fără de arginţi: Cosma şi Damian, Chir şi Ioan, Pantelimon şi Ermolae şi a tuturor sfinţilor fără de arginţi.

A Sfinţilor şi drepţilor dumnezeieşti Părinţi Ioachim şi Ana, a Sfântului (N), a cărui pomenire o săvârşim, şi a tuturor sfinţilor, pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule.

A celui între sfinţi Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului.

Sfânta Liturghie este înfățișarea *comuniunii sfinților* și în același timp mulțumirea credincioșilor pentru această adunare de sfinți. Din această cauză slujitorul scoate părticele *în cinstea și pomenirea* tuturor sfinților și le așează de-a stânga Agnețului.

În Sfânta Liturghie, împreună cu Hristos „se găsesc nedespărțiți sfinții, este un așa-zis recensământ al sfinților. Prezența lor înfățișează o legătură nemaipomenită, care se unește într-un mod sfânt și mai presus de lume cu Hristos"[253]. Sfinții slujesc împreună cu credincioșii: „Sfinții, deoarece s-au nevoit împreună pentru Hristos, prin această Taină înfricoșătoare se fac părtași unei slave mai mari și ridicări spirituale, datorită acestei comuniuni din Jertfă. Iar pe noi ne fac prieteni cu Hristos și ne unesc cu Acesta"[254].

În Sfânta Liturghie trăim Taina Bisericii, taina comuniunii Sfinților. Ne hrănim cu Trupul lui Hristos (Euharistia) care ni se descoperă (Biserica). „Ne hrănim cu Acesta, ne unim și devenim și noi Hristos într-un singur trup"[255].

Biserica este „ceata de sfinți", iar Sfânta Liturghie este momentul în care aceasta ne cheamă la

---

[253] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 386.
[254] Simeon al Tesalonicului, M 155, 281C.
[255] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE, 12, 214.

îndumnezeire şi la o unitate[256]. În Sfânta Liturghie suntem *cu toţi sfinţii.*

Cuviosul Nicolae Cabasila ne spune că ceata de Sfinţi este scopul Proniei divine. „Din această cauză Dumnezeu S-a întrupat, a propovăduit, a împlinit, a pătimit şi a murit, aşa încât oamenii să meargă de pe pământ la cer şi să se facă moştenitori ai împărăţiei cerurilor”. Ceata Sfinţilor este dovada că ni s-a dat Împărăţia lui Dumnezeu: „Prin miile de membrii ai acesteia, pe care i-a trimis în cer Biserica, cu adevărat au moştenit chiar împărăţia cerurilor”[257].

Îi mulţumim Domnului pentru bunătăţile pe care le-a dăruit Sfinţilor, pentru că-i simţim a fi părinţii noştri şi fraţi. Simţim aşadar şi darurile pe care ni le-a dat nouă Dumnezeu. Şi împreună cu sfinţii Îi mulţumim lui Hristos pentru aceste bunătăţi date nouă.

Fiecare comunitate euharistică este într-adevăr în întregime *o turmă care, cu o inimă şi o gură*, aduce darurile ei unui Singur Păstor. Împărtăşirea cu Trupul Stăpânului, duce la crearea comunităţii Bisericii: *„Suntem părtaşi Trupului lui Hristos, făcându-ne un trup cu Acesta”*[258]. Împărtăşirea iubirii dumnezeieşti, înseamnă împărtăşirea iubirii sfinţilor. Astfel, viaţa sfinţilor se prelungeşte la infinit în timp. Pentru că sfinţii, înainte de a trece

---

[256] Isidor Pilusiotul, M 78, 685A; Dionisie Areopagitul, M 3, 428B-432B.

[257] EPEF 22, 240 şi 68.

[258] Ioan 10, 16; Nicolae Methonis, M 135, 512C.

prin uşa muceniciei, s-au împărtăşit cu hrana cea nestricăcioasă. Şi prin moarte au venit la Viaţă.

* * *

Luând apoi preotul a patra prescură şi scoţând o părticică din ea, mai mică decât mirida pentru Născătoarea de Dumnezeu, dar mai mare decât cele ale sfinţilor, zice:

Pomeneşte, Stăpâne, Iubitorule de oameni, pe toţi episcopii ortodocşi şi pe Preafericitul Părintele nostru (N), [pe (Înalt-) Preasfinţitul (Arhi-) Episcopul (şi Mitropolitul) nostru (N)], (pe arhiereul care l-a hirotonit, dacă este în viaţă), cinstita preoţime, cea întru Hristos diaconime şi toată ceata preoţească [şi pe stareţul nostru (N)], pe fraţii şi slujitorii cei dimpreună cu noi, preoţi şi diaconi şi pe toţi fraţii noştri, pe care i-ai chemat la împărtăşirea Ta, prin milostivirea Ta, Preabunule Stăpâne.

Pomeneşte, Doamne, pe binecredinciosul popor român de pretutindeni, pe cârmuitorii ţării noastre, pe mai marii oraşelor şi ai satelor şi pe iubitoarea de Hristos oaste.

Pomeneşte, Doamne, şi pe ctitorii şi binefăcătorii sfântului locaşului acestuia (N).

Apoi, scoţând părticele mai mici şi punându-le pe Sfântul Disc în stânga sa, toate la un loc, zice o rugăciune, după care pomeneşte pe nume pe cei vii care au adus şi pentru care s-au adus darurile la Sfântul Altar.

După aceea, luând a cincia prescură scoate tot aşa părticele mici şi le pune pe Sfântul Disc în

dreapta sa, zicând o rugăciune pentru pomenirea celor morți. Și așa pomenește pe nume și pe cei morți, și, terminând, încheie așa:

Și pe toți, care întru nădejdea învierii și a vieții de veci, cu împărtășirea Ta au adormit, dreptmăritori părinți și frați ai noștri, Iubitorule de oameni, Doamne.

La sfârșit, luând din a patra prescură, din care a proscomidit pentru vii, scoate o părticică și, punându-o la cele vii, zice așa:

Pomenește, Doamne, după mulțimea îndurărilor Tale, și a mea nevrednicie; iartă-mi toată greșeala cea de voie și cea fără de voie și să nu oprești, pentru păcatele mele, harul Preasfântului Tău Duh, de la darurile ce sunt puse înainte.

Adunarea credincioșilor evlavioși

Sfântul Simeon al Tesalonicului zice că părticica pe care o scoate slujitorul pentru un oarecare frate, „acesta se face părtaș al Pâinii celei dumnezeiești, din care se slujește, făcându-se trup al lui Hristos și sfințindu-se". Sfântul zice în continuare: „Această părticică este pusă în Sfântul Potir, se unește cu Sfântul Sânge al lui Hristos și transmite în sufletul aceluia Harul lui Dumnezeu. Se face așadar o legătură rațională a omului cu Hristos. Și dacă mai face parte și dintre cei care trăiesc cu evlavie sau dintre cei care au păcătuit și s-au pocăit, omul primește în sufletul lui în chip nevăzut,

împărtăşirea cu Sfântul Duh... Dacă este cumva vreunul care trăieşte în păcat şi nu se îndepărtează deloc de acesta, pentru faptul că nu este pregătit să primească împărtăşirea cu Sfântul Duh, jertfa care este dată acestuia se face spre judecată”[259].

* * *

Sfinţenia pe care o transmite Sfânta Împărtăşanie celor vii este dată şi celor adormiţi. Din această cauză slujitorul, după ce i-a pomenit pe cei vii, continuă să-i pomenească şi pe cei adormiţi.

Harul pe care-l primesc cei adormiţi de la Domnul, este acelaşi har primit de cei vii. Pentru că Hristos se dă pe Sine şi celor adormiţi, în egală măsură, „într-un mod pe care numai Acesta îl cunoaşte”. Pe durata Sfintei Liturghii sufletele celor adormiţi, „prin rugăciunile preoţilor, primesc iertare de păcate... Şi l-i se şterge orice fel de obligaţie sau datorie; astfel sunt mai pregătiţi pentru a se împărtăşi cu Mântuitorul”[260].

În viaţa Sfântului Macarie Egipteanul se spune că atunci când Sfântul a întâlnit în pustiu un craniu de preot al idolilor, a auzit o voce care i-a spus că „la orice ceas în care te rogi pentru cei ce sunt în iad, ei îşi găsesc puţină alinare”[261]. Sfinţii au cunoscut şi cunosc încă alinarea pe care o primeşte sufletul în special prin Sfânta Împărtăşanie (în

[259] M 155, 748D-749A.
[260] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 200 şi 212.
[261] *Pateric*, ediţia „Asteros”, p. 70.

Sfânta Liturghie). Sfântul Ioan Gură de Aur zice că Sfinţii Apostoli au rânduit ca pomenirea celor adormiţi să se facă în Sfânta Liturghie, deoarece au ştiut că sufletele lor „vor avea parte de un mare câştig şi multă mângâiere". Şi într-o altă omilie a acestuia ne spune: „Să nu ne obosim să-i ajutăm pe cei care au plecat din această viaţă, dând de pomană pentru aceştia şi cerând să se facă rugăciuni. Pentru că în faţa noastră se găseşte Cel care iartă păcatele, şi anume Hristos"[262].

În momentul în care preotul pomeneşte pe cei vii şi pe cei morţi fraţi ai lui, fiecare credincios în parte ar putea să facă acelaşi lucru. În Sfântul Munte Athos, înainte ca slujitorul să acopere Cinstitele Daruri, bate în clopoţelul cel mic de pe Sfânta Masă, aşa încât cei de faţă să înceapă să-i pomenească pe cei vii şi adormiţi ai lor. Iar slujitorul, în timp ce aceştia pomenesc, scoate părticele.

* * *

După ce preotul termină de pomenit la Proscomidiar, Îl roagă pe Hristos să-Şi aducă aminte de vrednicia lui. Şi iată cum, pe Sfântul Disc apare acum imaginea întregii Sfintei noastre Biserici. Lângă Maica Domnului şi Hristos, împreună cu Sfinţii şi Puterile cereşti, alcătuim Sinodul Sobornicesc Euharistic al Sfintei noastre soborniceşti şi apostoleşti Biserici: „Iisus şi Biserica Lui este văzută acum, prin intermediul acestei Lumini

---

[262] EPE 21, 440 şi 18, 692.

adevărate, cu... Maica... de-a dreapta Sa; Sfinţii şi Îngerii de-a stânga; dedesubtul acestora adunarea credincioşilor celor evlavioşi. Şi iată cum este formată imaginea acestei Taine, şi anume: Dumnezeu în mijlocul oamenilor şi Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor, Dumnezeu prin fire şi întrupat. Acestuia îi aparţine împărăţia ce va să fie şi viaţa cea veşnică. Dumnezeu văzut de noi înăuntrul nostru, prin Sfânta Împărtăşanie"[263].

Pe durata Sfintei Liturghii, pe Sfântul Disc vedem „adunarea membrilor Bisericii". Adunare pe care „Fiul a întemeiat-o cu ajutorul Tatălui şi al Sfântului Duh"[264]. Hristos Însuşi, prin intermediul iubirii Lui, ne-a adunat laolaltă să participăm la Liturghia împărăţiei Lui.

* * *

Apoi diaconul, luând cădelniţa şi punând în ea tămâie, zice către preot: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. *Şi îndată, tot diaconul, zice:* Binecuvintează, părinte, tămâia.

Iar preotul zice rugăciunea tămâiei: Tămâie Îţi aducem Ţie, Hristoase Dumnezeul nostru, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, pe care primind-o întru jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Preasfântului Tău Duh.

---

[263] Simeon al Tesalonicului, M 155, 285AB.
[264] Sfântul Irineu, SC 211, 69.

Când sufletul nostru se face cădelniță

Domnul Atotțiitorul vorbește prin gura profetului Maleahi: *„Căci, de la răsăritul soarelui și până la apusul lui, mare este numele Meu printre neamuri și în orice parte se aduc jertfe de tămâie pentru numele Meu și prinoase curate...”*. „Și când s-a adeverit această profeție, când a fost adusă această jertfă de tămâie curată lui Dumnezeu?”, întreabă Sfântul Ioan Hrisostom? Și tot el răspunde: „După venirea lui Hristos”. Iar jertfa cea curată este Sfânta Euharistie. Când cineva compară jertfa iudaică cu prinosul Euharistic, „această jertfă a Sfintei Euharistii ar fi putut să se cheme ca fiind singura Jertfă curată. Pentru că aceasta nu se face prin fum sau tămâieri, nici cu vărsări de sânge, ci cu ajutorul Harului Sfântului Duh”[265].

Tămâia pe care o folosește acum slujitorul este închipuirea coborârii Sfântului Duh peste Darurile ce sunt puse înainte: „Tămâia cea binemirositoare este mireasma Sfântului Duh care merge înainte”[266], scrie Sfântul Gherman. Slujitorul tămâiază Proscomidiarul, „în acest fel cinstindu-L pe Dumnezeu prin prinosul adus și mireasma tămâiei. În același timp arată faptul că săvârșește și lucrează

---

265 Maleahi 1, 11; EPE 34, 286-288.
266 M 98, 400C.

împreună cu Sfântul Duh şi că din această Taină s-a revărsat în lume Harul Acestuia"[267].

Legat de aceste lucruri, Sfântul Simeon Noul Teolog scrie: „Tămâia arde şi scoate un fum înmiresmat, care închipuie Harul Sfântului Duh şi care se găseşte în spatele Harului lucrător al lui Dumnezeu..., care luminează strălucitor şi înmiresmează simţurile cu o mireasmă duhovnicească. Luminează ca şi când ar fi lumină şi este văzut numai de cei care sunt curaţi cu inima. Miroase a lemnul (Crucea) vieţii pe care Se răstigneşte Hristos, omorând poftele trupului, înmiresmând întreaga lume şi veselindu-i pe credincioşi cu bucurie duhovnicească"[268].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne cere să aprindem în sufletul nostru dorinţa de Dumnezeu, aşa încât sufletul, prin rugăciuni şi slujbe, să se preschimbe în cădelniţă: „Aşa cum tămâia prin sine este înmiresmată şi bună, tot aşa îşi împrăştie mireasma ei atunci când vine în contact cu focul. La fel este şi rugăciunea. Pe de o parte bună prin firea ei, însă se face mai bună şi mai mirositoare atunci când este făcută cu suflet arzător, atunci când sufletul se face cădelniţă şi în ea se aprinde un foc puternic. Aprinde-ţi mai întâi cugetul tău cu dăruire şi apoi roagă-te"[269].

---

[267] Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 285C.
[268] Z, p. 190.
[269] EPE 7, 286.

La începutul Liturghiei Sfântului Iacob, slujitorul, prin *Rugăciunea tămâiei,* Îl roagă pe Hristos să-l scoată din împuţiciunea patimilor şi să stea la Sfântul Jertfelnic cu suflet şi trup înmiresmat.

* * *

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte.

Preotul tămâiază steluţa, o sărută şi o pune după aceea deasupra Sfântului Agneţ, zicând: Şi venind steaua, a stat deasupra, unde era Pruncul[270].

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. Acoperă, părinte.

Iar preotul, tămâind acoperământul cel dintâi, acoperă Sfântul Disc, zicând: Domnul a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat; îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere şi S-a încins, pentru că a întărit lumea, care nu se va clinti. Gata este scaunul Tău de atunci, din veac eşti Tu. Ridicat-au râurile, Doamne, ridicat-au râurile glasurile lor, ridica-vor râurile valurile lor cu glasuri de ape multe. Minunate sunt înălţările mării, minunat este întru cele înalte Domnul. Mărturiile Tale s-au adeverit foarte. Casei Tale se cuvine sfinţenie, Doamne, întru lungime de zile[271].

---

[270] În textul grecesc avem: *„...ου ην το παιδιον κειμενον μετα Μαριας της μητρος αυτου" – „...a stat deasupra unde era Pruncul dimpreună cu Maria, Maica Sa..."* (Matei 2, 9).

[271] Psalmul 92, 1.

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. Acoperă părinte.

Iar preotul, tămâind al doilea acoperământ, acoperă Sfântul Potir, zicând: Acoperit-au cerurile bunătatea Ta, Hristoase, şi de lauda Ta este plin pământul[272].

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. Acoperă, părinte.

Iar preotul, tămâind al treilea acoperământ, adică Aerul, acoperă cu el Sfântul Disc şi Sfântul Potir, zicând: Acoperă-ne pe noi cu acoperământul aripilor Tale; depărtează de la noi pe tot vrăjmaşul şi pizmaşul[273]; împacă viaţa noastră, Doamne; miluieşte-ne pe noi şi lumea Ta şi mântuieşte sufletele noastre, ca un bun şi de oameni iubitor.

Domnul a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat

Aşa cum scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, „înainte de venirea lui Hristos, împărăţea prin păcat firea diavolului, adică era aducător de moarte... Iar când diavolul a fost biruit, păcatul s-a năruit, iar moartea a fost îngropată"[274]. Hristos S-a întrupat pentru a ne elibera din tirania treimii diavolului (diavol, păcat şi moarte) şi să ne dăruiască libertatea Sfântului Duh: „Pentru că neamul omenesc a

---

272 Avacum 3, 3.
273 Psalmul 16, 8; Ezdra 8, 31.
274 M 56, 402.

fost înrobit de stăpânirea lui satan, după ce, prin cădere, acesta s-a îndepărtat de împărăţia lui Dumnezeu. Din această cauză a venit pe pământ Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu, pentru a-l supune din nou sub sceptrul Lui"[275]. În acest fel s-a împlinit profeţia psalmistului: *„Domnul a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat; îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere şi S-a încins"*.

Care este oare puterea cu care S-a încins Împăratul Hristos când S-a întrupat? Este chiar Trupul Lui Preasfânt. Aceasta s-a întâmplat cu veşmântul pe care L-a purtat: „Psalmistul numeşte *veşmânt* Trupul lui Hristos... Iar *podoabă* carnea Acestuia. Împodobit este cel care nu trăieşte în păcatul cel împuţit"[276].

Trupul Preasfânt al lui Hristos s-a făcut pe Acesta „veşmânt" şi „brâu" cu care S-a încins. „Exact cu această îmbrăcăminte şi acest brâu l-a biruit pe diavol, a înşfăcat din mâinile lui pe cei legaţi, eliberându-i şi legându-Se pe Sine în locul acestora cu lanţurile. S-a întrupat pentru noi scăpându-ne din tirania diavolului, devenind astfel *«puterea lui Dumnezeu»*, după cum ne scrie Apostolul Pavel"[277].

Hristos a biruit, întărind lumea pe piatra cea adevărată, care este chiar Acesta, lumea tresăltând pentru această biruinţă a lui Hristos. Sărbătoreşte

---

[275] Sfântul Atanasie cel Mare, B 32, 221.
[276] Sfântul Ioan Gură de Aur, M 56, 403.
[277] Nicolae Cabasila, ETP, p. 192; I Corinteni 1, 18.

pentru nimicirea stăpânirii diavolului şi noua împărăţie. Această sărbătoare este chiar Sfânta Liturghie.

Acoperit-au cerurile bunătatea Ta, Hristoase...

Cel mai bun exemplu al iubirii de oameni a lui Dumnezeu sunt darurile ce ne sunt oferite de Taina Sfântului Botez şi Sfânta Euharistie. Cuviosul Nicolae Cabasila, spune: „Oare, ce aduce bun aceste daruri? Oare, oamenii se îndumnezeiesc şi devin fii ai lui Dumnezeu? Firea noastră omenească va fi cinstită în Dumnezeu, iar lutul va urca la o înălţime atât de mare a slavei, aşa încât să fie aşezată la aceeaşi cinste cu firea dumnezeiască şi la fel ca Dumnezeu?... Cred că aceasta este virtutea lui Dumnezeu care a acoperit cerurile"[278].

* * *

În timp ce slujitorul propovăduieşte împărăţia lui Dumnezeu care este aproape de noi, „acoperă Cinstitele Daruri, adică Pâinea şi Sfântul Potir, cu sfintele acoperăminte, tămâind în toate părţile. În acelaşi timp se acoperă şi puterea lui Dumnezeu Celui întrupat până la momentul minunilor şi a mărturiei care s-a coborât din cer (în timpul Botezului în Iordan)"[279]. Acoperirea Cinstitelor Daruri ţine

---

[278] EPEF 22, 282.
[279] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 72; Matei 3, 17.

din această clipă până la momentul citirii Simbolului de Credinţă şi ne aminteşte de faptul că „pe Hristos nu L-au cunoscut toţi de la început”[280].

După ce S-a născut Hristos, a rămas în necunoscut treizeci de ani. Iar pe durata lucrării Lui în lume, *„Au zis deci către El fraţii Lui: Pleacă de aici şi du-Te în Iudeea, pentru ca şi ucenicii Tăi să vadă lucrurile pe care Tu le faci”.* Vremea lui Hristos este vremea jertfei Lui: „Vremea Mea încă n-a sosit, decât atunci când va veni vremea Crucii”, ne zice chiar Hristos prin cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, părintele nostru[281].

* * *

După aceea, preotul, luând cădelniţa, tămâiază Darurile aşezate la proscomidiar, zicând de trei ori: Binecuvântat eşti, Dumnezeul nostru, Care ai binevoit aşa, slavă Ţie.

Iar diaconul, de fiecare dată, zice: Totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Potirul binecuvântării

Cartea Facerii scrie că Dumnezeu a binecuvântat creaţia; pe om şi timpul[282]. Omul, după ce a primit binecuvântarea lui Dumnezeu, trebuia la rândul lui să slăvească Sfânt numele Acestuia. Însă

---

280 Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 729C.
281 Ioan 7, 3-6; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 13, 622.
282 Facerea 1, 22-28; 2, 3.

păcatul, nu numai că nu l-a lăsat să-L slăvească pe Creatorul lui, ci, mai mult, a transformat binecuvântarea lui Dumnezeu în blestem. Şi totuşi, Iubitorul de oameni, Tatăl, îi trimite Binecuvântarea, şi anume pe Hristos[283].

Hristos, Binecuvântarea Tatălui, ne-a eliberat din blestem *„făcându-Se pentru noi blestem"*. „Aşa cum S-a smerit pe Sine ca să Se înalţe, şi a murit, pentru a dărui nemurirea, tot aşa S-a făcut blestem, pentru a aduce binecuvântare"[284], ne zice fiecăruia dintre noi Sfântul Ioan Gură de Aur.

Această binecuvântare pe care ne-a trimis-o, şi anume pe Hristos, pe Fiul Celui Binecuvântat[285], o primim de fiecare dată în Sfânta Liturghie. Şi mulţumim Celui ce ne-a dat aceste Daruri binecuvântate. Aşadar, binecuvântarea Sfintei Liturghii este un nou Dar dumnezeiesc. Pentru că, „cel ce-L cinsteşte pe Dumnezeu, câştigă, păstrându-se pe sine mai strălucit, fără să dea ceva în schimb Acestuia. Dumnezeu, când binecuvintează, ne face să fim mai strălucitori... Aşa încât, până la urmă, câştigul este al nostru"[286].

Hristos Îşi doreşte ca întreaga viaţă a noastră să fie o continuă Sfântă Liturghie, pentru a fi slăvit de către noi, Acesta dăruindu-ne binecuvântările Lui: „Să avem grijă, vă rog, să trăim aşa, arătând o mare stăruinţă în virtute, aşa încât cei ce ne văd să

---

283 Utrenia de Luni, glas 4.
284 Galateni 3, 13; EPE 6, 28.
285 Marcu 14, 61.
286 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 3, 256.

înalțe cântări binecuvântate către Stăpânul Dumnezeu. Pentru că, fiind bun şi iubitor de oameni, Acesta vrea să fie slăvit de către noi, nu pentru că ar adăuga ceva la slava Lui, deoarece nu are nevoie, ci pentru a-I da motive să ne facă vrednici mai mult de iubirea dăruită nouă"[287].

* * *

Maica Domnului, prin slujirea ei în Taina Întrupării Cuvântului, s-a făcut unealtă a slavei lui Dumnezeu Celui Întreit[288]. Iar slujitorul Tainelor celor înfricoşătoare, prin slujirea Întrupării Cuvântului, în Sfânta Liturghie, se face mijlocitor al slavei Sfintei Treimi: *tămâiază de trei ori* Cinstitele Daruri şi *binecuvintează de trei ori* numele lui Dumnezeu Tatăl, Care a vrut (*a binevoit*) să-l binecuvinteze în acest fel pe om: prin Fiul în Sfântul Duh. Înainte de începerea Sfintei Liturghii, omul gustă mai întâi din iubirea lui Dumnezeu Celui Întreit, mai apoi slăvindu-l cu râvnă.

Cuviosul Nicolae Cabasila zice că „preotul Îl slăveşte pe Dumnezeu înainte de fiecare rugăciune şi slujbă"[289]. Aşadar, fiecare slujbă şi Sfântă Taină începe cu slavoslovia lui Dumnezeu, prin intermediul acestora primind harul.

Sfânta Liturghie este, prin excelență, Taina în care Dumnezeu este slăvit, şi datorită acesteia

---

[287] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 3, 256.
[288] Utrenia din 8 Septembrie.
[289] EPEF 22, 76.

primim Binecuvântarea, adică pe Hristos. De aceea, Apostolul Pavel numeşte Potirul Vieţii *ca fiind potirul binecuvântării*, iar poporul numeşte pâinea care se aduce ca prinos la altar *binecuvântare* (προσφορο – *προσφερει* = ceea ce se aduce în dar).

Prin Sfânta Liturghie omul se întoarce la împărăţia binecuvântată a Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

* * *

Apoi diaconul, luând cădelniţa, zice: Pentru punerea înainte a Cinstitelor Daruri, Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte.

Iar preotul zice rugăciunea punerii înainte: Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Cel ce Pâinea cea cerească, Hrana a toată lumea, pe Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos L-ai trimis mântuitor şi izbăvitor şi binefăcător, Care ne binecuvintează şi ne sfinţeşte pe noi, Însuţi binecuvintează (*preotul binecuvintează cu mâna*) această punere înainte şi o primeşte pe dânsa întru Jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri. Pomeneşte, ca un bun şi de oameni iubitor, pe cei ce au adus-o şi pe cei pentru care s-a adus, iar pe noi ne păzeşte neosândiţi întru sfinţita lucrare a Dumnezeieştilor Tale Taine. Că s-a sfinţit şi s-a preaslăvit preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Toate sunt de la Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt

Iisus Hristos este Pâinea cea cerească, Pâinea *Vieţii celei de veci.* Faptul că împărtăşirea cu Pâinea Vieţii rodeşte viaţa de veci, „este o dovadă elocventă, şi anume că Hristos, Pâinea, a coborât din cer, adică de la Dumnezeu-Tatăl"[290].

Hristos a zis: *„Tatăl meu v-a dat vouă Pâinea din cer ce-a adevărată".* Semn al faptului că Tatăl din ceruri a fost de acord ca Fiul să Se coboare, este acoperământul cu care slujitorul acoperă Cinstitele Daruri (acest acoperământ se numeşte Sfântul Aer). Această îngăduinţă adevereşte şi ceea ce a spus Hristos lui Pilat: *„N-ai avea nici o putere asupra Mea dacă nu ţi-ar fi fost dat ţie de sus".* Sfântul Chiril al Alexandriei observă faptul că aceste cuvinte: *„...dacă nu ţi-ar fi fost dat ţie de sus",* înseamnă aprobarea Tatălui ca Fiul să pătimească, dar, în acelaşi timp, şi faptul că Fiul S-a dovedit că a primit de bunăvoie răstignirea Lui pe Cruce[291].

Prin rânduiala Proscomidiei, Sfânta noastră Biserică ne pregăteşte pentru Taina lucrării lui Dumnezeu celui Întreit: Hristos este adus spre jertfă ca un Miel, Tatăl, Care este închipuit prin acoperământ, aprobă, iar Preasfântul Duh, Care

---

[290] Sfântul Chiril al Alexandriei, *Slujba Sfintei Împărtăşiri,* M 73, 596A.

[291] Ioan 6, 32 şi 19, 11; M 74, 1051AB.

este închipuit prin cădire (fumul tămâiei), pregăteşte intrarea Împăratului Celui Mare. „Întreaga Sfântă Treime, Cea de o fiinţă, lucrează pentru îndreptarea noastră... Toate sunt cu putinţă de la Tatăl prin Fiul în Sfântul Duh"[292].

* * *

Şi, după aceasta, face acolo apolisul, zicând aşa: Slavă Ţie Hristoase, Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ţie.

Diaconul: Slavă... Şi acum... Doamne miluieşte (*de trei ori*). Părinte, binecuvintează.

Preotul: Hristos, Adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale celui între sfinţi Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi ca un bun şi de oameni iubitor.

Diaconul: Amin.

Trebuie a se tămâia în toată biserica

Din vremuri foarte îndepărtate, înainte de începerea Sfintelor Taine şi a Slujbelor, slujitorul cădeşte Sfântul Jertfelnic, pe credincioşi şi întreg lăcaşul de cult. Acest lucru se întâmplă şi la începutul Dumnezeieştii Liturghii: „Ierarhul, după ce a spus rugăciunea în faţa Sfintei Mase, începe să

---

[292] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 74, 333D-336A.

cădească prin tot Altarul; şi întorcându-se la Sfântul Prestolnic, încep cântările din psalmi"[293].

Această rânduială a cădirii înainte de Sfânta Liturghie se păstrează până astăzi în Sfântul Munte, unde slujitorul cădeşte la sfârşitul Ceasului al 6-lea, pe când la bisericile de mir, unde nu se citesc Ceasurile, slujitorul tămâiază la Doxologie.

Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie legat de aceste lucruri: „Preotul, după apolisul de la Proscomidie, cădeşte în cruce Proscomidiarul, Sfânta Masă, şi apoi restul Altarului... După care biserica şi tot poporul". Tot în legătură cu aceste lucruri vorbeşte şi Sfântul Dionisie Areopagitul, care spune că, înainte de Sfânta Liturghie, se începe a se cădi, pornind din Altar, de la Sfânta Masă, apoi în toată Biserica, întorcându-ne din nou în Altar. Astfel, de la început până la sfârşit se tămâiază toată biserica, inclusiv „scaunul de sus".

În continuare, Sfântul Părinte ne explică importanţa cădirii: „Din cer se revarsă harul şi darurile pentru lume, prin Iisus Hristos; este mireasma Sfântului Duh, care se întoarce din nou în cer, prin Acesta, la fel ca rugăciunea"[294].

Primul dintre troparele pe care le zice slujitorul în timp ce cădeşte, ne introduce în *spaţiul şi timpul liturgic.* Hristos, Care prin Sfânta Liturghie este împreună cu noi, este Dumnezeu, Cel Care le împlineşte pe toate. Spaţiul Sfintei Liturghii este

---

[293] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 368.
[294] M 155, 288C-289A.

infinit; timpul este veşnic. În acest spaţiu şi timp slujitorul ne întâmpină cu bucurie, prin cădirea în lăcaşul de cult.

Cădirea pe care o face preotul, aduce aminte de obiceiul pe care-l aveau popoarele din Răsărit atunci când îi întâmpina pe oaspeţi, ungându-le capul cu ulei înmiresmat[295]. Hristos, prin slujitorul Lui, ne întâmpină în Casa Lui şi la Sfânta Liturghie.

* * *

Apoi preotul sărută Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce şi Sfânta Masă, iar diaconul numai marginea Sfintei Mese. Şi, după aceasta, plecându-şi capul către preot şi ţinând orarul cu trei degete ale mâinii drepte, diaconul zice: Vremea este a sluji Domnului, binecuvintează, părinte[296].

Preotul: Binecuvântat este Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Şi diaconul zice: Roagă-te pentru mine, părinte.

Preotul zice: Să îndrepteze Domnul paşii tăi spre tot lucrul bun[297].

Şi iarăşi diaconul: Pomeneşte-mă, părinte.

Preotul, binecuvântând pe diacon pe cap, zice: Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa[298], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Diaconul: Amin.

---

[295] Luca 7, 46.
[296] Psalmul 118, 126.
[297] II Tesaloniceni 3, 5; II Timotei 2, 21.
[298] Luca 23, 42.

Preotul, închinându-se de trei ori, zice cu glas smerit: Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta.

Vremea este a sluji Domnului

Şi în timp ce ne pregătim să începem Sfânta Liturghie, se apropie *vremea* lui Hristos. Acest moment ne este închipuit de diacon, atunci când se adresează slujitorului, zicându-i: *Vremea este a sluji Domnului.* Este vremea să-I cedăm locul nostru Domnului, pentru ca El să slujească jertfa, să o facă primită, şi pentru ca să ne dea ceea ce noi cerem de la Acesta. Sfânta Liturghie este *vremea* iubirii lui Hristos.

Când fraţii lui Hristos I-au propus să meargă la Ierusalim pentru sărbătoarea corturilor, Acesta le-a răspuns: „Duceţi-vă voi la această sărbătoare. Eu nu vin, *pentru că vremea Mea încă nu a venit*". Adică cu alte cuvinte, încă nu a venit vremea sărbătorii Mele, adică a jertfei. „Nu vin la această sărbătoare iudaică – zice Hristos prin gura Sfântului Chiril al Alexandriei –, care este sărbătorită cu figuri şi forme exterioare. Nimic nu-Mi este pe plac din toate cele care se săvârşesc la această sărbătoare şi mai bine aştept vremea sărbătorii celei adevărate, adică vremea Patimilor Mele, care nu au venit încă. Pentru că atunci voi fi împreună cu ucenicii Mei, înconjurat de strălucirea Sfinţilor şi a Slavei fără de margini a Tatălui".

Spune în continuare Sfântul Chiril: „Domnul numeşte vremea Lui, ca fiind vremea patimilor Acestuia; pentru că sărbătoarea este a Lui, iar sărbătoritul este chiar El, Hristos”[299].

* * *

Să îndrepteze Domnul paşii tăi spre tot lucrul bun, zice preotul către diacon. Pentru că, prin excelenţă, lucrul cel bun este Sfânta Liturghie, prin intermediul căreia Dumnezeu, Care este singurul lucru Bun, lucrează pentru mântuirea poporului Lui. Hristos ne-a zis: *„Tatăl Meu până acum lucrează, şi Eu lucrez”*[300]. Prin Sfânta Liturghie Dumnezeu continuă lucrarea creaţiei; îl creează din nou pe om şi lumea.

În acelaşi timp, Sfânta Liturghie este lucrare şi *poem* al Domnului. Este *vremea* sărbătorii Acestuia, *Vremea de a sluji Domnului*[301].

---

[299] Psalmul 50, 17.
[300] Ioan 7, 8; M 73, 644A.
[301] Ioan 5, 17.

III. SFÂNTA LITURGHIE

1. Ecteniile de pace şi antifoanele

Preotul: Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Taina care preface pământul în cer

Sfânta Liturghie este Taina prezenţei lui Hristos. Aşadar, este arătarea împărăţiei celei binecuvântate, a *Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh.* Prezenţa lui Hristos este chiar împărăţia lui Dumnezeu. „Ce este împărăţia?", întreabă Hristos cu gura de aur a Sfântului Ioan Hrisostom. Şi răspunde Hristos: „Prezenţa Mea"[302]. Această prezenţă este săvârşită în Sfânta Liturghie. În timpul Prefacerii Darurilor, Hristos, Care stă împreună cu Tatăl pe Tronul împărătesc, „priveşte la această

[302] EPE 10, 680.

Taină"[303]. Este împreună cu copii Lui şi săvârşeşte Taina împărăţiei.

Prezenţa lui Hristos în Sfânta Liturghie preschimbă pământul în cer: „Sfânta Liturghie, preschimbă pentru tine, omule, pământul în cer (această Taină transformă pământul în cer)... Pentru că tot ceea ce există mai de preţ în ceruri, le vei vedea pe pământ... Ţi-L voi arăta chiar pe Stăpânul îngerilor şi arhanghelilor".

Locul în care se strâng credincioşii să-I mulţumească Domnului, este „loc al îngerilor, al arhanghelilor, împărăţia lui Dumnezeu, este însuşi cerul"[304].

„Înainte de întruparea Cuvântului lui Dumnezeu (a lui Hristos), pe cât este de mare distanţa dintre pământ şi cer, pe atât era de mare distanţa dintre noi şi împărăţia cerurilor. Însă atunci când Împăratul cerurilor a primit să Se unească cu noi, de noi toţi s-a apropiat împărăţia cerurilor"[305]. Prin întruparea lui Hristos s-a deschis uşa împărăţiei. Prin Sfânta Liturghie, însă, intrăm pe această uşă, gustând din bunătăţile ei. Pentru că Sfânta Liturghie este Masa împărăţiei şi toţi cei care stau la aceasta, prin moarte se mută „de la o Masă la alta, de la Masa care încă este acoperită, la Masa care s-a descoperit"[306].

---

[303] EPE 35, 134.
[304] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 18a, 104 şi 516.
[305] Sfântul Grigorie Palama, EPE 10, 284; Matei 4, 17.
[306] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 486.

Toţi cei care participă la Sfânta Liturghie păşesc spre Masa cea descoperită a împărăţiei lui Dumnezeu. Păşesc spre Masa unde împreună cu Hristos vor gusta din *vinul vieţii celei veşnice.*

Crucea, simbol al împărăţiei

În timp ce preotul binecuvintează şi fericeşte împărăţia lui Dumnezeu, ţinând Sfânta Evanghelie în mâini, însemnează cu ea, în chipul Crucii, pe Sfânta Masă. *Primul cuvânt* al Sfintei Liturghii este binecuvântarea şi fericirile. Iar *primul gest* din Sfânta Liturghie este semnul Sfintei Cruci.

Sfânta Liturghie este împărăţia lui Dumnezeu în care se ajunge prin Cruce şi de care este atârnat Împăratul slavei, şi anume Hristos. Crucea este dovada că Hristos este singurul Împărat adevărat.

Tâlharul care s-a răstignit de-a dreapta Lui, teologhiseşte din înălţimea Crucii: „Crucea este simbolul împărăţiei. Prin aceasta Îl chem pe Împăratul, deoarece pe Acesta Îl văd răstignit; este Împărat pentru cei ce mor. *«Pomeneşte-mă, Doamne, întru împărăţia Ta»*”[307].

Înaintea de răstignirea lui Hristos „crucea era simbol al ruşinii, însă acum s-a făcut obiect de mare cinste. Mai înainte era simbol al condamnării, acum este fundamentul mântuirii noastre”. Prin Cruce am găsit din nou calea care duce în împărăţia

---

[307] EPE 36, 22; Luca 23, 42.

lui Dumnezeu: „Datorită Crucii nu ne mai rătăcim în pustiu, pentru că am cunoscut adevărata cale. Nu mai rămânem în afara Împărăției, pentru că i-am descoperit intrarea”[308].

Împărăția lui Dumnezeu ne-a dăruit prin Cruce „Raiul, care timp de cinci mii de ani a fost închis, iar astăzi (adică în ziua răstignirii lui Hristos) ne-a înnoit... Astăzi ne-a dăruit nouă tărâmul vechi; astăzi ne-a făcut pe noi locuitori ai orașului de baștină”[309]. Crucea nu este numai calea și *ușa Raiului,* ci este chiar *Raiul cel frumos al Bisericii*[310]. Este pomul vieții celei noi și nestricăcioase, care-i hrănește pe credincioși[311].

Hristos este Împăratul Care a venit și încă mai vine. A venit prin Cruce și încă mai vine după coborârea Acestuia de pe Cruce. Pentru că, atunci când va veni sfârșitul, *„atunci se va arăta semnul Fiului omului”.* Când lumina lumii acesteia se va stinge pentru totdeauna, atunci semnul venirii cu slavă a lui Hristos va lumina și el. Înaintea Împăratului vor merge cetele de „îngeri și arhangheli, iar semnul va fi purtat pe umeri și ni se va vesti intrarea împărătească a acestuia”[312].

Crucea este calea și vestitorul împărăției.

* * *

---

[308] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 36, 8.
[309] Idem, p. 12.
[310] Vecernia din Duminica sărbătorii Sfintei Cruci.
[311] Utrenia de Miercuri, glas 8.
[312] Matei 24, 30; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 36, 24.

Credincioşii răspund: Amin.

La ecfonisul pe care preotul îl spune la începutul Liturghiei, credincioşii răspund cu *Amin*[313]. Cu acest răspuns, pe de o parte, primesc şi propovăduiesc adevărul care este cuprins în ecfonisul slujitorului; pe de altă parte, se roagă ca să poată gusta din împărăţia cea Întreită.

Cuviosul Nicolae Cabasila aduce la cunoştinţă faptul că „*Amin*, care este spus de credincioşi, face ca toate cererile slujitorului să fie speciale"[314]. Sfântul Chiril al Alexandriei scrie că *Amin* înseamnă „că prin intermediul harului preoţilor se completează ceea ce le lipseşte celor care vin la biserică şi că Dumnezeu este primit de către cei *mici şi mari* prin Sfântul Duh"[315].

Cu consimţământul credincioşilor, binecuvântarea preoţească urcă până la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri. Credincioşii, împreună cu slujitorul, participă şi lucrează. Sfânta Liturghie în toate momentele ei, îşi revendică denumirea: este lucrarea întregului popor[316] şi anume că:

Diaconul: Cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluieşte.

---

313 Cuvântul *Amin* este ebraic şi înseamnă: într-adevăr, fie. Sfântul Ieronim aseamănă muzicalitatea cuvântului cu un tunet din cer (Patrologia Migne, rândul în latină, 26, 381A).

314 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 94.

315 Sfântul Chiril al Alexandriei, Ediţia Pusey 3, 296; Psalmul 113, 21.

316 Cuvântul Liturghie este compus din epitetul *leitos*, care înseamnă comun, public şi *lucrare* în sine. Aşadar, Liturghia înseamnă *lucrare comună, lucrarea poporului*.

Imediat după slava Împărăţiei lui Dumnezeu, Biserica, Mama noastră, ne învaţă modul în care ar trebui să ne rugăm în Sfânta Liturghie: *„În pace să-L rugăm pe Domnul*". .

Drumul care duce la Sfânta Liturghie este pacea sufletului. Fără pace nu putem să slujim: „Fără pacea gândurilor, mintea nu se poate mişca în ascuns de Taină... Pe cât de blândă este inima... pe atât de mult este cu putinţă ca gândul (mintea) să o primească... se face cuprinzătoare a lucrurilor dumnezeieşti"[317].

Însă adevărata pace a sufletului este adusă de Sfânta Jertfă, adică cea care este adusă la Jertfelnicul ceresc. „Sus este pacea cea adevărată", scrie Sfântul Vasile. Şi acolo, *sus,* ajungem numai prin *pace:* „Cere-ţi, aşadar, pacea... Dobândeşte minte blândă şi suflet fără furtuni şi netulburat, care să nu fie înecat în patimi... aşa încât să dobândeşti pacea lui Dumnezeu, care este mai presus de minte, păzindu-ţi astfel inima"[318].

După Sfântul Maxim, faptul că omul este chip al lui Dumnezeu, înseamnă că firea umană a fost creată „fără ispite, în pace, tinzând şi iubind numai pe Acesta"[319]. Pacea pe care omul a primit-o ca har

---

[317] Ava Isaac, EPEF 8a, 156 şi 372.
[318] EPE 5, 238; vezi şi Filipeni 4, 7.
[319] M 90, 1196B.

de la Dumnezeu a gustat-o trăind lângă El, trăind în virtute. „Pentru că, de obicei, nimic nu liniştește atât de mult sufletul nostru, cât liniştește cunoaşterea lui Dumnezeu și dobândirea virtuţii"[320].

Păcatul a adus în om și în lume confuzia și tulburarea. „Pentru că răul prin firea lui distrage atenţia, nu este stătător, este cu multe feţe și dezbinător"[321]. Prin păcat omul s-a făcut duşman al lui Dumnezeu și al propriei persoane. Și singurul care ar fi putut să aducă din nou în om pacea a fost Hristos. „Hristos este singurul Care ne împrieteneşte cu Dumnezeu, este singurul Care dă pace sufletului"[322]. Exact din această cauză „Iubitorul de oameni Dumnezeu S-a făcut om, pentru a putea aduna în Sine firea oamenilor și să înceteze de a se mai purta rău, cu aceasta fiind ea însăşi condamnată, acţionând împotriva ei"[323].

* * *

Pacea pe care ne-a adus-o Hristos o câștigăm prin *pocăință*: „Din lacrimi necontenite, scrie Avva Isaac, sufletul primeşte pacea gândurilor. Prin pacea aceasta a gândurilor, curăţenia minţii se înalță. Prin curăţenia minţii, omul vine la întâlnirea cu Tainele lui Dumnezeu"[324].

---

[320] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 5, 188.
[321] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 1197A.
[322] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 210.
[323] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 1196C.
[324] EPEF 8a, 210-212.

Lacrimile pocăinței sunt începutul drumului. Este prima treaptă a scării care ne urcă la cunoașterea Tainelor dumnezeiești. A doua treaptă este pacea sufletului. Chiar Hristos, atunci când, pocăiți fiind, ne apropiem de El, ne trimite acolo unde împărățește pacea Lui: *Mergi în pace.* Ne trimite la Sfânta Biserică, la „azilul, la palatul păcii": Palatul păcii lui Dumnezeu, pe care nici o putere nu poate să o biruiască. Acolo, sufletul nostru, prin îndrumarea Arhiereului Hristos, lucrează în Sfântul Duh cunoașterea lui Dumnezeu. Această cunoaștere se face „în pace și eliberată de orice tulburare"[325].

„Pacea este taina acestei Taine", ne zice Sfântul Ioan Gură de Aur, vorbind despre Sfânta Liturghie. Pentru că Sfânta Liturghie este întâlnirea noastră cu Hristos; Hristos Care este însuși *pacea* omului[326].

* * *

Diaconul: Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm.

Hristos este pacea noastră

Dacă prin prima cerere Biserica noastră ne-a învățat modul în care să ne rugăm, acum ne învață ce să cerem mai întâi, și anume: *pacea lui Dumnezeu* și *mântuirea sufletelor* noastre. Așa a învățat Hristos:

---

[325] Luca 7, 50; Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 212.
[326] EPE 11, 60; Slava a șasea de la Utrenie.

Să cerem mai întâi „împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Acestuia". „Mântuirea sufletelor înseamnă împărăţia lui Dumnezeu şi *pacea de sus*, care înseamnă dreptate"[327].

Pacea şi dreptatea lui Dumnezeu este viaţa virtuoasă. Viaţa pe care omul a dispreţuit-o prin căderea lui şi prin care i s-a dat harul de la Acela *Care pentru noi S-a făcut înţelepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfinţire şi răscumpărare*[328]. Exact acest lucru ne-a arătat şi imnul pe care Sfinţii Îngeri l-au cântat la naşterea lui Hristos: *„Slavă întru cei de sus şi pe pământ pace între oameni bunăvoire"*.

Sfântul Chiril al Alexandriei, comentând acest imn angelic, observă faptul că Sfinţii Îngeri păzesc locul care li s-a dat, „tinzând spre pacea lui Dumnezeu". În nici un fel aceştia nu ocolesc lucrul, decizia lui Dumnezeu, rămânând întotdeauna în dreptate şi sfinţenie. Pe când noi, păcătoşii, ne-am ridicat frunţile la dorinţele noastre înaintea voii Stăpânului, devenind duşmani înaintea Acestuia. Hristos a biruit acest lucru, pentru că este pacea noastră şi prin El ne-a unit cu Dumnezeu şi Tatăl, îndepărtând păcatul care ne-a făcut duşmani. Hristos s-a făcut pentru noi pace şi binecuvântare[329].

* * *

---

[327] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 80.
[328] I Corinteni 1, 30.
[329] Luca 2, 14; M 72, 493CD-496A.

Preschimbarea pământului în cer a fost făcută de către Hristos. Sfântul Apostolul Pavel scrie: *„Acum însă, fiind în Hristos Iisus, voi, care altădată erați departe, v-ați apropiat prin Sângele lui Hristos, Căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două una, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, desființând vrăjmășia în trupul Său, legea poruncilor și învățăturile ei, ca întru Sine pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea, și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia și, venind, a binevestit pace vouă celor de departe și pace celor de aproape..."*[330].

Hristos S-a făcut om, aducând acestuia pacea lui Dumnezeu. „Pe Masa Euharistiei, ne zice Sfântul Ioan Gură de Aur, se găsește jertfit Hristos. Și pentru cine S-a jertfit și de ce?", întreabă Sfântul. Și răspunde: „Pentru a aduce pacea între cer și pământ, pentru a te face prieten cu îngerii, pentru a te face prieten cu Dumnezeul tuturor, pe tine care ești dușmanul și potrivnicul Lui... Această jertfă s-a petrecut pentru ca între tine și fratele tău să existe pace"[331].

Prin harul Jertfei făcătoare de pace al lui Hristos putem așadar să trecem peste piedicile care ne despart de împărăția păcii: „Când ne vom trezi din beția patimilor, când ne vom ridica împotriva împărăției celei viclene și tiranice a diavolului și

---

[330] Efeseni 2, 13-17.
[331] EPE 35, 582-584.

atunci când aruncăm de pe noi jugul lui atât de amar..., numai atunci vom primi înăuntrul nostru prezenţa de pace a lui Hristos, a blândului Împărat"[332]. Când omul ajunge pe tărâmul extazului, mintea lui se face „sălaş tainic clădit prin pace, sălaş dumnezeiesc al Sfântului Duh"[333].

Pacea lui Dumnezeu, pacea lui Hristos, atunci când din veac se continuă la infinit[334], îl preschimbă pe om în locaş. Iar locul unde trăieşte omul este mai *presus de pace,* şi anume Hristos: *„Că s-a făcut în Ierusalim* (în pace) *locul Lui şi locaşul Lui în Sion*[335].

Diaconul: Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici şi pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm.

Pacea a toată lumea

Noi, toţi credincioşii, împreună formăm familia lui Hristos. Aşadar, cu ochii iubirii îi îmbrăţişăm pe fraţii noştri indiferent cât de departe se găsesc aceştia faţă de noi. Îl rugăm pe Hristos ca să-i ajute pe aceştia. „Aceştia sunt ochii iubirii; nu se ofilesc în timp şi nu se pierd pe drum"[336]. Sfântul Ioan Scărarul scrie că iubirea este „izvor de foc".

---

[332] Maxim Mărturisitorul, M 91, 640AB.
[333] Idem, M 90, 1104A.
[334] Sfântul Vasile cel Mare, B 56, 225.
[335] Psalmul 75, 2.
[336] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 38, 80.

Iar în momentul când iubim „închipuie mişcarea repede a flăcării"[337]. Iubirea izvorăşte în lumea întreagă, de pretutindeni.

Cu aceeaşi ectenie cerem de la Domnul să ne bucurăm de roadele păcii Lui şi anume: pentru bunăstarea bisericilor locale, pentru unirea tuturor în adevărul Acestuia.

Pacea dăruieşte bunăstarea *sfintelor lui Dumnezeu Biserici.* În această pace a lui Dumnezeu, corabia Bisericii pluteşte spre limanul neînviforat al împărăţiei. De aceea în Sfânta Liturghie Îl rugăm pe Hristos: „...pomeneşte, Doamne, Sfânta Ta Sobornicească şi Apostolească Biserică, cea de la o margine până la cealaltă a lumii, ...şi o împacă pe dânsa. Fă să înceteze dezbinarea Bisericilor... răzvrătirile eresurilor strică-le degrab, cu puterea Sfântului Tău Duh. Pe noi pe toţi ne primeşte în împărăţia Ta, fii ai luminii şi fii ai zilei arătându-ne; pacea Ta şi dragostea Ta dăruieşte-ne-o nouă, Doamne, Dumnezeul nostru, că Tu toate ni le-ai dat nouă"[338].

Pacea, de asemenea, este roditoare de unirea tuturor în Hristos. Scrie legat de aceste lucruri Sfântul Dionisie Areopagitul: „Să lăudăm cu cântări de pace, pacea cea dumnezeiască şi prin fire aducătoare de unitate. Pentru că aceasta este tuturor; de a se uni şi împrietenirea tuturor între ei"[339].

---

[337] *Scara*, Cuvântul 30, 18; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 38, 396.

[338] Sfântul Vasile cel Mare, *Sfânta Liturghie*.

[339] EPEF 3, 206.

Puterea păcii de a uni este subliniată şi de Apostolul Pavel: *„Fraţilor, siliţi-vă să păziţi unitatea Duhului întru legătura păcii"*. Iar preotul, ermineutul Apostolului, comentează: „Nu este cu putinţă să existe unitatea Duhului în duşmănie şi răutate... Nimic din cele ce răcesc iubirea nu este cu putinţă să cuprindă unitatea, pe când fiecare lucru din cele ce-i aduc căldura este cu putinţă a realiza unitatea într-o mare măsură... Apostolul Pavel doreşte această existenţă legăturii dintre credincioşi. Nu numai să fie făcători de pace, nu numai ca aceştia să iubească, ci să fie cu toţii un suflet"[340].

Zgomotul şi tulburarea înjumătăţesc întregul. Pacea îi uneşte pe mulţi: „Aşa cum pacea îi arată pe mulţi, ca fiind un singur trup, aşa şi tulburarea poate să-l împartă pe unul în mai mulţi"[341]. Pacea dobândită ne uneşte, dar şi cu Dumnezeu: „Pacea noastră dă-ne nouă, Doamne, pentru a ne uni. Dă-ne nouă pacea spre unitatea nedespărţită, în Sfântul Tău Duh, făcând pacea pe care ai dat-o la începutul creaţiei, nedespărţiţi fiind de iubirea Ta"[342].

Prin această legătură de pace Sfântul Ioan Hrisostom ne îndeamnă pe noi, credincioşii, să ne unim între noi şi cu Dumnezeu. „Bună este această legătură dintre noi, dar şi cu Dumnezeu". Această unire nu forţează, dimpotrivă, îi face să se simtă

---

340 Efeseni 4, 3; EPE 20, 656.
341 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 82.
342 Isidor Pilusiotul, M 78, 246C.

liberi dintre cei mai liberi[343]. Credincioşii care sunt uniţi prin legătura de pace şi iubire, ajung, prin intermediul Sfintei Liturghii, să poată încăpea în iubirea lui Dumnezeu.

Cel care cere pacea, Îl cere pe Hristos

Viaţa noastră se aseamănă cu drumul nostru în întuneric. În această lume vedem *viaţa ca pe o mare agitată*, şi nu simţim prezenţa făcătorului de pace, şi anume a lui Hristos. Trăim, după cum ne spune Sfântul Grigorie Teologul: „Înăuntrul nostru adie doar vânturi puternice. Ne lovim singuri de valuri. Nu avem nici o alinare. Nici dumnezeiască şi nici omenească"[344].

În această stare ajungem în Casa lui Dumnezeu, iar acolo simţim imediat că „Biserica lui Hristos aduce o pace blândă"[345]. Când începe Sfânta Liturghie cerem din toate puterile noastre pacea cea de sus, pacea sufletului şi pacea a toată lumea. Iar dacă cerem cu credinţă această pace adevărată, înseamnă că-L cerem pe Hristos: „Cel care cere pacea, pe Hristos Îl cere, pentru că Acesta înseamnă pace"[346].

* * *

---

[343] EPE 20, 658.
[344] EPE 7, 152; Marcu 4, 38.
[345] *Constituţiile Apostolice*, B 2, 27.
[346] Sfântul Vasile cel Mare, EPE 5, 238.

Diaconul: Pentru Sfântă Biserica aceasta şi pentru cei ce cu credinţă, cu evlavie şi cu frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm.

Lăcaşul de cult: cer pământesc

De fiecare dată când mergem în Casa lui Dumnezeu „venim în palatul cerurilor, în locuri strălucitoare. Interiorul palatelor este plin de linişte şi de taine nespuse"[347]. Acolo, în interiorul palatelor, se săvârşeşte Taina împărăţiei. Tot trupul tace pentru a putea fi auzită Taina Cuvântului lui Dumnezeu.

În Casa lui Dumnezeu, în timpul Sfintei Liturghii, toate revarsă Lumina lui Hristos. Iisus Hristos este strălucirea care *vine de la răsărit şi se arată până la apus*[348]. Stelele cerului liturgic, ale Casei lui Dumnezeu, sunt cuprinse de o revărsare de Lumină a lui Hristos: *Lumina lui Hristos luminează tuturor.*

Cu toţii sunt luminaţi de Lumina lui Hristos. Sufletele tuturor sunt pline de blândeţe şi bucurie. Pentru că Lumina lui Hristos este orbitoare ca un fulger şi mângâietoare ca o aură de lumină răcoroasă: *Lumină lină a sfintei slave.* Această lumină transformă Biserica într-un liman al sufletului liniştit.

---

[347] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 350.
[348] Matei 24, 27.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că: „Aşa cum un ţărm liniştit dă corăbiilor ancorate acolo siguranţă şi protecţie, aşa şi Casa lui Dumnezeu pe cei ce intră în aceasta îi «înşfacă» din cele materialnice, lumeşti, ca dintr-o furtună, dându-le posibilitatea, în linişte şi siguranţă, să stea în picioare ascultând cuvintele lui Dumnezeu. Acest loc este temelia virtuţii şi şcoala vieţii spirituale... Atunci când piciorul tău va călca în Casa lui Dumnezeu, imediat te vei elibera de grijile cele lumeşti. Mergi la Biserică, iar sufletul tău va fi înconjurat de un fior duhovnicesc. Această linişte înfiorătoare te învaţă să trăieşti duhovniceşte. Comportamentul tău este din nou înaripat şi nu te lasă să-ţi aminteşti problemele care te înconjoară; te poartă de pe pământ la cer.

Şi chiar dacă în Biserică nu se săvârşeşte în acel moment Sfânta Liturghie, avem un altfel de câştig atunci când ajungem acolo. Profeţii strigă de pretutindeni, Apostolii propovăduiesc, Hristos stă în mijloc, iar Dumnezeu primeşte cele ce se întâmplă, în Duhul Sfânt, Care dăruieşte bucuria Acestuia. Ce mare câştig au cei care vin aici! Şi ce mare pierdere au cei care nu vin la Biserică!"[349].

Biserica este Raiul prezenţei Stăpânului: „Oare ce Rai este asemănător cu acela al soborului de credincioşi? Aici nu mai este prezent diavolul care ne stăpâneşte, ci Hristos, Care ne face părtaşi

---

[349] EPE 26, 446-448.

Tainelor Lui"[350]. Hristos, Care ne găzduieşte în Casa Lui.

Biserica ne dăruieşte toate aceste daruri, pentru că este *Casa lui Dumnezeu.* Este „cerul pământesc, unde Dumnezeul Cel ceresc locuieşte şi umblă"[351]. Prin slujba târnosirii, Biserica se preface în cer. După slujba târnosirii Bisericii „aceasta nu este numită doar casă, ci o Casă sfântă, pentru că a fost sfinţită de Tatăl cel Sfânt, Fiul cel Sfânt, în Sfântul Duh. Aşadar, este Casă a Sfintei Treimi"[352].

Omul este lăcaş purtător de Hristos

Creatorul i-a dat omului posibilitatea de a se face lăcaş al Lui: „Firea umană are acum posibilitatea să se facă lăcaş şi jertfelnic adevărat al lui Dumnezeu. Această posibilitate i-a fost dată omului de către Hristos la restaurarea acestuia. Fiecare dintre credincioşi, după întruparea lui Hristos, s-a făcut casă şi lăcaş al lui Dumnezeu, pentru că l-au avut ei pe Acesta"[353].

Purtătorul de Dumnezeu, Sfântul Ignatie scrie că noi, credincioşii, susţinem „pietre ale lăcaşului Tatălui, pregătite pentru construcţia pe care Acesta

---

[350] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 30, 284.

[351] Sfântul Gherman, Patriarhul Constantinopolului, M 98, 384B.

[352] *Canonul târnosirii Bisericii*, Simeon al Tesalonicului, M 155, 336B.

[353] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 496; Chiril al Alexandriei, M 68, 656C.

o ridică". Aşadar, toată viaţa noastră trebuie să fie trăită în Dumnezeu: „Ne facem lăcaşuri ale Acestuia, pentru ca Dumnezeul nostru să locuiască în noi"[354].

În Casa lui Dumnezeu, credincioşii primesc harul sfinţitor al Mângâietorului şi se fac lanţul binecuvântat prin care este construită Biserica: „Pentru că Biserica nu este nimic altceva decât Casa care a fost construită cu sufletele noastre"[355].

Scriitorul apostolic Ermas, în cartea lui, *Păstorul,* ne aduce la cunoştinţă o vedenie avută de el: Şase tineri erau ajutaţi de mulţi alţii să construiască pe ape un turn uriaş. Construcţia turnului era una perfectă, încât nu se putea distinge cărămizile între ele. Biserica este prezentată aici ca o doamnă stimabilă.

Comentând mai departe vedenia, zice: „Turnul pe care-l vezi că se construieşte sunt eu, Biserica. Este construit pe ape, pentru că viaţa noastră a fost şi va fi salvată prin apa Sfântului Botez. Cei şase tineri sunt Sfinţii Îngeri, iar pietrele sunt Apostolii, episcopii, dascălii şi diaconii, care au trăit evlavios în faţa lui Dumnezeu. Unii mai trăiesc, alţii au adormit. Întotdeauna a existat înţelegere şi pace între ei. Din această cauză, cărămizile turnului nu se deosebesc între ele"[356].

Prin Sfânta Împărtăşanie omul se face în întregime „lăcaş purtător de Hristos" şi fiecare mădular

---

[354] B 2, 266-267.
[355] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 20, 678.
[356] B 3, 43-45.

al trupului lui este o parte din lăcaşul Acestuia. „Masa Euharistică, zice Cuviosul Nicolae Cabasila, face ca Hristos să locuiască în noi, iar noi să locuim în Hristos". Hristos este pentru noi locuitor, dar şi locaş; fericiţi fiind noi pentru aceste lucruri, făcându-ne lăcaş pentru un asemenea Locuitor[357].

Sfântul Maxim zice că omul este *„biserică mistică"*. Trupul este Lăcaşul propriu-zis, sufletul este Sfântul Altar, iar mintea este Jertfelnicul. Prin minte, ca Jertfelnic, omul cheamă prin tăcere pe Dumnezeu. Omul se învredniceşte de această „vizită" a lui Dumnezeu şi se pecetluieşte cu strălucirile Lui pline de lumină[358].

Biserica este îndreptată către răsărit, „ca şi când am privi spre Rai"[359]. Plutind *pe marea vieţii*, păşim spre Lumina şi Viaţa cea neînserată. Pâinea Vieţii este Lumina care-i luminează pe cei drepţi în drumul lor pe pământ. Astfel, aceştia „ajung la viaţa cea de veci, luminând cu Lumina cu care au trăit în tot acest timp"[360].

Alergăm spre Ierusalimul cel de sus. Acolo unde *noapte nu va mai fi şi nu au trebuinţă de lumina lămpii sau de cea a soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi sfinţilor lumină*. Acolo unde pentru totdeauna, lăcaşul sfinţilor este Dumnezeu: *„Şi templu n-am văzut în ea, pentru că Domnul*

---

[357] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 28, 746; EPEF 22, 214.
[358] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 130.
[359] Sfântul Atanasie cel Mare, B 35, 110.
[360] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 484.

Dumnezeu, Atotțiitorul, și Mielul este templul ei"[361].

* * *

Diaconul: Pentru Înaltpreasfințitul Arhiepiscopul nostru (N), pentru cinstita preoțime și întru Hristos diaconime, pentru tot clerul și poporul, Domnului să ne rugăm.

Episcopul, întâistătătorul ținutului

La instaurarea Tainei Euharistice, slujitorul care a săvârșit Taina pentru mântuirea noastră a fost chiar Stăpânul Hristos. După Înălțarea Lui, locul Acestuia, la slujba Euharistică, l-au luat cei doisprezece Apostoli, iar în continuare Episcopii, hirotoniți de aceștia. Odată cu trecerea vremii, bisericile locale s-au înmulțit, începând ca Episcopii să ceară de la preoți să săvârșească Sfânta Liturghie. Continuarea va fi una neîntreruptă, preotul făcându-se urmașul lui Hristos „la tronul Acestuia... pentru a sluji, cu evlavie, Biserica Lui"[362].

În persoana Episcopului Îl vedem chiar pe Hristos: „Episcopul vestește faptul că pe Acest Domn îl reprezintă"[363]. Prezența Episcopului în Sfânta Liturghie sau consimțământul acestuia pentru săvârșirea ei, adeverește faptul că Taina este una

---

[361] Apocalipsa 22, 5; 21, 22.
[362] Clement al Romei, B 1, 95.
[363] Ignatie de Antiohia, B 2, 265.

reală şi valabilă: „Este considerată valabilă Liturghia care se săvârşeşte de către Episcop sau celui căruia i s-a încredinţat săvârşirea acestei Taine”[364].

În primii ani bizantini Sfânta Liturghie începea cu *Intrarea cea mică*, care se săvârşeşte până astăzi, primul gest liturgic fiind intrarea Episcopului în Biserică. În continuare, Episcopul se îmbrăca, în mijlocul Bisericii, cu veşmintele, aşa cum se şi întâmplă de altfel şi astăzi, atunci când începe Sfânta Liturghie. Îmbrăcarea Episcopului simbolizează întruparea Cuvântului. Aşa cum „Cuvântul lui Dumnezeu S-a îmbrăcat fără de trup din Născătoarea de Dumnezeu”[365], la fel şi Arhiereul se îmbracă cu veşmintele lui, arătând faptul că „Hristos S-a întrupat, având la temelia acestei lucrări mântuitoare toate însuşirile firii umane”[366].

Arhiereul este trimisul lui Hristos. Este acela „pe care-l trimite Hristos Stăpânul pentru a rândui lucrurile în locul Acestuia”[367]. Vine în Casa lui Dumnezeu pentru a săvârşi lucrarea lui Hristos, pentru a călăuzi oaia cea pierdută spre Sfântul Jertfelnic, adică la Tronul lui Dumnezeu. Veşmântul care-l deosebeşte pe Episcop de preot, adică *omoforul*, simbolizează exact „mântuirea oii celei pierdute... şi găsirea acesteia”[368]. Din această cauză, atunci când Episcopul îşi pune omoforul, diaconul

---

[364] Idem, p. 281.
[365] Ipolit al Romei, B 6, 199.
[366] Simeon al Tesalonicului, M 155, 256B.
[367] Ignatie al Antiohiei, B 2, 265.
[368] Simeon al Tesalonicului, M 155, 260C.

zice rugăciunea care se referă la firea noastră cea pierdută, dar apoi găsită şi pusă pe umerii lui Hristos.

Intrarea Episcopului în Biserică, întâmpinarea lui de către credincioşii care s-au adunat acolo şi îmbrăcarea lui în mijlocul Bisericii, accentuează importanţa deosebită a prezenţei Episcopului în Sfânta Liturghie. Acest gest liturgic ne descoperă faptul că Episcopul este chipul Stăpânului Hristos, cel ce este binecuvântat şi vine în numele Domnului. Credincioşii care s-au adunat în Biserică este Israelul harului care-L întâmpină pe Mesia.

Pe durata Sfintei Liturghii, Episcopul este „cel care-L înlocuieşte pe Hristos", iar preoţii sunt „adunarea Apostolilor"[369]. Sfânta Liturghie se identifică cu Cina cea de Taină, la care acum împreună cu Hristos şi cu cei doisprezece Apostoli (Episcopul şi preoţii) participă şi credincioşii.

Credincioşii simt măreţia slujirii preoţeşti şi ispitele întâmpinate de slujitori. Cunoscând astfel puterea rugăciunii comune, Îl roagă pe Dumnezeu pentru Episcop. Sfântul Ioan Hrisostom, spune: „Dacă cineva din mulţime v-ar fi îndemnat să vă rugaţi pentru mântuirea Episcopului, nu aţi fi făcut-o, pentru că aţi fi crezut că greutatea de pe umerii acestuia este peste puterile lui, însă atunci când îl auziţi cu toţii pe diacon zicând: *Să ne rugăm pentru Episcopul...*, să nu ezitaţi să faceţi

---

[369] Ignatie al Antiohiei, B 2, 269 [cuvântul *loc* (τοπoσ) în anumite ediţii apare *τυποσ*].

acest lucru, ci cu zel şi râvnă să ziceţi rugăciunea, pentru că sunteţi convinşi de puterea voastră atunci când sunteţi uniţi"[370]. Credincioşii se sprijină în această putere şi îndrăznesc să-L roage pe Hristos pentru cei care stau în faţa Lui[371]. *Doamne, miluieşte-l* pe părintele Episcopul nostru, pe preoţi şi pe diaconii Tăi.

* * *

Diaconul: Pentru sfânt locaşul acesta, ţara aceasta şi pentru toate oraşele şi satele şi pentru cei ce cu credinţă vieţuiesc într-însele, Domnului să ne rugăm.

Creştinii sunt continuatorii lumii

Iubirea lui Dumnezeu este una sobornicească şi îi îmbrăţişează pe toţi oamenii, din toate locurile şi din toate timpurile. Aşa cum scrie Sfântul Maxim Mărturisitorul, „iubirea este una desăvârşită... Hristos îi iubeşte la fel pe toţi oamenii"[372]. Această iubire desăvârşită a lui Dumnezeu este pomenită de Biserica noastră şi ne cheamă ca şi noi să ajungem la cunoaşterea acesteia. Revărsarea acestei iubiri este rugăciunea făcută pentru oraşul nostru, pentru fiecare oraş şi ţară.

---

[370] EPE 1, 356-358.
[371] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 28, 124.
[372] M 90, 976B.

Aşa cum ne spune Sfântul Părinte, care a scris epistola *Către Diognet*, credincioşii „au o singură ţară, proveniţi din mai multe locuri... pe pământ sun trecători, dar în cer s-au făcut cetăţeni ai Raiului. Ceea ce este sufletul pentru trup, la fel sunt şi creştinii pentru lume. Aşa cum sufletul este împrăştiat în toate mădularele trupului, aşa şi creştinii sunt împrăştiaţi în toate părţile lumii... Creştinii susţin lumea, fiind continuatorii ei"[373].

Creştinii sunt consideraţi sufletul lumii şi ar trebui să se bucure de reuşitele oamenilor şi să sufere la durerea acestora. Sunt datori ca pe oameni să-i iubească mai mult decât pe părinţii lor după trup. „Pentru că şi sfinţii au jucat un rol de tată, umbrind cu iubirea şi grija lor pentru popor pe toţi părinţii după trup"[374].

Această iubire părintească a arătat-o Sfântul Ioan Gură de Aur faţă de oraşele pentru care a fost ca un tată, spre exemplu oraşul Antiohia. Cele douăzeci de omilii către *Adrianda* sunt dovada iubirii lui pentru acest oraş.

La începutul anului 387, împăratul a făcut o reformă financiară, răsculând mulţimea de antiohieni şi făcând distrugeri. Astfel, împăratul a oprit poporul de la multe drepturi, ameninţând că va distruge oraşul din temelie. Frica şi groaza se împrăştiase pretutindeni. Cei care au putut au plecat departe. Alţii au aşteptat ca răul să se răspândească.

---

[373] B 2, 253-254.

[374] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8, 454.

Episcopul oraşului, Flavian, bătrân şi bolnav, într-o iarnă grea pleacă la Constantinopol, pentru a îmblânzi furia împăratului. În oraş rămâne doar preotul Ioan, la care-şi găseşte refugiul poporul. „Pieţele se goliseră, iar Biserica se umpluse"[375], zice Sfântul. Aceste mulţimi înghesuite sunt consolate de Sfântul Părinte, învăţându-i cum să se poarte moral.

Când împăratul a convocat consiliul judecătoresc, pentru a fi audiaţi cei vinovaţi, călugării închişi de ani mulţi în colibele lor de pe munţi, „şi-au lăsat corturile şi peşterile lor, sărind de pretutindeni, ca nişte îngeri coborâţi din cer. Şi puteai să vezi cum oraşul semăna cu cerul; îi vedeai pe acei Sfinţi peste tot, iar cei îndureraţi se consolau numai când priveau la aceştia". Când în sfârşit s-a anunţat că întâlnirea dintre Episcopul Flavian şi împărat a dat roade bune, Sfântul Ioan Gură de Aur a sărbătorit împreună cu Episcopul şi credincioşii mântuirea (salvarea) oraşului: „Binecuvântat eşti Dumnezeule, că ne-ai învrednicit pe noi de bucuria şi veselia acestei sfinte sărbători a oraşului pe care o săvârşim astăzi... Îţi mulţumim Ţie, Iubitorule de oameni Doamne, şi ne minunăm de puterea, de înţelepciunea şi de ocrotirea acestui oraş care s-a născut iarăşi"[376].

Când s-a întâmplat să fie din nou cutremur în Antiohia, credincioşii, cu privegheri, rugăciuni şi

---

[375] EPE 32, 58.
[376] EPE 32, 514 şi 664-665.

posturi, au cerut mila lui Dumnezeu. Când Dumnezeu a răspuns la această cerere a credincioşilor, Sfântul Ioan Gură de Aur le-a vorbit aşa: „Cântările voastre s-a făcut temelia oraşului nostru. De sus a venit urgia, iar de jos s-au înălţat la Dumnezeu glasurile voastre. Urgia pe care a cernut-o cerul a fost oprită de glasul ce se înălţa de pe pământ... Dumnezeu a hotărât, iar noi am stăvilit urgia Acestuia. Nu ar fi greşit cineva dacă ar fi zis că voi sunteţi ocrotitorii şi salvatorii oraşului. Unde sunt boierii? Unde sunt marii salvatori? Cu adevărat, voi sunteţi turnurile oraşului, zidul şi siguranţa acestuia. Pentru că aceia, prin păcatul lor, au făcut din oraş unul putred şi gata de a se dărâma, însă voi, prin virtutea voastră, l-aţi ocrotit"[377].

Aşa au iubit şi iubesc Sfinţii oraşul lor, şi nu numai pe al lor, dar şi fiecare oraş şi ţară. Iar noi îi pomenim întotdeauna în Sfânta Liturghie şi ne rugăm pentru oraşul nostru şi întreaga lume.

* * *

Diaconul: Pentru buna întocmire a văzduhului, pentru îmbelşugarea roadelor pământului şi pentru vremuri paşnice, Domnului să ne rugăm.

Toată făptura se veseleşte

Prin această ectenie cerem de la Domnul binecuvântarea iubirii Lui, pentru ca aceasta să se

---

[377] M 50, 716.

întindă în aer, pe pământ şi peste toată creaţia. Cerem ca toată făptura să meargă pe drumul pe care i l-a rânduit Creatorul.

Lumea cea văzută a fost creată de către Dumnezeu ca o împărăţie pentru om. Omul se află între Dumnezeu şi lume, „împărat pe pământ cu ocârmuire de sus"[378]. Priveliştea lumii şi viaţa îi dă omului „multă satisfacţie şi recunoştinţă faţă de Creator, mulţumindu-I"[379]. Omul primeşte de la Dumnezeu în dar lumea, ca pe o *binecuvântare,* mulţumindu-I Acestuia. Omul este *împărat şi preot al lumii lui Dumnezeu.*

Această coexistenţă a omului cu Dumnezeu şi lumea a fost tulburată odată cu căderea acestuia în păcat. Omul a încetat să mai fie împărat al acestei lumi şi preot al lui Dumnezeu, fiind supus stricăciunii şi morţii. Pământul care a fost creat de Dumnezeu, *unul foarte bun*, a ajuns să fie trecător şi stricăcios. Legătura omului cu propria-i persoană, cu lumea şi cu Dumnezeu, este una imperfectă. Stăpânul lumii se face rob al acesteia. Rob al omului vechi: „Şi-a înrobit propria-i persoană firii şi a făcut-o să-l stăpânească"[380].

„Toată creaţia l-a văzut pe Adam ieşind din Rai, nemaivrând să se supună călcătorului de lege. Soarele nu a mai vrut să strălucească, luna nu mai vroia să lumineze, stelele nu se mai arătau în faţa

---

[378] Sfântul Grigorie Teologul, B 60, 68.
[379] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 2, 340.
[380] Facerea 1, 31; Maxim Mărturisitorul, M 91, 1356A.

ochilor lui, izvoarele şi râurile nu mai curgeau, vântul nu mai sufla, ca să nu-i mai dea aer, fiarele şi toate animalele de pe pământ se comportau de parcă l-ar fi văzut gol de slava lui anterioară, îl dispreţuiau, împotrivindu-se acestuia. Cerul, pe bună dreptate, parcă vroia să cadă peste acesta, iar pământul nu-l mai suporta să-l mai poarte în spinarea lui".

În această catastrofă cu adevărat cosmică intervine iubirea de oameni a lui Dumnezeu: „Pe toate le ţine cu puterea, cu bunătatea şi dragostea Lui; dintr-o dată opreşte năvala creaturilor peste om şi imediat le pune la picioarele celui căzut în păcat, aşa încât creaţia să devină stricăcioasă pentru omul păcătos şi să-l servească precum o roabă pe acesta, iar după aceea, când din nou omul va fi restaurat şi se va face spiritual, nestricăcios şi nemuritor, abia atunci va fi eliberat din robie..., iar lumea se va înnoi împreună cu el, devenind în întregime nestricăcioasă şi spirituală"[381].

Intervenţia Iubitorului de oameni, Dumnezeu, a micşorat urmările păcatului omului. Acum, omul şi lumea aşteaptă pe Domnul care vine Binecuvântat.

* * *

Odată cu venirea lui Hristos, în lume a venit din nou şi pacea lui Dumnezeu. Când pacea a lipsit, lumea a încetat să mai existe ca lume, adică precum

[381] Simeon Noul Teolog, SC 122, 190; Romani 8, 21.

o podoabă a lui Dumnezeu[382]. Acum, lumea este din nou o podoabă a Acestuia. Este împărăţia păcii Lui[383]. În Iisus Hristos, lumea şi omul convieţuiesc în pace, însă Pronia în Hristos nu este numai *revenirea* omului şi a lumii la starea de dinainte de cădere, este, în acelaşi timp, şi *urcuşul* spre locul unde Hristos *„stă de-a dreapta lui Dumnezeu"*[384].

Sfânta Liturghie este Taina prin care pacea lui Hristos se aşterne peste toată făptura. Din această cauză cerem lui Dumnezeu să oprească catastrofele naturale, să înflorească lucrările de pace ale oamenilor şi întreaga lume să fie cuprinsă de pacea din porunca lui Dumnezeu: „Cerurile sub stăpânirea Lui se mişcă în pace şi I se supun. Ziua şi noaptea umblă pe drumul pe care El l-a rânduit, fără ca una să o împiedice pe alta. Soarele, luna şi stelele, adunate laolaltă, fără a se despărţi una de cealaltă, săvârşesc poruncile care le-au fost date... primăverile, verile, toamnele şi iernile aşteaptă, înlocuindu-se una pe cealaltă, iar vântul suflă la timpul său"[385].

Aceasta este binecuvântarea pe care o cerem de la Domnul: buna întocmire a văzduhului, vremuri paşnice şi îmbelşugarea roadelor pământului[386].

* * *

[382] Sfântul Grigorie Teologul, B 59, 19.
[383] Vezi Troparele Bunei Vestiri şi ale Crăciunului.
[384] Coloseni 3, 1.
[385] Clement, Papă al Romei, B 1, 21.
[386] Sfântul Vasile cel Mare, *Sfânta Liturghie*.

Diaconul: Pentru cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer, pentru cei bolnavi, pentru cei ce se ostenesc, pentru cei robiţi şi pentru mântuirea lor, Domnului se ne rugăm.

Cei osteniţi şi împovăraţi

Cu această ectenie ne rugăm la Hristos pentru toţi cei care călătoresc pe mare, pe uscat şi prin aer, pentru cei bolnavi, pentru cei osteniţi şi pentru cei înrobiţi (întemniţaţi). Pentru toţi aceştia cerem de la Domnul ca ostenelile vieţii lor să fie cărare spre binecuvântata împărăţie a lui Dumnezeu.

Hristos, prin Sfânta Liturghie, îi cheamă pe cei osteniţi şi împovăraţi să se apropie de El, pentru a se odihni în Acesta. „În Casa lui Dumnezeu se află cei amărâţi, mulţumirea celor osteniţi şi împovăraţi, mângâierea celor chinuiţi, odihna celor obosiţi. Pentru că Hristos zice: *„Veniţi la Mine, toţi cei osteniţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi odihni pe voi"*. Ce lucru poate fi mai râvnit decât acest glas? Ce poate fi mai dulce decât această chemare? Atunci când Domnul te cheamă la Biserică, te cheamă la sărbătoare. Te cheamă să te odihneşti din osteneală... O, ce ocrotire de neexprimat în cuvinte, ce invitaţie cerească!"[387].

Noi toţi, cei îndureraţi şi osteniţi, care răspundem la această invitaţie a lui Hristos, trăim odihna

[387] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 322; Matei 11, 28.

prezenţei Lui părinteşti. Trăim după cuvântul Sfântului Grigorie Teologul: „Sufletul care se trudeşte, merge lângă Dumnezeu"[388]. Această prezenţă a lui Hristos ne este dăruită prin excelenţă în Sfânta Liturghie.

* * *

Diaconul: Pentru ca să fim izbăviţi noi de tot necazul, mânia, primejdia şi nevoia, Domnului să ne rugăm. Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

Să fim izbăviţi noi de tot necazul

Când pentru prima oară omul a gustat din păcat şi plăcere, acestea însoţindu-l de altfel până acum, a gustat şi din amarul durerii: „Plăcerea fără măsură, care a inundat firea umană în firea umană, s-a şi sălăşluit în aceasta... Plăcerile pământeşti, care nu sunt compatibile cu firea noastră, vor fi urmate cu siguranţă şi de durere"[389].

Dumnezeu a permis omului să guste din plăcere, pentru a se vindeca rana acestuia prin care a intrat păcatul: „Imediat după ce omul a săvârşit păcatul, Dumnezeu i-a dăruit moartea şi plăcerea, nu ca să-l pedepsească, ci pentru a-i da un leac celui care s-a îmbolnăvit"[390]. Ceea ce în ochii noştri

---

[388] B 59, 107.
[389] Sfântul Maxim Mărturisitorul, F 2, 154.
[390] Nicolae Cabasila, EPEF 8b, 14 şi 352.

apare ca o pedeapsă, în realitate este leac dumnezeiesc: „Apare, bineînțeles, la început ca o mustrare și ca o pedeapsă, atunci când auzi următoarele: „*În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta...*", însă în realitate este un îndemn, o îndreptare și leacul pentru rănile provocate de păcat"[391].

Așa au primit Sfinții în viața lor necazurile: ca pe un leac dumnezeiesc; leac care vindecă boala păcatului, redându-i omului sănătatea virtuților. Cuviosul Nil, scrie că a îndurat necazurile pentru că în acestea răsar virtuțile. Avva Isaac, descoperind prin fiecare cuvânt al lui Dumnezeu trăirile lui sfinte, numește tristețea ca fiind motivul virtuții. Acesta scrie că prin necazuri și supărări ajunge la desăvârșirea împlinirii poruncilor lui Dumnezeu. „Din această pricină, în fața lui Dumnezeu, supărările acestuia sunt ca o binecuvântare și jertfă deplină. Sudoarea acestuia este ca o mireasmă înțesată de alte miresme"[392].

Sfântul Ioan Gură de Aur zice că prin necazuri și ispite ne eliberăm „de patimi, păstrându-ne curați și luminoși"[393]. Înaintăm spre împărăția lui Dumnezeu, care *prin multe necazuri ale noastre, vine la noi.* Însă „*orice mustrare, la început, nu pare să fie o bucurie, ci întristare; însă mai pe urmă dă celor încercați cu ea rodul pașnic al dreptății*"[394]. La început gustăm din tristețea mâhnirii.

---

[391] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 27, 40; Facerea 3, 19.
[392] M 79, 1257A; EPEF 8b, 14 și 352.
[393] EPE 7, 340.
[394] Fapte 14, 22; Evrei 12, 11.

Însă dacă primim cu bucurie această tristeţe, care este una trecătoare, vom gusta mai apoi *din fructul aducător de pace.* În viaţa noastră vine Pacea, vine Hristos Dumnezeu.

* * *

Sfinţii iubeau supărările pentru că ştiau că dacă le vor primi fără cârteală, se vor face uşa împărăţiei lui Dumnezeu. Au mai ştiut însă că pe când celor puternici duhovniceşte, tristeţile dăruiesc împărăţia cea cerească, tot aşa este cu putinţă să-i poată conduce pe neputincioşi în haosul lipsei de cunoaştere. Iar ectenia care-i cere lui Dumnezeu să ne păzească de necazuri, se pare că se referă la cei neputincioşi şi nu la cei puternici: „Zicea un sfânt părinte că cei sănătoşi duhovniceşte se veselesc în boala lor, pe când bolnavul, suferă".

Se spune despre părintele Filaret, egumen al Sfintei Mănăstiri Konstamonitu, că un ucenic de-al lui l-a găsit într-o zi stând trist pe scăunelul lui. „Ce ai, părinte?", l-a întrebat acesta. Părintele a răspuns: „Astăzi, fiule, nu am avut nici o ispită! M-a părăsit Dumnezeu". Aşa au păşit sfinţii în viaţa lor, rugându-se pentru noi la Dumnezeu să fim apăraţi de necazuri şi întristări.

Sfântul Ioan Gură de Aur, care a numit întâmplările omului „simple cuvinte ce denumesc necazurile, în realitate însă nu se întâmplă nimic"[395], ne sfătuieşte să-L rugăm pe Dumnezeu pentru a putea

---

[395] EPE 32, 104.

să scăpăm de necazuri. Este mai bine să fim lipsiţi de cununile care se dau gimnaştilor, decât să fim călăuziţi spre necaz şi necunoscut. Este mai bine să recunoaştem neputinţa noastră duhovnicească şi să le aşteptăm pe toate din marea milă a lui Dumnezeu.

Cei care au parte de mari supărări

În Liturghia cerească, pe care ne-o descrie Sfântul Apostol şi Evanghelist Ioan, participă mulţime multă din fiecare popor şi etnie. Toţi stau îmbrăcaţi în alb în faţa Tronului lui Dumnezeu, în faţa Mielului. Unul dintre preoţi îi explică Evanghelistului Ioan cine sunt cei care sunt îmbrăcaţi în alb: *„Aceştia sunt cei ce vin din strâmtoarea cea mare şi şi-au spălat veşmintele lor şi le-au făcut albe în Sângele Mielului. Pentru aceea sunt înaintea Tronului lui Dumnezeu şi Îi slujesc ziua şi noaptea, în templul Lui, şi Cel ce şade pe Tron îi va adăposti în cortul Său. Şi nu vor mai fi flămânzi, nici nu vor mai înseta, nici nu va mai cădea soarele peste ei şi nici o arşiţă; căci Mielul Cel ce stă în mijlocul Tronului, îi va paşte pe ei şi-i va aduce la izvoarele apelor vieţii; şi Dumnezeu va şterge orice lacrimă din ochii lor"*[396].

Această viaţă este marea tristeţe. Credincioşii participă la Sfânta Liturghie coborând în valea întristărilor. Cu harul preacinstitului Sânge al lui

---

[396] Apocalipsa 7, 14-17.

Hristos îşi curăţă îmbrăcămintea sufletului lor şi, îmbrăcaţi în alb, ajung la Jertfelnicul ceresc. Acolo în mijlocul lor stă Mielul, şi anume Hristos. Iubirea Lui păstoreşte şi preschimbă lacrimile tristeţilor lor celor mari într-o revărsare de ape ale Vieţii.

* * *

Diaconul: Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi Pururea Fecioara Maria, cu toţi sfinţii să o pomenim. Pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi. Ţie Doamne.

Lui Hristos Dumnezeu să o dăm

„Şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm", ne spune Sfânta noastră Biserică. Pentru că dacă „cel puţin o singură dată, cu credinţă, încredinţăm sufletul lui Dumnezeu, vom primi din roadele lucrării Acestuia în noi; sufletul căutând liniştea şi pacea". Însă a dărui viaţa noastră lui Dumnezeu nu este ceva ce se poate face cu uşurinţă. Trebuie să cerem ajutorul Maicii Domnului celei Preacurate şi pururea Fecioarei Maria şi a tuturor Sfinţilor. Aceasta când zicem: pomenindu-i: „Să-i chemăm în ajutor şi să-i rugăm"[397].

---

[397] Avva Isaac, EPEF 8c, 8; Nicolae Cabasila, EPEF 22, 90.

Însă mai există un motiv pentru care cerem ajutorul Născătoarei de Dumnezeu. A-I dărui viaţa Domnului este ceva asemănător cu încredinţarea vieţii noastre pentru totdeauna lui Dumnezeu. Preasfânta, Curata, la vârsta de trei ani a fost încredinţată Domnului ca să se facă tron însufleţit al Acestuia. Fiecare credincios îşi închină sufletul lui Domnului pentru a se face sălaş al Acestuia. Maica Domnului a intrat în Biserică *pentru ca Dumnezeu să locuiască în ea.*

În Sfânta Liturghie, slujitorul ne transmite faptul că şi noi trebuie să ne încredinţăm viaţa lui Hristos, pentru ca Acesta să poată sălăşlui în persoana noastră. Ne îndeamnă să devenim „locaş al lui Iisus, curat şi frumos"[398].

* * *

Preotul citeşte în taină rugăciunea antifonului întâi: Doamne Dumnezeul nostru, a Cărui stăpânire este neasemănată şi slavă neajunsă, a Cărui milă este nemăsurată şi iubire de oameni negrăită, Însuţi Stăpâne, după milostivirea Ta, caută spre noi şi spre Sfântă Biserica aceasta şi fă bogate milele Tale şi îndurările Tale cu noi şi cu cei care se roagă împreună cu noi.

Cu voce tare: Că a Ta este stăpânirea şi a Ta este împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a

[398] Litia şi Vecernia sărbătorii „Intrării în Biserică a Maicii Domnului".

Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Iubire nemărginită faţă de oameni

Iubirea de oameni şi mila lui Dumnezeu este mai presus de toate şi dincolo de cuvântul omului. Măsura care arată iubirea de oameni a lui Dumnezeu este Pronia divină: „Dar, totuşi, pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită şi nemăsurată, fără mutare şi fără schimbare, Te-ai făcut om şi Arhiereu al nostru Te-ai făcut...".

Sfântul Atanasie cel Mare, scrie că noi oamenii ne-am făcut scopul întrupării Cuvântului lui Dumnezeu şi al mântuirii noastre. Iubirea de oameni s-a născut şi s-a arătat în trup omenesc[399]. Iubirea lui Dumnezeu este infinită şi din belşug. De la Dumnezeu nu primim milă şi compasiune omenească, ci iubire Împărătească şi Domnească. „Exact cum iubirea de oameni a lui Dumnezeu nu se poate exprima în cuvinte, aşa şi legătura dintre Dumnezeu şi cei ce-L iubesc este una inimaginabilă. Felul în care Dumnezeu se apropie de noi înşine şi ne binecuvintează este unul minunat şi pe măsura Celui Care pe toate le împlineşte în chip desăvârşit"[400].

---

[399] Atanasie cel Mare, B 30, 78.

[400] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 276-278.

Dumnezeu ne iubeşte într-un mod deosebit şi vrea la fel să-L iubim şi noi pe El: „Ne adună de peste tot ca să venim spre El şi nu permite ca mintea noastră să fugă în altă parte, nici să iubim altceva dintre cele create...”. Cu o putere minunată şi o iubire „tiranică” de oameni ne cheamă la El pentru a ne uni cu Acesta. Astfel i-a zis robului Său: Am nevoie să veniţi pentru a Mi se umple casa[401].

Dumnezeu îl aşează la Masa Vieţii şi-l cheamă pe om ca să vină în casa Cinei. Însă locul filantropiei Lui este dincolo de spaţiu: *„Doamne, s-a făcut precum ai poruncit, şi tot mai este loc”*[402]. Este locul iubirii Lui, care rămâne gol atât cât vor exista oameni care nu vor să vină în casa acesteia. Până atunci va exista Taina filantropiei tiranice a Iubirii. Păstorul va căuta oaia cea pierdută, iar Iubirea va căuta drahma.

* * *

Şi se cântă primul antifon[403]*, însoţit de stihul:* Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuieşte-ne pe noi.

---

[401] Idem, EPEF 22, 274-276; Luca 14, 23.

[402] Luca 14, 22.

[403] *Antifoanele* s-au numit la început Psalmi, care se cântă antifonic de către cele două strane. Mai târziu, *antifonul* s-a numit şi stih, care era repetat după ce se citea stihul din psalm. Antifoanele care se cântă la Sfânta Liturghie sunt diferite de la sărbătoare la sărbătoare. Duminica şi în zilele de pomenire a unui sfânt se cântă *Fericirile.*

Atâta timp cât Sfânta Liturghie este în întregul ei taina vieţii lui Hristos, în fiecare clipă descoperim o trăire mistică a unei anume perioade de timp a vieţii Acestuia. Astfel, stihurile antifoanelor, care sunt culese din Psaltire, „vestesc începuturile prezenţei lui Hristos pe pământ, când Acesta a fost prezent, însă nu Se arăta oamenilor, şi atunci când a ieşit în lume, iar lumea nu-L cunoştea. Psalmii vestesc timpul dinainte de venirea Sfântul Ioan Botezătorul, adică înainte de a se aprinde flacăra. Atunci erau mai necesare ca oricând cuvintele profetice. Apoi, Hristos – venirea Căruia fiind profeţită dinainte – i s-a arătat Sfântului Ioan Botezătorul, lumea nemaiavând nevoie de Profeţi"[404].

Prin Psalmi, trăim timpurile Botezătorului Ioan şi, în acelaşi timp, ne pregătim de mistagogie, cântările lor reprezentând „o curăţire şi o pregătire"[405] a noastră ca să participăm la Taină. La începutul Sfintei Liturghii, psalmii împlinesc lucrarea Sfântului Ioan Botezătorul: pregătesc calea Domnului şi ne cheamă să-L întâmpinăm. Când Acesta vine în mijlocul nostru, la Adunarea noastră, ni-L arată: *„Iată Mielul lui Dumnezeu. Veniţi să ne bucurăm de Domnul şi să strigăm lui Dumnezeu, Mântuitorului nostru"*[406].

---

404 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 106; Ioan 1, 10.
405 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 100.
406 Ioan 1, 29; Psalmul 94, 1.

Sufletul este un psalt desăvârşit, iar trupul instrumentul muzical

Cântarea este unul din cele trei moduri prin care vorbim cu Dumnezeu în timpul Sfintei Liturghii. Rugăciunile *se citesc*, iar ecteniile şi sfintele citiri de la strană *se rostesc* cu tact.

Cântarea ajută în special la efortul pe care-l facem să comunicăm cu Hristos: „Nimic nu înalţă atât de mult sufletul şi îi dă aripi, eliberându-l de grijile lumeşti, nimic nu îl scapă de patimile trupeşti, făcându-l să trăiască duhovniceşte şi ocolind lucrurile materialnice, decât o cântare armonioasă şi un imn ritmat, dumnezeiesc... Psalmii pot aduce multe foloase duhovniceşti, mult câştig şi multă sfinţenie, devenind chiar temelia vieţii spirituale. Pe de o parte, cuvintele imnurilor curăţă sufletul; iar pe de altă parte, Sfântul Duh intră în acesta şi-l sfinţeşte". „Cel care cântă cu inimă smerită, înnoieşte sufletul şi se face locaş al Sfântului Duh"[407], ne zice Sfântul Ioan Gură de Aur.

Pentru a face ca harul Sfântului Duh să se apropie de sufletul care cântă, nu este îndeajuns ca melodia să fie în acord cu canoanele muzicii, ci trebuie să armonizeze şi cu cântările îngereşti. Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază faptul că în ceea ce priveşte psalmodia bisericească „şi bătrân dacă este careva, tânăr sau grav în glas, dacă nu ştie

---

[407] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 5.

cântarea sau ritmul, nu este păcat. Ceea ce cerem în acest caz este ca sufletul să fie în priveghere continuă, minte trează, inimă smerită şi evlavioasă, cuget şi conştiinţă curată"[408].

„Cântaţi Domnului cei cuvioşi ai Lui", ne spune Profetul David. Sfântul Vasile cel Mare observă faptul că: „Cei care înalţă cântări cu inima curată şi cei cuvioşi, adică cei care au credinţă în Dumnezeu, numai aceştia pot să-I cânte lui Dumnezeu, pentru că urmează ritmurile duhovniceşti aşa cum se cuvine... Curăţiţi inimile voastre, ca să aveţi roade duhovniceşti, şi după ce aţi ajuns cuvioşi, să puteţi cânta Domnului"[409].

Pe Dumnezeu putem să-L slăvim fără încetare numai dacă: „Sufletul este muzicianul desăvârşit, dar şi artistul; iar trupul, instrumentul muzical, chitara sau lira... Dacă Dumnezeu vrea să te înveţe să cânţi, vei fi dator întotdeauna să-L slăveşti şi să-I cânţi Acestuia... astfel încât instrumentul să fie nedespărţit de artist"[410]. În Biserica Ortodoxă nu folosim instrumente muzicale. Fiecare credincios este un instrument creat de Dumnezeu. Dacă artistul (sufletul) îl păstrează curat, este gata şi potrivit cum se cuvine să-L slăvească pe Creator. Pentru că imnul sfânt este născut din evlavie, este hrănit de conştiinţa curată şi este primit în ceruri de către Dumnezeu: „Evlavia sufletului naşte cântare

---

[408] EPE 5, 584.
[409] Psalmul 29, 5; EPE 5, 142-144.
[410] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 532.

sfântă, ea fiind hrănită de conştiinţa curată, şi mai departe primită în ceruri de Dumnezeu"[411], ne zice Sfântul Ioan Gură de Aur.

* * *

Diaconul: Iară şi iară cu pace, Domnului să ne rugăm. Apără, mântuieşte, miluieşte... Pe Preasfânta, Curata...

Fiecare început, primeşte un alt început

Sfânta Liturghie este drumul omului spre întâlnirea cu Dumnezeu, a cunoaşterii Acestuia, şi întâlnirea cu Sfânta Împărtăşanie. Fiecare pas al nostru este sfârşitul şi, în acelaşi timp, începutul acestui drum.

Iară şi iară... nu este repetarea cererilor anterioare. Este nevoia de noi trăiri: „Lucrul cel bun, dobândit de fiecare dată, este mai preţios decât cel care există deja. Lucrul cerut pentru a se dobândi, îi ajută pe cei care progresează spiritual să ajungă la stări din cele mai înalte. Şi astfel, cel ce urcă mai sus nu se opreşte niciodată, pentru că fiecare început primeşte un alt început. În continuare sufletul urcă spre cele înalte, păşeşte spre infinit"[412].

Iară şi iară... Nu ne mai săturăm să pronunţăm aceleaşi cuvinte către Domnul. Să cerem

---

[411] EPE 28, 14.
[412] Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 941C.

aceleaşi lucruri. Iar când iubirea Lui ne dăruieşte aceste lucruri, vedem că nu sunt aceleaşi cu cele pe care le aveam deja. Observăm faptul că existenţa noastră, cât mai îndelungată pe acest pământ, ne dă posibilitatea să ajungem mai aproape de pacea lui Dumnezeu, de iubirea Maicii Domnului, de ceata Sfinţilor. Pe cât de mult se curăţă trupul şi sufletul de păcat, pe atât de uşor ne este dăruit harul Sfintei Liturghii.

* * *

Preotul citeşte în taină rugăciunea: Doamne, Dumnezeul nostru, mântuieşte poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta; plinirea Bisericii Tale o păzeşte, sfinţeşte pe cei ce iubesc podoaba casei Tale, Tu pe aceştia îi preamăreşte cu dumnezeiască puterea Ta şi nu ne lăsa pe noi, cei care nădăjduim întru Tine.

Apoi cu voce tare zice ecfonisul: Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Şi se cântă antifonul al doilea, însoţit de stihul: Pentru rugăciunile Sfinţilor Tăi, Doamne, mântuieşte-ne pe noi[413].

---

[413] Aşa cum ne spune Sfântul Gherman al Constantinopolului, stihul antifonului al doilea este: „Pentru rugăciunile Sfinţilor Tăi, Doamne...". După ce am cerut rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu (la primul antifon), acum „cerem binefacerile Fiului acesteia" (M 98, 404D). Acest stih există şi în manuscrisele

Prin Sfântul Botez ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu. „Până ieri eram înrobiți, iar acum liberi și fiii Bisericii; înainte trăiam în păcate și rușine, acum avem trecere la Dumnezeu și dreptate. Suntem liberi, suntem sfinți, drepți, fii ai lui Dumnezeu, moștenitori ai împărăției cerurilor, frați ai lui Hristos”[414].

Când se săvârșește Sfânta Liturghie, fii lui Dumnezeu se adună în Casa Lui, „unde stau atât frații cât și Sfântul Duh, iar în mijlocul lor se află Iisus și Tatăl Acestuia”. În timpul Sfintei Liturghii stăm în fața Sfântului Jertfelnic *„mulțumindu-I lui Hristos și Tatălui, făcându-ne părtași a cetei de sfinți”*[415].

Prin Sfânta Liturghie, nu ne facem numai mădulare alese ale lui Hristos; Hristos fiind moștenirea tuturor oamenilor: „Cel care stă în acel ceas (al Sfintei Liturghii) lângă Tatăl, Își întinde mâna peste toți”. „Iubitorul de oameni Dumnezeu lucrează pentru sufletul care a râvnit să vină la Acesta în acel ceas... Domnul este moștenire sufletului, iar sufletul se face moștenire a Domnului”[416].

---

liturgice mai vechi din Atena (P. Trembela, *Cele Trei Liturghii*, p. 34) și este cântat până în zilele noastre în Sfântul Munte Atos.

[414] Ioan Gură de Aur, EPE 30, 386.

[415] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 26, 208; Coloseni 1, 12.

[416] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 28, 122; Macarie Egipteanul, B 41, 340.

„Slavă... Şi acum... Unule-Născut, Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu, Cela ce eşti fără de moarte şi ai primit, pentru mântuirea noastră, a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioara Maria; Care neschimbat Te-ai întrupat; şi răstignindu-Te, Hristoase Dumnezeule, cu moartea pe moarte ai călcat; Unul fiind din Sfânta Treime, împreună-slăvit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, mântuieşte-ne pe noi"[417].

Dumnezeu Cel fără de mândrie

Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut şi Cuvântul lui Dumnezeu, este Cel Care primeşte să Se întrupeze, „Dumnezeu Cel fără de mândrie". „Este Cel Care, dincolo de gândire, mai presus decât Îngeri şi Arhangheli, decât toate Puterile cereşti, a primit să Se întrupeze, să Se facă om"[418].

Sfântul Ioan Gură de Aur a simţit, într-un mod deosebit, faptul că Hristos a primit să Se întrupeze: „Cel Care se găsea în braţele părinteşti, a luat chip de rob, îmbrăcându-Se cu neputinţele trupeşti... A primit să crească încet, să fie tăiat împrejur, să Se jertfească, să flămânzească, să înseteze, să Se ostenească şi, într-un final, să moară... Toate acestea le-a făcut, pentru noi şi

---

[417] Troparul „Unule-Născut", aşa cum ne spune împăratul Iustinian, se zice cu glas tare, Teodor Andid, M 140, 433C.

[418] Sfântul Simeon Noul Teolog, p. 520; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 26, 104-106.

pentru mântuirea noastră, Cel Care este Creatorul a toată făptura". Sfântul, în continuare, ne spune: „Cel Care le-a plăsmuit pe toate din nimic, Acesta, Care numai printr-o aruncătură de privire spre pământ îl face să se cutremure, a Cărui slavă nu poate fi privită de Heruvimi, aceştia întorcându-şi faţa... Toate acestea le-a făcut pentru mântuirea noastră"[419].

Iisus Hristos a primit *„pentru mântuirea noastră"* a Se întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu, luptându-Se cu diavolul. A dat lupta pe care ar fi trebuit să o dăm noi, biruindu-l pe vrăjmaş: „Dumnezeu Se luptă pentru oameni. Omul din Hristos a putut birui păcatul, pentru că a fost şi Dumnezeu. În acest fel, firea noastră este eliberată de patimi, purtând cununa victoriei"[420].

Hristos este Cel Care a biruit păcatul şi moartea, iar acum, adunaţi cu toţii în jurul Acestuia, cântăm cântecul de biruinţă.

* * *

Diaconul: Iară şi iară... Apără, mântuieşte, miluieşte... Pe Preasfânta, Curata...

Preotul citeşte în taină rugăciunea: Cel ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obşteşti şi împreună-glăsuite, Cel ce şi la doi şi la trei, care se unesc întru numele Tău, ai făgăduit să le împlineşti cererile, Însuţi, şi acum plineşte cererile cele de

[419] EPE 2, 720-722.
[420] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 296.

folos ale robilor Tăi, dându-ne nouă, în veacul de acum, cunoştinţa adevărului Tău, şi, în cel ce va să fie, viaţă veşnică dăruindu-ne.

Apoi cu voce tare zice ecfonisul: Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Şi se cântă antifonul al treilea însoţit de stihul: Mântuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, Cela ce eşti minunat întru Sfinţi, pe noi cei ce-Ţi cântăm Ţie: Aliluia.

Să ne rugăm la Dumnezeu

Sfânta Liturghie constă în rugăciunile comune făcute într-un singur glas către Domnul Hristos. Sfânta Liturghie ne arată că scopul Bisericii este *comuniunea iubirii*. Sfântul Ioan Gură de Aur, ne spune că „Biserica nu a fost întemeiată pentru ca să fim împărţiţi în cete, ci, ca toţi cei care am fost despărţiţi, acum să ne unim. Iar acest lucru este dovedit de sinaxa euharistică”[421].

Sfântul Iustin Martirul şi Filozoful, descriind adunarea Euharistică, accentuează următorul aspect: În ziua de Duminică „toţi creştinii se adună laolaltă, citesc din Faptele Apostolilor sau scrierile Profeţilor, atât cât le permite timpul... Mai apoi se ridică

---

[421] EPE 18a, 194.

în picioare şi fac rugăciuni... În continuare sunt aduse pâinea, vinul şi apa, slujitorul rugându-se la Dumnezeu, Îi mulţumeşte din toate puterile lui. Poporul răspunde cu *Amin*"[422].

Sinaxa liturgică ne arată faptul că păşim împreună pe aceeaşi cale: pe calea lui Hristos. Credincioşii, împreună cu slujitorul, aduc Jertfa cea nesângeroasă, chiar dacă se întâmplă numai de două sau de trei ori pe săptămână. Aceştia se comportă ca un trup al Bisericii, „rugându-se într-un suflet şi într-un glas Domnului Iisus Hristos"[423].

Hristos a promis că acolo unde se află doi sau trei, adunaţi în numele Lui, acolo va fi şi El, stând în mijlocul lor, ascultându-le rugăciunile şi împlinindu-le cererile[424]. De multe ori însă, se întâmplă să ne strângem în numele lui Hristos, să cerem câte ceva din iubirea Lui şi să nu avem răspuns la cererea noastră. Sfântul Ioan Gură de Aur ne explică de ce se întâmplă acest lucru: Hristos, vorbind credincioşilor despre adunarea în numele Lui, nu vorbeşte doar de o simplă adunare. Pe deasupra, ne cere să ne ostenim numai pentru virtute. Sfântul Ioan, spune că dacă ceri „lucruri care te interesează şi depind numai de tine, trăind viaţă apostolică în iubire pentru aproapele, atunci vor fi ascultate rugăminţile tale, pentru că Domnul este iubitor de oameni". Toată viaţa noastră trebuie

---

[422] B 3, 198.
[423] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 1, 356.
[424] Matei 18, 19-20.

trăită în iubire, pentru că rugăciunile noastre vor da roade. Tot ceea ce facem trebuie să fie în iubirea față de Hristos. „Pentru că iubirea care-L are la temelie pe Hristos este stabilă, nu se pierde și nu se termină niciodată”[425].

Din această iubire se hrănesc rugăciunile credincioșilor, făcute într-un singur glas. Sfântul Ioan Hrisostom, zice: „Bineînțeles că este cu putință să te rogi și la tine acasă, dar mai potrivit este să te rogi și în Biserică, acolo unde există mulțime de Părinți, unde toată lumea se roagă la Dumnezeu. Atunci când te rogi singur la Dumnezeu, nu ești ascultat atât de mult, ca atunci când Îl rogi împreună cu frații tăi. Pentru că Biserica are ceva în plus, și anume: unitatea și înțelegerea dintre credincioși, legătura de iubire dintre ei și rugăciunile preoților”[426].

* * *

Rugăciunile comune, făcute într-un singur glas, ne-au fost dăruite de Domnul. Rugăciunea este cântarea cea nouă și, în același timp, rodul cererii noastre: „Să arătați iubire față de Hristos; și fiecare dintre voi să se facă strună cântătoare, strigând într-un glas pentru Iisus Hristos și Tatăl... întotdeauna să vă faceți părtași de Dumnezeu”. Adunarea de credincioși „se roagă, într-un singur

---

[425] EPE 11, 410-412.
[426] EPE 35, 104.

gând şi glas, într-o singură nădejde în iubire, într-o bucurie fără margini, lui Iisus Hristos"[427].

2. Vohodul cu Evanghelia şi sfintele citiri

Când se începe cântarea antifonului al treilea se face Ieşirea cu Evanghelia. Luând preotul Sfânta Evanghelie, o dă, cu icoana Învierii înainte, diaconului, şi ocolesc pe partea dreaptă Sfânta Masă, preotul mergând după diacon. Venind şi oprindu-se la locul cel obişnuit, din mijlocul bisericii, îşi pleacă amândoi capetele şi diaconul zice încet: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte. *Iar preotul zice în taină Rugăciunea Intrării:*

Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ai aşezat în ceruri cetele şi oştile îngerilor şi ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca, împreună cu intrarea noastră, să fie şi intrarea sfinţilor îngeri, care slujesc împreună cu noi şi împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Iar după sfârşitul rugăciunii, diaconul, arătând către răsărit cu mâna dreaptă, în care ţine orarul cu trei degete, zice încet către preot: Binecuvintează, părinte, sfânta intrare.

---

[427] Ignatie de Antiohia, B 2, 265 şi 270.

Iar preotul, binecuvântând, zice încet: Binecuvântată este intrarea sfinţilor Tăi, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Iar după sfârşitul troparului, merge diaconul şi, stând înaintea sfintelor uşi, înalţă puţin Sfânta Evanghelie şi zice cu glas mare: Înţelepciune drepţi! *Apoi, diaconul intră în Sfântul Altar cu Sfânta Evanghelie, iar după ce intră şi preotul, luând de la diacon Sfânta Evanghelie, o aşează pe Sfânta Masă, în timp ce la strană se cântă:*

Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos. Mântuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce ai înviat din morţi, pe cei ce-Ţi cântăm Ţie: Aliluia.

Îngerii şi oamenii

Până în secolul şapte, Sfânta Liturghie începea cu Vohodul mic (ieşirea cu Sfânta Evanghelia). Slujitorul mergea la Veşmântarul Bisericii, se îmbrăca, tot de acolo lua şi Evanghelia, intrând, împreună cu credincioşii, în Biserică[428]. În cazul în care slujea Episcopul, acesta era momentul în care Arhiereul intra în Biserică, se îmbrăca cu straiele arhiereşti în faţa credincioşilor şi intra în Sfântul Altar.

---

[428] Un indiciu elocvent că slujitorul împreună cu credincioşii veneau în Biserică, există în „Rugăciunea Intrării", care se află în cel mai vechi *Evhologiu* (secolul VIII): „Binefăcătorule şi Creatorule a toată făptura, caută şi spre Sfântă Biserica aceasta...". „Rugăciunea Intrării" se citea înaintea uşilor Bisericii şi în continuare slujitorul binecuvânta intrarea, zicând: „Binecuvântată este intrarea sfinţilor Tăi".

Vohodul cu Sfânta Evanghelie se mai numeşte şi *Intrarea Mică.* Aşa cum ne spune Sfântul Gherman, aceasta simbolizează „prezenţa Fiului lui Dumnezeu şi apariţia Acestuia în această lume”[429]. Prezenţă lui Hristos în lume închipuie şi intrarea Arhiereului în Biserică: „Intrarea Episcopului în Sfânta Biserică este simbolul prezenţei în Trup a Fiului lui Dumnezeu, în această lume... Prin prezenţa lui Hristos, se reînnoieşte firea oamenilor, fiindu-i dăruit, din nou, Harul împărăţiei”[430].

Hristos, prin Sfânta Liturghie, cheamă pe fiecare om să se facă mesean al Lui în împărăţia Lui, să se îmbrace cu veşmântul pocăinţei şi să petreacă la ospăţul ceresc.

În primele secole, intrarea credincioşilor în Biserică se făcea înainte de intrarea Arhiereului, această orânduire vestind „ieşirea din răutate, necunoaştere şi atingerea virtuţii”[431]. Omul îşi schimbă direcţia de mers. Sfânta Liturghie devine punctul central al vieţii lui. Intrarea credinciosului în Biserică, nu este un simbolism, ci un gest, şi anume: participarea la viaţa în Hristos.

Astăzi, preotul, ia Evanghelia de pe Sfânta Masă şi cu icoana lui Hristos, îndreptată către credincioşi, o ridică la nivelul frunţii, aşa încât fruntea să fie acoperită de Hristos, Care vine şi intră în Biserică. Înaintea Sfintei Evanghelii merge

---

[429] M 98, 405 C.

[430] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia,* pp. 174-176.

[431] Idem, p. 178.

o făclie, care-l simbolizează pe Sfântul Ioan Botezătorul, propovăduind cuvântul Domnului. Acesta s-a preschimbat în *făclie arzătoare şi lumină*. În timp ce Hristos Se apropie de noi, Botezătorul ni-L arată: *„Iată Mielul lui Dumnezeu"*. Preotul zice: *Înţelepciune. Drepţi*. Şi este ca şi când ar zice: *Iată vestea cea bună; bucurie mare s-a făcut nouă*. Credincioşii trăiesc minunea arătării angelice: *„şi deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulţime de oaste cerească lăudând pe Dumnezeu..."*[432].

Aşa cum s-a întâmplat în Betleem, la fel se întâmplă şi în Sfânta Liturghie. Îngerii şi oamenii se adună laolaltă, iar acolo unde îşi face prezenţa Împăratul, se pun bazele rânduielii[433]. Slujitorul ne îndeamnă să experimentăm această taină, a prezenţei îngerilor. Să trăim această taină aşa cum au trăit-o Sfinţii Părinţi, purtătorii de Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că cineva a povestit „despre un părinte deosebit (era vorba chiar de el), care a fost învrednicit să vadă cum se săvârşesc Sfintele Taine: mulţime de îngeri îmbrăcaţi în veşminte strălucitoare, cu capetele aplecate, stând precum soldaţii în faţa împăratului, înconjurau Sfântul Jertfelnic, aplecându-şi capetele; stăteau precum stau soldaţii în faţa împăratului". De asemenea, se mai povesteşte despre Sfântul Spiridon „că atunci când acesta slujea, Sfinţii Îngeri slujeau împreună cu el, iar când acesta zicea *Pace tuturor*,

---

[432] Ioan 5, 34 şi 1, 29; Luca 2, 10-13.
[433] Litia Teofaniei.

Îngerii răspundeau: *Şi duhului tău.* La fel răspundeau şi la celelalte ectenii"[434].

* * *

Strana cântă Apolitichiul şi Condacul zilei.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluieşte.

Preotul: Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea...

Diaconul: Şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Şi se cântă: Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi[435] *(de trei ori).*

Preotul citeşte în taină: Dumnezeule Cel Sfânt, Care întru sfinţi Te odihneşti, Cel ce, cu glas întreit-sfânt, eşti lăudat de serafimi şi slăvit de heruvimi şi de toată puterea cerească închinat; Cel

---

[434] EPE 28, 268; Nicodim Aghioritul, *Sinaxar*, 12 decembrie.

[435] Cuviosul Nicodim scrie că Sfânta noastră Biserică a preluat cântarea întreit sfântă chiar de la Dumnezeu: „Aşadar, Teofan povesteşte că odată, în Constantinopol, a fost un seism, şi cetăţenii s-au refugiat pe câmp şi au făcut procesiune (împăratul Teodosie cel Mic şi Proclu al Constantinopolului au participat la această procesiune desculţi, după cum ne spune Glikan). Într-o zi unul dintre copilaşii care se aflau şi ei acolo la procesiune, a fost înşfăcat în aer, auzindu-se de sus un glas care-i zicea Episcopului şi poporului: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi". De atunci, împăratul a poruncit ca acest imn să se cânte pretutindeni" (*Pidalion*, p. 291).

ce, dintru nefiinţă, întru fiinţă ai adus toate; Care ai zidit pe om după chipul şi asemănarea Ta şi cu tot harul Tău l-ai împodobit; Cel ce dai înţelepciune şi pricepere celui care cere şi nu treci cu vederea pe cel ce greşeşte, ci pui pocăinţa spre mântuire; Care ne-ai învrednicit pe noi, smeriţii şi nevrednicii robii Tăi, şi în ceasul acesta a sta înaintea slavei Sfântului Tău Jertfelnic şi a-Ţi aduce datorita închinare şi preaslăvire; Însuţi, Stăpâne, primeşte şi din gurile noastre, ale păcătoşilor, întreit-sfânta cântare şi ne cercetează pe noi întru bunătatea Ta. Iartă-ne nouă toată greşeala cea de voie şi cea fără de voie; sfinţeşte sufletele şi trupurile noastre şi ne dă nouă să slujim Ţie cu cuvioşie în toate zilele vieţii noastre. Pentru rugăciunile Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor, care din veac au bineplăcut Ţie. Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Sfârşind rugăciunea aceasta, preotul şi diaconul zic în taină Sfinte Dumnezeule... *(de trei ori), făcând împreună, de fiecare dată, câte o închinăciune înaintea Sfintei Mese. La* Slavă... Şi acum... Sfinte fără de moarte..., *diaconul, de la locul lui, arătând cu orarul spre Proscomidiar, zice încet către preot:* Porunceşte, părinte.

Mergând apoi îndată la proscomidiar şi plecându-se, preotul zice: „Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului"[436].

---

[436] Psalmul 117, 26.

Diaconul: Binecuvintează, părinte, scaunul de sus.

Preotul: Binecuvântat eşti pe scaunul slavei împărăţiei Tale, Cel ce şezi pe heruvimi[437], totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Sărbătoarea cerului şi a pământului

În timpul Vohodului cu Evanghelia, Hristos este însoţit de îngeri. După acest moment, îngerii şi oamenii rostesc cântarea cea întreit-sfântă.

Sfântul Gherman comentează în felul următor cântarea cea întreit-sfântă: „*Dumnezeul cel sfânt este* Tatăl. *Dumnezeul cel tare este* Fiul şi Cuvântul, pentru că prin biruinţa diavolului a călcat moartea, stăpânind asupra morţii şi vieţii; *Dumnezeul Cel fără de moarte este* Sfântul Duh, Dătătorul de viaţă, prin care întreaga făptură se însufleţeşte, prinde putere şi strigă: *Miluieşte-ne pe noi...* Trisaghionul se cântă de trei ori, fiecărei persoane din Treime, prin însuşirea acesteia, fiindu-i închinată câte o cântare. Dumnezeu este Sfânt, tare şi fără de moarte”[438].

Cuviosul Nicolae Cabasila scrie: „Trisaghionul este cântarea îngerilor din cartea psalmilor Profetului David. În continuare a fost preluată de Biserica lui Hristos, închinând această cântare

---

[437] Daniel 3, 6, 32 şi 31; Psalmul 98, 1.
[438] M 98, 408C-409A.

Sfintei Treimi. Cuvântul *sfânt* este repetat de trei ori şi este preluat din cântarea îngerilor, pe când cuvintele *«Dumnezeu tare, şi fără de moarte»* sunt cuvinte care aparţin exclusiv Profetului David, care zice: *«Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul Cel viu, Cel puternic...»*. Sfânta noastră Biserică a unit psalmul cu cântarea îngerească, adăugând cererea *«Miluieşte-ne pe noi...»*, pe de o parte, pentru a arăta concordanţa dintre Vechiul şi Noul Testament, iar pe de altă parte, pentru a arăta comuniunea dintre îngeri şi oameni într-o singură Biserică Sfântă, Sobornicească şi Apostolească"[439].

Pe toată durata Sfintei Liturghii „cântăm într-un glas cu Îngerii, cu Arhanghelii şi cu Serafimii". „Gândeşte-te la cei care stau alături de tine, iar acest lucru este îndeajuns pentru a te transpune... gândeşte-te, la faptul că, trup şi carne fiind, ai fost învrednicit să-L slăveşti, împreună cu Puterile Îngereşti, pe Domnul tuturor"[440], ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Noi, oamenii păcătoşi şi neputincioşi, cântăm împreună cu Puterile Îngereşti cântarea cea întreit sfântă. „Cât de mari sunt darurile Tale, Hristoase! Sus în ceruri este slăvit de cetele îngereşti. Jos pe pământ, în biserici, oamenii cântă împreună cu îngerii. În cer, Serafimii psalmodiază cântarea cea întreit-sfântă. Pe pământ, în Sfintele Biserici, mulţimea de credincioşi cântă acelaşi imn. Sărbătoresc

[439] EPEF 22, 116; Isaia 6, 3; Psalmul 41, 3.
[440] EPE 9, 664 şi 35, 138-140.

împreună cerurile şi pământul. O singură Euharistie, o singură comuniune, o singură slujire. Aceste lucruri au avut ca temelie întruparea mistică a lui Hristos, prin Sfântul Duh. Tatăl a luat şi El parte la întemeierea acestei armonii desăvârşite. Armonia cântării este creată de întreaga Treime, ca şi când ar apăsa pe o clapă, producându-se simfonia infinitului"[441].

Cerul şi pământul se îndreaptă împreună spre acelaşi Jertfelnic. Creaţia văzută şi nevăzută se adună sărbătorind împreună şi slăvindu-L pe Hristos.

Scaunul cel de sus

În timpul cântării celei întreit-sfântă, slujitorul dimpreună cu credincioşii şi cetele de îngeri s-au adunat laolaltă, slăvindu-L pe Dumnezeu. Preotul şi diaconul, mişcându-se între Proscomidiar şi Scaunul cel de sus, închipuie cetele îngereşti, care *zboară cu cele două aripi ale lor* de jur-împrejurul Tronului lui Dumnezeu, slăvind *cu neîncetate graiuri*[442]. Astfel, trăim împreună slujirea cerului cu pământul.

Mergând la Proscomidiar, slujitorul îi dă slavă Domnului, Care vine în lume: *„Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului"*. Hristos, Care vine în lume, este Fiul Celui Binecuvântat. Când Îl

---

[441] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 320-322.
[442] Sfântul Vasile cel Mare, *Sfânta Liturghie*.

binecuvântăm şi-L slăvim pe Dumnezeu, „nu înseamnă că-I aducem ceva în dar, ci prin aceasta noi vom câştiga ceva: darul cel mai de preţ”[443].

Lui Hristos Îi aducem *cuvânt bun*. Iar Hristos, la rândul Lui, ne dă în dar propria-I Persoană, care este *Cuvântul*.

De la Proscomidiar, slujitorul merge la *Scaunul cel de sus*, adică la tronul Episcopului, care se află în partea de răsărit a Sfintei Mese. Tronul Episcopului simbolizează Tronul lui Dumnezeu: „Scaunul cel de sus simbolizează Tronul ceresc al lui Iisus”[444]. Acest simbolism este subliniat şi de slujitor când spune: *„Binecuvântat eşti pe scaunul slavei împărăţiei Tale”*. Această frază a fost rostită de cei trei tineri din Babilon. În acelaşi timp, preotul îi închipuie pe Heruvimii care-L binecuvintează pe Dumnezeu: *„Binecuvântată fie slava Domnului în locul unde sălăşluieşte El!”*[445].

Sfânta Liturghie pământească este o închipuire vie a Liturghiei cereşti: *„După acestea m-am uitat şi, iată, mulţime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul şi seminţiile şi popoarele şi limbile, stând înaintea tronului şi înaintea Mielului, îmbrăcaţi în veşminte albe şi având în mână ramuri de finic. Şi mulţimea striga cu glas mare, zicând: Mântuirea este de la Dumnezeul nostru, Care şade pe tron, şi de la Mielul. Şi toţi îngerii*

---

[443] Marcu 14, 61; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 7, 168.
[444] Simeon al Tesalonicului, M 155, 345B.
[445] Iezechiel 3, 12.

stăteau împrejurul tronului bătrânilor şi al celor patru fiinţe, şi au căzut înaintea tronului pe feţele lor şi s-au închinat lui Dumnezeu, zicând: Amin! Binecuvântarea şi slava şi înţelepciunea şi mulţumirea şi cinstea şi puterea şi tăria fie Dumnezeului nostru, în vecii vecilor. Amin"[446].

* * *

Apoi, diaconul zice din sfintele uşi: Puternic! *Şi, după plinirea cântării celei întreit-sfinte, diaconul, venind între sfintele uşi, zice:* Să luăm aminte.

Preotul: Pace tuturor.

Apoi diaconul: Înţelepciune.

Şi cântăreţul: Din Epistola către...

Diaconul: Să luăm aminte.

După aceea, ia cădelniţa cu tămâie şi, venind către preot, după ce primeşte binecuvântarea de la dânsul, cădeşte lin Sfânta Masă împrejur şi Sfântul Altar tot şi pe preot, apoi iese din Altar şi cădeşte, după rânduială, icoanele, scaunul arhieresc, strănile, pe cântăreţ şi, din mijlocul bisericii, pe ceilalţi credincioşi, după care intră în Sfântul Altar, cădind. Şi, sfârşindu-se de citit Apostolul, preotul, stând înaintea Sfintei Mese, se întoarce cu faţa spre credincioşi şi zice dintre uşile împărăteşti: Pace ţie, cititorule.

Diaconul: Şi duhului tău.

Strana cântă: Aliluia, Aliluia, Aliluia.

* * *

---

[446] Apocalipsa 7, 9-12.

Vestirea prezenței în lume a lui Hristos

Înainte de citirea pericopei *apostolice*, anagnostul (citețul) zice *Prochimenul*, pentru că acesta ne introduce în taina Cuvântului[447]. Sfântul Gherman zice că „Prochimenul simbolizează descoperirea tainelor dumnezeiești, prezența în lume a Împăratului Hristos, vestită de către Profeți”[448]. *Prochimenul* este alcătuit din stihuri extrase din psalmi, pentru că aceștia ne spun minunile lui Dumnezeu.

În vechime, *Prochimenul* era un psalm întreg, fiind cântat de credincioșii aflați la ambele strane. Sfântul Maxim scrie că frumusețea cântărilor *Prochimenului*, precum și a tuturor cântărilor din Sfânta Liturghie, scot în evidență „dulceața bunătăților dumnezeiești, care poartă sufletul spre dragostea curată și fericită față de Dumnezeu, provocând o ură și mai mare pentru păcat”. Sufletele întărite de dulceața dumnezeiască „uită de eforturile făcute pentru câștigarea virtuții. Bunătățile nestricăcioase și sfinte care nu au fost dobândite, încă, sunt urmărite cu multă râvnă”[449].

---

[447] La începuturi, *Prochimenul* era stihul unui psalm, care era înaintea textului psalmului. Mai târziu, *Prochimen* s-a numit psalmul în întregime. Sfântul Marcu al Efesului scrie următoarele: „Prochimenele profeților și ale scrierilor apostolice se rostesc. Acestea se înrudesc cu textele psalmilor și pregătesc citirea pericopelor apostolice” (M 160, 1189D).

[448] M 98, 412A.

[449] *Mistagogia*, pp. 182 și 234.

Cântarea curăţă inima noastră şi ne luminează mintea pentru a putea primi mesajul mântuirii: „Când imnologia aduce sufletele la o stare de armonie cu cele ce se săvârşesc în Sfânta Liturghie, este permisă existenţa bucuriei dintre noi şi ceilalţi, şi chemarea la împărtăşirea cu cele sfinte... Imnologia psalmilor este mult mai mult nuanţată faţă de textele Sfintei Scripturi"[450].

Psalmii *Prochimenului,* prin flacăra poeziei lor şi căldura cuvintelor, ne pregătesc ca să ascultăm Cuvântul lui Dumnezeu.

Am văzut slava Acestuia

Prima parte a Sfintei Liturghii este prezentată în întregime prin cuvântul Evanghelistului: *„Şi Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi şi am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr"*[451]. Sfintele citiri ne adeveresc Taina întrupării Cuvântului. Prin Sfânta Liturghie se săvârşeşte împărtăşirea cu Cuvântul.

Cuviosul Nicolae Cabasila zice că citirile „simbolizează prezenţa Domnului, aşa cum, încet-încet, s-a realizat faptul că la Vohodul Mic, Sfânta Evanghelie fiind închisă, simbolizează prima arătare a lui Hristos în lume, timp în care Tatăl Cel ceresc L-a prezentat pe Hristos lumii... Însă citirile

---

[450] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 376.
[451] Ioan 1, 14.

descoperă arătarea desăvârşită a Acestuia... Pentru aceasta citim epistolele Apostolice şi Evanghelia"[452].

Citirile sfinte sunt Cuvântul lui Dumnezeu: *teologia.* Sfânta Liturghie este lucrarea iubirii lui Dumnezeu: *theourgia.* „Teologia este recapitularea lucrării lui Dumnezeu"[453]. În Sfânta Liturghie auzim cuvântul lui Hristos şi ne împărtăşim din viaţa Lui cea Sfântă.

Lăudaţi-L pe Dumnezeu

Bucuria credincioşilor, datorată prezenţei Cuvântului lui Dumnezeu prin citirea Evangheliei, se manifestă prin cântarea *Aliluia,* care înseamnă *Lăudaţi-L pe Dumnezeu.* Cuvântul în sine, şi modul în care se cântă imnul, arată faptul că este vorba de o *strigare de bucurie.* Este un salut de bucurie faţă de prezenţa Domnului, Care vine în mijlocul credincioşilor ce s-au adunat, la copii Lui. Cuviosul Nicolae Cabasila scrie: „Înainte de arătarea lui Hristos în lume, omul nu putea să se bucure, pentru că numai Hristos este Acela care ne-a adus bucuria. Şi dacă cineva de pe pământ s-ar fi bucurat înainte de venirea Acestuia, s-a bucurat pentru că urma să se întâlnească cu taina lui Hristos. Aşa cum, de altfel, ne spune chiar Hristos: *«Avraam, părintele*

---

[452] EPEF 22, 122-124.
[453] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 376.

vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea şi a văzut-o şi s-a bucurat»"[454].

Adevărata bucurie a fost adusă în lume de Hristos, pentru că Acesta este bucuria cea adevărată a omului. Hristos este „bucuria care se naşte în sufletele credincioşilor adunaţi în numele Lui"[455].

În faţa Sfântului Jertfelnic, credincioşii trăiesc prezenţa lui Hristos şi se veselesc, aşa cum cetele îngereşti se bucură când neîncetat Îl slăvesc pe Dumnezeu în jurul Tronului împărătesc. „Pentru cetele îngereşti, prezenţa lor în faţa acelei slave... este o mare bucurie şi slavă"[456].

Precum Sfinţii Îngeri, aşa şi noi ne bucurăm de prezenţa Bucuriei în lume, adică a lui Hristos, şi cu credinţă cântăm: *Aliluia, Aliluia, Aliluia*[457].

* * *

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne, miluieşte.

Preotul citeşte în taină rugăciunea: Străluceşte în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoaşterii Dumnezeirii Tale şi deschide ochii gândului nostru spre înţelegerea

---

[454] EPEF 22, 112; Ioan 8, 56.

[455] Sfântul Vasile cel Mare, EPE 2, 36.

[456] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8a, 328.

[457] Mai de mult *Aliluia* se cânta ca stih al întregului psalm. Pe durata cântării *Aliluia* diaconul tămâiază, iar preotul citeşte rugăciunea dinainte de Evanghelie. Sfântul Simeon scrie că această cădire simbolizează „harul Sfântului Duh ce se dă întregii lumii la citirea Sfintei Evanghelii" (M 155, 724C).

evanghelicelor Tale propovăduiri. Pune în noi şi frica fericitelor Tale porunci, ca, toate poftele trupului călcând, vieţuire duhovnicească să petrecem, cugetând şi făcând toate ce sunt spre bună-plăcerea Ta. Că Tu eşti luminarea sufletelor şi a trupurilor noastre, Hristoase Dumnezeule, şi Ţie slavă înălţăm, împreună şi Celui fără de început al Tău Părinte şi Preasfântului şi bunului şi de viaţă făcătorului Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Lumina cunoştinţei lui Dumnezeu

Timpul premergător întrupării Domnului nostru Iisus Hristos, a fost timpul în care a stăpânit întunericul. Odată cu întruparea lui Hristos, în lume a venit Lumina cea adevărată: „Sfânta Scriptură numeşte acest timp *noapte* adică perioada de dinainte de întruparea lui Hristos, timp în care... întunericul necunoştinţei stăpânea pe pământ. *Zi* este numit timpul în care Mântuitorul Şi-a făcut apariţia, în care ne-am luminat şi am primit în gândurile noastre lumina cea adevărată a cunoştinţei lui Dumnezeu, ochii sufletului putând să-L vadă pe Soarele dreptăţii"[458].

Înainte de citirea Sfintei Evanghelii, cerem de la Hristos lumina cunoaşterii lui Dumnezeu, pentru că Acesta, Care este Soarele dreptăţii, o poate dărui sufletelor noastre. Aşa cum scrie Sfântul Grigorie

---

[458] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 68, 268D.

Palama, „cunoaşterea este numită lumină, pentru că provine de la lumină de care ne vorbeşte marele Pavel: *«Dumnezeu a zis: Strălucească din întuneric lumina. El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoştinţa slavei lui Dumnezeu»*". La fel de înţelepte sunt şi cuvintele marelui Dionisie: „Prezenţa luminii minţii îi uneşte pe cei ce primesc lumina şi-i adună într-o cunoaştere adevărată. Lumina cunoştinţei este dată de prezenţa Harului, eliberându-ne de lipsa de cunoaştere care ne ţine despărţiţi"[459].

Adevărata cunoaştere este, *în primul rînd*, faptul că Dumnezeu ne recunoaşte ca fiind ai Lui şi ca fiind părtaşi ai Harului Lui[460]. *Cea de-a doua* cunoaştere este faptul că Dumnezeu ni se descoperă în adevăr. Prin această descoperire, Hristos luminează inimile noastre şi ne face părtaşi Vieţii Lui. Cine Îl cunoaşte pe Dumnezeu se naşte la Viaţă: „Acesta este începutul vieţii adevărate, cunoaşterea Dumnezeirii... Este opusul situaţiei în care nu L-am mai cunoscut pe Dumnezeu, făcându-şi apariţia moartea". Ava Isaac, întreabă: „Ce este cunoaşterea?". Şi tot el răspunde: „Simţământul vieţii nemuritoare"[461].

Cunoaşterea Dumnezeirii este puterea de a dobândi viaţa cea nestricăcioasă şi viaţa cea

---

[459] EPE 2, 154; II Corinteni 4, 6; Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 102.

[460] *„...după ce aţi cunoscut pe Dumnezeu, sau mai degrabă după ce aţi fost cunoscuţi de Dumnezeu"* (Galateni 4, 9).

[461] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 232; EPEF 8b, 154.

veşnică[462]. În Sfânta Liturghie, le cerem pe amândouă, pentru că acolo sunt aduse ca jertfă în chipul pâinii şi al vinului. Cel mai vechi text liturgic spune: *Îţi mulţumim Ţie, Tatăl nostru, pentru viaţa şi cunoaşterea care ni le-ai dat nouă spre cunoştinţă prin Iisus Hristos, Fiul Tău; a Ta este slava în vecii vecilor*[463].

Din înălţimea dătătoarei de viaţă Sfintei Cruci, a lemnului Vieţii, Hristos a deschis uşa Raiului, împărtăşindu-ne iarăşi din bucuria Lui, în Sfânta Liturghie, unde sunt însămânţate lemnul cunoaşterii şi lemnul vieţii.

* * *

Pentru a ne împărtăşii în Sfânta Liturghie, din bucuria Domnului nostru Iisus Hristos, trebuie să biruim poftele trupului.

Omul, care este prietenul plăcerilor, nu acceptă invitaţia Domnului pentru a fi părtaş la Cina iubirii Lui. Pentru că „mintea omenească aleargă spre plăceri, iar omul este neputincios în faţa lucrării lui Dumnezeu. Mintea, care este prietenă cu plăcerile acestei lumi, nu ia parte la ospăţul sfânt şi ceresc". Pe de altă parte, „Dumnezeu Tatăl nu dă celor păcătoşi harul de a-L cunoaşte bine pe Hristos, dar nici Harul cel plin de foloase al Sfântului Duh celor

---

[462] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 74, 484D; Ioan 17, 3.
[463] *Didahia*, B 2, 218.

care nu au vrut să-L primească; pentru că Mirul cel mai de preţ nu ar trebui să fie consumat fără folos"[464].

Iar dacă am biruit patimile trupeşti, putem să urmăm viaţa duhovnicească şi să-L cunoaştem pe Domnul iubitor de oameni: „Dacă vrei să ajungi la viaţa duhovnicească, zideşte cele curate prin înlăturarea patimilor. Vrei să ajungi teolog şi vrednic de cunoaşterea Dumnezeirii? Păzeşte poruncile şi păşeşte pe drumul acestora. Aşadar, acestea sunt temelia cunoaşterii lui Dumnezeu"[465].

Cu făclii, venim la Hristos

Am cerut de la Hristos să ne lumineze cu lumina cunoaşterii, pentru că Acesta este luminarea sufletelor şi trupurilor noastre. Această luminare, simbolizează strălucirea făcliilor, a candelelor, a lumânărilor pe care le folosim în Sfânta Liturghie, dar şi în alte sfinte slujbe.

Lumina folosită în cultul liturgic, a fost porunca lui Dumnezeu către Moise: *„Şi a grăit Domnul cu Moise şi a zis: Porunceşte fiilor lui Israel să-ţi aducă untdelemn de măsline, curat şi limpede, pentru candele, ca să ardă sfeşnicul necontenit înaintea perdelei din cortul adunării, şi-l va aprinde Aaron şi fiii lui înaintea Domnului, ca să ardă totdeauna, de seara până dimineaţa. Acesta este aşezământ veşnic în neamul vostru"*[466].

---

[464] Chiril al Alexandriei, M 68, 313C şi 73, 605D.
[465] Sfântul Grigorie Teologul, B 59, 147.
[466] Levitic 24, 1-3.

Folosirea luminii în Sfânta Liturghie începe încă din timpurile apostolice. *Faptele Apostolilor* ne informează că, atunci când Apostolul Pavel a vizitat Troa şi creştinii s-au adunat Duminica la Sfânta Liturghie, aceştia au aprins multe făclii[467].

Sfântul Nicodim Aghioritul scrie că există şase motive pentru care aprindem lumânările în Biserică:

„1. Spre slava luminii adevărate a lui Dumnezeu, care-i luminează pe toţi oamenii.

2. Pentru a alunga întunericul şi spre consolare.

3. În semn de bucurie şi veselie.

4. În cinstea Mucenicilor şi Sfinţilor.

5. Lumânările aprinse sunt simbol al luminii faptelor noastre cele bune.

6. Pentru a ni se ierta păcatele"[468].

Sfântul Simeon Noul Teolog scrie că: „Lumânările care se aprind la biserică, îţi descoperă lumina sufletului. Pentru că aşa cum biserica străluceşte datorită mulţimii de lumânări, la fel şi sufletul tău, care este mai de preţ decât biserica, trebuie să strălucească în întregime de lumina cunoaşterii lui Dumnezeu... Mulţimea candelelor aprinse, vestesc gândurile luminate, care trebuie să lumineze în tine cu lumina Sfântului Duh, precum candelele, şi să nu mai rămână nici un gând întunecat în sălaşul sufletului tău"[469].

---

[467] Fapte 20, 7-8.

[468] *Eortodromion*, p. 433; Ioan 1, 9.

[469] Sfântul Simeon Noul Teolog, p. 189, ediţia Tesalonic, 1969.

Domnul vine la Sfânta Liturghie ca un Mire *în mijlocul nopții* vieții acesteia. Însuși Hristos ne-a poruncit să-L așteptăm cu candelele noastre aprinse: *„Să fie mijloacele voastre încinse și făcliile voastre aprinse"*. Dar și Sfânta noastră Biserică ne îndeamnă să-L întâmpinăm cu făclii pe Mire, ca să sărbătorim Paștele[470].

* * *

Diaconul iese cu Sfânta Evanghelie prin Sfintele Uși, purtându-se înaintea lui două sfeșnice cu lumânări aprinse (sau o făclie aprinsă) până ce se duce pe amvon sau la locul cel obișnuit din mijlocul bisericii. Apoi zice: Binecuvintează, părinte, pe binevestitorul Sfântului Apostol și Evanghelist (N).

Iar preotul, binecuvântându-l, zice: Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului, întru tot lăudatului Apostol și Evanghelist (N) să-ți dea ție, celui ce binevestești, cuvânt cu putere multă, spre plinirea Evangheliei iubitului Său Fiu, a Domnului nostru Iisus Hristos.

Diaconul: Fie mie după cuvântul tău.

Vedem cu adevărat

La Vohodul Mic, slujitorul și-a acoperit fața cu Sfânta Evanghelie, pentru a arăta credincioșilor chipul lui Hristos. Acum, citind Sfânta Evanghelie, preotul își împrumută gura Cuvântului, astfel

---

[470] Luca 12, 35; Utrenia de la Paști.

credincioşii ascultând glasul Acestuia. În locul slujitorului Îl vedem pe Hristos, şi prin gura preotului auzim glasul Lui.

Sfântul Gherman al Constantinopolului scrie următoarele: „Evanghelia este prezenţa Fiului lui Dumnezeu, arătată nouă”[471]. Prin Sfânta Evanghelie Îl vedem pe Hristos în mijlocul nostru, Îl auzim chemându-ne în împărăţia Lui. Datorită simţurilor credinţei noastre, Îl putem vedea şi auzi mai bine decât cei care L-au văzut în *carne şi oase,* dar care nu au avut credinţă.

Precum toţi Sfinţii Părinţi, şi Sfântul Ioan Gură de Aur a văzut şi a auzit lucruri nespuse şi nemaivăzute, adeverindu-ne faptul că singurele simţăminte adevărate sunt simţămintele credinţei. Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur, în comentariul privind cuvintele lui Hristos: *„Fericiţi sunt ochii voştri care au văzut şi urechile ce au auzit”,* scrie: „Hristos nu fericeşte ochii exteriori, pentru că aceştia prin firea lor nu pot vedea minunile, ci ochii interiori, care au văzut. Iudeii au văzut un orb şi au zis: Acesta este şi nu este; să-i chemăm pe părinţii lui. Aşadar, îi auzi creştine cum se îndoiesc. Pe când noi, care nu suntem prezenţi, nu zicem: Acesta este şi nu este; ci zicem: Acesta este. Ai înţeles că lipsa de prezenţă nu face rău din moment ce ochii credinţei există şi că prezenţa nu ajută la nimic atunci când nu există ochii credinţei? Dar la ce i-a ajutat, pe iudei, dacă au văzut? La nimic. Noi

---

[471] Psalmul 6, 12; M 98, 412D.

am văzut mult mai bine decât aceia. Şi pentru că voi nu L-aţi auzit pe Hristos când a fost pe pământ, acum Îl veţi auzi şi mult mai bine decât atunci"[472].

Cu toate că au trecut secole de la prezenţa lui Hristos, în Sfânta Liturghie, credincioşii Îl aud şi-L urmează *„pentru că au auzit glasul Acestuia"*. Acest lucru este cu putinţă pentru că prin simţurile credinţei trăieşte deja taina veacului celui nou... *„chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaştem. Deci, dacă cineva în Hristos, este făptură nouă, cele vechi au trecut, iată, toate s-au făcut noi"*[473].

* * *

După aceasta, preotul stă între Sfintele Uşi cu faţa către apus, iar dacă mai este alt diacon sau slujitor, acesta zice, cu glas mare: Înţelepciune, drepţi, să ascultăm Sfânta Evanghelie!

Şi preotul zice îndată: Pace tuturor!

Strana: Şi duhului tău.

Să plecăm cu gândul de la cele lumeşti

Sfânta pericopă evanghelică *„Înţelepciune, drepţi, să ascultăm Sfânta Evanghelie"* ne indică faptul că, pentru a înţelege cuvântul lui Hristos, trebuie să ne eliberăm mintea de grijile lumeşti.

---

[472] Matei 13, 16; EPE 27, 614-616; Ioan 9, 8 şi continuarea.
[473] Ioan 10, 4; II Corinteni 5, 16-17.

Adică, trebuie să ne ridicăm cu gândul de la treburile lumeşti şi să înţelegem bunătăţile ce ni se dau[474].

Slujitorul zicând „Înţelepciune, drepţi!", ne îndeamnă „să discutăm cu Dumnezeu, nu cu dispreţ, ci cu zel (râvnă) şi plini de evlavie... Iar primul semn al zelului şi al evlaviei este să avem poziţia dreaptă a trupului, pentru că aceasta este poziţia celor care roagă, aceasta este poziţia slugilor, care au mintea îndreptată spre cele cereşti. Iar noi, în faţa lui Dumnezeu, cerem bunătăţile cele mai mari"[475].

Cea mai mare şansă pentru ca cel viclean să ne poată fura bunătăţile dăruite de cuvântul Evangheliei, este momentul în care suntem neglijenţi (fără băgare de seamă): „Această comoară (Sfânta Scriptură) nu are sfârşit atunci când este strânsă în hambarele cugetului nostru, se face de nepătruns faţă de orice dorinţă pământească, în afară de momentul în care noi, datorită neglijenţei, dăm posibilitatea vrăjmaşului să o ia de la noi. Pentru că duşmanul nostru, adică vicleanul diavol, atunci când vede că se adună bogăţie duhovnicească, este cuprins de mânie şi îşi arată colţii, căutând momentul prielnic pentru a ne priva de această bogăţie. Iar pentru acesta nu există un moment mai prielnic decât acela în care noi ne dovedim a fi neglijenţi. Din acest motiv trebuie să priveghem continuu, închizându-i astfel intrările"[476].

---

474 Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 412D.
475 EPEF 22, 120.
476 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 2, 108-110.

Locul spre care ne călăuzeşte cuvântul Evangheliei este împărăţia cerurilor. Evanghelistul pe care-l auzim de fiecare dată este călăuza noastră spre viaţa în împărăţia cerurilor, în care trebuie să intrăm cu o pregătire pe măsură: cu evlavie şi în priveghere, pentru că „această lume a împărăţiei cerurilor are caracter împărătesc şi de strălucire... Haideţi să deschidem larg uşile cugetului nostru, să deschidem auzul nostru şi cu groază să păşim în faţa Uşilor şi să ne închinăm Împăratului acesteia... Haideţi să nu intrăm în acest oraş al împărăţiei cu zgomot şi tulburare, ci cu linişte de taină"[477].

Cu cuget şi inimă de pace

Purtătorul de Dumnezeu, Sfântul Maxim Mărturisitorul, zice că darul de pace adus de către slujitor indică Harul dat de Dumnezeu credincioşilor ce se nevoiesc să se elibereze de patimi. Astfel, cei care se nevoiesc sunt liberi datorită luptei continue, putând să-şi îndrepte puterile sufletului spre cultivarea spirituală, adică la lucrarea virtuţilor[478].

În sufletul credinciosului care se nevoieşte, Hristos aduce în dar pacea, prin mâna şi gura slujitorului: *„Pacea Mea o dau vouă"*. „Pentru că am să fiu din nou cu voi, iar când voi lipsi cu trupul... Vă voi ridica deasupra oricărui zgomot...

---

[477] EPE 9, 46-48.
[478] *Mistagogia*, p. 184.

şi o putere dumnezeiască va răsări între voi. Şi în timp ce mintea voastră va fi fără băgare de seamă, inima voastră se va linişti şi veţi fi îndrumaţi spre descoperirea celor care sunt mai presus de mintea omenească"[479].

Această putere sfântă, care răsare în sufletele noastre, reprezintă pacea lui Dumnezeu, care în Sfânta Liturghie se transformă în călăuza noastră, în înţelegerea tainei Iubirii lui Dumnezeu.

Şi duhului tău

Poporul care primeşte binecuvântarea păcii de la slujitor, se roagă pentru ca şi acesta, la rândul lui, să primească pacea lui Dumnezeu.

Din răspunsul poporului înţelegem, îndeosebi, că şi cugetul omului are nevoie de pacea lui Dumnezeu. Pentru că tulburarea şi zgomotul din sufletele noastre „nu sunt provocate de firea obişnuită a lucrurilor, ci prin boala cugetului". Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că „liniştea pe care o găsim în cugetul nostru, este liniştea pe care eu o cer". „Şi dacă în acest fel pregătim cugetele noastre, aşa încât să suporte cu uşurinţă toate supărările, pentru noi nu va mai exista iarnă grea, nici furtună pe mare, căci întotdeauna va exista liniştea cea netulburată"[480].

---

479 Ioan 14, 27; Sfântul Chiril al Alexandriei, M 76, 1328B.
480 EPE 12, 476 şi 428.

Diaconul: Din Sfânta Evanghelie de la Sfântul Apostol şi Evanghelist (N) citire.

Strana: Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie.

Preotul: Să luăm aminte.

Diaconul citeşte pericopa evanghelică a zilei. Şi, sfârşindu-se Sfânta Evanghelie, zice preotul către diacon: Pace ţie, celui ce ai binevestit.

Strana: Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie.

Evanghelia Împărăţiei

Cuvântul descoperit oamenilor prin Taina Proniei divine se numeşte *Evanghelie,* pentru că acest cuvânt este vestea cea bună în urma căreia Dumnezeu S-a coborât pe pământ pentru a-l mântui pe om: *„...iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David".* Iisus Hristos este vestea cea bună a Evangheliştilor: „Aceasta este vestea cea bună a mântuirii noastre"[481].

Evanghelia este cuvântul despre Cuvântul (Hristos) lui Dumnezeu. „Oare, poate înlocui Evanghelia această veste cea bună? se întreabă Sfântul Ioan Hrisostom. Dumnezeu pe pământ, iar omul în cer. Toate s-au unit între ele: îngerii au dansat împreună cu oamenii, iar oamenii s-au făcut părtaşi vieţii îngerilor şi a altor puteri cereşti. Şi să

[481] Luca 2, 10-11; Sfântul Chiril al Alexandriei, M 76, 1328B.

fi văzut războiul cel de veacuri, oprindu-se, cum Dumnezeu S-a împrietenit cu oamenii; să-l fi văzut pe diavolul, care s-a ruşinat, pe demoni, care au scăpat din lanţuri, moartea care s-a omorât, Raiul care s-a deschis, blestemul care s-a nimicit, păcatul care a dispărut din mijlocul nostru, înşelăciunea care a fost îndepărtată, adevărul care s-a întors din nou, cuvântul evlaviei care s-a împrăştiat pretutindeni şi a rodit din belşug, viaţa din cer plantată de acum pe pământ".

Din această cauză, Evanghelistul a numit această carte *Evanghelie* – povestirea vieţii lui Hristos. Pentru că „toate celelalte sunt numai cuvinte goale de conţinutul real, însă, omiliile ucenicilor pescari ai lui Hristos, cu adevărat pot fi numite *Evanghelie,* pentru că au fost primite de la Dumnezeu şi că ele cuprind învăţături de preţ"[482].

Credincioşii se gândesc la toate aceste daruri, iar înainte de a începe citirea Evangheliei, Îl slăvesc cu recunoştinţă pe Domnul: *Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie!* Chiar doxologia pecetluind sfârşitul citirii.

* * *

Sfântul Maxim Mărturisitorul, comentând citirea Evangheliei, care cuprinde a doua Venire a lui Hristos[483], zice că „aceasta indică sfârşitul lumii.

---

[482] EPE 9, 2-22.

[483] *„Şi se va propovădui această Evanghelie a împărăţiei în toată lumea, spre mărturie la toate neamurile; şi atunci va veni sfârşitul"* (Matei 24, 14).

Aşadar, după citirea Sfintei Evanghelii, Arhiereul coboară de pe tron, iar catehumenii, împreună cu toţi cei care sunt nevrednici, se îndepărtează pentru a nu putea vedea Sfintele Taine, care urmează să se arate. Citirea Evangheliei prefigurează şi arată de la sine adevărul despre sfârşitul lumii... este ca şi când, odată cu terminarea citirii Sfintei Evanghelii, împărăţia a fost vestită până la marginile lumii (la toate popoarele), iar de acum... *vine sfârşitul*"[484].

Hristos vine cu slavă, pe durata adunării Euharistice. „Coborârea de pe tron a Arhiereului simbolizează coborârea lui Hristos"[485]. Odată cu îndepărtarea catehumenilor şi a celor care nu sunt vrednici să participe la Taină, avem deja o prefigurare a Judecăţii celei înfricoşate. Sfânta Taină, care se săvârşeşte în continuare, este ca un prim contact cu împărăţia şi bucuria cea veşnică a credincioşilor, care participă la Cina Acesteia.

3. Ecteniile şi Vohodul Mare

Se închid apoi sfintele uşi, iar diaconul, venind la locul cel obişnuit, din mijlocul bisericii, zice ectenia:

Diaconul: Să zicem toţi, din tot sufletul şi din tot cugetul nostru să zicem.

Strana: Doamne, miluieşte.

---

[484] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 192.
[485] *Mistagogia*, p. 214.

Diaconul: Doamne, Atotstăpânitorule, Dumnezeul părinţilor noştri, rugămu-ne Ţie, auzi-ne şi ne miluieşte.

Strana: Doamne, miluieşte.

Diaconul: Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ţie, auzi-ne şi ne miluieşte.

Strana: Doamne, miluieşte *(de trei ori).*

În acest timp, preotul zice în taină Rugăciunea cererii stăruitoare: Doamne, Dumnezeul nostru, primeşte această rugăciune stăruitoare de la noi, robii Tăi, şi ne miluieşte pe noi, după mulţimea milei Tale, şi trimite îndurările Tale peste noi şi peste tot poporul Tău, care aşteaptă de la Tine mare şi multă milă.

Diaconul: Încă ne rugăm pentru Preafericitul Părintele nostru (N), [pentru Preasfinţitul Episcopul şi Mitropolitul nostru (N)], şi pentru toţi fraţii noştri cei întru Hristos.

Încă ne rugăm pentru binecredinciosul popor român de pretutindeni, pentru cârmuitorii ţării noastre, pentru mai marii oraşelor şi ai satelor şi pentru iubitoarea de Hristos oaste, pentru sănătatea şi mântuirea lor.

Încă ne rugăm pentru fraţii noştri, preoţi, ieromonahi, ierodiaconi, diaconi, monahi şi monahii şi pentru toţi cei întru Hristos fraţi ai noştri.

Încă ne rugăm pentru fericiţii şi pururea pomeniţii ctitori ai sfântului locaşului acestuia şi pentru toţi cei mai înainte adormiţi părinţi şi fraţi ai

noştri, dreptmăritori creştini, care odihnesc aici şi pretutindeni.

Încă ne rugăm pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea, lăsarea şi iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu enoriaşi, ctitori şi binefăcători ai sfântului locaşului acestuia.

Încă ne rugăm pentru cei care aduc daruri şi fac bine în sfânta şi întru tot cinstită biserica aceasta, pentru cei care se ostenesc, pentru cei care cântă şi pentru poporul care stă înainte, aşteptând de la Tine mare şi multă milă.

Iar preotul zice ecfonisul: Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Domnul, Preaiubitorul de oameni, miluieşte

Acest şir lung de cereri se numeşte *cerere mare*[486]. Alergăm la Hristos şi cerem neîncetat, precum cananeanca: *„Miluieşte-mă".* Nu am reuşit să fac nimic bun în viaţa mea, nu am o viaţă cu

---

[486] Mai de mult aceste ectenii erau mult mai multe decât astăzi. Credincioşii Îl rugau pe Dumnezeu pentru toate Bisericile locale. Rugau chiar pentru toate categoriile de credincioşi: Pentru cei vii, pentru cei adormiţi, pentru bolnavi, pentru catehumeni, pentru cei ce se pocăiesc etc. Astfel de cereri încă se mai păstrează în Liturghia Sfântului Iacov Adelfoteul.

care să mă mândresc. Alerg la mila, la limanul care-i primeşte pe toţi păcătoşii, acolo unde nu există judecată, unde fără a fi întrebat este dăruită mântuirea. Şi dacă nu vedem răspunsul lui Hristos la cererile noastre, dacă prezenţa noastră este deranj pentru ucenicii Lui, cu inimile îngenuncheate în faţa Lui continuăm, zicând: *Doamne, miluieşte*. „Fii atent la ceea ce-şi dorea femeia, zice Sfântul Ioan Gură de Aur. Nu-l roagă pe Iacov, nu-l roagă pe Ioan, nu vine la Petru... A zis că de mijlocitor nu are nevoie. Iau ca însoţitor pocăinţa şi merg chiar la Izvor. Pentru aceasta Hristos S-a coborât pe pământ, din această cauză a luat Trup, pentru a putea şi eu să vorbesc cu El. *Miluieşte-mă*. De aceea ai venit alături de noi, din această cauză ai luat Trup ca al nostru, pentru aceasta Te-ai făcut precum sunt eu, în ceruri înfricoşare şi pe pământ mângâiere"[487].

Hristos a venit pe pământ ca să ne miluiască. Astfel, taina venirii Lui pe pământ se numeşte *milă şi adevăr*. „Milă pentru că, în timp ce noi ne găseam într-o stare de păcat, de ură şi învrăjbire împotriva Acestuia, din marea Lui bunătate şi iubire de oameni, nu ne-a dispreţuit. Şi nu numai că a suferit pentru această cădere a noastră... dar ne-a şi ridicat din aceasta, învrednicindu-ne de împărăţia Lui... Din acest motiv, psalmistul numeşte Pronia divină *milă*. În vremea Vechiului Testament, când

---

[487] Sfântul Ioan Hrisostom, EPE 33, 446-448; Matei 15, 21-28.

adevărul era numit *umbră*, toţi oamenii se îndreptau spre starea de păcat"[488].

Hristos este *adâncul milei*. Deci, alergând la Acesta, cu siguranţa că vom găsi mila lui Dumnezeu. Hristos este „izvor şi comoară din care izvorăşte continuu iubirea de oameni". Este „tărâmul fără de sfârşit al iubirii de oameni"[489].

Acest tărâm al iubirii de oameni, a deschis din nou omului cerurile şi a instaurat Sfânta Euharistie, ca uşă spre împărăţie. Cât timp se săvârşeşte Sfânta Liturghie, intrarea spre împărăţie este deschisă (Uşile Împărăteşti). „Iar Domnul, Preaiubitorul de oameni, miluieşte pe toţi pentru a ne întoarce cu toţii la Acesta"[490]. Hristos ne aşteaptă în Biserica Lui, pentru a-L întâmpina şi a cere mila Lui. Iar El, prin milă, Se aduce pe Sine fiecăruia dintre noi: „Prin întruparea Lui S-a unit în întregime cu omul, pentru a dărui acestuia întreaga mântuire"[491].

Doamne, miluieşte

La fiecare dintre ecteniile rostite de către slujitor, credincioşii cântă de trei ori: *Doamne, miluieşte*. Cuviosul Nicolae Cabasila scrie: „Atunci

---

[488] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 102-104; Psalmul 91, 3.

[489] Vecernia din 25 ianuarie; Psalmul 129, 7; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 7, 80.

[490] Sfântul Macarie Egipteanul, B 41, 165.

[491] Prima rugăciune de la Slujba Vecerniei Sfântului Ioan Damaschin, EPE 1, 308.

când cineva cere milă de la Dumnezeu, înseamnă că acesta cere împărăţia Lui, pe care Hristos a promis că o va da celor care o vor cere, şi că va adăuga şi toate cele de trebuinţă pentru aceştia. Din această cauză, credincioşii, aleargă la această cerere: pentru că le însumează pe toate"[492].

Doamne, miluieşte. „Aceasta este cererea celor condamnaţi, care sunt privaţi de orice răspuns, neavând nimic bun să arate, nici cea mai mică îndreptăţire, zicând Judecătorului cele din urmă cuvinte. Aşteaptă să primească ceea ce cer, nu pentru că acest lucru este cerut pentru a se face dreptate, ci din cauza iubirii de oameni a Judecătorului. Prin acest gest, adeveresc marea bunătate a Judecătorului şi răutatea lor. Primul gest este de mulţumire, iar cel de-al doilea de mărturisire".

„După cum ai văzut, Stăpâne, eu nu am făcut nici o lucrare bună, nu m-am îngrijit de mântuirea sufletului. Astfel către Tine alerg acum, Iubitorule de oameni, îndrăznind să-Ţi cer să mă miluieşti. Scapă-mă, fără nici o îndatorire, aşa cum ai scăpat-o şi pe desfrânata, că Tu eşti Dumnezeu Preamiluitor. Şi ca fiul cel pierdut, Îţi strig Ţie: Iartă-mă! Cu îndrăzneală vin la Tine, pentru că am încredere că mă vei milui"[493].

* * *

---

[492] EPEF 22, 86; Matei 6, 33.

[493] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 78-80; Simeon Noul Teolog, SC 196, 40.

Apoi, preotul desface Sfântul Antimis, în timp ce diaconul zice ectenia: Rugaţi-vă, cei chemaţi, Domnului.

Strana: Doamne, miluieşte.

Diaconul: Cei credincioşi, pentru cei chemaţi să ne rugăm, ca Domnul să-i miluiască pe dânşii.

Să-i înveţe pe dânşii cuvântul adevărului.

Să le descopere lor Evanghelia dreptăţii.

Preotul, în timpul acesta, a deschis Sfântul Antimis şi începe să-l şteargă cu buretele din toate părţile, spre îndoitura de răsărit a acestuia.

Să-i unească pe dânşii cu Sfânta Sa, sobornicească şi apostolească Biserică.

Mântuieşte, miluieşte, apără şi-i păzeşte pe dânşii, Dumnezeule, cu harul Tău.

Cei chemaţi, capetele voastre Domnului să le plecaţi.

Strana: Ţie, Doamne.

Preotul citeşte în taină Rugăciunea pentru cei chemaţi (la desfacerea Sfântului Antimis): Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce întru cele de sus locuieşti şi spre cei smeriţi priveşti, Care ai trimis mântuire neamului omenesc pe Unul-Născut Fiul Tău şi Dumnezeu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, caută spre robii Tăi cei chemaţi, care şi-au plecat grumazii înaintea Ta, şi-i învredniceşte pe dânşii, la vremea potrivită, de baia naşterii celei de a doua, de iertarea păcatelor şi de veşmântul nestricăciunii; uneşte-i pe dânşii cu Sfânta Ta Sobornicească şi Apostolească Biserică şi-i numără pe dânşii cu turma Ta cea aleasă.

Şi apoi însemnează cruciş cu Sfântul Burete deasupra Sfântului Antimis, îl sărută şi îl pune la locul lui, în partea de sus a Antimisului, zicând cu glas tare ecfonisul: Ca şi aceştia împreună cu noi să slăvească preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Cei chemaţi (catehumenii)

Sfânta noastră Biserica a avut *catehumeni* de fiecare dată: oameni care au auzit de Hristos şi şi-au exprimat dorinţa să se boteze în numele Dumnezeului Celui Întreit. Însă în perioada precedentă Sfântului Botez, cu învăţătură pe măsură, Biserica îi pregăteşte pe catehumeni pentru a deveni membrii acesteia. Această învăţătură dată celor care urmează să se boteze, se numeşte *Cateheză,* iar cel care primeşte această învăţătură se numeşte *catehumen.*

În vremurile apostolice, Cateheza era foarte scurtă, era o simplă predică (ex. omilia Apostolului Petru în ziua Cincizecimii, didahia Apostolului Filip eunucului Candachiei etc.). Cateheza sistematică a celor chemaţi în timpurile apostolice se făcea după săvârşirea Tainei Sfântului Botez.

După vremurile apostolice, Cateheza dura mai mult timp. *Învăţăturile Apostolice* vorbesc de o iniţiere care dura trei ani, însă această perioadă ar fi putut să fie mai scurtă, dacă cel care urma să fie

botezat, dovedea mai mult zel[494]. De o astfel de cateheză, care dura trei ani, vorbesc şi *Tradiţia Apostolică* a Sfântului Ipolit şi Sfântul Grigorie Teologul[495].

După ce credincioşii dovedeau credinţă în *cuvântul adevărului* şi promiteau să trăiască în conformitate cu această învăţătură, erau conduşi de ceilalţi credincioşii spre un loc unde exista apă, pentru a se naşte din nou, aşa cum ne-am născut şi noi[496].

Catehumenii, încă nu au trecere în faţa lui Dumnezeu, au nevoie de sprijinul şi iubirea noastră. De aceea, slujitorul ne îndrumă să ne rugăm pentru cei chemaţi. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că Biserica Mamă, cea iubitoare, ne îndeamnă „ca întreaga adunare de credincioşi să se roage pentru cei chemaţi, chiar dacă aceştia sunt străini. Pentru că nu fac parte din Trupul lui Hristos, nu s-au împărtăşit cu Sfintele Taine, ci sunt despărţiţi de haina cea duhovnicească... stând în afara curţilor împărăteşti, departe de grădinile sfinte. Din această cauză se îndepărtează atunci când se rostesc acele rugăciuni înfricoşătoare, şi se roagă pentru ca Biserica Mamă să mijlocească pentru ei, devenind astfel membrii săi, încetând a fi străini şi despărţiţi"[497].

Cerem de la Hristos să-i miluiască pe cei chemaţi, să-i înveţe *cuvântul adevărului,* să l-i se

---

494 B 2, 164.
495 SC 11b, 75; B 60, 99.
496 Sfântul Iustin, B 3, 194.
497 EPE 19, 62.

descopere *Evanghelia dreptății*, adică pe Sine, și să-i facă membri ai Sfintei Lui Biserici. Aceasta trebuie să se întâmple atunci când va veni vremea potrivită pentru renașterea spirituală.

Catehumenul nu trebuie să întârzie cu Sfântul Botez, datorită indiferenței și neglijenței. Din acest motiv, Biserica, cu iubire nemărginită, îl cheamă pe acesta: „Aflat în afara Raiului, catehumenul se face părtaș de izgonirea lui Adam, strămoșul lui. Acum ușile fiind deschise, vino și intră, nu întârzia, nu cumva moartea să te oprească și să mai poți intra. Dezbracă-te de omul cel vechi, de haina cea stricăcioasă care este plină de rușine. Primește veșmântul nestricăciunii pe care Hristos l-a despăturit și ți-l dă ca să-l îmbraci; nu disprețui acest dar, pentru a nu-L jigni pe Cel care ți-l dă”[498].

Cei chemați să primească Sfântul Botez trebuie să se lumineze și să se reînnoiască prin acesta. Sfânta noastră Biserică îi cheamă să treacă prin ușa Vieții celei adevărate.

* * *

Diaconul: Câți sunteți chemați ieșiți; cei chemați, ieșiți; câți sunteți chemați, ieșiți; ca nimeni din cei chemați să nu rămână. Câți suntem credincioși, iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

* * *

---

[498] Sfântul Grigorie de Nissa, M 46, 417C-420C.

Catehumenii sunt îndepărtați; acesta fiind un gest de iubire al Bisericii, pentru a-i proteja pe cei ce încă nu s-au născut în Hristos.

Cei chemați sunt embrioanele care completează comunitatea de credincioși. Odată cu *Catehizarea,* ei se măresc, iau chip și formă, se hrănesc din Biserică și pășesc spre „nașterea în Dumnezeu". Însă acum, aceștia încă nu s-au născut, nu pot vedea lumina cea adevărată, pentru că încă nu au purtat veșmântul cel luminos al lui Hristos.

La acest nivel al drumului spiritual al celor chemați (al catehumenilor) Biserica Mamă, înțeleaptă și afectivă, îi hrănește cu mâncăruri ușoare: „Le permite catehumenilor să asculte cântarea Psalmilor și citirea Sfintelor Scripturi, însă nu-i primește să participe în continuare la săvârșirea Sfintei Liturghii"[499].

Nu pot participa la Viața cea adevărată cei care nu participă la Adevăr. Nu pot veni la împărtășirea cu Sfântul Duh cei care nu participă la unitatea de credință. Potirul comun al Vieții presupune credința comună: „Credința noastră este unitară la Euharistie, iar Euharistia... sprijină credința, care stă la baza săvârșiri Tainei Euharistice. Lui Dumnezeu trebuie să-I aducem prinos de jertfă cu credință curată... cu nădejde și cu iubire caldă"[500].

---

[499] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 376-378.
[500] Sfântul Irineu, B 5, 153; SC 100, 607.

Prin Sfânta Liturghie, noi credincioşii, ne înălţăm la ceruri, avându-L ca instrument de ridicare pe Iisus Hristos[501]. Catehumenii încă nu au fost învredniciţi să se ţină de funie, adică de Sfântul Duh, Care îl ajută pe om să urce în înălţimea Muntelui Tabor, nici nu au dobândit puterea şi credinţa de care este nevoie pentru a îndrăzni să urce. Astfel, uşa iubirii, calea care conduce la Dumnezeu, este încă închisă pentru aceştia.

Prinosul închipuie Cina împărăţiei. Cei care nu au purtat veşmântul de nuntă, care se aduce prin Sfântul Botez, se îndepărtează de locul unde se săvârşeşte Sfânta Euharistie. Rămân să-L întâmpine pe Hristos doar cei în care se odihneşte Duhul lui Dumnezeu. Aceştia vor sta la Cina nunţii împărăţiei şi se vor veseli din cunoaşterea lui Dumnezeu şi împărtăşirea cu dumnezeieştile Taine.

* * *

Sfântul Antimis urmează să fie desfăcut înainte de ecfonisul ecteniei. Iar după ecfonis, diaconul sau preotul începe ectenia mică. Şi preotul citeşte în taină rugăciunile întâi şi a doua pentru credincioşi: Mulţumim Ţie, Doamne, Dumnezeul Puterilor, Care ne-ai învrednicit pe noi a sta şi acum înaintea Sfântului Tău Jertfelnic şi a cădea la îndurările Tale, pentru păcatele noastre şi pentru păcatele cele din neştiinţă ale poporului. Primeşte, Dumnezeule, rugăciunea noastră; fă-ne să fim

---

[501] Sfântul Ignatie de Antiohia, B 2, 266.

vrednici a-Ţi aduce rugăciuni, cereri şi jertfe fără de sânge pentru tot poporul tău; şi ne învredniceşte pe noi, pe care ne-ai pus întru această slujbă a Ta, cu puterea Duhului Tău cel Sfânt, ca, fără de osândă şi fără de sminteală, întru mărturia curată a cugetului nostru, să Te chemăm pe Tine în toată vremea şi în tot locul şi, auzindu-ne pe noi, milostiv să ne fii nouă, întru mulţimea bunătăţii Tale.

Că Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Învredniceşte-ne pe noi

Preotul Îi mulţumeşte Domnului pentru că l-a învrednicit să alerge la mila bunătăţii Sale, pentru păcatele lui, dar şi pentru ale poporului. Apoi, cere de la Domnul să-l facă vrednic pentru a-I aduce jertfă de mulţumire.

Curăţenia preotului este o obligaţie pentru a putea săvârşii fără de osândă Sfintele Taine. Preotul are nevoie de „rânduială angelică şi curăţenie", accentuează Cuviosul Teognost. „Şi dacă se întâmplă ca întunericul să se amestece cu lumina şi împuţiciunea cu mirul, sigur se va ajunge la exclamaţia „vai!", la plânsetul veşnic şi la hulă".

Sfântul Ioan Gură de Aur zice că sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât razele soarelui: „Gândeşte-te cum ar trebui să fie aceste

mâini care slujesc aceste Taine, cum ar trebui să fie limba din care se revarsă asemenea cuvinte. Ce suflet nu ar trebui să fie sfânt şi curat, care prin taina Preoţiei a primit atâta Har de la Sfântul Duh?!"[502].

Ceea ce îl face vrednic pe slujitor să poată sluji Sfintele Taine (Sfânta Liturghie) este „adâncul smereniei": „Smereşte-te pe tine, ca şi când ai fi o oaie adusă la tăiere, considerându-i pe toţi de lângă tine mai presus decât tine" şi „gândeşte-te, la faptul că eşti *pământ şi ţărână*"[503].

Prin smerenie, slujitorul conştientizează că se găseşte în faţa Jertfelnicului în locul lui Hristos. Aşa cum la Cina cea de Taină Domnul a slujit pentru mântuirea lumii, aşa şi în Sfânta Liturghie „le săvârşeşte pe toate şi aduce în dar"[504].

Cuvântul *Amin* pe care-l rostesc credincioşii la sfârşitul primei rugăciuni, înseamnă că şi aceştia, la fel ca slujitorul, simt înălţimea Tainei Preoţiei. Din această cauză, poporul care se găseşte în afara Sfântului Altar, „suferă şi se roagă alături de preot"[505]. Cuvântul *Amin* este susţinerea frăţească a credincioşilor faţă de slujitor.

* * *

Diaconul: Iară şi iară cu pace, Domnului să ne rugăm. Apără, mântuieşte...

---

[502] F 2, 264-265; EPE 28, 268.
[503] Cuviosul Teognost, F 2, 267-269 şi 258; Facerea 18, 27.
[504] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 18a, 198.
[505] Samona, M 120, 825C.

Preotul citeşte în taină rugăciunea a doua pentru credincioşi: Iarăşi şi de multe ori cădem la Tine şi ne rugăm Ţie, Bunule şi Iubitorule de oameni, ca, privind spre rugăciunea noastră, să curăţeşti sufletele şi trupurile noastre de toată necurăţia trupului şi a duhului şi să ne dai nouă să stăm nevinovaţi şi fără de osândă înaintea Sfântului Tău jertfelnic. Şi dăruieşte, Dumnezeule, şi celor ce se roagă împreună cu noi, spor în viaţă, în credinţă şi în înţelegerea cea duhovnicească. Dă-le lor să-Ţi slujească totdeauna cu frică şi cu dragoste şi întru nevinovăţie şi fără osândă să se împărtăşească cu Sfintele Taine şi să se învrednicească de cereasca Ta împărăţie.

Ca sub stăpânirea Ta totdeauna fiind păziţi, Ţie slavă să înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

De toată necurăţia trupului şi a duhului

Iarăşi şi de multe ori cădem la Tine. Cădem la picioarele Domnului şi simţim că nu ne mai putem sprijini pe picioarele noastre neputincioase, ci ne sprijinim în harul Acestuia, pe care-L aducem prin smerenie şi inimă înfrântă. Când *iarăşi şi de multe ori* cădem în faţa Domnului, stăm fără de osândă în faţa înfricoşătorului Jertfelnic. Cădem în faţa Celui care a căzut primul la picioarele noastre,

pentru a ni le spăla de întinăciunea păcatului, aşa încât să putem *întru nevinovăţie şi fără osândă* să stăm neclintiţi în faţa Sfintei Lui Mese.

Cădem la Hristos cerând *spor în viaţă, în credinţă şi în înţelegerea cea duhovnicească*, ca să ne convingem că cel care trăieşte cu adevărat în smerenie (*cel care cade*), trăieşte în harul prezenţei neîntrerupte al Acestuia.

* * *

Cu cât ne apropiem mai mult de momentul Epiclezei şi al Sfintei Împărtăşanii, cu atât simţim că trebuie să fim mai curaţi, pentru a-L primi pe Hristos. Nu este cu putinţă să-I slujim şi lui Hristos şi lui Mamona (diavolului). „Nu-ţi este frică, omule, scrie Sfântul Ioan Hrisostom, de aceşti ochi care privesc la această orchestră [la scena teatrului], la aceste murdării, când pe Sfânta Masă se slujesc Sfintele Taine? Nu-ţi este frică de strigătele desfrânatei, de cuvintele Profetului şi ale Apostolului? Nu-ţi este frică de otrăvurile pe care le primeşte inima când este săvârşită Jertfa cea Sfântă, înfricoşătoare?”[506].

Trebuie să ne trudim pentru a putea ţine trupul şi sufletul curate: „Şi dacă ai conştientizat măreţia Jertfei, înfrânează-ţi trupul. Dă-ţi seama ce faci cu acesta şi niciodată să nu ridici mâna pentru

---

[506] EPE 7, 612.

a lovi pe cineva"[507]. „Gândeşte-te că pe Hristos nu-L primeşti numai în palmă, ci mai mult decât atât: Îl apropii de gura ta! Păzeşte-ţi limba curată de cuvinte murdare şi de hulă, înjurături, jurăminte şi toate cele... Şi când îţi vei aduce aminte că inima ta va primi acea Jertfă preacurată, niciodată să nu complotezi împotriva aproapelui tău; păstrează-ţi inima curată de orice ceartă. În acest fel vei putea să-ţi păzeşti ochii şi urechile... Dragul meu, ai fost invitat la nuntă; să nu vii îmbrăcat cu haine murdare, ci ia veşmântul potrivit"[508].

Haina de nuntă este pregătirea duhovnicească de care avem nevoie, după cum ne spun Părinţii Bisericii, este dar al Mirelui, Care ne cheamă la Ospăţul Lui. Îi cerem să ne învrednicească să putem păstra veşmântul curat, *păzit de toată necurăţia trupului şi a duhului.*

* * *

Şi începe să cânte îndată cântarea heruvimică[509]: „Noi care pe Heruvimi cu taină închipuim

---

[507] Credincioşii se împărtăşeau aşa cum se împărtăşesc astăzi preoţii: primeau Sfântul Trup al lui Hristos în mână.

[508] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 30, 552-554.

[509] *Cântarea heruvimică* a fost rânduită să fie cântată în Biserică de către împăratul Iustin (sec. VI). Fraza: *Toată grija cea lumească...*, apare în toate manuscrisele vechi ale Sfintei Liturghii, precum şi în traducerile mai vechi în slavonă, arabă şi română. De asemenea şi celelalte cântări care înlocuiesc Heruvicul, accentuează sacralitatea acestui moment: *Acum puterile cele cereşti... vine Împăratul împăraţilor...* (Ioan M. Fundulis, *Răspunsuri la nelămuririle liturgice*, vol. II, Tesalonic, 1975, pp. 225-227).

şi făcătoarei de viaţă Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească acum să o lepădăm. Ca pe Împăratul tuturor să-L primim, pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngereşti. Aliluia, Aliluia, Aliluia".

Cântarea heruvimică

Vohodul Mare este seria de cântări, rugăciuni şi gesturi ale slujitorului şi poporului. Poporul începe să cânte cântarea heruvimică.

Biserica ne cheamă să ne pregătim de întâmpinarea Împăratului slavei, Care intră în oraşul sfânt. Ne cheamă să ne pregătim pentru a merge împreună cu El pe drumul martiriului şi să stăm lângă Crucea Lui împreună cu Preasfânta Născătoare de Dumnezeu şi ucenicul *„pe care îl iubea"*.

Cântarea ne îndeamnă să lepădăm orice grijă lumească, pentru că va trebui să-L primim pe Împăratul tuturor. Va trebui să ne îndepărtăm de lucrurile lumeşti, pentru a putea *trece* de partea cealaltă, a prezenţei lui Hristos. „Magii au venit din Persia ca să se închine lui Hristos. Îndepărtează-te şi tu de grijile cele lumeşti şi mergi spre Iisus", ne zice Sfântul Ioan Gură de Aur[510].

Sfântul Părinte ne sfătuieşte să recurgem la puterea duhovnicească prin care ne vom înălţa peste cele trecătoare şi văzute şi vom atinge „iubirea lui

---

[510] EPE 35, 214.

Dumnezeu". „Dacă cineva arde înăuntrul lui de iubirea pentru Dumnezeu, nu-şi mai doreşte să vadă lucrurile trecătoare. Pentru că de acum a dobândit alţi ochi, cei ai credinţei; cugetă la cele cereşti şi mintea lui este îndreptată numai spre Dumnezeu. Când păşeşte pe pământ este ca şi când s-ar afla în ceruri... Îşi doreşte să se înalţe de pe pământ la cer, părăsind toate cele văzute, şi începe să alerge cu toate puterile lui. Nu se opreşte, nici nu poate fi înşelat de vreo grijă lumească, până când nu va ajunge direct în vârf"[511].

Suntem nerăbdători să ajungem în vârful Golgotei, pentru a-L sărbători pe Hristos. De aceea am părăsit grijile lumeşti: „Pentru că aceasta este sărbătoarea cea adevărată. Acolo unde există mântuirea sufletelor, acolo unde există pace şi unitate de credinţă, acolo unde a fost îndepărtat orice lucru omenesc. Sărbătoare este acolo unde nu există mâncăruri săţioase şi tăieri de animale. Liniştea desăvârşită, blândeţea, dragostea, bucuria, pacea şi bunătăţile din belşug, înlocuiesc grijile lumeşti"[512].

În mâinile lui Hristos lăsăm toată grija cea lumească sau chiar ne încredinţăm în mâinile Acestuia toată viaţa noastră. Acesta, la rândul Lui, ridică povara de pe umerii noştri şi Se urcă pe Golgota. Hristos are grijă de nevoile vieţii noastre. Ne zice Domnul prin gura Sfântului Isaac, că „dacă toată grija noastră se îndreaptă spre împărăţia

---

[511] EPE 3, 210.
[512] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 2, 12.

cerurilor, Dumnezeu nu ne va lipsi pe noi de tot ceea ce firea noastră stricăcioasă are nevoie”[513].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că: „Sufletul care nu a învăţat să dispreţuiască lucrurile fără importanţă, lumeşti, nu va putea să se minuneze de cele cereşti”. Iar cei care au gustat din Harul ceresc, ne spun şi ei: „Fraţilor, nimeni să nu intre în Biserică cu grijă lumească şi cu frică. Numai când toate acestea le vom lăsa afară, la uşa Bisericii, numai atunci să intrăm cu toţii înăuntru. Pentru că intrăm în palatul cerurilor, călcăm peste locuri neatinse de picior omenesc”[514].

În aceste locuri minunate l-a dus pe părintele Tihon în timpul Heruvicului îngerul său păzitor. Zicea preotul rus, cu puţina lui greacă: „În timpul Heruvicului îngerul păzitor se ridica. După o jumătate de oră îngerul păzitor se cobora”. Sfântul lui Dumnezeu observase că se găsea la mijlocul Sfintei Liturghii şi trebuia să continue: „Vai, vai de mine, eu sunt cel care slujesc!” şi neavând încotro, a continuat Sfânta Liturghie. L-au întrebat odată: „Părinte, ce ai văzut şi ce ai auzit în acel jumătate de ceas?”. Şi părintele a răspuns: „Heruvimi, Serafimi, care-L slăveau pe Dumnezeu”.

Înconjurat de cetele îngereşti, Domnul vine în oraşul sfânt pentru a Se jertfi. Această taină a iubirii, cea mai de preţ a lui Hristos, suntem chemaţi de Biserica noastră să o cinstim cum se cuvine: *Să*

---

513 EPEF 8a, 134; Matei 6, 33.

514 EPE 28, 682 şi 8a, 350.

tacă tot trupul omenesc şi să stea cu frică şi cu cutremur şi nimic pământesc întru sine să nu gândească, căci Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor vine să Se junghie şi să Se dea mâncare credincioşilor; şi merg înaintea Lui cetele îngereşti, cu toată începătoria şi stăpânia; heruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu câte şase aripi, feţele acoperindu-şi şi strigând cântarea: Aliluia, Aliluia, Aliluia[515].

* * *

Iar preotul, stând înaintea Sfintei Mese, citeşte în taină rugăciunea din timpul cântării Heruvimice: Nimeni din cei legaţi cu pofte şi cu desfătări trupeşti nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ţie, Împărate al slavei; căci a sluji Ţie este lucru mare şi înfricoşător chiar pentru puterile cele cereşti. Dar, totuşi, pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită şi nemăsurată, fără mutare şi fără schimbare, Te-ai făcut om şi Arhiereu al nostru Te-ai făcut şi, ca un Stăpân a toate, ne-ai dat slujba sfântă a acestei jertfe liturgice şi fără de sânge; că Tu singur, Doamne, Dumnezeul nostru stăpâneşti cele cereşti şi cele pământeşti, Care Te porţi pe scaunul heruvimilor, Domnul serafimilor şi Împăratul lui Israel, Cel ce singur eşti Sfânt şi întru sfinţi Te odihneşti. Deci, pe Tine Te rog, Cel ce singur eşti bun şi binevoitor, caută spre mine, păcătosul şi netrebnicul robul Tău, şi-mi

[515] Cântarea Heruvimică din Sâmbăta Mare.

curăţeşte sufletul şi inima de cugete viclene; şi învredniceşte-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine, cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoţiei, să stau înaintea Sfintei Tale Mese acesteia şi să jertfesc Sfântul şi Preacuratul Tău Trup şi Scumpul Tău Sânge. Căci la Tine vin, plecându-mi grumazii mei, şi mă rog Ţie: Să nu întorci faţa Ta de la mine, nici să mă lepezi dintre slujitorii Tăi, ci binevoieşte să-Ţi fie aduse darurile acestea de mine, păcătosul şi nevrednicul robul Tău. Că Tu eşti Cel ce aduci şi Cel ce Te aduci, Cel ce primeşti şi Cel ce Te împarţi, Hristoase, Dumnezeul nostru, şi Ţie slavă înălţăm, împreună şi Celui fără de început al Tău Părinte şi Preasfântului şi bunului şi de viaţă făcătorului Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Toate pentru noi le împlineşti

În paralel cu credincioşii care se pregătesc pentru Vohodul Mare şi jertfa lui Hristos, mai sunt şi slujitorii, care rostesc o serie de rugăciuni.

Mai întâi este *Rugăciunea Cântării Heruvimice*. Prin aceasta slujitorul recunoaşte şi mărturiseşte nevrednicia lui, dar şi Sfânta Taină la care este chemat pentru a sluji. Şi totuşi, înaintează spre Jertfelnic, deoarece nu se sprijină pe puterile lui, ci are încredere în mila lui Dumnezeu. Se sprijină pe limanul iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Din iubirea lui de oameni, Dumnezeu S-a făcut om şi tot prin această iubire ne-a dăruit Taina Jertfei celei

nesângeroase. Hristos nu a venit o singură dată, după care a încetat să mai vină. Acesta vine la infinit în Sfânta Liturghie şi este Cel Care aduce şi Se aduce, este Cel Care primeşte jertfa şi Se dă pe Sine credincioşilor: *Că Tu eşti Cel ce aduci şi Cel ce Te aduci, Cel ce primeşti şi Cel ce Te împarţi.*

Hristos singur săvârşeşte şi întregeşte Taina mântuirii noastre. Acest lucru este temelia pe care se sprijină Taina Sfintei Liturghii. Aşa cum ne scrie Cuviosul Nicolae Cabasila, Hristos „este în acelaşi timp Cel Care hrăneşte, dar şi hrana noastră spirituală. El este Pâinea vieţii şi tot El este Cel ce cuprinde. Este viaţă pentru toţi pământenii, mir pentru cei care respiră şi veşmânt pentru cei care vor să se îmbrace. Este Cel căruia datorită Lui putem să păşim în calea mântuirii, dar şi sfârşitul acesteia".

Sfântul Epifanie observă următoarele: „Acest Hristos este slujitor şi victimă, preot şi jertfelnic... Acesta este Dumnezeu, Acesta este Om, Acesta este Împărat, Acesta este Arhiereu, Acesta este oaie, Acesta este miel; toate pentru noi le împlineşte şi ne dă viaţă în multe şi felurite chipuri"[516].

Hristos pentru om este totul: Este *Preot* care aduce, este *Miel* care Se aduce şi este *Dumnezeu* care primeşte jertfa. Valul de iubire dumnezeiască a adus în lume valul de viaţă dumnezeiască. Noi, primind darurile dumnezeieşti, Îi mulţumim Domnului: *Mulţumim Ţie, Doamne, Dumnezeul mântuirii*

[516] EPEF 22, 274; M 41, 980C.

noastre, că toate le faci spre binele vieții noastre, pentru ca totdeauna să privim la Tine, Mântuitorule și Făcătorule de bine al sufletelor noastre[517].

* * *

După terminarea rugăciunii, preotul și diaconul zic și ei în șoaptă cântarea Heruvimică, de trei ori, făcând câte o închinăciune la fiecare sfârșit, dar fără să ridice mâinile.

Preotul: Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...

Iar diaconul continuă: Ca pe Împăratul tuturor să-L primim...

Se ridică apoi perdeaua și se deschid Sfintele Uși, iar diaconul, pregătind cădelnița, o dă preotului, care o binecuvintează, și, mergând înainte diaconul, cu făclie aprinsă, preotul tămâiază Sfânta Masă împrejur, Altarul tot, icoanele și pe credincioși. Revenind în Altar, dă cădelnița diaconului, și mergând în fața Sfintei Mese, fac două închinăciuni, zicând: Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

Apoi preotul sărută Sfântul Antimis, Sfânta Cruce și Sfânta Masă, iar diaconul numai marginea Sfintei Mese; mai fac apoi o închinăciune, se întorc, plecându-se, dintre Sfintele Uși, către credincioși. După aceea merg la Proscomidiar, se închină și acolo de trei ori, zicând: Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

---

[517] A șasea rugăciune a Utreniei.

Pentru ca slujitorul să poată ţine mâinile lui pe cinstitele Daruri trebuie să se pocăiască. Atunci când se apropie de Sfântul Jertfelnic, trebuie să se pocăiască la fel ca *fiul risipitor*.

Psalmul de pocăinţă, pe care-l zice preotul în timp ce tămâiază, troparele, metaniile din faţa Sfântului Jertfelnic şi de la Proscomidiar, cererea de a-L ierta Dumnezeu, fraţii slujitori, credincioşii, toate acestea îl fac pe slujitor să conştientizeze faptul că este nevoie ca el să se pocăiască cu adevărat. Prin exemplul lui, slujitorul arată credincioşilor drumul spre pocăinţă. Îl „închipuie pe Sfântul Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul, care a început să propovăduiască înainte de Hristos, zicând: *«Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor»*”[518].

Slujitorul care este chipul Botezătorului, ne îndeamnă să pregătim *„calea Domnului”*, adică drumul care ne va conduce spre Hristos. Iar această cale este *pocăinţa*. Astfel, în timp ce ne pregătim pentru *Intrarea cea Mare*, poporul şi slujitorul trăiesc în pocăinţă şi aşteptare venirea lui Hristos. Preotul, adică Sfântul Ioan Botezătorul, „lucrează prin botezul pocăinţei”[519].

În continuare, Hristos ne dăruieşte viaţa Lui. Hristos Se aduce pe Sine ca hrană pentru credincioşi. Şi fiecare credincios se bucură, dar şi tremură

---

518 Gherman al Constantinopolului, M 98, 401A; Matei 3, 2.
519 Matei 3, 3; Gherman al Constantinopolului, M 98, 408B.

în acelaşi timp, căci urmează a se împărtăşi cu Focul cel mistuitor[520].

Prin pocăinţă ne apropiem de Viaţă: *Cel ce este sfânt să se apropie, iar cel ce nu este să ajungă prin pocăinţă*, zice slujitorul în Sfintele Liturghii mai vechi, în timp ce-i cheamă pe credincioşi să se împărtăşească. Păcatul a născut moartea, iar pocăinţa deschide drumul către Viaţă: „Păcatul este moarte. Care dintre cei care mor datorită păcatului va putea să învieze singur? Absolut nimeni!”[521]. Alergăm, aşadar, prin pocăinţă la Cel fără de păcat, Care este Învierea şi Viaţa, la Hristos.

Pocăindu-ne, venim la Sfânta Liturghie. Sfânta Liturghie este ieşirea din păcat şi intrarea în împărăţie[522].

În conformitate cu cel mai vechi text liturgic, slujitorul zice: *Se coboară harul peste lume.* În acest spaţiu al Harului ne conduce Sfânta Liturghie. Acolo urmăreşte să ajungem şi Sfântul Maxim Mărturisitorul. Pentru acest mare mistic al celor dumnezeieşti şi îndrumător al credincioşilor, Vohodul Mare este începutul şi prologul „noii învăţături, care se va dicta din ceruri pentru noi prin Pronia lui Dumnezeu şi descoperirea tainei mântuirii noastre, şi stă ascuns în adâncurile misticismului divin”[523].

---

520 Sfântul Simeon Noul Teolog, SC 174, 172, *Rânduiala Sfintei Împărtăşanii.*

521 B 2, 125, Sfântul Simeon Noul Teolog, SC 113, 18.

522 Vezi legat de acest lucru a treia cântare a Canonului Mare.

523 *Didahia celor doisprezece Apostoli,* B 2, 218; *Mistagogia,* p. 198.

Este învăţătura întemeiată pe Jertfa Mântuitorului. Jertfă care luminează cuvântul Acestuia.

* * *

Apoi, diaconul zice către preot: Ridică, părinte.

Şi preotul, luând Aerul, îl pune pe umerii diaconului, zicând: Ridicaţi mâinile voastre la cele sfinte şi binecuvântaţi pe Domnul[524].

După aceasta, luând Sfântul Disc, îl dă diaconului, care îl ţine în dreptul frunţii, zicând: Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiţă[525].

Ieşind deci din Sfântul Altar, primul dintre diaconi zice cu glas mare: Pe voi pe toţi, dreptmăritorilor creştini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul, luând apoi de la diacon Cinstitele Daruri şi punându-le pe Sfântul Antimis, desfăcut pe Sfânta Masă, zice:

Iosif cel cu bun chip, de pe lemn luând Preacurat Trupul Tău, cu giulgiu curat înfăşurându-l şi cu miresme, în mormânt nou, îngropându-l, l-a pus[526].

---

[524] Psalmul 133, 2.

[525] Psalmul 46, 6.

[526] Vezi Apolitichiul din Sâmbăta Mare. Antimis: cuvânt greco-latin: Αντι+Mensa=αντι+τραπεζιον. Este o bucată de pânză, cu o icoană pe acesta, pe care se săvârşeşte Sfânta Euharistie. Şi Sfântul Isidor scrie legat de Sfântul Antimis; M 78, 264D-265A.

În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul şi pe scaun împreună cu Tatăl şi cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Cel ce eşti necuprins.

Ca un purtător de viaţă şi mai înfrumuseţat decât raiul cu adevărat şi decât orice cămară împărătească mai luminat s-a arătat, Hristoase, mormântul Tău, izvorul învierii noastre.

Preotul, luând cădelniţa din mâinile diaconului, cădind de trei ori, zice: Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului, şi să se zidească zidurile Ierusalimului.

Iar diaconul zice: Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot, atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

Mergând cu Cinstitele Daruri spre Sfântul Jertfelnic

La *Vohodul Mic* preotul şi-a acoperit faţa cu Sfânta Evanghelie: Hristos venind să propovăduiască cuvântul Lui. La *Vohodul Mare* preotul îşi acoperă faţa cu Cinstitele Daruri: Hristos venind pentru a Se jertfi.

Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că preotul vine la Proscomidiar „şi după ce ridică Cinstitele Daruri cu multă evlavie în dreptul capului, iese din Altar şi duce Cinstitele Daruri la Sfântul Jertfelnic, trecând prin mijlocul bisericii şi al credincioşilor cu grijă şi evlavie. În acest timp, credincioşii cântă

şi îngenunchează cu evlavie... Preotul înaintează însoţit de făclii şi cădelniţă, intrând în Sfântul Altar"[527].

Imnul Heruvimic, făcliile, cădelniţa, ne introduc în atmosfera de aşteptare a Mântuitorului Hristos. „Sfinţii şi Drepţii, Îl urmează pe Hristos, după care merg Puterile Heruvimice, oştile îngereşti fără de trup, toţi slăvindu-L şi înconjurându-L pe Marele Împărat, Care vine pentru a Se jertfi"[528].

Hristos, însoţit de cetele de îngeri, vine în Sfânta Sfintelor, ţinând în preacuratele Lui mâini viaţa noastră şi viaţa întregii lumi. Cinstitele Daruri sunt omul şi lumea, care prin intermediul lui Hristos se întorc la Dumnezeu. Această întoarcere a omului şi a lumii la Dumnezeu se realizează la Vohodul Mare.

Sfânta noastră Biserică ne sfătuieşte: *Toată grija cea lumească acum să o lepădăm.* „Viaţa noastră să ne-o încredinţăm lui Hristos, Care cu bucurie o primeşte, ca să o învieze prin moartea Sa"[529].

În momentul în care slujitorul a săvârşit Proscomidia, a adăugat la Cinstitele Daruri întreaga noastră viaţă: necazurile şi bucuriile, duşmanii şi

---

[527] EPEF 22, 128-130. Până în sec. VI ieşirea cu Cinstitele Daruri şi mergerea cu acestea la Sfânta Masă se făcea într-un mod simplu: Diaconii alegeau dintre prescurile credincioşilor pe cele mai bune spre a fi jertfite şi le duceau la Sfântul Jertfelnic, unde se dădeau Episcopului.

[528] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 420A.

[529] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 50.

prietenii noştri, rude şi îndepărtaţi, vii şi adormiţi. Toţi aceştia sunt acum în mâinile lui Hristos, iar Acesta îi duce la Tatăl.

Şi în timp ce pe lângă noi trece Hristos, şi neavând haina de nuntă pentru a pregăti drumul spre Golgota, ne aşternem trupurile noastre: Cădem la pământ cerând precum tâlharul de pe Cruce: *„Pomeneşte-ne pe noi, Doamne, în împărăţia Ta"*[530]. Îi cerem să-Şi aducă aminte de noi, să ne scoată din minciună şi să ne aşeze în *Adevăr*, ca să putem şi noi să-L pomenim în Taina Sfintei Liturghii.

Drumul parcurs cu Cinstitele Daruri de la Proscomidiar la Sfântul Jertfelnic „simbolizează drumul din Betania la Ierusalim şi venirea Domnului"[531]. Împăratul împăraţilor vine, intră în Ierusalim. Slujitorul se face tron, peste care nici o patimă nu a stat şi din această cauză este vrednic să-L poarte în mâini pe Împăratul slavei[532]. Iar noi, credincioşii, Îl întâmpinăm pe Hristos cu imnuri, aşa cum spune şi Utrenia sărbătorii Floriilor[533].

Iosif cel cu bun chip, de pe lemn luând

Aşezarea Cinstitelor Daruri pe Sfânta Masă şi închiderea Uşilor Împărăteşti sunt ultimele două

[530] Luca 23, 42.
[531] Gherman al Constantinopolului, M 98, 420D.
[532] Luca 19, 30.
[533] Utrenia slujbei Intrării Domnului în Ierusalim.

gesturi din Vohodul Mare. Aceste mişcări simbolizează preacuratele Patimi şi înmormântarea Domnului[534].

Preotul aşezând Sfântul Potir şi Sfântul Disc pe Sfânta Masă zice troparul: *Iosif cel cu bun chip, luând...* Sfântul Gherman scrie că „Discul simbolizează mâinile lui Iosif şi ale lui Nicodim, care L-au înmormântat pe Hristos"[535].

Acoperământul cel Mare, Aerul, cu care preotul acoperă Cinstitele Daruri, este simbolul cearşafului cu care Iosif L-a înfăşurat pe Hristos, iar tămâia închipuie aromele cu care a fost uns Trupul Acestuia.

Slujitorul, în timpul Vohodului Mare, săvârşeşte lucrarea lui Iosif şi Nicodim, care L-au înmormântat pe Hristos[536].

* * *

Preotul, dând apoi cădelniţa şi plecându-şi capul, zice către diacon: Pomeneşte-mă, frate şi împreună-slujitorule.

Şi diaconul zice către dânsul: Preoţia ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa.

Apoi şi diaconul, plecându-şi capul şi ţinând orarul cu trei degete ale mâinii drepte, zice către preot: Roagă-te pentru mine, părinte.

---

[534] Teodor Andid, M 140, 441C.
[535] M 98, 421C.
[536] Slujba Vecerniei din Sâmbăta Mare.

Preotul: Duhul Sfânt să vină peste tine şi puterea Celui preaînalt să te umbrească[537].

Diaconul: Acelaşi Duh să lucreze împreună cu noi în toate zilele vieţii noastre. Pomeneşte-mă, părinte.

Preotul, binecuvântându-l pe cap, zice: Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Diaconul: Amin.

Şi, sărutând dreapta preotului, iese prin uşa dinspre miazănoapte şi, stând la locul cel obişnuit, din mijlocul bisericii, zice ectenia.

Acelaşi Duh să lucreze împreună cu noi

Puterile îngereşti intră împreună cu Hristos în Cetatea Sfântă, înconjurându-L pe Acesta: „Sfântul Duh merge înainte şi Se coboară la ceasul Jertfei celei nesângeroase. Pe Mângâietorul Îl vedem cu ochii minţii în foc, în tămâie, în mireasa acesteia. Focul indică dumnezeirea, pe când fumul înmiresmat simbolizează prezenţa Lui, Care a venit în chip nevăzut şi ne-a tămâiat prin Jertfa cea nesângeroasă"[538]. Hristos slujeşte pentru mântuirea omului

---

[537] Luca 1, 35.

[538] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 420AB. Sfânta Scriptură vorbeşte despre jertfa prin care se aducea un animal la tăiere (Ζωοθυτοσ) şi despre jertfa prin care acest animal era tăiat şi era ars în întregime (Ολοκαρπωσισ).

prin Sfântul Duh: „Hristos S-a întrupat, iar Duhul Sfânt stă deasupra Acestuia. Hristos şi Duhul Sfânt sunt nedespărţiţi... Diavolul a fost nimicit, acolo fiind prezent şi Sfântul Duh, Care locuieşte împreună cu Dumnezeu”[539].

Acum slujitorul cheamă Sfântul Duh şi se roagă pentru diacon ca Acesta să-l umbrească cu Harul Lui. Şi diaconul se roagă acelaşi lucru pentru slujitor: *Acelaşi Duh să lucreze împreună cu noi...* Mângâietorul *„Se roagă pentru noi cu suspine negrăite”*. Mijloceşte pentru noi. Iar rugăciunile noastre sunt darul adus Lui: *„Nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, decât în Duhul Sfânt”*[540]. Tot un dar al Mângâietorului este şi comuniunea de credincioşi: „Cei care merg la biserică şi cei care predică sunt darurile Mângâietorului”. În comunitatea Bisericii, Mângâietorul slujeşte împreună cu preotul şi-L descoperă credincioşilor pe Hristos: Preasfântul Duh cu înţelepciune călăuzeşte şi îndeamnă „la cunoaşterea şi desăvârşirea în fapte bune, după cum ne-a învăţat Acest Mare Dumnezeu şi Mântuitorul tuturor, Care este Hristos”[541].

În *Pateric* se vorbeşte de următoarea întâmplare: „Cu zece mile mai departe de oraşul Egea, era o Biserică a Sfântului Ioan Botezătorul, în care trăia un Sfânt Părinte ieromonah. Într-o zi, sătenii au venit către Episcopul locului pentru a cere să-l

---

[539] Sfântul Vasile cel Mare, B 52, 272.

[540] Romani 8, 26; I Corinteni 12, 3.

[541] Sfântul Vasile cel Mare, B 52, 114; Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 91, 73A.

alunge pe acel Părinte, deoarece nu slujea după rânduiala Bisericii. Sătenii ziceau că Duminicile slujea ba la ceasul al treilea, ba la al şaselea, ba la al nouălea. Niciodată nu ţinea rânduiala Bisericii. Episcopul l-a chemat pe Avva la el şi i-a zis:

– Călugărule, de ce faci aceste lucruri şi nu păstrezi rânduiala Bisericii?

Părintele a răspuns:

– Adevărat vă spun sfinţite Episcop, că astfel stau lucrurile. După slujba Utreniei de Duminică, stând lângă Sfântul Jertfelnic, dacă nu văd că Sfântul Duh umbreşte Sfânta Masă, nu încep Sfânta Liturghie.

Minunându-se deci Episcopul de virtutea Părintelui, le-a dat de veste credincioşilor de acolo, slobozindu-l pe Cuvios în pace"[542].

În Biserică toate sunt daruri ale Mângâietorului: „Cu ajutorul Sfântului Duh în Rai mă aşează, în împărăţia cerurilor mă urcă... trecere fă să am la Dumnezeu Tatăl, fă-mă părtaş al harului lui Hristos, fiu al luminii mă fă, părtaş al slavei celei nematerialnice, binecuvântare nemăsurată peste tot poporul Tău să dai, în veacul de acum şi în cel ce va să fie"[543].

[542] *Pateric*, p. 11.
[543] Sfântul Vasile cel Mare, B 52, 260.

4. Ecteniile dinaintea Prefacerii şi Simbolul de credinţă (Crezul)

Diaconul: Să plinim rugăciunea noastră Domnului.

Strana: Doamne, miluieşte.

Diaconul: Pentru Cinstitele Daruri ce sunt puse înainte, Domnului să ne rugăm.

Pentru sfântă biserica aceasta...

Pentru ca să fim izbăviţi noi de tot necazul, mânia, primejdia şi nevoia, Domnului să ne rugăm[544].

Apără, mântuieşte, miluieşte, ...

Pentru ca să fim izbăviţi noi de mânie, primejdie şi nevoie

a) *Pentru ca să fim izbăviţi noi de toată mânia.*

Mânia lui Dumnezeu se manifestă în două feluri. Pe de o parte, pe cel mândru îl dă în mâinile duşmanilor, „pentru a dobândi simţământul firii lui neputincioase şi recunoaşterea puterii dumnezeieşti şi al Harului care-l acoperă, prin acesta reuşind în toate virtuţile". Pe de altă parte, dacă nu se smereşte, omului acestuia i se vor lua toate darurile lui Dumnezeu: „Întreruperea de la acesta a darurilor

[544] Psalmul 33, 5.

dumnezeieşti este tot mânia Domnului, care se abate asupra lui spre ajutorul gândului lui care a început să zboare în înălţimi şi să se mândrească pentru cele bune ce i s-au dat de către Dumnezeu, considerându-le propriile lui izbânzi"[545]. Mândria omului abate asupra lui mânia lui Dumnezeu. Însă această metodă aplicată de Dumnezeu, îl face pe cel mândru să se smerească[546].

b) *Pentru ca să ne izbăvim noi de toată primejdia.*

În fiecare zi descoperim noi pericole că viaţa noastră este pusă în pericol. Auzim neîncetat de războaie, nenorociri, crime. Auzim de fiecare lucru ce se întâmplă în lume. Aceste băgări de seamă ne duc spre nesiguranţă, nelinişte şi stres. Ne simţim nesiguri în propria casă. O frică neîntreruptă stăpâneşte sufletul omului contemporan. Un sentiment rău. Nu ştie din partea cui, când şi cât de mult va fi în pericol.

În această lume, simţim nevoia să ne apropiem de Dumnezeu, ca pruncii! Aşa cum ne spune şi Ava Isaac: „Apropie-te de Dumnezeu cu cuminţenie de prunc şi astfel vei păşi pe drumul tău împreună cu El, pentru a te face vrednic să simţi acea grijă părintească pe care o au părinţii pentru copii lor mici. A zis psalmistul: *„Cel ce păzeşte pe prunci este Domnul..."*. Pruncul [adică cel care are gândirea unui copil mic], se apropie de şarpe, îl

---

[545] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 496A şi 492A.
[546] M 90, 492A.

apucă şi-l bagă în sân şi nu îi este frică... Stă dezbrăcat într-o zi geroasă şi nu păţeşte nimic. Pentru că trupul firav al acestui naiv este acoperit cu un alt veşmânt nevăzut, datorită acelei griji ascunse a Tatălui care ocroteşte membrele lui firave nu cumva să se abată asupra lui vreun pericol"[547].

c) *Pentru ca să fim izbăviţi noi de toată nevoia.*

Prin această cerere vrem două lucruri:

Primul: Să ne debarasăm de nevoile materialnice ale vieţii. Aceste nevoi sunt simţite în special de omul contemporan. Pentru că, trăind într-o societate care satisface ca niciodată nevoile materialnice ale acestuia, trăieşte şi drama nevoilor care nu se mai termină. Omul din ziua de astăzi este satisfăcut de o nevoie şi până la urmă apar două.

Al doilea: Să ne eliberăm de clipele în care suntem conduşi de nevoie, chiar şi pe drumul lui Dumnezeu: „Nimic nu duce la sfinţenie dacă acel lucru nu este făcut din credinţă, iar lucrul făcut cu de-a sila, duce la tulburarea sufletului". Fără libertate nu există viaţă duhovnicească: „Virtutea nu se dobândeşte cu forţa"[548].

Aceste felurite nevoi sunt oprirea de la libertatea omului. Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază acest lucru: „Pe cât de multe nevoi ai, pe atât de

---

[547] EPEF 8a, 284-286; Psalmul 114, 6.

[548] Metodie de Olimp, B 18, 36; Sfântul Ioan Damaschin, M 95, 149A.

mult îţi iei din libertate... Să ne lepădăm de această groaznică robie şi odată să ajungem pentru totdeauna liberi. De ce ne încărcăm cu multe şi nemăsurate nevoi?... Când te vei gândi şi o să te îngrijeşti de cer, numai atunci vei putea să urci în înălţimi". Şi zice în continuare Sfântul: „Iubite, dacă vei tăia întotdeauna aceste funii ale robiei, vei putea să intri în cetatea de sus"[549].

Prin această ectenie îi cerem lui Dumnezeu să ne scoată din robia nevoilor. Îl rugăm pe Dumnezeu împreună cu psalmistul: Doamne, *„din nevoile mele scoate-mă"*[550].

Să nu se tulbure inima noastră

Sfânta Liturghie este prezenţa lui Hristos Celui Înviat. Noi, credincioşii, ne adunăm în Casa lui Dumnezeu, înconjurăm mormântul dătător de viaţă al Acestuia, adică Sfântul Jertfelnic, şi râvnim să-L ascultăm, să-L vedem, să-L atingem.

Din nefericire, nu suntem mironosiţele care alergăm la mormântul Stăpânului cu inimile înflăcărate de dragostea divină. Nu este o îndrăzneală iubirea care ne călăuzeşte spre Sfântul Locaş, ci doar frică de necazurile care ne înconjoară. Suntem o adunare de ucenici înfricoşaţi şi îngrijoraţi. Speranţele noastre sunt fără de nădejde. Aşteptările

---

[549] EPE 14, 568.
[550] Psalmul 24, 18.

noastre pentru împărăţia cerurilor sunt spulberate. Este o adunare de credincioşi care are uşile inimii închise. Sufletele mironosiţelor, de fiecare dată, închid ochii la diferitele tulburări. Noi închidem inimile să mai sperăm.

La această adunare apare Hristos. Vine ca un mire din mormânt. Vine în mijlocul nostru. Vine în inimile noastre prin uşile încuiate. Spulberă frica noastră şi ne dă pacea Lui: *„Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoşeze... pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă”*[551].

* * *

Diaconul: Ziua toată desăvârşită, sfântă, în pace şi fără de păcat, la Domnul să cerem.

Strana: Dă, Doamne.

Desăvârşire continuă

Viaţa spirituală este un drum neîntrerupt către desăvârşire. Acest drum este cu adevărat neîntrerupt, pentru că virtutea nu are sfârşit. Sfântul Grigorie de Nissa scrie că „virtutea este un drum infinit”. Şi Sfântul Ioan Scărarul scrie despre extaz că este „desăvârşirea desăvârşirilor, fără a avea sfârşit”[552].

Acest termen al desăvârşirii este explicat şi de Sfântul Efrem: „Virtuoşii, tinzând în continuu spre

---

[551] Ioan 14, 27.
[552] EPE 9, 150; *Scara,* Cuvântul 29, 3.

înălţimea cea râvnită, dobândesc desăvârşirea infinită în virtuţi. Desăvârşirea în virtuţi este un proces zilnic şi continuu, fără de sfârşit; virtuosul înălţându-se la infinit spre Dumnezeu, chiar depăşindu-se pe sine"[553].

Desăvârşirea ne este descrisă şi de Sfântul Macarie: „Când sufletul ajunge la desăvârşirea în duh, se curăţă de patimi şi se uneşte prin împărtăşirea cu Mângâietorul, cu Sfântul Duh, se amestecă cu Acesta, făcându-se numai lumină, bucurie, veselie, iubire, milă şi bunătate"[554].

În momentul Adunării Euharistice, cerem desăvârşirea, pentru că „desăvârşirea este un dar dumnezeiesc"[555].

* * *

Diaconul: Înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor al sufletelor şi al trupurilor noastre, la Domnul să cerem.

Binecuvântări de pace

În timpul Sfintei Liturghii multe sunt cererile şi binecuvântările de pace: „Diaconul cere *Înger de pace,* şi celelalte ectenii, ca să ne elibereze pe noi de toată răutatea, ca şi când Hristos ne-ar zice:

---

553 F 4, 281.
554 B 41, 252.
555 Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 366.

Mergeţi în pace; şi nimic să nu ziceţi sau să nu faceţi fără *pace. Pacea* este hrana şi mama noastră, ajutându-ne în ceea ce facem, să facem bine... Pacea lui Dumnezeu este temelia vieţii duhovniceşti"[556].

În Sfânta Liturghie pacea lui Dumnezeu se aşterne prin cântarea pe care o rostesc credincioşii: „O pace preaiubită, nume şi lucru dulce... O, iubită pace, care eşti ocrotitoarea mea şi podoaba mea"[557]. Cerem de la Domnul ca întreaga zi să fie în pace, îngerul nostru păzitor să fie înger de pace, cealaltă vreme a vieţii noastre să vină în pace, întreaga lume să se bucure în pace, sfârşitul vieţii noastre să fie în pace.

Viaţa noastră de zi cu zi, necazurile zbuciumul şi nevoile noastre, să nu rămână neascultate în Sfânta Liturghie. Atunci când omul intră în spaţiul spiritual nu este dezbrăcat de hainele de piele. În schimb, sufletul şi trupul se umplu de pacea împărăţiei.

* * *

Diaconul: Milă şi iertare de păcatele şi de greşelile noastre, la Domnul să cerem.

Cele bune şi de folos sufletelor şi trupurilor noastre, şi pace lumii, la Domnul să cerem.

* * *

---

[556] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 34, 186.
[557] Sfântul Grigorie Teologul, EPE 1, 328.

Cele de folos sufletelor noastre

Cele bune şi de folos pe care le cerem de la Domnul, nu sunt cele pe care oamenii care trăiesc departe de Hristos le numesc *de folos şi bune.* Sfântul Ioan Gură de Aur zice că „pentru credincioşi altele sunt cele de folos, şi nu lucrurile materiale"[558]. Şi pentru că noi, creştinii, nu cunoaştem cele ce sunt de folos sufletelor noastre, Biserica noastră ne sfătuieşte să-L rugăm pe Hristos să ne dea ceea ce El crede că ne este de folos sufletului nostru.

Zice Sfântul Ioan Hrisostom: „Nu ştii tu ce-ţi este de folos, aşa cum ştie Dumnezeu. De multe ori ceri lucruri dăunătoare şi periculoase, însă Dumnezeu, Care se interesează de mântuirea ta, nu-ţi îndeplineşte cererea, şi are grijă de tine". Credinciosul nu se întristează dacă nu primeşte de la Domnul ceea ce a cerut. El crede că Domnul este *adâncul înţelepciunii care se îngrijeşte de toate*[559]. Şi fie că primeşte răspuns la cererea sa, fie că nu, Îi mulţumeşte şi slăveşte iubirea Lui.

Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează faptul că atunci când nu primim de la Dumnezeu ceea ce cerem înseamnă „că cerem păcat" şi nu Pâinea Vieţii. „Toate cererile tale să fie duhovniceşti şi vor fi împlinite cu siguranţă", ne spune Sfântul[560].

---

[558] EPE 19, 76.
[559] EPE 35, 546; Utrenia de Sâmbătă, glas 8.
[560] EPE 10, 84.

În Sfânta Liturghie cerem de la Dumnezeu Pâinea cea cerească, adică pe Hristos. El este *cel care ne interesează:* ne aduce pe toţi lângă Tatăl Lui ceresc.

* * *

Diaconul: Cealaltă vreme a vieţii noastre, în pace şi întru pocăinţă a o săvârşi, la Domnul să cerem.

Sfârşit creştinesc vieţii noastre, fără durere, neînfruntat, în pace şi răspuns bun la înfricoşătoarea judecată a lui Hristos, să cerem.

Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata...

Strana: Ţie, Doamne.

Moartea: Drumul spre Judecata de Apoi

Omului care trăieşte în Biserică, nu-i este frică de ultima lui clipă de viaţă de pe acest pământ. Prin pocăinţă s-a curăţit de patimi şi prin Sfânta Liturghie trăieşte Viaţa cea veşnică. Acest om „ştie că vremea care vine după pocăinţă este plin de bucurie şi linişte. Iar bucuria inimii lui înşeală moartea şi iadul nu o poate stăpâni, pentru că această bucurie este infinită"[561].

Pentru cei care cu adevărat s-au pocăit, moartea nu este intrarea în întunericul iadului, ci uşa Mirelui, naşterea la Viaţa cea nouă. „Naşterea mea

[561] Sfântul Simeon Noul Teolog, p. 362.

se apropie", scrie credincioşilor Romei purtătorul de Dumnezeu Ignatie, când păşea spre martiriu. „Ceasul în care am să mă nasc este aproape. Iertaţi-mă, fraţilor. Să nu mă împiedicaţi să trăiesc, să nu-mi vreţi *moartea*... Lăsaţi-mă să primesc Lumina curată. Imediat ce ajung acolo, lângă Dumnezeu, o să mă nasc om". Ceea ce noi numim viaţă este moarte, iar moartea de care noi vorbim, duce la viaţă: „Este mai bine să apun din această lume, pentru a răsări în faţa lui Dumnezeu"[562].

În Pateric se vorbeşte de o întâmplare a unui Părinte care povesteşte cum întâmpină Sfinţii moartea: „În regiunea Arselau, un loc stâncos şi anevoios, locuia Avva Mihail din Ivir. Când acesta a fost să moară, i-a zis ucenicului lui: «Adu-mi apă să mă spăl pe mâini şi să mă împărtăşesc». După ce s-a împărtăşit, îi zice acestuia: «Să ştii, fiule, că acest loc este unul anevoios pentru tine atunci când vei veni la mormântul meu. Coboară-mă de aici, din vârful muntelui, mai spre poalele acestuia». Coborând ei amândoi, Părintele l-a sărutat pe ucenicul său, zicându-i: «Pace ţie, fiule; roagă-te pentru mine». Şi aşezându-l în mormânt, s-a dus la Domnul în pace şi cu bucurie mare"[563].

Sfinţii, slujind pentru dobândirea *vieţii veşnice*, părăsesc această lume mergând la Dumnezeu plini de pace. Păşesc bucuroşi spre moarte, pentru că moartea este „viaţa cea adevărată şi trăirea duhov-

---

[562] B 2, 275-276 şi 274.
[563] Limonariu, p. 58.

nicească". „Este începutul şi calea spre Judecata de Apoi"[564].

Moartea duce acolo unde viaţa cea sfântă a omului este sfârşitul mişcării lui pe pământ[565].

* * *

Preotul zice, în taină, rugăciunea punerii-înainte: Doamne, Dumnezeule, Atotţiitorule, Cel ce eşti singur Sfânt, Care primeşti jertfă de laudă de la cei ce Te cheamă pe Tine cu toată inima, primeşte şi rugăciunea noastră, a păcătoşilor, şi o du la Sfântul Tău Jertfelnic; fă-ne vrednici a-Ţi aduce Ţie daruri şi jertfe duhovniceşti pentru păcatele noastre şi pentru cele din neştiinţă ale poporului. Şi ne învredniceşte să aflăm har înaintea Ta, ca să fie bineprimită jertfa noastră şi să se sălăşluiască Duhul cel bun al harului Tău peste noi, peste aceste Daruri ce sunt puse înainte şi peste tot poporul Tău.

Şi cu glas: Cu îndurările Unuia-Născut Fiului Tău, cu Care eşti binecuvântat, împreună cu Preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

* * *

---

[564] Vecernia din Sâmbăta Cincizecimii; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 10, 620 şi 37, 54; Sfântul Grigorie de Nissa, M 46, 877A.

[565] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 760A.

Prima rugăciune pe care o rosteşte slujitorul după Vohodul Mare se numeşte *Rugăciunea punerii-înainte*. Prin această rugăciune slujitorul Îl roagă pe Dumnezeu să fie învrednicit ca să aducă jertfă Cinstitele Daruri, pentru păcatele lui şi pentru păcatele cele din neştiinţă ale poporului.

Nu este mai puţin important faptul că această rugăciune numeşte păcatul prin două cuvinte diferite: *păcat şi cele din neştiinţă*. Cele din neştiinţă sunt păcatele poporului. Sfânta Euharistie este adusă ca jertfă lui Dumnezeu pentru păcatele preotului şi pentru cele ce din neştiinţă (păcate) le-a făcut poporul.

Cu toţii suntem păcătoşi. Însă poporului îi este permis să păcătuiască în faţa lui Dumnezeu din neştiinţă. Preotului nu-i este permis să păcătuiască din neştiinţă. Şi cele mai neînsemnate păcate ale preotului sunt considerate mari „nu prin firea lor, ci pentru că acesta are harul Preoţiei", ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur. În *Levitic* scrie că Dumnezeu a zis lui Moise: *„Să le spui israeliţilor că dacă cineva, fără să vrea păcătuieşte în faţa Domnului..., dacă cel care a păcătuit este arhiereu, uns cu uleiul cel sfânt, este ca şi când ar fi păcătuit întreg poporul"*. În continuare Dumnezeu dă poruncă, ca aceeaşi jertfă să fie adusă Domnului, dacă *„poporul lui Israel va încălca fără de ştiinţă poruncile"*. Sfântul Ioan Hrisostom, zice că „rănile preotului

cer mai mult sprijin şi vindecare, decât rănile poporului"[566].

Slujitorul, ca om *legat cu pofte şi cu desfătări trupeşti,* aduce spre jertfă Darurile, *pentru el şi pentru cele din neştiinţă ale poporului.* Fără de păcat a fost numai Hristos, Care ne-a eliberat de fiecare patimă: „...*după ce a săvârşit prin El Însuşi curăţirea păcatelor noastre*"[567]. Exact din această cauză Preotul cade la picioarele singurului Arhiereu, a Celui fără de păcat, şi-L roagă să umple inimile credincioşilor cu Preasfântul Duh, aşa încât jertfa să fie primită în faţa Lui.

* * *

Preotul: Pace tuturor.
Strana: Şi duhului tău.

Pacea pregăteşte drumul spre iubire

Când Sfânta Liturghie începea cu citirile din Sfânta Scriptură, primul gest al slujitorului era să dea pace credincioşilor: „Când preotul intră în Biserică, imediat zice *Pace tuturor*". De mai multe ori slujitorul, aşa cum face şi astăzi, dădea pacea lui Dumnezeu: „Când preotul vorbeşte, zice: *Pace tuturor*; când binecuvintează, zice: *Pace tuturor*; când se dă sărutarea iubirii, zice iar: *Pace tuturor*;

566 EPE 28, 288; Leviticul 4, 1-3 şi 13, 14.
567 Evrei 9, 7 şi 1, 3.

când săvârşeşte jertfa, zice: *Pace tuturor*. Şi iarăşi: *Har şi pace să vi se dea vouă*"[568].

Preoţii, de la începutul Tainei Euharistice, zic *Pace vouă,* pentru că este izvorul şi începutul fiecărui lucru bun. Când avem pace, suntem lângă Dumnezeu[569]. Şi pentru că suntem lângă El, gustăm din pacea Lui. Fiul şi Cuvântul Lui vine înăuntrul nostru *şi cu o frumoasă blândeţe în inimă*[570].

Pe durata Sfintei Liturghii slujitorul, de mai multe ori, dă pacea lui Dumnezeu, „pentru că aceasta este mama tuturor bunătăţilor. Este sprijinul bucuriei noastre... Aceasta pregăteşte drumul spre iubire"[571].

Primim pacea şi păşim spre iubire. Iisus Hristos este Pacea şi Iubirea.

* * *

Diaconul: Să ne iubim unii pe alţii, ca într-un gând să mărturisim.

Strana: Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită.

Sărutul iubirii

În primele veacuri creştine, la îndemnul diaconului: *Să ne iubim unii pe alţii,* răspunsul

---

[568] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 22, 144.

[569] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 74, 708BC; Sfântul Grigorie Teologul, B 59, 18.

[570] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 5, 186; Utrenia Cincizecimii.

[571] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 22, 142.

credincioşilor era un gest, şi anume: *Sărutul iubirii.* În comunitatea liturgică se săvârşeşte sărutul în Dumnezeu[572].

Sărutul credincioşilor nu este un simplu simbol liturgic, ci o lucrare sfântă: *Slujire.* Este o trăire liturgică. Sărutul liturgic nu este chipul iubirii care-i uneşte pe credincioşi, ci experienţa prin care sunt uniţi. Este legătura dintre cei care participă la jertfă şi Cuvântul lui Dumnezeu[573].

Această adunare a tuturor şi unirea cu Dumnezeu-Cuvântul este exprimată prin sărutul iubirii. Sărutul liturgic (în Sfânta Liturghie) este arătarea iubirii: „Sărutul este semnul că sufletele s-au făcut un trup, înlăturând orice urmă de ură”[574].

Prin acest sărut ne desfătăm din iubirea fraţilor noştri: „Prin sărutul în Dumnezeu este dovedită identitatea fiecăruia raportată la el însuşi şi cu Dumnezeu. Această identitate este bazată pe unitate, bucurie în sânul acestora şi dragoste frăţească”. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că iubirea „reclădeşte şi-i uneşte pe toţi între ei”[575].

---

[572] Sfântul Dionisie Areopagitul, EPEF 3, 384. Sfânta Liturghie din Canoanele Apostolilor descrie modul în care se făcea sărutul în primele veacuri creştine: „Preoţii se sărutau cu Episcopul, iar laicii: bărbaţii cu bărbaţii şi femeile cu femeile. Copii nu erau în faţă, nu cumva să facă gălăgie” (B 2, 150). Astăzi „sărutul” iubirii se face numai între preoţi.

[573] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 188.

[574] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 622; Sfântul Chiril al Ierusalimului, B 39, 258.

[575] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 226; EPE 20, 704.

Unitatea şi înţelegerea este exprimată prin sărutul împăcării: „Este sărutul duhovnicesc, care este pentru toţi, împărtăşind bucurie şi identitate raţională... Datorită acestei identităţi raţionale, credincioşii se sălăşluiesc în Cuvântul lui Dumnezeu"[576].

Fiecare gest, fiecare eveniment din Sfânta Liturghie este acelaşi lucru care se întâmplă în aceasta, însă sub o altă formă. În Sfânta Liturghie, materia se sfinţeşte, iar trupul devine spiritual. Sărutul liturgic capătă alte dimensiuni: „Ne facem sălaş al lui Hristos; sărutăm uşile Bisericii şi cu toţii dimpreună intrarea"[577].

* * *

Diaconul: Uşile, uşile, cu înţelepciune să luăm aminte!

Credincioşii: Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute.

Şi întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toţi vecii; Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut;

Care, pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de

---

[576] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 200.

[577] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 20, 142.

la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut om;

Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponţiu Pilat şi a pătimit şi S-a îngropat;

Şi a înviat a treia zi, după Scripturi.

Şi S-a înălţat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui;

Şi iarăşi va să vină cu slavă să judece viii şi morţii, a Cărui împărăţie nu va avea sfârşit.

Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce, împreună cu Tatăl şi cu Fiul, este închinat şi slăvit, Care a grăit prin prooroci.

Întru Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească Biserică;

Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor;

Aştept învierea morţilor;

Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin.

Privind spre cele raţionale

După ieşirea catehumenilor, uşile bisericii au fost închise. În continuare, diaconii şi ipodiaconii stăteau în faţa uşilor, aşa încât pe timpul Prefacerii, credincioşii nu trebuiau să iasă, dar nici să intre necredincioşii şi ereticii. „Uşile Bisericii să fie păzite, nu cumva să intre vreun necredincios sau eretic. Şi dacă va veni vreun frate sau soră dintr-un alt cătun, purtând epistolă la el de trimitere, diaconul

să cerceteze cele în cauză... nu cumva să fie bolnavi de vreo erezie"[578].

După cum ne spune Sfântul Maxim, *închiderea uşilor* Bisericii simbolizează închiderea sentimentelor şi îndepărtarea de gândurile (grijile) cele lumeşti. Astfel, omul eliberat de realităţile unei lumi trecătoare, ajunge să participe la priveliştea stărilor divine. Cuvântul duce sufletul spre cele dumnezeieşti[579].

În viziunea eshatologică a lumii, închiderea uşilor Bisericii „arată efemerul materiei şi intrarea vrednicilor credincioşi în lumea raţională, adică în Casa de nuntă a lui Hristos, care va răsări din despărţirea cea groaznică, din decizia înfricoşătoare a Judecătorului"[580].

Simbolul de credinţă reprezintă enumerarea darurilor lui Dumnezeu şi mărturisirea de mulţumire a omului. În schimbul darurilor dumnezeieşti primite de la Domnul, nu putem oferi nimic în schimb „în afară de mărturisirea acestora şi de mulţumirea pentru acestea"[581].

Sfântul Maxim ne spune că mărturisirea *Simbolului de credinţă* „indică mulţumirea mistică,

---

[578] B 54. În conformitate cu Sfânta Liturghie a Constituţiilor Apostolice, imediat după sărutul împăcării, diaconul zice: „Să nu intre catehumenii, să nu intre cei ce ascultă, să nu intre necredincioşii sau eterodocşii" (B 2, 150). Acest îndemn s-a preschimbat simplu în fraza: „Uşile, uşile...". Aşadar, acest ecfonis a avut şi trebuie să aibă un scop practic.

[579] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 188.

[580] Idem, p. 196.

[581] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 2, 230.

care o vom aduce în cealaltă viaţă, pentru cuvintele şi faptele minunate ale grijii preaînţelepte a lui Dumnezeu pentru noi, prin care ne-am mântuit"[582]. Aşa cum observă părintele Stăniloae în comentariile sale, „mărturisirea în veci a Simbolului de credinţă... va fi dovada că iubirea lui Dumnezeu faţă de noi nu a rămas fără rezultat"[583].

5. Sfânta Anafora

Diaconul: Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, Sfânta Jertfă cu pace a o aduce.

Strana: Mila păcii, jertfa laudei.

Să stăm cu frică

Din acest moment ne apropiem de *Epicleză.* Aşadar, trebuie „să ne înălţăm gândurile care ne târăsc pe pământ". Aşa cum ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur, cuvintele diaconului ne îndeamnă să ne înfăţişăm în faţa lui Dumnezeu cu suflet drept, după ce ieşim din paralizia spirituală, care este adusă de grija lumească. „Încearcă să înţelegi bine lângă cine stai. Împreună cu cine Îl vei chema pe Dumnezeu: împreună cu îngerii, cu Heruvimii... Nimeni nu trebuie să participe la rostirea acestor

---

[582] *Mistagogia,* p. 202.

[583] Dumitru Stăniloae, *Mistagogia,* p. 203.

imnuri de taină cu o dăruire delăsătoare... După ce a îndepărtat toate gândurile pământeşti şi se mută la ceruri, ca şi când ar sta lângă tronul slavei, zburând cu Serafimii, abia atunci să înalţe cântarea preasfântă Dumnezeului slavei şi al măreţiei. Din acest motiv diaconul ne îndeamnă să stăm cu multă grijă... adică să stăm cu frică şi groază, cu suflet treaz care priveghează"[584].

Sfânta Liturghie este o Sfântă *Anafora*. Este urcuşul credincioşilor şi prinosul adus de aceştia în cer[585]. Cinstitele Daruri, nu sunt împărţite doar pe Jertfelnicul cel pământesc, ci sunt înălţate de către slujitor la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, care, în continuare, ne cheamă pe toţi să intrăm în pacea desăvârşită. Trecerea şi intrarea la cele înalte trebuie să se facă în *pace*, „fiind nevoie de multă linişte" în timpul Sfintei Liturghii[586]. În momentul în care Cinstitele Daruri sunt aduse ca jertfă la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri, Puterile Îngereşti stau cu frică şi groază, îşi acoperă cu evlavie chipurile şi cântă pe Soarele Dumnezeului celui Întreit.

---

[584] EPE 35, 138-140. După cum ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur acest ecfonis se rosteşte astfel: *Drept, să stăm bine.* Rânduiala Liturghiei Apostolilor este: *Drepţi în faţa Domnului cu frică şi groază să stăm...* (B 2, 150).

[585] Cuvântul *anafora* provine de la verbul grecesc *Αναφερω* (anafero) şi înseamnă mutarea către cele de sus, înălţare. Sfântul Anastasie Sinaitul scrie că Sfânta Liturghie se numeşte *Anafora* pentru că este o urcare la Dumnezeu. Din acest motiv suntem îndemnaţi să stăm cu frică şi evlavie în acest moment sacru (M 89, 833BC).

[586] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 458.

În rugăciunea slujitorului către Hristos, să aducă Sfânta Jertfă în pace, credincioşii răspund: O aducem în pace şi cu iubire către Domnul şi fraţii noştri. Aducem *mila păcii, adică iubirea, care este fruct al păcii.* „Pentru că atunci când nici o patimă nu tulbură sufletul, nimic nu-l poate împiedica să fie plin de milă şi iubire”[587].

Profetul Osea ne zice că este mai bine să aducem iubirea noastră lui Dumnezeu şi fraţilor noştri în loc de o jertfă adusă fără iubire: *„Milă vreau şi nu jertfă”*. Nu este cu putinţă să aducem jertfă de laudă lui Dumnezeu, înainte de a aduce jertfa iubirii noastre. Aşa cum scrie Sfântul Vasile cel Mare, atunci când aducem jertfă unicul nostru scop este mila şi iubirea[588]. Jertfa care este adusă cu iubire, este o jertfă plăcută lui Dumnezeu, care slăveşte şi laudă iubirea Lui: *jertfa laudei.*

Fiii păcii împărăţiei aduc *mila păcii, jertfa laudei*. Această jertfă ne este cerută de Dumnezeu şi prin Psalmistul David: *„Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă”*. „Adică, jertfă de mulţumire prin cântări sfinte şi doxologie prin fapte. Ceea ce vrea să spună cu adevărat psalmistul este că trebuie să trăieşti astfel încât să fie slăvit Domnul tău. De altfel, aşa cum ne-a învăţat şi Hristos, *«aşa să*

---

[587] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 136.
[588] Osea 6, 6; B 56, 72.

lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, aşa încât să vadă faptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri...». Viaţa ta să fie una încât Stăpânul tău să fie slăvit. Numai atunci vei aduce jertfa potrivită şi desăvârşită"[589].

Domnul doreşte această jertfă mai mult decât milioanele de jertfe de animale: „Îţi voi aduce Ţie jertfă de laudă, mult mai plăcută decât milioanele de arderi de tot, Ţie, Care nu ai nevoie şi eşti Dumnezeul desăvârşit". „Este mai bine să-I aducem Domnului jertfă de slavă, pentru că această jertfă este drumul mântuirii omului: *«jertfa de laudă de Mă va slăvi şi acolo este calea în care voi arăta mântuirea Mea»*"[590].

* * *

Preotul: Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu-Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi.

Strana: Şi cu duhul tău.

Odorul Sfintei Treimi

În Sfânta Liturghie ne facem părtaşi ai darurilor Sfintei Treimi: din izvorul, adică din *iubirea lui Dumnezeu Tatăl.* Pe calea şi prin uşa, care este *harul Domnului Iisus Hristos,* vine la adunarea

---

[589] Psalmul 49, 14; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 6, 257-258; Matei 5, 16.

[590] Sfântul Vasile cel Mare, B 56, 48; Psalmul 49, 23.

bisericii şi la fiecare credincios în parte *împărtăşirea Sfântului Duh.*

Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că aceste cuvinte au fost extrase din epistolele Sfântului Apostol Pavel şi ne dăruiesc bunătăţile Sfintei Treimi: „De la Fiul primim *harul,* de la Tatăl primim iubirea şi de la Sfântul Duh primim *împărtăşirea.* Fără să-i aducem nimic în schimb Fiului, chiar dacă eram datori, ne-a dat un Mântuitor, iar Pronia Lui este *har.* Şi pentru că Tatăl, prin intermediul patimilor Fiului, S-a împrietenit cu neamul oamenilor şi i-a iubit pe cei ce-L urau, din această cauză darul Lui se numeşte *iubire.* Iar Bogatul, cu ajutorul Sfântului Duh, Care Se coborâse peste Apostoli, trebuia să-şi împartă darurile cu duşmanii Săi, cu care Se împrietenise. Din această cauză bunătatea Sfântului Duh faţă de oameni se numeşte *împărtăşire*".

În continuare, Cuviosul Nicolae Cabasila întreabă de ce mai este nevoie să fie rostite aceste cuvinte, deoarece toate aceste bunătăţi au fost date oamenilor când Hristos a venit pe pământ. Şi tot el răspunde: „Cu siguranţă că acest lucru se întâmplă pentru a nu pierde aceste bunătăţi pe care le-am primit, păstrându-le până la sfârşit. Din acest motiv, preotul nu spune să vi se dea vouă, pentru că deja au fost date, ci să vă rămână vouă: *Să fie cu voi cu toţi*"[591].

---

[591] EPEF 22, 136-138; II Corinteni 13, 13; Efeseni 2, 4.

Sfânta Liturghie este împărtăşirea omului cu Harul Dumnezeului Celui Întreit. Viaţa, care este adusă în dar omului, este darul Preasfintei Treimi: „Viaţa noastră ne este dăruită de Dumnezeu prin Hristos în Sfântul Duh", ne zice Sfântul Vasile cel Mare. Fiecare binecuvântare dumnezeiască, vine la om de la Tatăl, prin Fiul în Sfântul Duh[592]. „Sfânta Treime fiind nedespărţită, împărtăşirea este şi a Sfântului Duh şi a Fiului şi a Tatălui, la fel ca şi Harul"[593].

Răspunsul stranei, la binecuvântarea Treimică a slujitorului, arată faptul că poporul, în fiecare moment al Sfintei Liturghii, participă activ la săvârşirea acesteia. Legat de aceste lucruri, Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Slujitorul, nu atinge Cinstitele Daruri, care se găsesc în faţa lui, înainte de a cere Harului Domnului să se coboare peste toţi credincioşii, iar aceştia răspunzând: *şi cu duhul tău.* Prin acest răspuns se subliniază faptul că, slujitorul, nu săvârşeşte cu voia lui nimic şi că Darurile ce sunt puse înainte nu sunt reuşite ale omului, ci ale Harului Sfântului Duh, Care este prezent deasupra tuturor şi Care lucrează tainic această jertfă"[594].

* * *

Preotul: Sus să avem inimile.
Strana: Avem către Domnul.

---

[592] B 52, 224; Sfântul Grigorie de Nissa, M 45, 125C.
[593] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 20, 146 şi 14, 710.
[594] EPE 36, 312.

Pericopa Evanghelică a Schimbării la Faţă a lui Hristos zice: *„A luat Iisus cu Sine pe Petru şi pe Iacov şi pe Ioan şi i-a dus într-un munte înalt, de o parte, pe ei singuri, şi S-a Schimbat la Faţă înaintea lor"*[595]. La fel se întâmplă şi cu minunea Schimbării la Faţă din Sfânta Liturghie: Harul Domnului nostru Iisus Hristos, ne ia din lumea în care trăim şi ne urcă în muntele înalt al Iubirii Tatălui, unde se săvârşeşte Taina Împărtăşirii Sfântului Duh.

Când Dumnezeu i-a cerut patriarhului Avraam să-şi jertfească fiul, pe Isaac, i-a zis: *„Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubeşti, şi du-te în pământul Moria şi adu-l acolo ardere de tot..."*. Slujitorul ne îndeamnă să urcăm pe Muntele Moria pentru a aduce Jertfă Euharistică. Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să nu lăsăm nici una dintre patimi să se găsească dimpreună cu noi la locul de Jertfă, să urcăm singuri acolo unde nici o grijă pământească nu trebuie să urce şi să lăsăm jos, la poalele muntelui, fiecare gând şi patimă fără noimă. „Să nu te supere niciodată nimic, ci fă-te şi mai înalt decât cerurile"[596]. „Având inima înălţată la Dumnezeu, să ne uităm la această privelişte minunată, şi anume la firea umană, care trebuie să

---

[595] Marcu 9, 2.
[596] Facerea 22, 2; EPE 19, 166-168.

convieţuiască în veci cu focul nematerialnic al Dumnezeirii”[597].

Sus să avem inimile, zice preotul. Cuvântul *sus* indică *locul* unde se petrece întâlnirea dintre sufletul iubitor de Dumnezeu şi Hristos Mirele. Acest loc nu este predestinat. Sfinţii sunt caracterizaţi ca cei care purced de la Sfântul Jertfelnic, tinzând spre lumina nematerialnică, adică spre Soarele cel Întreit (Dumnezeu). Aceştia se întorc, din nou, la prealuminatul Jertfelnic pe care îşi aşează „prealuminatul Său Trup”[598] Hristos, pentru ca lumea să trăiască.

Sufletul urcă fără oprire, iar cu cât urcă mai mult, cu atât este mai dornic de înălţime. Acest urcuş aprinde dorinţa, iar hrana Sfintei Euharistii adapă foamea de cunoaştere a lui Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul Teolog, care a cunoscut frumuseţea divină şi s-a hrănit din roadele nestricăciunii, spune următoarele: „Un singur lucru îmi este greu să înţeleg: cine mă hrăneşte mai mult, cunoaşterea lui Dumnezeu (care este frumuseţea şi strălucirea razelor Soarelui), sau gustul vinului pe care l-am băut? Pentru că vrând să văd razele de Soare, acel vin mă atrage şi mi se pare tot mai dulce. Şi când mă uit către lumina Harului dumnezeiesc, sunt atras de dulceaţa vinului. Şi astfel, nici nu mă satur să privesc la razele Soarelui, şi nici de vinul pe care l-am băut. Pentru că, atunci când mi se pare că

---

[597] Sfântul Grigorie Palama, EPE 10, 42.
[598] Idem, EPE 2, 202.

m-am săturat de băut din acel vin, imediat frumusețea acelor raze de Soare mă face să însetez mai mult și mă găsesc din nou însetat și înfometat"[599].

Sufletul urcă pentru a-L întâlni pe Dumnezeu, iar efortul pe care-l depune îl întărește și-l odihnește. Alpinistul Taborului liturgic descoperă înăuntrul lui puteri noi, nesfârșite: „Se îndreaptă neîncetat în sus, reînnoindu-și mereu puterile și tot ceea ce dobândise pentru a zbura din nou"[600].

De acum, sufletul nu mai cere să-L vadă pe Dumnezeu așa cum poate, ci așa cum este El. Și iubirea de oameni a lui Dumnezeu constă în această râvnă a omului de a-L cunoaște[601].

Avem către Domnul, răspund credincioșii slujitorului. Prin acest răspuns adeveresc faptul că s-au urcat deja „în înălțime... spre Tronul lui Dumnezeu". Inimile noastre, spun aceștia, sunt sus, acolo *„unde Hristos stă de-a dreapta lui Dumnezeu"*[602].

* * *

Preotul: Să mulțumim Domnului.
Strana: Cu vrednicie și cu dreptate.

Să mulțumim Domnului

Din acest moment credincioșii sunt pregătiți să meargă spre Sfânta Euharistie, acest lucru fiind

599 Z, p. 362.
600 Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 401A.
601 Idem, p. 404A.
602 Metodie de Olimp, B 18, 64; Apocalipsa 12, 5; Coloseni 3, 1.

subliniat şi de slujitor: *Să mulţumim Domnului.* Să-I mulţumim prin Sfânta Taină Euharistică.

Cea mai bună cale prin care putem păstra darurile lui Dumnezeu este să ne amintim de acestea şi să-I mulţumim neîncetat. „Tocmai din această cauză, înfricoşatele Taine care se săvârşesc la fiecare adunare a credincioşilor în Sfânta Biserică, aducând mântuire din belşug, poartă numele de *Euharistie* (evharistia=mulţumire), pentru că sunt pomenirea multor binefaceri ale lui Dumnezeu şi reprezintă încununarea Proniei divine. Aceste Taine ne pregătesc să-I mulţumim lui Dumnezeu... Din această cauză, preotul ne îndeamnă, ca în momentul în care se săvârşeşte această jertfă, să-I mulţumim lui Dumnezeu pentru întreaga lume, pentru toate câte s-au petrecut şi pentru toate câte vor fi. Pentru că Euharistia ne rupe de pe pământ şi ne mută la cer. Din oameni ne transformă în îngeri"[603].

Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru darurile dumnezeieşti, chiar Sfânta Euharistie fiind un dar înnoit al Acestuia. La acest dar, Dumnezeu nu adaugă nimic, pe noi făcându-ne părtaşi acestuia[604]. Prin Sfânta Liturghie locuim împreună cu Dumnezeu.

Cu vrednicie şi cu dreptate

La îndemnul preotului: *Să mulţumim Domnului,* credincioşii răspund: *Cu vrednicie şi cu dreptate.*

---

603 EPE 10, 158-160.
604 Idem.

Cuviosul Nicolae Cabasila ne spune că răspunsul lor înseamnă faptul că acceptă ca Sfânta Anafora să fie săvârşită. „După ce s-au înţeles toţi credincioşii şi răspund *Cu vrednicie şi cu dreptate,* preotul aduce singur Sfânta Jertfă lui Dumnezeu"[605].

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că răspunsul credincioşilor, *Cu vrednicie şi cu dreptate...*, arată unitatea dintre Trupul lui Hristos şi slujitor, care la rândul lui este egal cu credincioşii, în faţa darurilor dumnezeieşti: „Mulţumirea adusă lui Dumnezeu este una comună, pentru că preotul nu mulţumeşte de unul singur, ci cu întreg poporul. După ce preotul începe Sfânta Liturghie, cu toţii, într-un glas, sunt de acord că aceasta se petrece cu vrednicie şi dreptate. Apoi preotul începe Sfânta Jertfă la care întreg poporul participă, înaintând pe acelaşi drum cu slujitorul"[606]. Păşind spre Viaţa comună, cântăm dimpreună cu sfinţii o singură cântare: *„...cele patru fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului... Şi cântau o cântare nouă, zicând: Vrednic eşti să iei cartea şi să deschizi peceţile ei, fiindcă ai fost înjunghiat şi ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu Sângele Tău, oameni din toată seminţia şi limba şi poporul şi neamul... Şi am văzut şi am auzit glas de îngeri mulţi, de jurîmprejurul tronului şi al fiinţelor şi al bătrânilor, şi era numărul lor zeci de mii de zeci de mii de mii, zicând cu glas mare: Vrednic este Mielul Cel*

---

605 EPEF 22, 140.
606 EPE 19, 486.

înjunghiat să ia puterea şi bogăţia şi înţelepciunea şi tăria şi cinstea şi slava şi binecuvântarea... şi cele patru fiinţe ziceau: Amin! Iar bătrânii căzuseră şi se închinaseră"[607].

* * *

În timp ce se cântă la strană, preotul se roagă în taină: Cu vrednicie şi cu dreptate este a-Ţi cânta Ţie, pe Tine a Te binecuvânta, pe Tine a Te lăuda, Ţie a-Ţi mulţumi, Ţie a ne închina, în tot locul stăpânirii Tale; căci Tu eşti Dumnezeu negrăit şi necuprins cu gândul, nevăzut, neajuns, pururea fiind şi acelaşi fiind: Tu şi Unul-Născut Fiul Tău şi Duhul Tău cel Sfânt. Tu, din nefiinţă la fiinţă ne-ai adus pe noi, şi, căzând noi, iarăşi ne-ai ridicat şi nu Te-ai depărtat, toate făcându-le, până ce ne-ai suit la cer şi ne-ai dăruit împărăţia Ta ce va să fie. Pentru toate acestea, mulţumim Ţie şi Unuia-Născut Fiului Tău şi Duhului Tău celui Sfânt, pentru toate pe care le ştim şi pe care nu le ştim; pentru binefacerile Tale cele arătate şi cele nearătate, ce ni s-au făcut nouă. Mulţumim Ţie şi pentru Liturghia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deşi stau înaintea Ta mii de arhangheli şi zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulţi şi serafimii cei cu câte şase aripi, care se înalţă zburând.

* * *

---

607 Apocalipsa 5, 8-14.

Îţi mulţumesc şi mă închin Ţie, Împărate Preasfinte

Dumnezeul cel Întreit l-a adus pe om la existenţă, deoarece „bunătatea Acestuia trebuia să se reverse şi să se întindă”[608].

L-a creat pe om şi l-a aşezat lângă El, să fie psalt al slavei Lui. Iar omul a căzut şi din nou l-a *reînviat* şi l-a *readus* în ceruri. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că din acest motiv Hristos S-a făcut om şi „nu a încetat să le facă pe toate, să aibă grijă de toate, astfel încât, pe cel care îl ura, l-a ridicat chiar la Dumnezeu, făcându-l prietenul Acestuia... Hristos a ales din firea omului o trăsătură aparte pe care a ridicat-o la Stăpânul Dumnezeu. Asemenea acestui lucru se întâmplă atunci când cineva ia câteva grăunţe din ţarina lui, le pune într-o desagă micuţă pe care o dăruieşte lui Dumnezeu. Prin acest dar, Dumnezeu îi dă binecuvântarea pentru întreaga ţarină.

Aşa a făcut şi Hristos... a adus în dar Tatălui o jertfă deosebită culeasă din neamul omenesc, adică Trupul Lui. Atât de mult S-a minunat Tatăl de acest dar, încât l-a primit în mâinile Lui, l-a aşezat lângă El, zicându-i: *«Stai de-a dreapta Mea»*. Cărei făpturi pământeşti i-a zis Dumnezeu să stea lângă El? Aceleia care odată a auzit: *«Pământ eşti şi în pământ te vei întoarce...»*. Gândeşte-te cât de jos se

---

[608] Sfântul Grigorie Teologul, B 60, 67.

afla omul şi la ce înălţime a ajuns! Nu exista un loc mai jos, pentru om, decât acela unde a coborât, dar nici unul mai înalt decât cel la care a urcat, prin Hristos”[609].

Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru toate câte le ştim şi pentru toate câte nu le ştim, pentru binefacerile Lui văzute şi nevăzute:

„Îţi mulţumesc şi mă închin Ţie, Împărate Preasfinte, că înainte de a mă zămisli, Tu, Care eşti singur Cel fără de moarte, singur Atotputernic, singur Bun şi Iubitor de oameni, Te-ai coborât din înălţimea Sfântului Tău locaş, Te-ai întrupat şi Te-ai născut din Sfânta Fecioară, ca să mă plămădeşti, să-mi dai viaţă, să mă eliberezi din păcatul strămoşesc şi să-mi pregăteşti urcarea la ceruri. Iar dacă m-am născut şi m-am întărit puţin, Tu m-ai reînnoit prin Sfântul Botez, m-ai împodobit cu Harul Sfântului Tău Duh şi mi-ai dăruit înger de lumină păzitor... Însă toate aceste daruri pe care mi le-ai făcut, nu le-am păstrat nepătate, ci eu, spurcatul, m-am aruncat din nou în prăpastie, spre întinarea gândurilor şi faptelor mele. Şi dacă m-am ascuns din nou acolo, m-am amestecat printre tâlharii care se aflau în aceasta. Şi în timp ce eu mă bucuram în necunoştinţă, înrobit fiind de păcatele mele, însă Tu, Stăpâne, nu ai răbdat, văzând cum mă schimonosesc, şi făcându-Ţi-Se milă, m-ai miluit, întinzând Tu mâna Ta către mine, care eram afundat în acel adânc învolburat, din care nu puteam să Te

---

[609] EPE 36, 210-214; Psalmul 109, 1; Facerea 3, 19.

văd. Şi astfel, m-ai apucat de firele de păr ale capului meu şi, trăgându-mă afară, m-ai scos de acolo. De atunci, Tu, Care eşti fără de mândrie, ai primit să treci des pe la mine, în vremea când stăteam lângă izvor; şi luându-mă de cap, mi l-ai scufundat în apă şi m-ai făcut să văd mai desluşit lumina feţei Tale. Şi într-o clipită ai zburat şi Te-ai făcut nevăzut, fără a putea înţelege cine eşti Tu, Care ai făcut toate acestea pentru mine, sau de unde ai venit şi unde Te duci"[610].

Îi mulţumim lui Dumnezeu pentru toate, pentru Sfânta Liturghie pe care o primeşte din mâinile noastre. Dumnezeu ar fi putut să rânduiască astfel încât doar Preacuratele Puteri Îngereşti să poate sluji Lui cu vrednicie Sfânta Euharistie. Însă pe noi oamenii ne-a învrednicit să-I aducem în dar Sfânta Jertfă din mâinile noastre întinate.

Îi mulţumim pentru Sfânta Anafora care ne învredniceşte să o primească de la noi păcătoşii, dăruindu-ne Har. „Mulţumirea Celui care primeşte, Îl are ca punct central pe Cel ce dăruieşte, făcând daruri mai mari decât cele ce au fost". Iar lanţul binecuvântat se prelungeşte: Har-Euharistie, Mulţumire-Har... Simţim deci bogăţia Harului: „Pentru că omul, care este recunoscător faţă de Creatorul lui, se face vas al bunătăţii şi unealtă a doxologiei Acestuia"[611].

---

[610] Sfântul Simeon Noul Teolog, Z, pp. 518-520.
[611] Ava Isaac, EPEF 8b, 38; Sfântul Irineu, SC 100, 501.

De nenumărate ori Îi mulţumim preasfântului Lui Nume, Îl slăvim şi Îi cântăm: Tu eşti Dumnezeul meu cel Bun. Căzând eu, m-ai ridicat, şi ai binevoit să vii spre mine. Înălţându-mă prin Răstignirea Ta, strig către Tine: Sfânt şi Domn al slavei eşti, nemăsurat în bunătate[612].

Biruinţa lui Hristos

Pecetea aflată pe prescură, simbolizează biruinţa lui Hristos: *Iisus Hristos biruieşte* (IIS XC – NI KA). Şi imnul, pe care-l rostim în Sfânta Jertfă, slăveşte biruinţa lui Hristos. Acest imn simbolizează *cântarea de biruinţă,* cântarea de triumf şi de adâncă recunoştinţă faţă de Domnul puterilor, Care este „nestricăciunea şi biruinţa asupra morţii"[613].

Sfântul Maxim ne spune că această cântare de biruinţă, cea întreit sfântă, simbolizează (arată) unirea lumii cereşti cu cea pământească, pentru că este cântată atât de îngeri, cât şi de oameni, care reprezintă materia (creaţia), adică lumea raţională, cuvântătoare[614].

Importanţa Cântării de Biruinţă, de pe buzele Puterilor Îngereşti, pe care o rosteau în jurul

---

[612] Rugăciune după ce preotul ia steluţa de pe Sfântul Disc şi o aşează pe Sfânta Evanghelie.

[613] Metodiu de Olimp, B 18, 31. Literele NI şi KA în limba greacă înseamnă biruinţă, triumf.

[614] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia,* p. 188; Sfântul Iacov Adelfoteul, *Sfânta Liturghie.*

Tronului sfânt, a fost una dublă, aşa cum a văzut Profetul Isaia în vedenia lui: „Această cântare nu este numai doxologie, ci şi profeţie pentru bunătăţile care vor fi date umanităţii... *«Plin este tot pământul de slava Lui!»*. Aceste cuvinte erau o profeţie exactă... Şi când s-a umplut pământul de slava lui Dumnezeu? Atunci când această Cântare s-a revărsat din cer pe pământ, oamenii împreună cu Puterile Cereşti, au înălţat către Dumnezeu acelaşi imn"[615].

La fel de importantă este şi cântarea de biruinţă, cea de pe buzele noastre. Este *doxologia* pentru biruinţa lui Iisus Hristos, care deja s-a înfăptuit, şi *profeţia* despre cea de-a doua şi slăvită venire a Biruitorului. Este vestea cea bună despre arătarea cea de pe urmă a Fiului Omului, care va fi semn al biruinţei Acestuia. „Toate neamurile şi toate popoarele nu se vor mai împotrivi pentru a aduce închinare Domnului, existând o minunată înţelegere între aceştia: Cuvioşii vor lăuda, aşa cum au făcut dintotdeauna, pe când necredincioşii, de nevoie, vor cere iertare. Atunci, cu adevărat, Cântarea de biruinţă va fi cântată într-un glas de toţi: de cei învingători şi de cei învinşi"[616].

Împărăţia a venit şi vine. Aşa cum Biruitorul este *„Cel ce este şi Cel ce vine"*, aşa şi biruinţa Lui a existat, există şi va exista netulburată. La fel de netulburată este şi cântarea de biruinţă a Acestuia.

---

[615] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 8, 422; Isaia 6, 3.
[616] Sfântul Grigorie de Nissa, EPE 10, 402.

Sfântul Maxim ne spune că în Liturghia cerească va exista, de jur-împrejurul lui Dumnezeu, o mişcare continuă a îngerilor şi a oamenilor, care vor slăvi pe Una şi cea în Trei ipostasuri Dumnezeire[617].

* * *

În Liturghia împărăţiei, cetele îngereşti apar cu chip de patru fiinţe *„pline de ochi, dinainte şi dinapoi. Şi fiinţa cea dintâi era asemenea leului; a doua fiinţă, asemenea viţelului; a treia fiinţă avea faţă ca de om, iar a patra fiinţă era asemenea vulturului care zboară. Şi cele patru fiinţe, având fiecare din ele câte şase aripi, sunt pline de ochi de jur-împrejur şi pe dinăuntru, şi odihnă nu au ziua şi noaptea, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu, Atotţiitorul, Cel ce era şi Cel ce este şi Cel ce vine"*[618].

Aceste patru fiinţe cu mulţi ochi, care simbolizează puterile îngereşti, sunt împăratul animalelor sălbatice (leul), împăratul animalelor domestice (viţelul), împăratul zburătoarelor (vulturul) şi împăratul creaţiei (omul). Aceste animale, ziua şi noaptea, cântă Cântarea de biruinţă a Domnului Atotţiitorul: „*Cântând* este vulturul; *strigând* este viţelul; *glas înălţând* este leul, şi *zicând* este omul"[619]. Întreaga creaţie participă la slăvirea lui Dumnezeu.

---

[617] Apocalipsa 1, 4; *Mistagogia*, p. 204.
[618] Apocalipsa 4, 6-8.
[619] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 429D.

Strana: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot! Plin este cerul şi pământul de mărirea Ta. Osana întru cei de sus. Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus![620].

Cântarea de biruinţă

Cântarea de Biruinţă este cântarea angelică pe care Profetul Isaia a auzit-o în momentul în care a fost chemat de Dumnezeu la treapta de profet; este cântarea prin care poporul L-a primit în Ierusalim pe Dumnezeu şi cântarea Omului Care *venea să Se răstignească.* Cântând acest imn în Sfânta Liturghie, îi închipuim pe îngeri şi, în acelaşi timp, pe poporul Ierusalimului, al oraşului sfânt. Cântăm şi slăvim pe Soarele cel Întreit, şi-L primim la Sfânta Biserică pe *Împăratul împăraţilor,* Care *vine să Se jertfească şi să dăruiască hrana credinţei*[621].

Sfântul Ioan Gură de Aur face o comparaţie între Cântarea de biruinţă a puterilor îngereşti şi cântarea de biruinţă pe care au cântat-o evreii când au fost eliberaţi din robia egipteană[622]. Această comparaţie arată faptul că imnul de biruinţă din Sfânta Liturghie este „de o strălucire mai mare. Pentru că aici nu s-au înecat egiptenii, ci diavolii. Nu a fost biruit Faraon, ci satana. Nu au fost cucerite arme

[620] Isaia 6, 3; Matei 21, 9.
[621] Heruvicul din Sâmbăta Mare.
[622] *„Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit!"* (Ieşirea, cap. 15).

ale simţurilor, ci a fost biruită răutatea... Nu mergem în pământul făgăduinţei, ci ne mutăm la cer. Nu mâncăm mană cerească, ci ne hrănim cu Trupul Stăpânului. Nu bem apă din piatră seacă, ci Sânge din coasta lui Hristos"[623].

De acum cerul şi pământul *şi-au dat mâna*; îngerii şi oamenii Îl slăvesc împreună pe Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur, vorbind despre Cântarea de biruinţă, ne întreabă: „Aţi recunoscut, oare, acest glas? Oare, este glasul nostru, sau al Serafimilor? Este atât glasul nostru cât şi al Serafimilor, care cântă împreună datorită lui Hristos, Care a adus pace în cer şi pe pământ... Bineînţeles că înainte acest imn era cântat numai în ceruri. Însă, când Domnul a primit să coboare pe pământ, a adus cu El şi această cântare. Acesta este motivul pentru care Arhiereul, atunci când stă în faţa Sfintei Mese, aducând jertfă nesângeroasă, ne cheamă să ascultăm această cântare amintindu-ne de Heruvimi şi Serafimi, pentru ca mai apoi să ne îndemne pe toţi să înălţăm glas înfricoşat, lepădându-ne de grija lumească. Această chemare este ca şi când slujitorul ar zice către fiecare dintre noi: *Cântă, cântă împreună cu Serafimii. Stai împreună cu Heruvimii, deschide-ţi aripile dimpreună cu ei şi zboară cu aceştia, de jur-împrejurul Tronului împărătesc*!"[624].

---

[623] EPE 6, 110.
[624] EPE 8a, 432-434.

În *Limonariu* se vorbeşte de următoarea întâmplare: „Înainte ca muntele Sinai să fie cucerit de către barbari... în ziua Pogorârii Sfântului Duh (Cincizecimea), în vârful muntelui, unde se adunaseră mai mulţi monahi, s-a săvârşit Sfânta Liturghie. La momentul în care slujitorul a rostit cuvintele: *Cântarea de biruinţă a slavei Tale celei măreţe, cu strălucire cântând, strigând, slăvind, grăind şi zicând,* s-a auzit până în munţii din împrejurimi un glas al cărui ecou a răsunat timp de jumătate de ceas, zicând: *Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot.* Însă acest glas îngeresc nu a putut fi auzit de toţi, ci numai de cei care au avut urechi duhovniceşti (adică cei care au fost învredniciţi)"[625].

* * *

Preotul se roagă mai departe în taină: Cu aceste fericite Puteri şi noi, Iubitorule de oameni, Stăpâne, strigăm şi grăim: Sfânt eşti şi Preasfânt, Tu şi Unul-Născut Fiul Tău şi Duhul Tău cel Sfânt. Sfânt eşti şi Preasfânt şi slava Ta este plină de măreţie. Căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult, încât pe Unul-Născut, Fiul Tău, L-ai dat ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică[626]. Şi Acesta, venind şi toată rânduiala cea

---

[625] Limonariu, p. 60. Acest ecfonis: *Cântarea de biruinţă a slavei Tale celei măreţe...* apare sub forma care există în Sfânta Liturghie a Sfântului Iacov. De aici putem să tragem concluzia că această Sfântă Liturghie se săvârşea, prin secolul al VI-lea, în Muntele Sinai, de sărbătoarea Pogorârii Sfântului Duh.

[626] Ioan 3, 16.

pentru noi plinind, în noaptea în Care a fost vândut, şi mai vârtos pe Sine Însuşi S-a dat pentru viaţa lumii[627], luând pâinea cu sfintele şi preacuratele şi fără prihană mâinile Sale, mulţumind şi binecuvântând, sfinţind şi frângând, a dat Sfinţilor Săi ucenici şi Apostoli, zicând:

Cu glas tare: Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu, Care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor[628].

Strana: Amin.

Preotul, în taină: Asemenea şi paharul, după cină, zicând:

Cu glas tare: Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, Care pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor[629].

Strana: Amin.

Căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult

Măreţia darului pe care Dumnezeu-Tatăl l-a făcut lumii, dovedeşte măreţia iubirii Lui pentru lume: *„Căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult, încât pe Unul-Născut Fiul Tău L-ai dat".* L-a dat pe Unicul Său Fiu lumii celei moarte, pentru a se trezi din nou la viaţă. „Nu a făcut acest lucru pentru că nu ar fi putut să ne scape în alt mod, ci pentru a ne arăta iubirea Lui, care le întrece pe

---

[627] Ioan 6, 51.
[628] Matei 26, 26; I Corinteni 11, 24.
[629] Matei 26, 27-28; Luca 22, 20.

toate. Prin moartea Unicului Său Fiu ne-a atras lângă El. Şi dacă ar fi avut altceva mai de preţ, l-ar fi dat pentru binele nostru, ca neamul omenesc să fie lângă Acesta"[630].

Sfântul Ioan Gură de Aur, în comentariul lui cu privire la cuvintele lui Hristos, *„căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult"*, scrie: „Fii cu băgare de seamă cât de minunat este cuvântul *«atât de mult»*, gândindu-se la măreţia a ceea ce urma să spună. Spune-ne nouă, fericite Ioane, cât de mărețe sunt cuvintele *«atât de mult»*? Spune-ne nouă, care este măsura lucrurilor, care este măreţia; învaţă-ne pe noi care este limita: *«căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult, încât pe Unul-Născut Fiul Tău L-ai dat»*". „Fiecare cuvânt are un înţeles adânc. Pentru că prin cuvintele: *«atât de mult a iubit Dumnezeu lumea»*, arată marea putere a iubirii dumnezeieşti. Pentru că distanţa dintre Dumnezeu şi om a fost una mare, fără margini, pentru că Dumnezeu, Cel fără de moarte, Cel fără de început, măreţia cea nemăsurată, a iubit pe cei care au fost plămădiţi din pământ şi ţărână, pe cei încărcaţi cu miile de păcate, pe cei care în continuu mergeau împotriva voii Lui, pe cei care au fost nerecunoscători"[631].

Jertfa lui Hristos este arătarea iubirii divine: *„Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viaţă să avem;*

---

630 Ava Isaac, EPEF 8g, 176.
631 EPE 3, 140 şi 13, 158.

în aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi şi a trimis pe Fiul Său jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre"[632].

Încât pe Unul-Născut Fiul Tău L-ai dat

În Sfânta Liturghie, trăim Taina Jertfei de pe Cruce a lui Hristos. În timpul Sfintei Liturghii, Domnul „este prezent, săvârşindu-se moartea şi Jertfa cea înfricoşată". „Fiţi cu evlavie în faţa Sfintei Mese, deoarece pentru noi S-a jertfit Hristos, accentuează Sfântul Ioan"[633].

La Cina cea de Taină, Preasfântul Trup şi Sfântul Sânge al Stăpânului, numit *Sângele care se varsă*, se împart Ucenicilor. Sfântul Grigorie de Nissa ne spune că Hristos, la Cina cea de Taină, într-un mod necuprins de mintea omenească, participă la evenimentele trădării, judecăţii şi răstignirii pe Cruce. Şi aducând în dar celor doisprezece Sfântul Lui Trup ca hrană, a arătat „vădit că jertfa Mielului se săvârşise deja"[634], adică ne-a descoperit jertfa cea mântuitoare şi ne-a iniţiat în aceasta.

Cuviosul Nicolae Cabasila, referindu-se la Sfânta Euharistie, zice că „această jertfă nu este doar o imagine a acesteia, ci o jertfă adevărată"[635].

---

[632] I Ioan 4, 9-10.
[633] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 15, 622 şi 16B, 608.
[634] EPE 10, 462.
[635] EPEF 22, 168.

Sfânta Euharistie este o jertfă reală, pentru că Hristos Se jertfeşte şi Se aduce credincioşilor: „Te afli în faţa unei jertfe înfricoşătoare şi sfinte, spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Hristos se află în faţa ta jertfit"[636].

Jertfa de pe Golgota şi cea a Euharistiei este una, pentru că Unul este Mielul[637].

* * *

Sfânta Euharistie este taina morţii pe Cruce a lui Hristos. Aşadar, fiind părtaş la Euharistie, gustăm din roadele jertfei lui Hristos.

Sfântul Ioan Damaschin scrie că prin Crucea lui Hristos, „moartea s-a biruit... învierea a fost dăruită... uşile raiului au fost deschise... fii moştenitori ai lui Dumnezeu ne-am făcut"[638]. „Prin urcarea lui Hristos pe Cruce, prin moartea şi învierea Lui, omul a fost eliberat din robia satanei şi a fost aşezat din nou în frumuseţea cea dintâi"[639]. Omul şi întreaga lume s-au sfinţit în veci: „Câteva picături de Sânge creează din nou lumea întreagă, se fac pentru toţi oamenii ca un suc de lapte, ne leagă şi ne adună într-o singură comunitate"[640].

Din iubirea credincioşilor, cântată în adunarea Euharistică, rodeşte fructul jertfei pe Cruce a Domnului, pe care-L gustăm în Sfânta Liturghie.

---

636 EPE 35, 582.
637 EPE 25, 36-38.
638 EPE 1, 450.
639 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 336.
640 Sfântul Grigorie Teologul, EPE 5, 214.

La Sfântul Jertfelnic vedem rădăcina din care a răsărit Lemnul Vieţii: adică iubirea lui Dumnezeu pentru om. Împreună cu Cuviosul Nicolae Cabasila ne întrebăm: „Ce lucru am putea compara cu această iubire?... Ce părinte a fost şi este mai afectiv cu copii lui decât Hristos? Care dintre oamenii buni, L-a iubit câtuşi de puţin, cu o asemenea dragoste nebună?”[641].

În noaptea în care a fost vândut

Sfânta Euharistie este continuarea mistică a Cinei celei de Taină. Nu este o repetare a acesteia, ci este chiar Cina cea de Taină, pentru că Hristos este Cel care aduce şi Se aduce pe Sine ca jertfă. Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să credem că Sfânta Liturghie este chiar Cina la care a stat Acesta. „Cu nimic nu este mai diferită acea Cină de această Taină, pentru că nici una nu este săvârşită de om, ci de Hristos. Însă atât atunci, cât şi acum, tot Acesta Se jertfea”. Sfântul, vorbeşte cu încredere de sine şi categoric, pentru că ceea ce ne explică el aparţine vieţii lui sfinte: „Ceea ce Hristos a săvârşit atunci la Cină, săvârşeşte şi acum... aceasta este Sfânta Masă de atunci şi cu nimic nu este mai prejos”[642].

Prezenţa lui Hristos, Lumina care a luminat la Cina cea de Taină, luminează la fiecare Cină a

---

[641] EPEF 22, 518.
[642] EPE 11, 58 şi 12, 216.

Sfintei Euharistii. Prezenţa lui Hristos este podoaba divină a Cinei cele de Taină: „Hristos, Care a împodobit masa de atunci, o împodobeşte şi acum". Aşa cum ne spune Cuviosul Nicolae Cabasila, Hristos, aducându-Se pe Sine jertfă, „nu a încetat să săvârşească pentru noi Sfânta Liturghie, rugându-L pe Dumnezeu să ne ocrotească în veci"[643].

Înţeleptul Solomon a vorbit profetic despre Cina vieţii: *„Înţelepciunea şi-a zidit casă... şi a întins masa sa. Ea a trimis slujnicele sale să strige pe vârfurile dealurilor cetăţii: Cine este neînţelept să intre la mine! Şi celor lipsiţi de buna-chibzuială le zice: Veniţi şi mâncaţi din pâinea mea şi beţi din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii. Părăsiţi neînţelepciunea, ca să rămâneţi cu viaţă, şi umblaţi pe calea cea dreaptă a priceperii!"*. Şi Sfântul Chiril al Alexandriei observă următoarele: „Cele despre care vorbeşte Solomon sunt simbolurile celor care săvârşesc acum Sfânta Liturghie. Aceste simboluri reprezintă înfruptarea din darurile duhovniceşti pe care le-a pregătit pentru noi Iubitorul de oameni, Dumnezeu. Darurile dumnezeieşti se găsesc în faţa noastră. Masa cea de Taină a fost împodobită. Potirul dătător de viaţă este plin. Împăratul slavei cheamă la Cină, iar Fiul lui Dumnezeu îi întâmpină pe invitaţi... Înţelepciunea lui Dumnezeu-Tatăl îşi împarte Trupul în chip de Pâine şi dăruieşte Sângele dătător de viaţă în chip de vin. Ce Taină uimitoare! Ce grijă nemaiîntâlnită! Ce

---

[643] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 35, 580; EPEF 22, 144.

coborâre necuprinsă a lui Dumnezeu! Ce iubire nemărginită!"[644].

Participarea noastră la Cina lui Hristos este priveliște divină și iubire: *„Gustați și vedeți că bun este Domnul"*[645]. Sfântul Evanghelist Ioan începe explicarea momentului Cinei celei de Taină subliniind faptul că aceasta a fost exprimarea iubirii lui Hristos față de noi: *„Iar înainte de sărbătoarea Paștilor, ...iubind pe ai Săi cei din lume, până la sfârșit i-a iubit"*. Și după ce S-a dat pe Sine celor doisprezece, ca hrană nemuritoare, a adăugat și porunca iubirii: *„Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul"*. În continuare ne descoperă dimensiunile și modul iubirii Lui față de noi: *„Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea"*[646].

Participând la Cina Euharistică, participăm la Cina Iubirii divine și suntem chemați să rămânem în aceasta.

* * *

Preotul zice în taină: Aducându-ne aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate celelalte ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de înălțarea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta și de cea de a doua și slăvită iarăși venire.

---

[644] Pilde 9, 1-6; M 77, 1017CD.
[645] Psalmul 33, 9.
[646] Ioan 13, 1, 34 și 15, 9.

Apoi, cu glas tare: Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Ţi-aducem de toate şi pentru toate.

Strana: Pe Tine Te lăudăm, pe Tine Te binecuvântăm, Ţie Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru.

Jertfă de pomenire

La Cina cea de Taină, Hristos, după ce a dăruit ucenicilor Sângele şi Trupul Lui, le-a poruncit: *„Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea"*. Astfel, ne învaţă că adevărata *pomenire* a Lui nu este doar un simplu gând, ci chiar un gest: Este săvârşirea Tainei Cinei Lui.

Pentru a nu înţelege diferit *pomenirea Lui*, Hristos ne-a dat mai înainte poruncă: *„Luaţi, mâncaţi... Trupul Meu... Beţi... Sângele Meu"*. Astfel, această pomenire a poruncii şi a întregii lucrări a Proniei divine ne conduce la Jertfa Euharistică: „Aducându-ne aminte, aşadar, de această poruncă mântuitoare şi de toate cele ce s-au făcut pentru noi... ale Tale dintru ale Tale...".

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că prin Cina cea de Taină, Hristos a slujit pomenirea Jertfei Lui, a *Noului Testament*: „Prin aceasta arată că urmează să moară. De aceea vorbeşte despre Testament, amintind şi de Vechiul Testament, pentru că şi acela tot prin sânge a fost instaurat"[647]. La Cina cea

---

[647] EPE 12, 190 şi 194.

de Taină, în persoana lui Hristos *stau împreună trecutul* (Vechiul Testament), *prezentul* (Noul Testament) şi *viitorul* (Jertfa ce va să fie).

Prin Sfânta Euharistie, săvârşim exact ceea ce Stăpânul Hristos a săvârşit mai înainte. Sfânta Euharistie este slujirea „prin care se pomeneşte prima masă, adică a Cinei celei de Taină". Sfântul Dionisie scrie: „Cum am fi reuşit altfel să-L pomenim pe Hristos, dacă nu se înnoia încontinuu (înnoit în veci) pomenirea lucrărilor Sale, dacă nu prin aceste rugăciuni şi slujbe?"[648].

Aducem Sfânta Jertfă „întru pomenirea morţii Acestuia". Însă prin această comemorare liturgică nu ne gândim doar la jertfa lui Hristos, ci o şi trăim[649].

Hristos, prin gura Sfântului Ioan Hrisostom, ne-a explicat înţelesul aducerii aminte: „Le spune ucenicilor Lui, că aşa cum au făcut paştele iudaic întru pomenirea minunilor din Egipt, la fel să-l săvârşească (Paştele Lui) spre pomenirea Lui. Aşa cum Moise va rămâne în amintirea voastră pentru totdeauna, aşa şi Hristos să rămână în amintirea voastră până când Se va întoarce". Într-adevăr, Hristos a zis: *„...Nu voi mai bea de acum din acest rod al viţei până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, în împărăţia Tatălui Meu"*[650]. Şi în Sfânta Liturghie, care este invitaţia la Cina împărăţiei, este invocat momentul în care Cina cea de Taină se

---

648 Ipolit al Romei, M 10, 628B; EPEF 3, 390.

649 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 12, 194 şi 36-38.

650 Ieşirea 3, 15; EPE 12, 194; Matei 26, 29.

unește cu împărăția lui Dumnezeu. În perioada de timp dintre Cină și împărăție se săvârșește Sfânta Liturghie, adică pomenirea dătătoare de viață a Cinei, *în care toate ale împărăției se fac pentru noi.*

Prin Sfânta Liturghie pășim într-un alt timp, care nu poate fi măsurat de către oameni, trecut-prezent-viitor, ci în care viitorul (adică împărăția ce va să vină), depășind trecutul, ne aduce în față prezentul. Astfel, în Sfânta Liturghie, care este Taina lui Hristos, A și Ω, începutul și sfârșitul este în același timp prezent. Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că „viața de veci, într-un fel sau altul, s-a vărsat în viața din prezent și s-a amestecat cu aceasta. Așteptăm învierea morților și, în același timp, trăim în cer”[651].

În harul Sfintei Liturghii, cele viitoare sunt și se numesc *cele ce s-au făcut,* pentru că Cel ce săvârșește și Cel ce este jertfit, adică Hristos, este „mai presus de loc, de timp și de fapte”. În Sfânta Liturghie trăim ceasul *care vine și se consumă.* Trăim momentul în care Hristos *Se duce și vine*[652].

Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem...

Omul a luat lumea din mâinile lui Dumnezeu ca pe un dar plin de binecuvântări dumnezeiești. Vrea să-și exprime recunoștința și, neavând ce să-i

---

[651] EPEF 22, 266; Sfântul Ioan Hrisostom, EPE 18a, 104.
[652] Clement Alexandrinul, B 7, 309; Ioan 4, 23 și 14, 28.

dea în dar, Îi dă propriul Lui dar. Astfel, lumea nu mai este de acum un mijloc prin care iubirea lui Dumnezeu să ajungă la om, ci este o cale prin care mulţumirea omului să ajungă la Dumnezeu.

Îi aducem în dar lui Dumnezeu ceea ce ne-a dăruit, aşezând pe acesta pecetea recunoştinţei noastre. Semănatul pământului, seminţele, seceratul, frământatul, storsul strugurilor sunt pecetea omului în lumea lui Dumnezeu. Pâinea din grâu, vinul cel curat şi uleiul, alcătuiesc lumea care se întoarce la Dumnezeu, încărcată de eforturi, de griji, de bucurii şi de speranţele omului.

Acest dar al lui Dumnezeu, nu este nici singura dar nici cea mai mare binecuvântare pe care ne-a dat-o vreodată. Dacă prin prima creaţie Dumnezeu Şi-a arătat iubirea Lui faţă de om, în noua creaţie. Şi-a arătat iubirea Lui, dând omului în dar propria-I persoană. Aşa şi acum. În Sfânta Liturghie nu-I aducem lui Dumnezeu în dar doar nişte lucruri materialnice, ci chiar pe Hristos.

Darurile pe care le pregătim pentru a fi aduse ca jertfă fără de sânge la Proscomidiar, pot exprima recunoştinţa noastră pentru iubirea Lui, care s-a arătat la crearea lumii, dar şi la creaţia cea nouă în Hristos. Iar aceste daruri încă mai sunt dovada libertăţii pe care ne-a dăruit-o Hristos, aducându-Se pe Sine jertfă *spre răscumpărarea celor mulţi.* Acest lucru este subliniat şi în Liturghia Sfântului Grigorie Teologul, cu puţin înainte de Epicleză[653].

---

[653] Matei 20, 28; B 63, 17.

Omul, ţinând în mâinile lui aceste Daruri, prin Sfânta Jertfă, urcă spre înălţimea lui Dumnezeu. „...Cu adevărat urcă... şi aude cuvintele ce nu pot fi spuse şi vede lucruri care nu pot fi văzute. Se umple în întregime de mirare... şi stă în mijlocul cântăreţilor neobosiţi (adică al îngerilor) făcându-se şi el înger al lui Dumnezeu pe pământ. Şi prin propria-i persoană călăuzeşte întreaga creaţie spre Dumnezeu”[654].

Prin om, lumea ajunge la Jertfelnicul cel mai presus de ceruri. Acesta primeşte harul sfinţitor al Mângâietorului şi se face Trupul lui Hristos: Darul cel nou al lui Dumnezeu pentru om. Lumea se face loc de întâlnire al celor create cu Cel necreat, se face Euharistie. Omul se împărtăşeşte din „hrana euharistică”[655] cu Hristos, făcându-se una cu Acesta.

Iubirea lui Dumnezeu pentru om este atât de mare încât Acesta primeşte darurile noastre, pe care ni le-a dăruit odată, ca şi când aceste daruri ar fi fost ale noastre[656]. Iar noi mărturisim datoria noastră faţă de iubirea Lui.

Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Ţi-aducem de toate şi pentru toate. „Îţi dăruim acelaşi dar, pe care Fiul Tău Unul-Născut Ţi l-a dat Ţie, Dumnezeu şi Tată. Şi dăruind acestea Îţi mulţumim, pentru că şi Acela, când a dăruit aceste prinoase, Ţi-a mulţumit... Toate câte ne-ai dat în dar, au fost

[654] Sfântul Grigorie Palama, F 4, 111.
[655] Sfântul Iustin, B 3, 197.
[656] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 481D.

dintr-ale Tale"[657]. Şi dăruindu-I Domnului cele ce sunt ale Lui, Îi mulţumim *din toate şi pentru toate*.

Scopul pe care l-a urmărit Domnul la această Sfântă Taină este exact pomenirea Lui, pentru că dacă-L pomenim, vom fi conduşi spre Euharistie: „Însuşi Hristos ne-a descoperit motivul pentru care a fost instaurată Taina Sfintei Liturghii. Când te gândeşti ce a vrut Stăpânul să facă prin tine, cu adevărat filozofezi"[658], ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Pomenirea binefacerilor face Euharistia (Mulţumirea) să răsară, făcându-ne mai *filozofi*, adică prieteni ai lui Hristos, Care este Înţelepciunea lui Dumnezeu. Noi mulţumim *„totdeauna pentru toate, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu şi Tatăl"*[659].

* * *

Preotul zice încet, cu mâinile ridicate: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoieşte nouă, celor ce ne rugăm Ţie.

Diaconul, stih 1: Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinăuntru ale mele.

---

[657] Cuviosul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 244-266.
[658] EPE 18a, 202.
[659] Efeseni 5, 20.

Şi închinându-se, preotul zice iarăşi, cu mâinile ridicate: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh...

Diaconul, stih 2: Nu mă lepăda de la faţa Ta şi Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine.

Şi iarăşi preotul, ca mai înainte: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh...

Diaconul: Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preotul, în taină: Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească şi fără de sânge şi Te chemăm, Te rugăm şi cu umilinţă la Tine cădem: Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi şi peste aceste Daruri, ce sunt puse înainte.

Apoi diaconul, zice încet: Binecuvintează, părinte, sfânta pâine.

Iar preotul, binecuvintează peste Sfântul Agneţ, zicând în şoaptă: Şi fă, adică, pâinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău.

Diaconul: Amin. *Şi arătând spre Sfântul Potir:* Binecuvintează, părinte, Sfântul Potir.

Preotul, binecuvântând Sfântul Potir, zice: Iar ceea ce este în potirul acesta, Cinstit Sângele Hristosului Tău.

Diaconul: Amin. *Şi, arătând cu orarul spre amândouă Sfintele, zice:* Binecuvintează-le, părinte, pe amândouă.

Iar preotul, binecuvântând amândouă Sfintele, zice: Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin.

În Sfânta Liturghie a Sfântului Iacob, înainte de a începe Anaforaua (Jertfa), există un dialog între slujitor şi credincioşi. Răspunsul credincioşilor: *„Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri"* ne aduce aminte de dialogul purtat de Preasfânta Născătoare de Dumnezeu şi Arhanghelul Gavriil în ziua Bunei Vestiri[660].

Fiecare Sfântă Liturghie este o nouă Veste Bună. În locul Preacuratei Născătoare de Dumnezeu este Sfânta Biserică. Prin cuvintele slujitorului: „Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi", într-un fel sau altul se repetă cuvintele Maicii Domnului: *„Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!"*[661], astfel fiind săvârşită slujba Bunei Vestiri a Născătoarei de Dumnezeu, care este Biserica.

Prin Taina Sfintei Euharistii, Sfânta noastră Biserică se face Mamă Născătoare de Dumnezeu. Mângâietorul Se coboară peste aceasta şi peste cinstitele ei Daruri. În chip de Taină este conceput Cuvântul lui Dumnezeu, se naşte Cel din Veci şi Se aduce jertfă *pentru viaţa lumii.* Biserica primeşte

---

[660] În Liturghierele greceşti troparul Ceasului al treilea *Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh...* nu există, deci nu este rostit de către slujitori la momentul Epiclezei. Preotul: *Μεγαλυνατε τον Κυριον συν εμοι και υψωσωμεν το ονομα αυτου επι το αυτο.* Strana: *Πνευμα Αγιον επελευσεται επι σε δυναμις Υψιστου επισκιασει σοι;* Luca 1, 34-35.

[661] Luca 1, 38.

desăvârşirea prin cuvintele spuse de Domnul: *„Acesta este Trupul Meu... Acesta este Sângele Meu"*.

Hristos a poruncit ucenicilor să pregătească Cina, întru pomenirea Lui, „pentru că urma să le dăruiască puterea care-i ajuta la săvârşirea acesteia", adică pe Sfântul Duh. „Această Taină este lucrarea pogorârii Sfântului Duh, pentru că Acesta nu S-a pogorât numai pentru o singură dată, ci este şi va fi împreună cu noi pentru totdeauna... Acesta sfinţeşte Darurile (săvârşeşte tainele) prin mâna şi limba preoţilor". „Şi se face ploaie pentru această nouă ţarină, prin pogorârea şi puterea umbritoare a Sfântului Duh"[662], scrie Sfântul Ioan Damaschin.

Coborârea Mângâietorului „peste noi şi peste aceste Daruri ce sunt puse înainte" este răspunsul lui Dumnezeu la rugăminţile fiilor Lui. Este adeverirea faptului că Dumnezeu ne consideră fiii Lui şi că darurile noastre au fost primite datorită iubirii Lui faţă de noi. Sfântul Ioan Gură de Aur, zice: „Când vezi că Sfântul Duh Se coboară din belşug, să nu mai ai nici o îndoială în ceea ce priveşte prietenia noastră cu Dumnezeu"[663].

Prin Sfânta Liturghie „participăm, întotdeauna, la sărbătoarea Cincizecimii". Momentul pogorârii Sfântului Duh este Cincizecimea Euharistică: „Timpul în care se săvârşeşte Sfânta Euharistie,

---

[662] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 142-144; EPE 1, 466.
[663] EPE 36, 308.

este timpul Cincizecimii"[664]. Arătarea Mângâietorului adună poporul lui Dumnezeu de jur-împrejurul Sfintei Mese. „Dacă nu ar fi fost prezent Sfântul Duh, nu s-ar fi instituit Biserica; din moment ce Biserica există, înseamnă că Sfântul Duh este prezent"[665].

„Sfântul Simeon Noul Teolog, purtătorul de Dumnezeu, vrând să ascundă că i s-ar fi întâmplat lui, spunea că a auzit de la un ieromonah, că nu slujea niciodată dacă nu vedea că Sfântul Duh Se coboară. Astfel, l-a mai văzut pe Sfântul Duh pogorându-Se şi în ziua în care a fost hirotonit preot, în momentul în care acesta zicea rugăciunea ţinând Ceaslovul peste capul lui păcătos. Sfântul l-a mai întrebat pe acest ieromonah cum L-a văzut pe Sfântul Duh şi cum arăta. Acesta i-a răspuns că doar L-a văzut coborându-Se fără a avea vreo formă sau chip, exact ca o lumină. Minunându-se de cele văzute, Sfântul Duh i-a şoptit în taină: «Eu în acest fel vin către toţi Profeţii, Apostolii, Sfinţii şi aleşii lui Dumnezeu care trăiesc în zilele noastre. Pentru că Eu sunt Sfântul Duh». A Cărui slavă şi stăpânire să-I fie în vecii vecilor. Amin"[666].

* * *

---

664 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 36, 298; Nicolae Cabasila, EPEF 22, 188.

665 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 36, 312.

666 Z, p. 554 sau M 120, 686D-688A.

Preotul se roagă apoi în taină: Pentru ca să fie celor care se vor împărtăşi, spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfântul Tău Duh, spre plinirea împărăţiei cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă.

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru cei adormiţi întru credinţă: strămoşi, părinţi, patriarhi, prooroci, apostoli, propovăduitori, evanghelişti, mucenici, mărturisitori, pustnici şi pentru tot sufletul cel drept, care s-a săvârşit întru credinţă.

Cu glas tare: Mai ales pentru Preasfânta, Curata, Preabinecuvântata, Mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi Pururea Fecioara Maria.

Strana cântă Axionul: Cuvine-se cu adevărat să te fericim, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi preanevinovată şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită, fără de asemănare, decât Serafimii, care, fără stricăciune, pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.

Mai ales pentru Preasfânta, Curata

Sfânta Liturghie este săvârşită „pentru" toţi sfinţii şi îndeosebi pentru Maica Domnului. În primul rând, dorim să-i cinstim pe aceştia, iar în al doilea rând, vrem să-I mulţumim lui Dumnezeu că

ni i-a dăruit, pentru a mijloci pentru noi. Sfinţii reprezintă mulţumirea din partea neamului omenesc pentru binefacerile dumnezeieşti. Însă, Sfânta Liturghie este săvârşită, în special, pentru Născătoarea de Dumnezeu, pe care o cinstim într-un mod cu totul special.

Doamna noastră Născătoare de Dumnezeu este încununarea creaţiei iubirii lui Dumnezeu, este „cea mai aleasă şi dumnezeiască făptură, este creată prin înţelepciune şi harul divin". Maica Domnului este „graniţa dintre firea creată şi necreată"[667].

Preanevinovata Fecioară s-a făcut „ţarină roditoare de viaţă", din care a răsărit Hristos, ţarină care a rodit Pâinea vieţii celei nemuritoare. Din preacuratul ei pântece a răsărit Stăpânul Hristos. Astfel, Pururea Fecioara s-a făcut „Sfântă Masă, pe care se aşează... Trupul şi Sângele Vlăstarului răsărit din aceasta (Hristos)"[668]. În fiecare Sfântă Liturghie Născătoarea de Dumnezeu este „purtătoarea de grijă şi cea care, din belşug, ne dăruieşte hrana cea dumnezeiască... şi toate darurile cele necreate ale Sfântului Duh"[669].

Maica Domnului, ascultând sfatul din veci al lui Dumnezeu, a fost învrednicită să se facă sălaş al Creatorului ei. Iar Fiul ei, înapoindu-i datoria, i-a dat harul pentru a deveni „sălaş... al întregii firi

---

667 Teofan, p. 8; Sfântul Grigorie Palama, EPE 11, 308.
668 Teofan, p. 22 şi 30.
669 Idem, p. 204.

raţionale şi cuvântătoare, hrană, desfătare, veselie din belşug şi daruri ale Sfântului Duh"[670].

În Sfânta Liturghie, Botezătorul lui Hristos este „Cel care cheamă la Cină şi... Mire". Hristos este „Mirele sărbătorit"[671]. Iar Mirele Cel nenuntit este trapeză şi hrană a celor chemaţi la Cină.

6. Diptice şi rugăciuni

Preotul, se roagă în taină: Pentru Sfântul Ioan Proorocul, Înaintemergătorul şi Botezătorul, pentru Sfinţii măriţii şi întru tot lăudaţii Apostoli, pentru Sfântul (N), a cărui pomenire o săvârşim, şi pentru toţi Sfinţii Tăi; cu ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule. Şi pomeneşte pe toţi cei adormiţi întru nădejdea învierii şi a vieţii celei de veci şi-i odihneşte pe dânşii, Dumnezeul nostru, acolo unde străluceşte lumina feţei Tale.

Încă Te rugăm: Pomeneşte, Doamne, pe toţi episcopii ortodocşi, care drept învaţă cuvântul adevărului Tău, toată preoţimea, cea întru Hristos diaconime şi tot cinul preoţesc şi monahicesc.

Încă aducem Ţie această slujbă duhovnicească pentru toată lumea, pentru Sfânta sobornicească şi apostolească Biserică; pentru cei ce în curăţie şi în viaţă cinstită vieţuiesc, pentru binecredinciosul

[670] Idem, p. 172.
[671] Sfântul Chiril al Alexandriei, M 73, 264B.

popor român de pretutindeni, pentru cârmuitorii ţării noastre, pentru mai marii oraşelor şi ai satelor şi pentru iubitoarea de Hristos oaste. Dă-le lor, Doamne, paşnică ocârmuire, ca şi noi, întru liniştea lor, viaţă paşnică şi netulburată să trăim, în toată cucernicia şi curăţia[672].

Iar după cântarea Axionului, preotul zice: Întâi pomeneşte, Doamne, pe Preafericitul Părintele nostru (N), pe care-l dăruieşte Sfintelor Tale Biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învăţând cuvântul adevărului Tău[673].

Pomenirea sfinţilor

Sfânta Liturghie este pomenirea vieţii lui Hristos. Din acest motiv, totodată, se face şi pomenirea vieţii celor care au avut înăuntrul lor pe Hristos.

În ciclul sărbătorilor din timpul anului, în fiecare zi, se face pomenirea sfinţilor care s-au odihnit întru Hristos. Este ziua în care sfinţii au ajuns la capătul drumului lor, la finalul nevoinţelor, la desăvârşirea lor în Sfântul Duh: În această zi Sfântul (N) s-a săvârşit.

Sfânta noastră Biserică, ca o Mamă bună şi afectivă, le arată copiilor ei dragostea lui Dumnezeu care a ars în inimile sfinţilor, dobândind astfel cele de nedobândit. La Masa vieţii, unde noi ne facem

---

672 I Timotei 2, 2.
673 II Timotei 2, 15.

părtaşi, Sfinţii Martiri îşi aşează pe aceasta viaţa şi moaştele lor sfinte, pentru ca noi să ne veselim duhovniceşte. La slujba Utreniei, care este premergătoare Sfintei Liturghii, citim viaţa acestora, ascultăm lucruri minunate ale credinţei lor. Rămânem cuprinşi de uimire la mucenicia acestora. Sfinţii au obosit, „iar noi ne bucurăm; aceia s-au luptat, iar noi ne desfătăm duhovniceşte; cununa este a lor, însă slava a Bisericii întregi şi veselia este a noastră a tuturora". Şi cum se poate întâmpla acest lucru? Foarte simplu. Mucenicii sunt părţi şi mădulare ale trupurilor noastre. *„Dacă este bolnav vreun mădular, suferă şi celelalte mădulare; sau dacă este sănătos vreunul din acestea, la fel şi celelalte sunt sănătoase"*. Capul este încununat, iar trupul se veseleşte. Noi suntem picioarele, iar mucenicii capul[674].

Deci, alergăm la Hristos împreună cu sfinţii: „A răsunat trâmbiţa de luptă a Mucenicului Varlaam şi i-a adunat laolaltă pe războinicii evlaviei... La fel ne spunea şi Stăpânul credincioşilor: *«Oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac»*, însă Varlaam a murit şi a adunat oşti, a putrezit în pământ, chemând la adunare"[675].

Viaţa Sfinţilor Bisericii noastre este o invitaţie la adunarea Euharistică. Prezenţa lor este ca un magnet spiritual, care-i atrage pe credincioşi. Sunt cuprinzători ai sărbătorii noastre liturgice, ne

---

[674] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 37, 150; I Corinteni 12, 26.
[675] Sfântul Vasile cel Mare, B 54, 161; Ioan 11, 26.

cheamă la aceasta şi ne adună împrejurul Mesei Domnului. În această sfântă adunare Îi mulţumim pentru sfinţi, pentru slava prin care i-a cinstit, dar, în acelaşi timp, mulţumim şi acestora, pentru că ne călăuzesc spre Dumnezeu.

Faptul că Sfinţii sunt motiv pentru ca noi să slăvim Preasfântul nume al lui Dumnezeu, este cea mai mare mulţumire adusă acestora. Când Sfinţii trăiau pe pământ au încercat să le facă pe toate pentru slava lui Hristos, însă acum, din ceruri, se veselesc atunci când, datorită lor, Dumnezeu este slăvit.

Cuviosul Nicolae Cabasila, scrie: „Sfinţii, când trăiau pe pământ, când bunătăţile cele cereşti reprezentau pentru aceştia numai un gând de nădejde, Îi mulţumeau continuu lui Dumnezeu, săvârşind totul întru slava Acestuia. Acum, când se veselesc în ceruri, recunoştinţa lor este mai mare, desăvârşindu-se în fiecare virtute, bunătăţile cele cereşti nemaifiind, pentru aceştia, doar o simplă speranţă, cunoscând prin trăirea lor mărinimia lui Dumnezeu...”. Din această cauză, nici nu se satură să-L slăvească pe Dumnezeu, nici nu cred că ei sunt singurii care Îi mulţumesc lui Dumnezeu. Sfinţii vor să aibă alături de ei pe îngeri şi o mulţime cât mai mare de oameni, pentru ca astfel, slava adusă lui Dumnezeu, să se dovedească mult mai preţioasă[676].

---

[676] EPEF 22, 226-228.

Întruparea Cuvântului înseamnă că Dumnezeu i-a cercetat pe oameni: „Cercetatu-ne-a din ceruri, Mântuitorul nostru”[677]. Cerând de la Dumnezeu să caute spre noi, nu dorim altceva decât ca Acesta să continue lucrarea întrupării Lui şi să trăim, prin Sfânta Liturghie, Taina venirii Lui pe pământ. Îl rugăm pe Domnul să ne cerceteze, la fel ca la a doua venire, şi să rămână cu noi nu ca un simplu oaspete, ci ca un Păstor al întregii lumi.

Între întruparea Cuvântului şi a doua venire a Acestuia, se află veacul prezent. Noi, credincioşii, ne străduim să-L iubim pe Domnul, pentru că iubirea ne ajută să trăim Taina venirii Acestuia: *„Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu, Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi vom face locaş la el”*. Iubirea, prin venirea lui Hristos la noi, rămâne în veci, iar omul se transformă în vizitator: *„Dumnezeu este iubire, şi cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămâne întru el”*. Fiind părtaşi la Taina iubirii dumnezeieşti, adică la Sfânta Liturghie şi la Sfânta Împărtăşanie, slujim Taina Venirii Domnului în lumea şi în viaţa noastră: *„Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu rămâne întru Mine, şi Eu întru el”*[678].

---

[677] Utrenia Naşterii Domnului.
[678] Ioan 14, 23; 14, 16; 6, 56.

Hristos stă în fața noastră

În rânduiala Proscomidiei slujitorul pomenește pe Episcopul lui, pe slujitorii cei dimpreună cu acesta, pe frații vii și pe cei morți. Pomenindu-i astfel, părticelele se așează lângă Trupul lui Hristos, al Mielului Cel ce ridică păcatele lumii. Acum însă, după ce s-au sfințit, împreună cu slujitorul, putem să-L rugăm pe Dumnezeu pentru frații noștri, pentru cei dimpreună cu noi și pentru cei aflați departe, pentru cei vii și pentru cei morți.

„Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească pentru toată lumea", zice slujitorul. În această situație, Sfânta Euharistie este „Calea Bisericii pe care merg cei adunați". Odată cu pomenirea fraților noștri „este vestită taina cea înfricoșătoare, și anume că, pentru lume, Dumnezeu S-a adus Jertfă pe Sine"[679].

Așadar, în fața noastră se află Hristos, curățind păcatele lumii[680]. Prin prezența Lui, slujitorul și credincioșii reprezintă Biserica sobornicească. Toate strălucesc de lumina iubirii Lui. Toată creația *se înnoiește și se îndumnezeiește.*

* * *

Preotul se roagă în taină: Adu-Ți aminte, Doamne, de orașul (sau de satul, sau de sfânt locașul) acesta, în care viețuim și de toate orașele și

---

679 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 15, 624.
680 Idem, EPE 18a, 692.

satele şi de cei ce cu credinţă vieţuiesc într-însele. Adu-Ţi aminte, Doamne, de cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer, de cei bolnavi, de cei ce pătimesc, de cei robiţi şi de mântuirea lor. Adu-Ţi aminte, Doamne, de cei ce aduc daruri şi fac bine în sfintele Tale biserici şi îşi aduc aminte de cei săraci; şi trimite peste noi toţi milele Tale.

Ecfonisul, cu glas tare: Şi ne dă nouă, cu o gură şi o inimă, a slăvi şi a cânta preacinstitul şi de mare cuviinţă numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Cu o gură şi o inimă

Pentru ca adunarea de credincioşi să laude *preacinstitul şi de mare cuviinţă numele* Dumnezeului Celui Întreit, trebuie să aibă un singur glas şi o singură inimă.

De multe ori se întâmplă ca oamenii care trăiesc în afara Bisericii şi a Sfintei Liturghii, să cadă de acord într-o situaţie şi să strige într-un singur glas pentru rezolvarea ei, cu toate că, bătăile inimilor lor nu pot fi în acelaşi ritm unele cu altele. Scopurile din cele mai precise şi gândurile acestora, nu sunt în conformitate cuvintele lor.

Însă, în sânul Bisericii şi în Sfânta Liturghie, există o altă rânduială. În doxologia euharistică, credincioşii strigă împreună cu Harul Sfântului

Duh, cu o singură inimă şi o singură inimă. *Într-un singur cuget şi aceeaşi simţire*[681].

Această unitate a iubirii este *darea cea bună şi darul desăvârşit, de sus coborât.* Această unitate o dobândiseră primii creştini, la un nivel din cel mai înalt, erau o mulţime cu o singură inimă. Din acest motiv, purtătorul de Dumnezeu, Sfântul Vasile cel Mare ne îndeamnă să-i urmăm, în faptă, pe aceştia, pentru că aveau: „o viaţă comună, un singur suflet, un singur scop, o singură masă; erau o frăţie neîmpărţită, iubire sinceră, suflete diferite lucrând într-o unitate deplină"[682].

În această atmosferă, de iubire comună, credincioşii sunt precum „coardele de liră, care, chiar dacă sunt multe, sunt adunate într-un singur mănunchi, rostind împreună sfânta cântare"[683]. Ne facem un trup care laudă Iubirea, şi o inimă care bate pentru Aceasta.

* * *

Preotul, binecuvântând pe credincioşi, zice: Şi să fie milele marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toţi[684].

Strana: Şi cu duhul tău.

Preotul: Pe toţi sfinţii pomenindu-i, iară şi iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, miluieşte.

---

[681] Filipeni 2, 2.
[682] B 54, 86.
[683] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 31, 338.
[684] II Ioan 1, 3; Tit 2, 13.

Preotul: Pentru cinstitele Daruri ce s-au adus şi s-au sfinţit, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, miluieşte.

Preotul: Ca Iubitorul de oameni, Dumnezeul nostru, Cel ce le-a primit pe Dânsele în sfântul, cel mai presus de ceruri şi duhovnicescul Său jertfelnic, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, să ne trimită nouă dumnezeiescul har şi darul Sfântului Duh, să ne rugăm.

Întru miros de bună mireasmă duhovnicească

Hristos fiind *Mirul dumnezeirii*, suntem siguri de faptul că Cinstitele Daruri au fost primite în Jertfelnicul cel mai presus de ceruri *întru miros de bună mireasmă duhovnicească. Miresmele Tale, Doamne, sunt balsam înmiresmat*[685].

Înainte de întruparea Lui, Cuvântul era *Mir vărsat*, însă odată cu întruparea Acestuia se înnoieşte şi se face *Mir înnoit*[686]. Şi Maica Domnului, care a purtat în pântece pe Hristos, s-a făcut *vas al Mirului parfumat*[687].

Revărsarea mirului dumnezeiesc, în lumea noastră, a avut un rezultat pozitiv pentru cei care au gustat din mireasma acestuia. Firea umană, care

---

[685] Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 784A; Cântarea Cântărilor 1, 3.

[686] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 394; Cântarea Cântărilor 1, 3.

[687] Utrenia din 5 Februarie şi 20 Decembrie.

înainte de întruparea Cuvântului era un zid înălţat între Dumnezeu şi om, prin viaţa în Hristos s-a făcut mir şi din această cauza nu mai există piedică de unire cu Dumnezeu. „Aşa cum mirul nu poate sta în vas, fără ca mireasma lui să se împrăştie, astfel şi firea umană, îndumnezeindu-se prin Trupul Mântuitorului, nu poate fi împiedicată să se unească cu Dumnezeu”[688].

În fiecare Sfântă Liturghie, Hristos se înnoieşte şi înmiresmează *lumea cu mireasmă duhovnicească*[689]. Adunarea euharistică a credincioşilor răspândeşte mireasmă. Omul este înmiresmat. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că numai prin rostirea numelui lui Hristos, „imediat eşti cuprins de mireasmă”[690]. Slava adusă Creatorului, înmiresmează inima celui care îl slăveşte. Din această cauză, sufletul nostru se îndreaptă către Stăpânul[691]. Sfânta Liturghie este Taina înnoirii Mirului Vieţii. Toţi cei care stau la Masă sunt atraşi de mireasma Acestuia: *miresmele tale sunt balsam mirositor*. Sufletele se împărtăşesc cu Hristos şi pleacă din Sfânta Liturghie purtătoare de mir. Mireasma lui Hristos este *„mireasmă a vieţii spre viaţă”*[692].

* * *

---

688 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 394.

689 Vezi Utrenia din 5 Februarie.

690 EPE 22, 272.

691 *Epistola Varnava*, B 2, 228; Pavecerniţa de marţi din Săptămâna Mare.

692 Cântarea Cântărilor 1, 4; II Corinteni 2, 16.

Diaconul: Pentru ca să fim izbăviţi noi... Apără, mântuieşte... Ziua toată desăvârşită... Înger de pace... Milă şi iertare... Cele bune şi de folos... Cealaltă vreme a vieţii noastre... Sfârşit creştinesc... Unirea credinţei şi împărtăşirea Sfântului Duh cerând, pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Doamne, miluieşte – Dă, Doamne – Ţie, Doamne.

Unirea de credinţă

Unirea de credinţă înseamnă să fim primiţi *în sânul Sfintei Liturghii.* Din acest motiv, înainte de a păşii spre potirul Vieţii, cerem de la Domnul să ne dăruiască unirea credinţei.

O singură credinţă ne dă posibilitatea să ne hrănim *dintr-o singură Pâine a Vieţii.* Sfântul Ignatie Teoforul scrie în epistola către efeseni: „Să aveţi o singură credinţă în Iisus Hristos... o pâine să o frângeţi, ca pe un leac nemuritor”[693]. Această singură, sfântă şi apostolească credinţă, fiind înmagazinată în Biserică, „o păzeşte cu multă grijă... crede în aceasta, pentru că are un suflet şi aceeaşi inimă. Conform acestei credinţe, propovăduieşte, învaţă şi transmite ca şi când ar avea o singură gură. Chiar dacă dialectele vorbite în lume sunt diversificate, puterea tradiţiei este una şi pretutindeni... Aşa cum

---

[693] B 2, 268.

soarele, creaţie a lui Dumnezeu este unul pentru întreaga lume, aşa şi Cuvântul Adevărului străluceşte pretutindeni şi luminează pe toţi oamenii care vor să meargă mai departe spre o cunoaştere mai adâncită a acestuia"[694].

Biserica este un trup, Trupul lui Hristos. Are un suflet, o inimă şi o gură. În această unire de simţuri, Îi cerem lui Hristos să ne păzească. „Aceasta este unirea de credinţă atunci când cu toţii recunoaştem o singură legătură dintre noi"[695].

În Biserică împărţim totul: nădejdea noastră, credinţa noastră, iubirea noastră. Sfântul Maxim scrie că Sfânta Biserică este chipul şi imaginea lui Dumnezeu, strângându-i laolaltă într-o unire de credinţă pe membrii acesteia, prin harul şi chemarea ei[696]. Aceasta este legătura din care s-a născut Sfântul Botez, din care s-a sfinţit Mirul şi temeiul Sfintei Împărtăşanii. Din acest motiv, la Cina cea de Taină iau parte numai cei care mărturisesc „harul unei singure credinţe", adică aceia care fac parte din unirea de credinţă a Bisericii noastre Ortodoxe. Biserica noastră nu-i recunoaşte pe cei nebotezaţi în Hristos, pentru că ştie prea bine „că dacă cineva nebotezat se împărtăşeşte... acesta este pe veci condamnat"[697].

Aşa se comportă Biserica noastră cu cei care se pregătesc să primească Botezul şi, prin acesta,

---

[694] Sfântul Irineu, B 5, 115-116.
[695] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 20, 698.
[696] *Mistagogia*, p. 230.
[697] *Didahiile Sfinţilor Apostoli*, B 2, 225.

credinţa Ortodoxă. Însă cu cei care s-au lepădat de ea şi au distrus-o, se dovedeşte a fi foarte aspră. Pentru că, prin Sfânta Împărtăşanie, Îl primim pe Cel în care noi credem, pe Cel de o fiinţă cu Tatăl. Cum ar fi fost cu putinţă să ne împărtăşim cu Hristos împreună cu alţi oameni care cred altceva despre El? Nu am fi fost oare vinovaţi de Sfântul Trup şi Sânge al Domnului?

Sfântul Chiril al Alexandriei accentuează faptul că Sfânta Împărtăşanie nu se dă celor nebotezaţi şi nici celor de altă credinţă: „Nu le este permis să vină să se împărtăşească cei de alt neam. Cei de alt neam sunt consideraţi cei care sunt încă necredincioşi şi nebotezaţi, precum şi cel care nu este de acord cu credinţa Sfinţilor”[698].

Sfânta noastră Biserică nu-i primeşte la Sfânta Împărtăşanie pe eretici. De asemenea, nu-i primeşte nici în comunitatea de credincioşi. Oamenii care trăiesc în afara Bisericii observă o oarecare asprime din partea acesteia. Însă cei care trăiesc în unirea credinţei, simt iubirea de oameni a Bisericii Mame. Ascultă inima ei de mamă, care bate cu durere pentru fiecare om, o văd că arde de iubire pentru toată făptura: pentru necredincioşi şi pentru catehumeni, pentru cei îndepărtaţi de credinţă şi pentru cei apropiaţi de aceasta.

* * *

---

698 M 68, 771D.

Preotul citeşte în taină: Ţie, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Îţi încredinţăm toată viaţa şi nădejdea noastră şi cerem şi ne rugăm şi cu umilinţă cădem înaintea Ta: Învredniceşte-ne să ne împărtăşim, cu cuget curat, cu cereştile şi înfricoşătoarele Tale Taine ale acestei sfinte şi duhovniceşti mese, spre lăsarea păcatelor, spre iertarea greşelilor, spre împărtăşirea cu Sfântul Duh, spre moştenirea împărăţiei cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă.

Spre împărtăşirea cu Sfântul Duh

Slujitorul Îl roagă pe Dumnezeu: „Învredniceşte-ne să ne împărtăşim... spre împărtăşirea cu Sfântul Duh". Împărtăşirea cu Hristos este împărtăşirea cu Sfântul Duh. Sfântul Ioan Gură de Aur ne zice: „Hristos a fost primul care S-a împărtăşit pe Sine din potir... care S-a împărtăşit din Sfântul Duh"[699].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că la Cina Bisericii, în locul lui Hristos stă preotul, „îşi întinde mâinile spre cer, chemând Sfântul Duh". „Şi pe acea cale Sfântul Duh întotdeauna Se coboară". „Pâinea, prin coborârea Sfântului Duh, se face Pâine cerească". Masa Tainelor celor înfricoşate se face Masă sfântă şi duhovnicească. Iar cei ce se împărtăşesc „se fac sălaş al Sfântului Duh"[700].

---

[699] EPE 10, 800; *Sfânta Liturghie*, Iacov Adelfoteul.
[700] EPE 35, 652; 20, 490; 13, 548; 30, 380.

Sfântul Vasile cel Mare zice că Preasfântul Duh „pe toate le însufleţeşte... în cer se află, pe pământ pe toate le împlineşte şi pretutindeni locuieşte. Se sălăşluieşte în toate şi în toţi împreună cu Dumnezeu”[701]. Prin Sfânta Liturghie primim Harul Sfântului Duh. În mijlocul nostru şi în sufletele noastre Îl primim chiar pe Mângâietorul[702].

Învrednicitu-ne-ai pe noi, Doamne, de intrarea sfinţilor Tăi

Hristos este Marele Arhiereu Care îl dăruieşte pe om Tatălui ceresc. Dăruind prea nevinovatul Său Trup lui Dumnezeu, odată cu Acesta l-a dăruit şi pe om. Sfântul Chiril al Alexandriei spune „că Hristos ne-a înnoit pe noi, S-a făcut pentru noi Înaintemergător în Sfintele Sfinţilor şi ne-a arătat adevărata smerenie a inimii”[703].

Hristos, prin viaţa Lui, a sfinţit drumul vieţii noastre. Omul poate acum să revină pe calea Vieţii celei adevărate, poate să fie ca la început, precum Adam[704].

---

701 B 54, 155.

702 În comentariul la textul Sfântului Apostol Pavel: *„Şi toţi la un Duh ne-am adăpat”*, Sfântul Ioan Gură de Aur zice că într-adevăr ne împărtăşim cu Sfântul Trup şi Sânge al Domnului (I Corinteni 12, 13; EPE 18a, 280).

703 M 68, 1016b.

704 Sfântul Grigorie de Nissa, M 45, 29b.

Prin Sângele lui Hristos mila lui Dumnezeu s-a dat omului osândit, deschizând drumul care duce la Tatăl[705].

„În Sfânta Sfintelor, intrăm prin Sângele lui Iisus"[706]. Deci, îndrăznim să intrăm în Sfânta Sfintelor, să ancorăm la limanul milelor Lui, şi să zicem aşa: *„Tatăl nostru care eşti în ceruri..."*.

Sfântul Grigorie de Nissa se minunează de cinstea aceasta mare care i s-a dat omului de a-L numi pe Dumnezeu Tată. Ce suflet mare trebuie să aibă cel care-L numeşte pe Dumnezeu Tată? Cât de mare trecere ar trebui să aibă la Dumnezeu? Ce conştiinţă ar trebui să aibă omul când, după ce a realizat cine este Dumnezeu şi ce putere are asupra lui, să îndrăznească numindu-L Tată?[707].

Omului i s-a dat cinstea cea mai înaltă: de a-L numi pe Dumnezeu Tată *„prin Sângele lui Hristos"*. Din această cauză, în timp ce se pregătesc de împărtăşirea cu Preacuratul Sânge al lui Hristos, credincioşii se roagă, zicând: „Învredniceşte-ne pe noi, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Doamne, cu îndrăznire, fără de osândă, cu inimă curată, suflet luminat... să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, Tată, şi a zice": Tatăl nostru...[708].

* * *

---

[705] Sfântul Iacov Adelfoteul, *Sfânta Liturghie*; Evrei 10, 20.
[706] Evrei 10, 19.
[707] M 44, 1140cd.
[708] Sfântul Iacov Adelfoteul, *Sfânta Liturghie*.

Strana: Tatăl nostru, Care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer aşa şi pe pământ; pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi, şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri, şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

Preotul: Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor[709].

Strana: Amin.

Făcutu-ne-ai fiii lui Dumnezeu

Prin Simbolul de Credinţă mărturisim faptul că Dumnezeul în care credem este Dumnezeu Atotţiitorul şi Creatorul. Prin rugăciunea Domnească ne adresăm lui Dumnezeu-Tatăl.

Sfântul Ioan Gură de Aur se miră cât de mare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi cât de multe sunt darurile Acestuia! „Ce cuvinte ar fi mai potrivite pentru a-I mulţumi lui Dumnezeu, Care ne dăruieşte atâtea bunătăţi? Cercetează aşadar, iubite al meu frate, cât de mediocră este firea ta şi a mea. Cercetează rudenia dintre noi, adică pământul, lutul şi ţărâna. Pentru că am fost creaţi din pământ, iar când vom muri ne vom face din nou pământ. Şi când îţi vei da seama de toate acestea, minunează-te

---

[709] Matei 6, 9-13.

de nemărginita bogăţie a bunătăţilor lui Dumnezeu pe care ni le-a dat nouă. Pământeanule, ai fost învrednicit să-L numeşti Tată pe Cel din ceruri; tu, care eşti muritor, pe Cel nemuritor; tu, care eşti stricăcios, pe Cel nestricăcios; tu, care eşti trecător, pe Cel din veci; tu, care ai fost pământ (materie), pe Cel necreat"[710].

Pe Dumnezeu Îl numim Tată, pentru că suntem fiii Lui. Însă această *înfiere*, pe care o primim acum în Biserică, este numai un chip al înfierii viitoare. „Această chemare preasfântă la El, a lui Dumnezeu-Tatăl, reprezintă simbolul înfierii, încorporat şi înrădăcinat în existenţa lui Dumnezeu, dăruindu-ni-se Darul Sfântului Duh. Prin această înfiere, fiecare însuşire umană va fi acoperită şi biruită de coborârea Harului şi toţi sfinţii se vor numi fiii ai lui Dumnezeu; încă de pe acum cei cu virtuţi s-au împodobit strălucitor şi cu slavă, cu frumuseţea şi bunătatea dumnezeiască"[711].

Sufletul, care porneşte spre împărăţia lui Dumnezeu împodobit cu frumuseţea bunătăţii, este călăuzit de Harul dumnezeiesc la înfierea divină. Prin această înfiere, sufletul, „având mistic şi după har un singur Tată, şi anume pe Dumnezeu, lasă deoparte toate lucrurile lumeşti, unindu-se cu Acesta, trăirea depăşind cunoaşterea celor dumnezeieşti"[712].

---

[710] EPE 26, 128-130.
[711] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 206.
[712] Idem, pp. 220-222.

Sufletul, ajungând în adâncurile dumnezeirii, se dăruieşte în întregime Acestuia. Dumnezeu îl primeşte cu bunătate înăuntrul Lui şi, în chip tainic, îl aşează în El în întregime, astfel săvârşindu-se îndumnezeirea[713]. În acest fel binele este atins, fără eforturile de până atunci. Sufletul ajunge să *sufere,* primind din mâinile lui Dumnezeu Harul iubirii infinite: „Fericit este omul care suferă pentru Harul lui Dumnezeu"[714].

Sfântul Ioan Evanghelistul scrie: *„Iubiţilor, acum suntem fii ai lui Dumnezeu şi ce vom fi nu s-a arătat până acum. Ştim că dacă El Se va arăta, noi vom fi asemenea Lui, fiindcă Îl vom vedea cum este"*[715].

* * *

Preotul: Pace tuturor.
Strana: Şi duhului Tău.

Masa păcii

Fiecare Sfântă Liturghie este o arătare nouă a Învierii lui Hristos. Primele arătări ale lui Hristos sunt descrise de către Evanghelistul Ioan: *„Şi fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii* (Duminică), *şi uşile fiind încuiate, unde erau adunaţi ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus, a stat în mijloc şi*

---

[713] Idem.
[714] Sfântul Maxim Mărturisitorul, M 90, 320d-321b.
[715] I Ioan 3, 2.

le-a zis: Pace vouă! Şi zicând acestea, le-a arătat mâinile şi coasta Sa. Deci s-au bucurat ucenicii, văzând pe Domnul. Şi Iisus le-a zis iarăşi: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi. Şi zicând acestea, a suflat asupra lor şi le-a zis: Luaţi Duh Sfânt! Cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate, şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute. Iar Toma, unul din cei doisprezece, cel numit Geamătul, nu era cu ei când a venit Iisus. Deci au zis lui ceilalţi ucenici: Am văzut pe Domnul! Dar el le-a zis: Dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielor, şi dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede. Şi după opt zile, ucenicii Lui erau iarăşi înăuntru, şi Toma, împreună cu ei. Şi a venit Iisus, uşile fiind încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă!"[716].

Evanghelistul subliniază faptul că în ambele arătări ale Acestuia, Domnul a stat în *„mijlocul"* celor doisprezece. Aşa se întâmplă şi în Sfânta Liturghie: Domnul stă în mijlocul nostru. Pentru că în timp ce ne apropiem „de masa păcii", atât de mare este nevoia aceasta. „Aşadar, împărăţia o veţi primi prin Sfânta Împărtăşanie; Împăratul intrând în suflet aducând linişte, blândeţe şi gânduri de pace"[717].

* * *

[716] Ioan 20, 19-26.
[717] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE.

Diaconul: Capetele voastre, Domnului să le plecaţi.

Strana: Ţie Doamne.

Preotul se roagă încet: Mulţumim Ţie, Împărate nevăzut, Cel ce toate le-ai făcut cu puterea Ta cea nemăsurată şi, cu mulţimea milei Tale, din nefiinţă la fiinţă toate le-ai adus. Însuţi, Stăpâne, caută din cer spre cei ce şi-au plecat Ţie capetele lor; că nu le-au plecat trupului şi sângelui, ci Ţie, înfricoşătorului Dumnezeu. Tu, deci, Stăpâne, cele puse înainte nouă tuturor, spre bine le întocmeşte, după trebuinţa deosebită a fiecăruia: cu cei ce călătoresc pe ape, pe uscat şi prin aer împreună călătoreşte, pe cei bolnavi îi tămăduieşte, Cel ce eşti Doctorul sufletelor şi al trupurilor noastre.

Strana: Amin.

Plecarea capetelor

După *Rugăciunea Domnească* slujitorul îi îndeamnă pe credincioşi să plece capul în faţa Domnului, recunoscându-L pe Dumnezeu ca Stăpân. Cuviosul Nicolae Cabasila spune că aceştia, plecându-şi capetele în faţa lui Dumnezeu, „nu o fac deoarece este numai Stăpân sau Creator, dar şi pentru faptul că sunt robi răscumpăraţi de Acesta prin scump Sângele Unicului Său Fiu”[718].

Prin jertfa pe Cruce a lui Hristos, Acesta ne-a dăruit libertatea, făcându-ne prieteni şi fii ai lui

---

[718] EPEF 22, 180-182.

Dumnezeu: *„Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi. Voi sunteţi prietenii Mei... de acum nu vă mai zic slugi...".* Sfântul Atanasie cel Mare scrie că: „Stăpânul slugilor S-a făcut Fiu al aceluiaşi rob muritor, adică al lui Adam, şi din fii muritori ai lui Adam s-au făcut mai departe fii ai lui Dumnezeu"[719].

Plecarea capetelor este manifestarea recunoştinţei fiilor faţă de Tată.

* * *

Cum avem acelaşi Tată şi fiecare dintre noi îşi poartă pe umeri propria Cruce, personalitatea omului se descoperă în sânul Bisericii; omul este chip luminos al lui Dumnezeu, care are diferite îndatoriri.

Stăpânul este Unul singur, darurile sunt diversificate: „Mântuitorul S-a făcut *lucrul de trebuinţă* pentru binele fiecăruia. Dacă a trebuit să aducă pace, S-a făcut *Strugurele cel de Taină.* Dacă a fost nevoie să vină să ne rugăm cuiva, S-a făcut *Arhiereu.* S-a făcut pentru păcatele noastre *oaie*, ca să fie jertfită. Astfel, omul rămâne în starea de dinainte de cădere"[720].

Toţi ne împărtăşim din Pâinea Vieţii. Şi fiecare primeşte în viaţa lui lucrul de care are nevoie[721]. Prin Cinstitele Daruri ce sunt puse înainte, Hristos,

---

[719] Ioan 15, 13-15; B 33, 225.
[720] Sfântul Chiril al Ierusalimului, B 39, 119.
[721] Utrenia din 6 Decembrie.

pe drumul vieţii noastre, Se transformă în Jertfa răbdării. Pentru că Acela „este cu adevărat drumul bunătăţii care nu-l rătăceşte pe călător şi fără de sminteală... îl duce la Tatăl cel Ceresc”[722].

7. Sfânta Împărtăşanie

Preotul în taină: Ia aminte, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, din sfânt locaşul Tău şi de pe scaunul slavei împărăţiei Tale şi vino ca să ne sfinţeşti pe noi, Cel ce sus împreună cu Tatăl şezi şi aici, în chip nevăzut, împreună cu noi eşti. Şi ne învredniceşte, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Preacuratul Tău Trup şi Scumpul Tău Sânge şi, prin noi, la tot poporul.

Şi în cer şi pe pământ

Prin întruparea Lui, Hristos a venit lângă om şi S-a făcut Om fără să părăsească Tronul Părintesc: „Dumnezeu S-a coborât, însă nu a părăsit locul unde El sălăşluieşte”[723].

Prin Înălţarea lui Dumnezeu şi Omul, după ce a mântuit creaţia, revine pe Tronul Părintesc. Se aşează din nou lângă Tatăl, însă nu ne lasă singuri:

---

[722] *Slujba Schimei celei mari;* Vasile cel Mare, B 52, 245.
[723] *Acatistul Maicii Domnului;* Atanasie cel Mare, B 30, 88.

„Când Profetul Ilie s-a urcat la ceruri, a lăsat ucenicului său, Elisei, mantia. Când Fiul lui Dumnezeu S-a înălţat, ne-a lăsat Trupul Acestuia. Profetul Ilie a fost nevoit să-şi scoată mantia, însă Hristos ne-a lăsat Însuşi Trupul Său"[724].

După Înălţarea la ceruri, stă împreună cu Tatăl, dar în acelaşi timp stă şi lângă credincioşi în Sfânta Liturghie. Prezenţa Lui plineşte cerurile şi pământul, omul găsindu-se împreună cu Hristos şi în cer şi pe pământ: „Trăind în iubirea lui Dumnezeu"[725]. În cer: în sânurile Tatălui. Pe pământ: în sânurile Bisericii mame. Aşa cum a zis Hristos ucenicilor în noaptea Cinei celei de Taină: *„...Eu mă duc la Tatăl. Încă puţin timp şi lumea nu Mă va mai vedea; voi însă Mă veţi vedea, pentru că Eu sunt viu şi voi veţi fi vii"*. Lumea este omul care trăieşte în afara Sfintei Liturghii. Acesta nu-L poate vedea pe Hristos. Trăieşte în întuneric. „Hristos zice că după plecarea Lui de pe pământ la ceruri, va fi nevăzut de cei care se comportă lumeşte. Numai sfinţii Îl vor vedea"[726]. După întruparea Cuvântului, trupul a acoperit dumnezeirea[727]; aşa şi în Sfânta Liturghie: „Pâinea Sfântă, acoperită de catapeteasma dumnezeirii"[728].

---

[724] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 23, 404.

[725] Idem.

[726] Ioan 14, 12 şi 19; Chiril al Alexandriei, M 74, 264D-265A.

[727] „Aşa cum altarele sunt acoperite de catapeteasmă, aşa şi trupul este acoperit de dumnezeire" (Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 24, 570).

[728] Sfântul Grigorie Palama, EPE 11, 406.

Spaţiul şi timpul Sfintei Liturghii se sfinţesc dincolo de spaţiul şi timpul gândirii[729]. Hristos din ceruri se află împreună cu noi în Sfânta Liturghie şi vine chiar să locuiască înăuntrul nostru. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că „cei care se împărtăşesc cu Trupul şi Sângele lui Hristos... se împărtăşesc cu Cel care stă în ceruri, cu Cel căruia I se închină îngerii, cu Cel pe care-L ating puterile nevăzute”. Hristos, cu mâinile Lui preasfinte, Se dă pe Sine slujitorului şi, prin acesta, întregului popor, care se bucură nespus de mult[730].

* * *

Diaconul: Să luăm aminte...

Iar preotul, luând Sfântul Trup cu amândouă mâinile, îl înalţă în semnul Sfintei Cruci, deasupra Sfântului Disc, zicând cu glas tare: Sfintele, sfinţilor.

Strana cântă: Unul Sfânt, unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl[731]. Amin.

Apoi se cântă chinonicul zilei[732].

Sfintele, sfinţilor

Sfântul Trup şi Cinstitul Sânge al lui Hristos sunt *Sfintele* care trebuie date spre împărtăşire

---

729 Sfântul Clement Alexandrinul, B 8, 142.

730 EPE 20, 482; Luca 2, 10.

731 I Corinteni 8, 6; Filipeni 2, 11.

732 În vechime *Chinonicul* era un psalm întreg, a cărui cântare ţinea pe toată durata împărtăşirii credincioşilor (de unde şi numele de *Chinonic*). Asemenea psalmi erau: 22, 33, 116, 144.

sfinților. Numai Hristos este cu adevărat Sfânt și Domn. Noi ne numim sfinți numai pentru că suntem cei care primim sfințenia Lui: „Sfinți sunt credincioșii, pentru că se împărtășesc cu Sfântul Trup și Sânge al lui Hristos, Sfântul"[733].

Hristos este „izvorul și rădăcina tuturor bunătăților, viața, lumina și adevărul". „Nu ține în El bogăția bunătăților, ci le revarsă oamenilor, și după ce le revarsă rămâne tot plin"[734]. Izvorul sfințeniei se împrăștie peste tot: Sfințește Biserica și toți cei care suntem uniți în Sfântul Lui Trup, primim plinătatea sfințeniei Lui.

Slujitorul zice „Sfintele, sfinților". Și Sfântul Ioan Gură de Aur explică: „Preotul, cu voce tare și strigăt înfricoșat, ca un predicator ce ridică înalt mâna, stă în picioare, văzut de toți, pe unii chemându-i să se împărtășească, iar pe alții oprindu-i. Iar acest lucru nu-l face cu mâna, ci cu gura... Pentru că atunci când rostește «Sfintele, sfinților», vrea să spună: «Cel care nu este sfânt, să nu se apropie». Și nu se referă la cel ce este curățit de păcate, ci chiar la faptul să fie sfânt. Pentru că a fi sfânt nu presupune doar lipsa păcatelor, ci și prezența Sfântului Duh și mulțimea de fapte bune. Nu vreau să fiți eliberați doar din râul păcatelor, ci vreau să fiți curați și frumoși"[735].

---

733 Nicolae Cabasila, EPEF 22, 184.
734 Sfântul Ioan Gură de Aur, EFE 12, 686.
735 EPE 25, 42.

„Nu-i este permis oricui să se apropie de Preacuratele Taine... De aceea preotul nu-i cheamă pe toţi la împărtăşanie. Îi cheamă numai pe cei care păşesc spre sfinţenie: «Sfintele, sfinţilor». Sfinţii nu sunt numai cei care au ajuns la desăvârşirea virtuţii, dar şi cei care se grăbesc să ajungă neapărat la aceasta, şi încă nu au reuşit. Pentru că pe aceştia nimic nu-i opreşte să se sfinţească, prin participarea lor la Sfintele Taine”[736].

Unul Sfânt, unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl. Amin.

Când preotul zice „Sfintele, sfinţilor”, credincioşii răspund: „Unul Sfânt, unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl. Amin”. Acest răspuns al credincioşilor mărturiseşte faptul că prin „întruparea şi răstignirea Unuia-Născut, a Fiului, ne-am sfinţit şi din moarte ne-am eliberat ajungând nemuritori”. „Pentru că nimeni nu este sfânt din naştere şi nimeni nu poate fi virtuos toate acestea dobândindu-le de la El şi datorită lui Hristos. Dacă ai pune la soare mai multe oglinzi ai vedea strălucind mai multe raze şi ai crede că sunt mai mulţi sori care luminează. Însă, în realitate, unul singur este soarele care străluceşte tuturor. Aşa se întâmplă şi cu Singurul Sfânt, care Se revarsă

[736] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 182-184.

credincioşilor, multe suflete părând a fi sfinte, însă numai Unul este Sfânt în realitate"[737].

Domnul nostru cel Sfânt stă în fața ochilor noştri. Aşadar, se apropie clipa Sfintei Împărtăşanii. „Întreg poporul mărturiseşte că *Acesta este Unul Sfânt*... Dincolo de imaginaţie, se realizează în chip tainic şi neştiut de nimeni unirea cu Dumnezeu, în care cu înţelepciune toate se desăvârşesc. Această unire va continua până în viaţa de veci. În viaţa de veci, vor fi primiţi numai cei desăvârşiţi, care văd lumina Slavei celei negrăite, aşa cum sunt Puterile cereşti"[738].

În Sfânta Liturghie, Biserica cheamă: „Dacă sunteţi sfinţi, veniţi; dacă nu, pocăiţi-vă. Maran atha. Amin"[739].

* * *

Diaconul intră în Sfântul Altar şi zice: Sfărâmă, părinte, Sfântul Trup.

Preotul, sfărâmându-l în patru părţi, cu luare-aminte şi cu evlavie, zice: Se sfărâmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se sfărâmă şi nu se desparte, Cel ce se mănâncă pururea şi niciodată nu se sfârşeşte, ci pe cei care se împărtăşesc îi sfinţeşte.

---

[737] Simeon al Tesalonicului, M 155, 297D; Nicolae Cabasila, EPEF 22, 186.
[738] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 208.
[739] *Didahii*, B 2, 218.

Se sfărâmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu

În prima Sfântă Liturghie care s-a săvârşit pe pământ, Hristos a împărţit Pâinea şi a dat-o celor doisprezece, zicând: *„Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu, Care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor"*[740]. În fiecare Sfântă Liturghie acest gest al Domnului se repetă: slujitorul împarte Mielul lui Dumnezeu, iar Sfântul Trup Îl dă credincioşilor *frânt*.

Când Hristos era pe Cruce soldaţii nu au zdrobit fluierele picioarelor Lui, aşa cum au făcut în cazul celor doi tâlhari, *„ca să se împlinească Scriptura"*. În jertfa Lui liturgică se împarte şi se dă credincioşilor. Aşa cum ne spune Sfântul Ioan Hrisostom: „Ceea ce Hristos nu a suferit pe Cruce, este adus prin jertfă la tine şi primeşte pentru a fi împărţit, pentru a se sătura toţi"[741].

Hristos este Stăpânul a toate, din care se împărtăşesc toţi. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Să zicem că avem un izvor de foc. Din acest izvor se aprind de două, de trei, de mai multe ori, zece mii de lumânări. Oare, nu rămâne el la fel de viu?"[742].

Hristos Se împarte şi nu Se desparte. După ce se frânge fiecare părticică din Sfântul Agneţ,

---

[740] I Corinteni 11, 24.
[741] Ioan 19, 36; EPE 18a, 86.
[742] Sfântul Grigorie de Nissa, EPE 9, 198; EPE 12, 686-688.

Hristos rămâne întreg. „Se sfărâmă şi se împarte... se sfărâmă şi se desparte, rămânând întreg în fiecare părticică ce se frânge”[743].

Cei care stau la Masa duhovnicească, *cu toţii* primesc pe Hristos *întreg*, Care ne umple *în întregime*. „Cei care se împărtăşesc pot chiar să se numească, după har, sfinţi, datorită lui Dumnezeu, Care i-a umplut în întregime de har, nici un mădular al trupului lor nerămânând gol de prezenţa Acestuia”[744]. Hristos Se găseşte în întregime înăuntrul nostru. Se găseşte în întregime şi în Sfânta noastră Biserică, de-a lungul şi de-a latul pământului, în vecii vecilor.

Şi din plinătatea Lui noi toţi am luat. Primim plinătatea Vieţii şi adunăm la un loc Sfânta Biserica – *care este trupul Lui, plinirea Celui ce plineşte toate întru toţi.* Hrana materială întotdeauna se sfârşeşte. Mielul lui Dumnezeu *se mănâncă pururea şi niciodată nu se sfârşeşte.* Jertfa Acestuia „nu se consumă niciodată”[745], pentru că hrana Vieţii celei veşnice şi a iubirii Lui este fără de sfârşit.

* * *

Diaconul: Plineşte, părinte, Sfântul Potir.

Preotul, luând părticica ce este aşezată sus, adică cea cu IIS, face cu dânsa semnul Sfintei

---

[743] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 449B.

[744] Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 208.

[745] Ioan 1, 16; Efeseni 1, 23; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 25, 38.

Cruci deasupra Sfântului Potir, zicând: Plinirea potirului credinţei Sfântului Duh[746].

Diaconul: Amin.

Înăuntru e Hristos

Slujitorul, din clipa în care a zis *Sfintele, sfinţilor* şi până în acest moment, a făcut trei lucruri: *a înălţat* Sfântul Trup al lui Hristos, *l-a frânt* şi l-a *unit* cu Sfântul Sânge al Lui.

Înălţarea Sfântului Trup al lui Hristos se face odată cu ecfonisul *Sfintele sfinţilor.* Sfântul Gherman scrie: „Înălţarea cinstitului Trup simbolizează înălţarea şi moartea pe Cruce, iar mai apoi Învierea". Şi Sfântul Ioan Damaschin face un astfel de comentariu, zicând: „Hristos Se înalţă pe Cruce în mâinile preotului"[747].

Slujitorul înalţă de pe Sfântul Disc numai Sfântul Agneţ, „pe care este înfăţişată patima dumnezeiască şi dătătoare de viaţă a Celui Care S-a jertfit pentru viaţa lumii"[748].

Împărţirea Sfântului Trup al lui Hristos se face aşa cum slujitorul zice: *Se sfărâmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu...* Preotul împarte Sfântul Trup al lui Hristos în patru părţi şi le aşează

---

[746] Fraza: „Plinirea potirului credinţei Sfântului Duh", este mai nouă (secolul XVIII) (P. Trembela, *Cele trei Liturghii,* pp. 135-136).

[747] M 98, 448B; M 95, 409C.

[748] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 449A.

în formă de cruce pe Sfântul Disc. Sfântul Eutihie al Constantinopolului, scrie: „Frângerea Cinstitului Trup al lui Hristos simbolizează jertfa"[749].

Frângerea este în exclusivitate gestul care-L arată pe Hristos: *Prin frângerea pâinii* L-au cunoscut cei doi ucenici ai Lui în Emaus şi aşa au numit primii creştini Sfânta Euharistie[750]. Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie că prin frângerea Pâinii, „Hristos, Care este de nedespărţit, Se împarte pentru noi în mai multe bucăţi, ca să ne împărtăşim toţi cu Sfântul Lui Trup şi ne uneşte cu El, aşa cum S-a rugat Acesta la Tatăl"[751].

În acest moment se săvârşeşte *amestecarea Sfântului Trup* cu Sfântul Sânge al lui Hristos. Acest lucru înseamnă că „înăuntrul potirului şi în pâine se află Hristos, Care dă putere şi bucurie"[752]. Prin această *unire* este propovăduită unitatea firilor lui Hristos. Este unitatea jertfei şi harului lui Hristos, Care Se dă credincioşilor prin împărtăşirea cu Sfântul Trup şi Sfântul Sânge al Acestuia.

Plinătatea Duhului Sfânt: Hristos ne umple de Duh Sfânt. „Care este, oare, rezultatul lucrărilor, patimilor şi cuvintelor lui Hristos?... Nimic altceva decât plinătatea Sfântului Duh în Biserică"[753].

* * *

---

749 M 86, 2396A.

750 Luca 24, 35; Fapte 20, 7 şi 2, 42.

751 M 155, 300AB; Vezi şi Ioan 17, 11.

752 Sfântul Simeon al Tesalonicului, M 155, 300B.

753 Sfântul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 188.

Diaconul: Binecuvintează, părinte, căldura.

Preotul, binecuvântând, zice: Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi, Doamne, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Diaconul toarnă apoi căldura în potir în chipul Sfintei Cruci, zicând: Căldura credinţei plină de Duhul Sfânt. Amin.

Căldura Sfântului Duh

După ce slujitorul a unit Sfântul Trup şi Sfântul Sânge al lui Hristos, încălzeşte apă şi o toarnă în Sfântul Potir. „Aşa cum Sfântul Sânge şi apa a curs din coasta lui Hristos, aşa şi acum apă caldă este pusă în Sfântul Potir înainte de Sfânta Împărtăşanie, completând simbolistica Tainei, iar cei care se împărtăşesc din Sfântul Potir este ca şi când s-ar apropia de coasta dătătoare de viaţă a lui Hristos-Dumnezeu"[754].

Sfântul Nicodim Aghioritul, recapitulând părerile Sfinţilor Părinţi despre căldură, scrie: „Aşa cum ne spune Sfântul Simeon al Tesalonicului, două au fost minunile care s-au întâmplat în momentul în care a împuns cu suliţa coasta Mântuitorului, şi anume: a curs sânge şi apă apoi faptul că acestea au curs şi, pe deasupra, apa a fost caldă, dovedind astfel

---

[754] Sfântul Gherman al Constantinopolului, M 98, 449B. Primii creştini s-au împărtăşit cu Sfântul Sânge al lui Hristos direct din Sfântul Potir.

unirea ipostatică a dumnezeirii celei dătătoare de viață. Închipuind astfel prima minune, s-a stabilit ca în Sfântul Potir să se toarne vin şi apă (caldă la momentul Sfintei Împărtăşanii). Pentru a se comemora a doua minune, s-a rânduit, aşa cum ne zice şi Valsamon şi Gherman al Constantinopolului, să se pună această apă fierbinte în Sfântul Potir (nu rece sau călâie). Pentru că, atunci când preotul şi ceilalți se vor împărtăşi din acestea vor trebui să creadă că se împărtăşesc chiar din coasta mântuitoare a lui Hristos... Apa trebuie să fie fierbinte, aşa încât Sfântul Potir să fie şi el cald"[755].

Preotul, în timp ce uneşte Sfântul Trup cu Sfântul Sânge, zice: „Plinirea potirului credinței Sfântului Duh". Punând apa caldă în Sfântul Potir, zice: „Căldura credinței plină de Duhul Sfânt"[756]. Toate subliniază faptul că Mângâietorul Se coboară. Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că „această apă caldă, care conține foc (pentru că aceasta se fierbe), Îl închipuie pe Sfântul Duh, Care S-a coborât în chip de foc peste ucenicii lui Hristos"[757].

Preotul, ținând în mâinile lui Sfântul Potir, ține „izvorul Duhului". Aşadar, noi ne apropiem cu

---

[755] Zεον = apă caldă... „Căldura credinței plină de Duhul Sfânt...", Pidalion, Atena, 1957, pp. 248-249. Vezi şi Simeon al Tesalonicului, M 155, 741D-744A.

[756] Fraza „Căldura credinței plină de Duhul Sfânt" este întâlnită începând cu manuscrisele secolului VIII (P. Trembela, „*Cele trei Liturghii*", p. 137).

[757] EPEF 22, 188. Vezi şi Ioan 7, 38-39 şi Fapte 2, 3.

gura de „potirul duhovnicesc”. Iar gura noastră se umple „de foc duhovnicesc”[758].

* * *

Preotul: Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, Care ai venit în lume să mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu. Încă cred că Acesta este Însuşi Preacurat Trupul Tău şi Acesta este Însuşi Scump Sângele Tău. Deci, mă rog Ţie: Miluieşte-mă şi-mi iartă greşelile mele cele de voie şi cele fără de voie, cele cu cuvântul sau cu fapta, cele cu ştiinţă şi cu neştiinţă. Şi mă învredniceşte, fără de osândă, să mă împărtăşesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci. Amin.

Iată, mă apropii de Sfânta Împărtăşire.
Şi-mpărtăşindu-mă, Doamne, să nu mă arzi;
Că Tu eşti foc şi arzi pe cei nevrednici,
Ci, curăţeşte-mă de toată-ntinarea.

Cinei Tale celei de Taină, astăzi, Fiul lui Dumnezeu, părtaş mă primeşte, că nu voi spune vrăjmaşilor Tăi Taina Ta, nici sărutare Îţi voi da ca Iuda; ci, ca tâlharul, mărturisindu-mă, strig Ţie: Pomeneşte-mă, Doamne, întru împărăţia Ta.

Sângele cel îndumnezeitor privind, spăimântează-te, omule.
Că foc este şi arde pe cei nevrednici.

---

[758] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 12, 214-218.

Dumnezeiescul Trup mă îndumnezeieşte şi mă hrăneşte,
Îmi îndumnezeieşte sufletul şi-mi hrăneşte minunat mintea.

Îndulcitu-m-ai cu dorul Tău, Hristoase, şi m-ai schimbat cu dumnezeiasca Ta dragostea; ci arde, cu focul cel fără de materie, păcatele mele şi mă învredniceşte a mă sătura de desfătarea care este întru Tine, ca, de amândouă veselindu-mă, să slăvesc, Bunule, venirea Ta.

Întru strălucirile sfinţilor Tăi, cum voi intra eu, nevrednicul? Că de voi îndrăzni să intru în cămară, haina mă vădeşte că nu este de nuntă şi voi fi legat şi lepădat de îngeri. Ci curăţeşte, Doamne, întinăciunea sufletului meu şi mă mântuieşte, ca un Iubitor de oameni.

Stăpâne, Iubitorule de oameni, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeu meu, să nu-mi fie mie spre osândă Sfintele acestea, pentru că sunt nevrednic, ci spre curăţirea şi sfinţirea sufletului şi a trupului şi spre arvunirea vieţii şi a împărăţiei ce va să fie. Iar mie bine-mi este a mă alipi de Dumnezeu şi a pune în Domnul nădejdea mântuirii mele.

Rugăciunile Sfintei Împărtăşaniei

Rugăciunile spuse de preot şi de fiecare credincios, înainte de Sfânta Împărtăşanie, se numesc *Rugăciunile înainte de Dumnezeiasca Împărtăşire*. Această rânduială, pe care o găsim în *Ceaslovul mare*, este împărţită în trei părţi.

Prima parte este alcătuită din Canon, care este citit seara împreună cu Pavecerniţa.

A doua parte este citită de dimineaţă şi este alcătuită din trei Psalmi, care fac referire la Sfintele Taine, trei Tropare şi alte nouă rugăciuni ale Sfinţilor Părinţi.

Rugăciunile spuse în Sfânta Liturghie de slujitor alcătuiesc *a treia parte* a Slujbei Sfintei Împărtăşanii.

* * *

Prima rugăciune citită de preot este o mărturisire de credinţă şi de nădejde în iubirea lui Hristos: Cred, Doamne, şi mărturisesc că Tu eşti cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, Care ai venit în lume să mântuieşti pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu.

Această frază se întemeiază pe cuvintele Apostolului Pavel: *„Vrednic de credinţă şi de toată primirea e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi, dintre care cel dintâi sunt eu. Şi tocmai pentru aceea am fost miluit, ca Iisus Hristos să arate mai întâi în mine toată îndelunga Sa răbdare, ca pildă celor ce vor crede în El, spre viaţa veşnică"*[759]. Sfântul Apostol Pavel Îl roagă pe Hristos să-i arate lui, cel mai mare dintre păcătoşi, toată mărinimia.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne vorbeşte printr-un exemplu: „Să spunem că există un oraş în care

---

[759] I Timotei 1, 15-16.

cetățenii au făcut mai mult sau mai puțin câte un rău. Dacă împăratul vrea să-i ierte pe toți, ceilalți nu cred în cuvântul lui până când cel mai rău dintre ei a fost iertat. Numai atunci nu se vor mai îndoi". Exact același lucru ne spune și Apostolul Pavel. Dumnezeu, dorind să arate oamenilor că le iartă toate păcatele, l-a iertat pe cel mai păcătos. Sfântul Apostol Pavel conchide, zicând prin spusele Sfântului Ioan Hrisostom: „Nimeni să nu se îndoiască de mântuire, căci eu, care am fost cel mai păcătos, m-am mântuit"[760].

Având siguranța că Iisus Hristos va arăta față de noi păcătoșii *întreaga lui mărinimie,* Îl rugăm să ne învrednicească pentru a ne apropia de potirul iubirii Lui.

Roagă-L cu tărie, ca o mamă, pe Acesta

În afară de aceste rugăciuni care sunt cuprinse în *Rânduiala Sfintei Împărtășanii,* Sfinții Părinți au mai scris multe alte rugăciuni care ne pregătesc pentru Sfânta Împărtășanie. O astfel de rugăciune a fost scrisă de Filotei, Patriarhul Constantinopolului, și se adresează Maicii Domnului:

„Cu adevărat neîntinată, Preasfântă Fecioară și Născătoare de Dumnezeu, care ești minune înfricoșată, nedeslușită și de necuprins pentru îngeri, începutul neamului nostru și vasul cel preasfânt al

---

[760] EPE 23, 182-184.

dumnezeirii, sălaşul mântuirii noastre, tu care ai dăruit nouă, datorită bunătăţii tale nemărginite, în chip nedesluşit pentru judecata omenească, pe una din persoanele Sfintei Treimi, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care este Dumnezeu şi Om desăvârşit, ca să înnoiască firea noastră şi s-o aşeze la starea cea dintâi, de care este vrednică, luând din lutul cel de demult al omului «căzut» pentru a-l «frământa» şi a-l pune acolo unde îi este locul. Tu eşti cea care îi ridici pe cei ce cad chiar şi după întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, cea care mă scapi din nevoile cele multe, datorită bunătăţii tale, pe mine nevrednicul, ajutându-mă să fiu văzut şi cuprins în rânduiala Proniei lui Dumnezeu, pe mine, care păcătuiesc fără de încetare datorită neascultării mele de porunca dumnezeiască, în toată vremea, la fiecare pas şi ispită.

Cercetează-mă şi călăuzeşte-mă acum când mă aflu în această stare de păcătoşenie, venind la mine aşa cum tu obişnuieşti. Adevărat grăiesc, nu ştiu unde am să sfârşesc. Stând şi cugetând la mulţimea păcatelor mele, nu voi fi vrednic să mă număr printre cei drepţi pentru a mă împărtăşi cu Tainele cele înfricoşate. Şi dacă nu am să vin pentru a mă împărtăşi, datorită nevredniciei mele, voi sfârşi pe de-a-ntregul în mâinile duşmanului. De aceea am luat hotărâre să las nenumăratele mele fărădelegi la limanul necălcat al milei Fiului tău şi Dumnezeu, îndrăznind să vin pentru a mă împărtăşi, punându-te pe tine cea dintâi şi puternică mijlocitoare. Te rog pe tine, Preacurată Fecioară, roagă-L, ca o Maică,

cu tărie pe Hristos să caute spre mine cu milă şi cu îndurare.

Aşadar, ocroteşte-mă, Preasfântă Fecioară, şi nu-ţi întoarce faţa ta de la mine, care m-am încurcat în multe păcate, fapte, vorbe, gânduri şi m-am îngropat în făţărnicii diavoleşti şi spurcate, toate acestea stricându-mi firea supusă simţurilor lumeşti. Arată-mi-te în această clipă ajutătoare şi să nu-L laşi pe Fiul tău Cel Preabun să mă alunge şi să mă oprească de la împărtăşirea cu Harul Lui. Astfel, trecând cu vederea păcatele mele cele multe, o să mă sfinţească cu Sfântul lui Trup, o să mă lumineze cu Cinstitul lui Sânge şi de Viaţă dătătorul, o să mă mântuiască şi o să mă facă fiu desăvârşit al Luminii, din cei care se îndreaptă spre împlinirea poruncilor Lui sfinte, şi nu se mai întorc la păcatul cel murdar. Acestea toate le fac pentru a scăpa de judecata cea veşnică şi pentru a câştiga viaţa de veci, făcându-mă mai înainte părtaş de darurile tale cele minunate şi nestricăcioase. Ajută-mă să mă unesc cu Hristos, primind viaţa cea veşnică, tu, care eşti singura mea ocrotitoare şi nădejdea mea, slăvind şi mărind pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, pe Preasfânta Treime, în vecii vecilor. Amin".

* * *

Apoi zice către Diacon: Apropie-te, diacone.

Iar diaconul, trecând prin partea de răsărit a Sfintei Mese, vine la stânga preotului, ţinând palmele întinse cruciş, dreapta peste stânga, şi zicând: Iată, mă apropii de Hristos, Împăratul cel nemuritor

şi Dumnezeul nostru. Dă-mi mie, părinte, Cinstitul şi Preasfântul Trup al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Preotul, având buretele între degetele de la mâna stângă, ia una dintre cele două jumătăţi din părticica HS *şi, ţinând-o deasupra buretelui, o dă diaconului, zicând:* Cinstitul şi Preasfântul Trup al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dă ţie, diaconului (N), spre iertarea păcatelor tale şi spre viaţa de veci.

Diaconul, primind părticica din Sfântul Trup în palma dreaptă, răspunde: Amin. *Sărută apoi mâna preotului şi se duce în partea de răsărit a Sfintei Mese şi, plecându-şi capul, aşteaptă să ia şi preotul părticica din Sfântul Trup. Iar preotul, desfăcând mai întâi palma dreaptă şi aşezând buretele sub degetul mijlociu, între arătător şi inelar, ia cu stânga cealaltă jumătate din părticica HS şi o pune în palma dreaptă, zicând:* Cinstitul şi Preasfântul Trup al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dă mie, preotului (N), spre iertarea păcatelor mele şi spre viaţa de veci. *Şi împărtăşindu-se cu Sfântul Trup zice:* Amin.

Apoi preotul, luând cu amândouă mâinile şi cu un acoperământ Sfântul Potir, zice: Mă împărtăşesc eu, robul lui Dumnezeu, preotul (N), cu Cinstitul şi Sfântul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor mele şi spre viaţa de veci. Amin.

Şi sărutând Sfântul Potir, zice: Iată s-a atins de buzele mele şi va şterge fărădelegile mele şi de păcatele mele mă va curăţi.

Îl cheamă mai apoi pe diacon, zicând: Apropie-te, diacone.

Diaconul: Iată vin la nemuritorul Împărat.

Preotul: Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu, diaconul (N), cu Cinstitul şi Sfântul Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor sale şi spre viaţa de veci.

Diaconul zice: Amin.

Preotul: Iată s-a atins de buzele tale şi va şterge fărădelegile tale şi de păcatele tale te va curăţi.

Iată s-a atins de buzele mele

După ce preotul cu frică şi cu cutremur se împărtăşeşte cu Preasfântul Trup şi Preacuratul Sânge al Domnului Hristos, sărută Sfântul Potir şi zice: „Iată s-a atins de buzele mele şi va şterge fărădelegile mele şi de păcatele mele mă va curăţi". Aceste cuvinte le-a spus îngerul Serafim Profetului Isaia, în vedenia lui, când a fost chemat la treapta profetică: *„Atunci unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleştele de pe jertfelnic. L-a apropiat de gura mea şi a zis: «Iată, s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale, şi fărădelegile tale le va curăţi»".* „Acest lucru a fost semnul lui Hristos,

că pentru noi S-a împărţit pe Sine Dumnezeului şi Tatălui, S-a făcut jertfă şi mireasmă curată, duhovnicească"[761].

Îngerul nu a îndrăznit să atingă cu mâna cărbunele care-L simbolizează pe Hristos, pe când noi, în Sfânta Liturghie, Îl atingem chiar pe Hristos. Legat de acest lucru, Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „Dacă te gândeşti la importanţa Darurilor ce sunt puse înainte, acestea sunt mult mai de preţ decât atingerea Serafimilor. Însă, dacă te gândeşti la iubirea de oameni a lui Dumnezeu, vei vedea că Harul cinstitelor Daruri nu este oprit pentru a se coborî în nimicnicia noastră". Sfântul continuă, zicând: „Gândindu-ne, omule, la măreţia acestor daruri, ne dăm seama cât de mare este distanţa dintre cer şi pământ"[762].

Gândurile noastre la cele lumeşti sunt oprelişte pentru roadele Sfintei Împărtăşanii. Sfântul Simeon Noul Teolog zice că: „Această Pâine, care nu a ajuns la stadiul de a se lepăda de simţuri, este o pâine obişnuită, însă apare ca o lumină nedespărţită, de care nu ne putem apropia şi pe care nu o putem vedea... Când mănânci din Pâinea cea Dumnezeiască şi când bei din Vinul veseliei, poate nu ştii că trăieşti viaţa de veci şi că înăuntrul tău primeşti Pâinea cea luminoasă şi de foc, aşa cum Profetul Isaia a primit cărbunele aprins... Cum te-ai

---

[761] Isaia 6, 6-7; Sfântul Chiril al Alexandriei, de P. Trembela, Atena, 1968, p. 92.

[762] EPE 8a, 434.

împărtăşit aşa cu viaţa de veci? Cum te-ai apropiat de focul Dumnezeirii, de care nu se poate apropia nimeni? Nu, frăţia ta, nu! Aceste lucruri nu sunt pentru tine, pentru că nu simţi nimic faţă de ele... Lumina aceea te luminează, însă tu eşti orb şi nu te poţi lumina. Focul te încălzeşte, însă tu eşti rece. Viaţa a venit la tine, însă tu nu înviezi, rămânând mort"[763].

Pentru a putea primi Viaţa de veci, să ne apropiem de Sfânta Împărtăşanie curaţi la suflet şi la trup. Să ne apropiem de Domnul „cu râvnă arzătoare. Şi cu mâinile strânse la piept, în semnul Crucii, să-L primim pe Acesta. Cu ochii, buzele şi fruntea să primim la împărtăşirea cu Dumnezeiescul Cărbune focul dorinţei arzătoare, care arde în noi păcatele, ne luminează inimile şi ne face părtaşi ai Focului Dumnezeiesc"[764].

* * *

Punând deci părticelele în Sfântul Potir, diaconul sau, dacă nu este diacon, preotul, zice: Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, şi Sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o slăvim; că Tu eşti Dumnezeul nostru, afară de Tine pe altul nu ştim, numele Tău numim. Veniţi, toţi credincioşii, să ne închinăm

---

[763] Z, p. 192.
[764] Ioan Damaschin, EPE 1, 470.

Sfintei Învierii lui Hristos, că, iată, a venit prin Cruce, bucuria la toată lumea. Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm Învierea Lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat.

Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit. Saltă acum şi te bucură, Sioane, iar tu, Curată, Născătoare de Dumnezeu, veseleşte-te întru Învierea Celui născut al tău.

O, Paştile cele mari şi preasfinţite, Hristoase! O, Înţelepciunea şi Cuvântul lui Dumnezeu şi Puterea! Dă-ne nouă să ne împărtăşim cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a împărăţiei Tale[765].

Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici, cu Cinstit Sângele Tău, pentru rugăciunile Sfinţilor Tăi.

În fiecare Liturghie se săvârşeşte Paştele

Sfântul Chiril al Alexandriei scrie că participarea noastră la Sfânta Împărtăşanie este „o mărturisire adevărată şi pomenirea Celui Înviat din morţi, trăind în acelaşi timp în noi, Domnul nostru Hristos"[766]. Cuvântul Sfântului Părinte se adevereşte din faptul că preotul, după ce s-a împărtăşit, citeşte

---

[765] Utrenia de la Paşti.
[766] M 74, 725D.

patru tropare, punând în Potir Sfântul Trup al lui Hristos.

În Sfânta Liturghie am văzut Învierea lui Hristos. Am văzut că este săvârşită chiar în mijlocul adunării noastre. O trăim prin Sfânta Împărtăşanie, săvârşindu-se în existenţa noastră, „înviind înăuntru nostru Stăpânul Hristos, luminând şi strălucind de Dumnezeirea cea nestricăcioasă"[767].

Dacă în Sfânta Liturghie putem să propovăduim moartea Domnului, la fel putem să sărbătorim Paştele Acestuia: „Întotdeauna putem sărbători Paştele"[768].

Fiecare adunare liturgică este Învierea lui Hristos şi fiecare Împărtăşanie este învierea omului care participă la aceasta. „Învierea sufletului, înseamnă unirea acestuia cu viaţa; aşa cum trupul mort, nu poate păstra în el sufletul viu, dar nici sufletul la rândul lui nu poate trăi de la sine, unit şi neamestecat, se uneşte cu Dumnezeu, trăind viaţa de veci"[769].

Întreaga viaţă a credinciosului, care fără de osândă se împărtăşeşte, „este o sărbătoare... un Paşti, este o trecere de la cele văzute la cele inteligibile... acolo unde gustăm din viaţa de veci, curăţiţi prin jertfa cea mai curată a lui Hristos în Dumnezeu-Tatăl şi al Celui de o fiinţă Duhului Sfânt, privind spre Hristos, iar Acesta spre noi.

---

767 Sfântul Simeon Noul Teolog, SC 104, 198.

768 I Corinteni 11, 26; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 36, 296.

769 Simeon Noul Teolog, SC 104, 194-196.

Păşim împreună cu Hristos şi împărăţim cu Hristos, negăsindu-se nimeni mai mare decât Acesta în împărăţia Lui. Că a Ta este toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin"[770].

* * *

Apoi, diaconul, întorcându-se către mulţime, zice cu glas tare: Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi.

Strana: Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului...

Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste

Pocăinţa, mărturisirea, rugăciunea şi postul reprezintă pregătirea duhovnicească pentru a ne putea împărtăşi cu Sfintele Taine. Frica de Dumnezeu, credinţa şi iubirea reprezintă *modul* în care ne apropiem de Sfântul Potir. Poziţia trupească şi sufletească în faţa lui Hristos, Care ne cheamă la Cina Lui, este una necesară. Zice Sfântul Ioan Hrisostom: „Atunci când urmează să vă apropiaţi de această Masă dumnezeiască şi înfricoşată, de această mistagogie sfântă, să veniţi cu frică şi cutremur, cu conştiinţa curată, în post şi rugăciune, fără să tulburaţi, fără să bateţi din picioare şi să

[770] Simeon Noul Teolog, Z, p. 193.

împingeţi pe cei de lângă dumneavoastră. Pentru că această lipsă de rânduială este dovadă de dispreţul cel mai mare faţă de Sfintele Taine". Tot el ne spune: „Zi-mi, omule, de ce faci zgomot? De ce te grăbeşti? Te grăbeşti cumva să mergi la treburile tale? Ţi-a trecut cumva prin cap în aceea clipă că ai treburi de făcut? Cumva simţi că te afli pe pământ? Te crezi dimpreună cu oamenii?"[771].

În afară de calm şi rânduială în faţa Sfintei Împărtăşanii, este nevoie şi de o pregătire corespunzătoare. Cuviosul Nicolae Cabasila scrie: „Dumnezeu, chiar dacă ne dă în dar Tainele, trebuie să-I dăm şi noi ceva în schimb, cerându-ne să fim pregătiţi pentru a putea primi aceste daruri şi să le păstrăm. Nu ne poate da sfinţenia şi binecuvântarea, dacă nu ne comportăm aşa... Iar exemplul cel mai elocvent este dat de parabola semănătorului. Semănătorul nu a venit pentru a ara pământul, ci pentru a-l semăna. Prin aceste cuvinte se arată faptul că noi suntem datori să arăm şi să ne pregătim cum se cuvine"[772].

Pregătirea constă în faptul că trebuie să lucrăm frica de Dumnezeu din interiorul nostru, adică iubirea şi credinţa. Ava Isaac scrie că „frica de Dumnezeu este începutul virtuţii. Este rodul credinţei semănat în inimă, când cugetul (gândul) se desparte de grijile lumeşti"[773]. În inima celui care s-a

---

771 EPE 35, 456 şi 514.
772 EPEF 22, 32; Luca 8, 5.
773 EPEF 8a, 92.

depărtat de cele lumeşti se naşte, din credinţă, frica de Dumnezeu.

Sfântul Maxim Mărturisitorul scrie că frica de Dumnezeu este de două feluri: „Este frica de ameninţările iadului, care se naşte în sufletul nostru... Şi frica este unită cu iubirea. Această frică naşte în suflet evlavia, aşa încât sufletul să nu-L dispreţuiască pe Dumnezeu datorită trecerii pe care o are omul la Acesta, datorită iubirii lui”[774].

Omului nu îi este frică de nimic altceva în afară de faptul de a nu cădea de la înălţimea iubirii. De aceea, după ce ne împărtăşim din Iubire, cerem de la Domnul: „Întăreşte-ne pe noi... întru frica Ta”. Cerem frica ce stăpâneşte sufletele celor desăvârşiţi în virtute: „Întru aceasta a fost desăvârşită iubirea Lui faţă de noi, ca să avem îndrăznire în ziua judecăţii, fiindcă precum este Acela, aşa suntem şi noi în lumea aceasta. În iubire nu este frică, ci iubirea desăvârşită alungă frica, pentru că frica are cu sine pedeapsa, iar cel ce se teme nu este desăvârşit în iubire”[775].

Credinţa este începutul drumului care duce la Sfânta Împărtăşanie. *Iubirea* este sfârşitul: „Începutul vieţii şi sfârşitul; începutul este credinţa şi iubirea este sfârşitul. Amândouă unite, înseamnă Dumnezeu”[776].

* * *

---

[774] F 2, 11.
[775] Ava Dorotei, M 88, 1657D-1660A; I Ioan 4, 18.
[776] Ignatie al Antiohiei, B 2, 267.

Momentul în care omul Îl primeşte înăuntrul său pe Domnul este momentul iubirii lui Dumnezeu, Care *„Se dă în dar"*, şi a iubirii omului *„când acesta vine la Dumnezeu"* pentru a primi darul. Sfântul Ioan, părintele cu limba de aur, ne îndeamnă să-L iubim pe Hristos aşa cum se cuvine. „Iubirea noastră, pentru Acesta, este împărăţia şi desfătarea. Este câştigul, slava şi cinstea. Aceasta este lumina. Este fericirea cea veşnică pe care nici cuvântul nu o poate descrie, nici mintea nu o poate înţelege". Ava Isaac scrie: „Iubirea lui Dumnezeu este rai... Când găsim iubirea, este ca şi când ne-am hrăni cu pâinea cea cerească... Cel care găseşte Iubirea (Pâinea), Îl mănâncă pe Hristos în fiecare zi, clipă şi se face nemuritor... Fericit este cel ce mănâncă din Pâinea iubirii, care este Iisus... Iubirea înseamnă ca să mâncaţi şi să beţi cu Mine în împărăţia Mea. Iubirea are puterea de a-l hrăni pe om, făcându-se hrană în locul mâncării şi al băuturii. Este vinul care veseleşte inima omului; fericit este cel ce va bea din acesta"[777].

Sfânta Liturghie este *împărăţia lui Dumnezeu*, iar hrana de la Cina împărăţiei este *iubirea.* Prin pocăinţă şi frica de Dumnezeu plutim peste marea cea agitată a acestei vieţi şi ajungem la iubire. „Pocăinţa este corabia, frica este căpitanul acesteia şi iubirea este limanul dumnezeiesc... Şi când ajungem la iubire, ajungem la Dumnezeu. Iar drumul

---

[777] EPE 16b, 464; EPEF 8c, 98-100; Luca 22, 30; Psalmul 103, 15.

nostru se sfârşeşte şi ne îndreptăm spre insula unde se află Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. A Lui să fie slava şi stăpânirea, iar pe noi să ne învrednicească de iubirea Acestuia, prin frica faţă de El. Amin"[778].

* * *

Preotul, împărtăşind pe credincioşi, zice fiecăruia în parte: Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu (N), cu Cinstitul şi Sfântul Trup şi Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor lui şi spre viaţa de veci.

În acest timp, strana cântă: Trupul lui Hristos primiţi... *sau:* Cinei Tale celei de Taină...

Fiecare „oaie" este strigată pe nume

Slujitorul dă Preasfântul Trup şi Sânge al Domnului credinciosului, şi-l strigă pe nume. Îl strigă pe numele care i s-a dat atunci când s-a făcut fiu al lui Dumnezeu, la Sfântul Botez, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.

Clipa Sfintei Împărtăşanii este clipa întâlnirii noastre personale cu Domnul. Prin gura slujitorului, Hristos, Bunul Păstor, *„Îşi strigă oile pe nume"*. Oile se apropie de El, primind din preasfintele Lui mâini hrana de veci. „Când îl vezi pe preot că-ţi dă Sfintele Taine, să nu crezi că acesta este cel care

---

778 Ava Isaac, EPEF 8c, 102.

face acest lucru, ci mâna sfântă a lui Hristos care se întinde către tine"[779]. În acest fel, Păstorul se face uşa oilor, uşa împărătească a Vieţii. Iar oile intră şi ies prin Aceasta, găsind verdeaţă de păscut[780]. Păşunea este tot Păstorul oilor. „Ce păstor îşi hrăneşte oile din merindele sale? Şi de ce zic păstor? Există multe mame care după naştere dau copiilor să mănânce din trocuri. Hristos însă nu a suportat să se întâmple acest lucru ci ne hrăneşte cu Trupul şi Sângele Lui, făcându-ne una cu Acesta... Se amestecă cu fiecare dintre credincioşi, prin Sfintele Taine; pe cei ce i-a născut (creat) îi hrăneşte cu Trupul Lui şi nu îi dă altora"[781].

Ne facem una cu Hristos

Sfânta Liturghie, în întregul ei, este tărâmul iubirii şi al harului lui Dumnezeu; în aceasta primim darurile Harului, în aceasta Îl primim chiar pe Cel care oferă aceste daruri, pe Hristos[782].

Prin Sfânta Împărtăşanie ne facem „cramă" în care ţinem Preasfântul Sânge al lui Hristos, ne facem brutării în care ţinem Preasfântul Lui Trup. Sfântul Părinte Ioan Hrisostom spune că atunci când Îl primeşti pe Hristos înăuntrul tău, „te amesteci cu Sfântul lui Trup, cu Trupul Domnului,

---

[779] Ioan 10, 3; Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 11, 58.
[780] „*Şi păşune va afla*" (Ioan 10, 9).
[781] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 12, 214.
[782] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 414.

Care se găseşte în ceruri". Preacinstit Sângele Stăpânului se amestecă cu persoana noastră; ne schimbă viaţa. „O face liniştită şi curată, conducându-o spre nemărginita frumuseţe"[783].

Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează, zicând că „acest Sânge înviorează chipul împărătesc (adică după chip...), acest Sânge naşte nespusa frumuseţe, acest Sânge nu lasă mărinimia sufletului să se ofilească, pentru că o hrăneşte şi o udă în continuu... Acest Sânge este mântuirea sufletelor noastre, în care sufletul se scaldă; cu acesta se împodobeşte şi se luminează. Acest Sânge ne face mintea mai strălucitoare decât focul, şi face sufletul mai strălucitor decât aurul"[784].

Atunci când Hristos vine înăuntrul nostru nu ne sfinţeşte numai sufletul, ci întreg trupul. Pentru că prin Sfânta Împărtăşanie „se împreunează suflet cu suflet, trup cu trup, sânge cu sânge... Ce Taine măreţe! Ce minune este aceea ca mintea noastră să se unească cu mintea lui Hristos! Voinţa noastră să se împreuneze cu voinţa Lui, Trupul lui se amestecă cu trupul nostru, Sângele Lui se amestecă cu sângele nostru! Ce se întâmplă cu mintea noastră atunci când întâlneşte mintea divină? Ce se întâmplă cu voinţa noastră atunci când întâlneşte voinţa divină? Ce se întâmplă cu lutul, atunci când întâlneşte focul?!". „Transmiterea Tainei îi reprezintă pe cei care se împărtăşesc cu vrednicie, asemănă-

---

[783] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 22, 204 şi 25, 16.
[784] EPE 13, 580-582.

tori în Har cu Cel Care este prin fire bun, fără să-i oprească de la bunătăţile Lui"[785].

Sfântul Simeon Noul Teolog, după Sfânta Împărtăşanie, Îl slăveşte pe Domnul: Mă minunez, Mântuitorule, de nemăsurată mila Ta! Cum de m-ai învrednicit, oare, pe mine spurcatul, risipitorul şi desfrânatul să mă fac mădular al Tău? Cum de m-ai împodobit cu veşmântul cel mai strălucitor şi luminat, sau cu lumina vieţii veşnice care-mi luminează trupul? De ce oare Trupul Tău, nepătat şi dumnezeiesc, străluceşte în întregime, frământat şi amestecat în chip nespus cu focul dumnezeirii Tale?!

M-am unit şi am aflat că m-am făcut trup curat, ca al Tău, mădular strălucitor, cu adevărat sfânt, mădular care luminează din îndepărtări[786].

Această taină a unirii lui Dumnezeu cu omul este descrisă de Sfântul Ioan Hrisostom printr-o frază: „Noi şi Hristos suntem una"[787].

Dumnezeu aşa a iubit lumea...

Sfânta Împărtăşanie este intrarea în împărăţia lui Dumnezeu: Hristos Se împarte ca hrană *„pentru ca cei ce cred în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică"*[788]. Prin Sfânta Împărtăşanie, în sufletele

[785] Cuviosul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 416; Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, p. 208.
[786] SC 156, 176-178.
[787] EPE 24, 362.
[788] Ioan 3, 16.

noastre răsare împărăţia cea veşnică. Fericirea din împărăţia în care trăiesc credincioşii este Sfântul Agneţ şi Potirul Vieţii: „Fericirea celor ce se află în împărăţia lui Dumnezeu... nu este dată de nimic altceva decât de Sfântul Potir şi Sfântul Trup... De aceea, Domnul a numit bucuria Cină a Sfinţilor din veacul ce va să fie”[789].

Sfânta Liturghie este adunarea fiilor lui Dumnezeu, care-L aşteaptă pe Stăpânul lor până *„când se va întoarce de la nuntă, ca, venind şi bătând, îndată să-i deschidă... Acesta se va încinge şi le va pune la masă şi, apropiindu-se, le va sluji"*[790]. Îl aşteptăm pe Cel ce vine şi, în acelaşi timp, ne împărtăşim cu Acesta. Ne împărtăşim cu bucuria ce va să fie. Moartea nu este nimic altceva decât mutarea de la viaţa cea trecătoare la Viaţa de veci. Este mutarea de la Masa Sfintei Euharistii la Masa Cinei împărăţiei[791].

* * *

După ce preotul împărtăşeşte, zice: Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta[792].

Strana: Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credinţa cea

---

[789] Cuviosul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 208 şi 214.
[790] Luca 12, 36-37.
[791] Cuviosul Nicolae Cabasila, EPEF 22, 486.
[792] Psalmul 27, 9.

adevărată, nedespărţitei Sfintei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi[793].

Diaconul: Înalţă, Stăpâne.

Preotul: Înalţă-te peste ceruri, Dumnezeule, şi peste tot pământul slava Ta[794] *(de trei ori).*

Apoi preotul ia Sfântul Potir şi, ţinându-l peste Sfântul Disc, peste acoperămintele de pe el, zice în taină: Binecuvântat este Dumnezeul nostru... *şi, întorcându-se către credincioşi, zice cu glas mare:* Totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să lăudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi a ne împărtăşi cu Sfintele, cele fără de moarte, Preacinstitele şi de viaţă făcătoarele Tale Taine. Întăreşte-ne pe noi întru sfinţenia Ta, toată ziua să ne învăţăm dreptatea Ta. Aliluia, Aliluia, Aliluia[795].

Am văzut Lumina cea adevărată

După Sfânta Împărtăşanie, credinciosul primeşte înăuntrul lui *Lumina cea adevărată.* Acum sufletul lui s-a unit cu Hristos, Soarele dreptăţii. Gândul lui „este împreunat cu Dumnezeu, iar Lumina cea dumnezeiască străluceşte dimprejurul

---

[793] Vecernia Cincizecimii.

[794] Psalmul 56, 6.

[795] Acest imn a început să fie cântat din anul 624, pe timpul Patriarhului Serghie al Constantinopolului, la Paşti (M 92, 1001). Vezi şi Psalmul 70, 8.

minţii acestuia". Hristos, cu Care s-a împărtăşit credinciosul, S-a făcut pentru acesta:

Lumină, pace, bucurie, viaţă, hrană şi băutură,
Îmbrăcăminte, grădină, cort şi lăcaş dumnezeiesc...
Soare cu adevărat de nepătruns, şi stea care luminează în veci, în adăpostul sufletului lui[796].

În sufletele noastre nu am primit numai „razele de lumină, ci şi discul Acestuia" (al Soarelui). Ne-am făcut părtaşi ai Harului, sori cu care-L înconjurăm pe Unicul Soare, pe Dumnezeu. Pentru că Hristos „le îmbrăţişează pe toate cu puterea Lui de lumină, celor vrednici le dă lumină continuu, făcându-i sori pentru alţii". Cuviosul Nichita scrie că prezenţa Luminii dumnezeieşti îl conduce pe om să vadă tainele Acestuia: „Prezenţa Luminii dumnezeieşti face ca sufletele lor să se împărtăşească din aceasta şi să se întoarcă din nou la Dumnezeu... Din adâncurile lui Dumnezeu, izvorăşte puterea optică a cugetelor lor, fiind consideraţi părtaşi ai Tainelor Acestuia"[797].

Sfântul Grigorie Palama, relatând experienţele vieţii lui sfinte, vorbeşte despre intrarea omului în spaţiul Luminii adevărate: Hristos „Se uneşte cu ipostasurile omeneşti, unindu-Se neamestecat cu fiecare credincios prin împărtăşirea Sfântului Trup. Se face cu noi un trup, transformându-se într-un

---

[796] Ava Filimon, F 2, 251; Simeon Noul Teolog, SC 196, 104.
[797] Nicolae Cabasila, EPEF 22, 414; Grigorie Palama, EPE 6, 144-146; F 3, 331.

locaş întreg al Dumnezeirii, pentru că în Trupul lui Hristos *locuieşte, trupeşte, toată plinătatea dumnezeirii.* Întrebarea este: Cum nu va lumina cu razele de lumină ale Trupului Lui, care se găsesc înăuntrul nostru, în sufletele celor care se împărtăşesc cu vrednicie, aşa cum odată a luminat trupurile ucenicilor pe Muntele Tabor?"[798].

Taina Euharistică, Taina lui Hristos, a Soarelui dreptăţii, a răsărit pe pământ din *Lumina Tatălui,* slujită fiind prin *Lumina* lumii, care este Hristos şi sfinţindu-se prin *Lumina* Mângâitorului. Urmează ca noi, credincioşii, după Sfânta Împărtăşanie, să strigăm: „Din lumina Tatălui, răsare lumina Fiului, luminând în Duhul"[799], aceasta numindu-se teologia Sfintei Treimi. Am văzut Lumina cea adevărată şi o slăvim[800].

Lumina lumii, Hristos, împrăştie întunericul veacului prezent. Deschide cerurile. Ne conduce în spaţiul veacului cel nou. Acolo, credinciosul vede Lumina, Care este „frumuseţea veacului ce va să fie şi să rămână în împărăţia lui Dumnezeu, care este fără de sfârşit". Acolo, înăuntrul împărăţiei, „noapte nu va mai fi; şi nu va mai fi nevoie de lumina lămpii sau de lumina soarelui"[801]. Acolo străluceşte Lumina feţei lui Hristos.

* * *

---

[798] EPE 2, 230; Coloseni 2, 9.
[799] Sfântul Grigorie Teologul, B 59, 268.
[800] Simeon Noul Teolog, SC 174, 484-486.
[801] Sfântul Grigorie Palama, EPE 2, 514; Apocalipsa 22, 5.

Sfântul Cuvios Martir Iacov Aghioritul (1 noiembrie) a povestit, ucenicului lui Marcian, că în timpul Sfintei Liturghii „a văzut”: Când preotul a început să se îmbrace cu veşmintele preoţeşti pentru a sluji, în faţa lui a venit lumina îngerilor, asemănătoare cu lumina răsăritului. Când preotul a început să facă Proşcomidia, sfinţii îngeri s-au dus în Biserică şi s-au împărţit în patru cete, care au stat în cele patru colţuri. După ce slujitorul a terminat Proscomidia şi a acoperit Cinstitele Daruri cu acoperămintele, peste acestea a venit o lumină şi le-a acoperit; pentru că acoperămintele simbolizează lumina nevăzută, care acoperă Sfintele. Când a venit timpul să facă Vohodul Mare (să iasă cu Sfintele Daruri), în faţa lui mergea o lumină care-i acoperea pe credincioşi. Când Sfintele au fost aşezate pe Sfânta Masă, au fost înconjurate de aceea lumină cu raze ca cele ale lunii... După Epicleză L-am văzut pe Domnul stând în lumină pe Sfântul Disc. Când s-a terminat Sfânta Liturghie am văzut din nou pe Prunc, împreună cu îngerii, urcând la ceruri cu slavă şi cinste.

Înalţă-Te peste ceruri, Dumnezeule

După ce preotul a aşezat Sfintele pe Sfânta Masă, cădeşte de trei ori şi spune: „Înalţă-Te peste ceruri, Dumnezeule, şi peste tot pământul slava Ta”. „Auzind cuvântul «înalţă-Te», se vrea ca slava Acestuia să fie peste tot pământul”. Aşa cum ne

sune Sfântul Atanasie cel Mare, prin cuvintele Profetului David, spunem către Hristos: „Dacă pentru mântuirea noastră Te-ai coborât de voie în chenoza întrupării, făcându-Te *«ascultător până la moarte»*, atunci, urcă, Doamne, din nou în ceruri; pentru că şi după urcarea Ta, vei umple întreg pământul de slava Ta”[802].

De fiecare dată când se săvârşeşte Sfânta Liturghie, Hristos Se coboară din ceruri pentru mântuirea noastră. La sfârşitul Sfintei Liturghii se urcă din nou la ceruri, însă Lumina slavei şi iubirea Lui rămâne pe pământ, luminând lumea.

* * *

Odată cu împărtăşirea credincioşilor am ajuns şi la sfârşitul Tainei Euharistice.

Preotul şi credincioşii Îi mulţumesc şi Îl slăvesc pe Dumnezeu, zicând troparul: „Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...”. „Credincioşii se roagă ca sfinţenia pe care au primit-o să rămână înăuntrul lor şi să nu trădeze Harul, nici să piardă darul, călăuziţi fiind de Hristos. Cum ajutăm noi, credincioşii, să se întâmple aceste lucruri?... Cercetând în toate zilele dreptatea Lui. Dreptatea înseamnă înţelepciunea şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, care se arată prin Taine... când cercetăm dreptatea, sfinţenia poate să rămână înăuntrul nostru. Credinţa în Dumnezeu se înmulţeşte, iubirea

[802] Sfântul Nicodim Aghioritul, *Erminia la Psalmi, vol. II*, Tesalonic, 1981, p. 61; B 32, 139; Filipeni 2, 8.

se aprinde şi nici o viclenie nu poate intra în suflet”[803].

* * *

Diaconul: Drepţi, primind dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, cereştile, nemuritoarele şi de viaţă făcătoarele, înfricoşătoarele lui Hristos Taine, cu vrednicie să mulţumim Domnului.

Strana: Doamne, miluieşte.

Diaconul: Apără, mântuieşte, miluieşte şi ne păzeşte pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

Strana: Doamne, miluieşte.

Diaconul: Ziua toată desăvârşită, sfântă, în pace şi fără de păcat cerând, pe noi înşine şi unii pe alţii şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu, să o dăm.

Strana: Ţie, Doamne.

Preotul, în taină: Mulţumim Ţie, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Dătătorule de bine al sufletelor noastre, că şi în ziua de acum ne-ai învrednicit pe noi de cereştile şi nemuritoarele Tale Taine. Îndreptează calea noastră, întăreşte-ne pe noi, pe toţi, întru frica Ta; păzeşte viaţa noastră, întăreşte paşii noştri, pentru rugăciunile şi mijlocirile măritei Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria şi pentru ale tuturor sfinţilor Tăi.

Ecfonisul: Că Tu eşti sfinţirea noastră şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

---

803 EPEF 22, 198.

Această rugăciune de mulţumire ne aminteşte de mulţumirea ucenicilor lui Hristos la sfârşitul Cinei de Taină: *„Şi după ce au cântat laude, au ieşit la Muntele Măslinilor"*. Sfântul Ioan Gură de Aur observă: „Această rugăciune, a Sfintei Liturghii, este simbol al acelei rugăciuni. Domnul a mulţumit, înainte de a da spre împărtăşire Sfântul Lui Trup ucenicilor, pentru a-I mulţumi şi noi. Şi după ce le-a dat, a mulţumit şi a lăudat, pentru ca şi noi să facem la fel"[804].

Sfântul Simeon Noul Teolog Îi mulţumeşte Domnului după Sfânta Împărtăşanie cu această rugăciune: „Tu, Care eşti de neatins pentru Serafimi, Creatorul a toate, Făcătorul şi Stăpânul tuturor, nu numai că mă vezi, îmi vorbeşti şi mă hrăneşti, dar m-ai şi învrednicit să fiu părtaş rostului vieţii mele, să mănânc din Trupul Tău şi să beau Sângele Tău preasfânt, care a curs din Tine când Te-au «înjunghiat»... Mintea nu poate să priceapă şi limba nu poate să grăiască cuvinte, pentru a socoti lucrările bunătăţii Tale, Mântuitorule, săvârşite pentru mine, robul Tău. Te-ai unit cu mine, Iubitorule de oameni, că eşti Milostiv, Preacurat, Preasfânt, puterea Ta neavând asemănare şi slavă negrăită. Te-ai coborât cu mine din înaltul fără de sfârşit până în cele mai de jos ale pământului. Prin uşile iadului am trecut şi prin pustiul întunericului meu, în care am sfârşit.

[804] Matei 26, 30; EPE 12, 198.

Împreună cu mine s-a dărâmat sălaşul părăsit şi murdar al fărădelegilor mele celor multe şi al nepăsării celei mari. M-ai întors mai apoi la starea cea dintâi, pe mine care eram căzut, întărindu-mă pe piatra poruncilor Tale. Şi după ce m-ai spălat şi m-ai şters de întinăciunea răutăţii mele, m-ai îmbrăcat cu veşmânt mai alb decât zăpada, iar casa mea plină de pălămidă, ai curăţat-o, venind şi locuind în aceasta. O, Treime, Dumnezeul meu! Am devenit Tron al Sfintei Tale Dumnezeiri şi sălaş al slavei Tale celei neapropiate, împărăţie şi fagure în care se află hrana vieţii veşnice, lampă în care arde lumină nestinsă şi dumnezeiască"[805].

8. Apolisul şi Anafora

Preotul: Cu pace să ieşim[806].
Strana: Întru numele Domnului.

---

[805] SC 174, 114-126.

[806] În primele veacuri creştine Sfânta Liturghie se sfârşea cu îndemnul diaconului: „Cu pace să ieşim". Această frază anunţa sfârşitul Adunării Euharistice şi slobozirea credincioşilor. Rugăciunea pe care o rosteşte astăzi slujitorul în Sfânta Liturghie a fost adăugată în jurul secolului VII şi se numeşte *Rugăciunea Amvonului* [Οπισθαμβωνος = Rugăciunea din spatele Amvonului, opisten gr. = în spate (Nota traducătorului)], pentru că la începuturi această rugăciune se zicea din mijlocul Bisericii, din spatele Amvonului. Astăzi, în Sfântul Munte, slujitorul începe să zică rugăciunea din Sfântul Altar şi începe cu: *Mântuieşte Dumnezeule poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta*... după care vine, binecuvintează poporul şi continuă rugăciunea în faţa icoanei lui Hristos.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluieşte.

Preotul, luându-şi Liturghierul, iese prin Sfintele Uşi, merge în mijlocul bisericii şi citeşte, cu glas mare: Cel ce binecuvintezi pe cei ce Te binecuvintează, Doamne, şi sfinţeşti pe cei ce nădăjduiesc întru Tine, mântuieşte poporul Tău şi binecuvintează moştenirea Ta. Plinirea Bisericii Tale o păzeşte; sfinţeşte pe cei ce iubesc podoaba casei Tale[807]; Tu pe aceştia îi preamăreşte cu dumnezeiască puterea Ta şi nu ne lăsa pe noi, cei ce nădăjduim întru Tine. Pace lumii Tale dăruieşte, bisericilor Tale, preoţilor, şi la tot poporul Tău. Că toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorând de la Tine, Părintele luminilor[808], şi Ţie slavă şi mulţumire şi închinăciune înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Cu pace să ieşim

Sfânta Liturghie este un drum. Este un drum al cărui scop şi finalitate este întâlnirea cu Dumnezeu şi unirea omului cu Acesta. Aşadar, am ajuns la finalul drumului nostru. Am văzut Lumina cea Adevărată. Am văzut pe Domnul schimbat la Faţă pe Muntele Tabor. Ne-am împărtăşit cu Sfântul Lui

---

[807] Psalmul 25, 8.

[808] Iacov 1, 17.

Trup şi cu Preacuratul Lui Sânge. Şi în timp ce îndrăznim să-I şoptim Stăpânului nostru, Care S-a coborât din înălţime: *„Doamne, bine este să fim noi aici”*[809], Biserica Mamă ne aminteşte că, la sfârşitul drumului nostru liturgic, trebuie să păstrăm pacea: „Cu pace să ieşim”. Să plecăm, deci, în pace.

Aşadar, trebuie să coborâm din Muntele Schimbării la Faţă, pentru a ne întoarce în lume, păşind pe *calea vieţii noastre martirice*. Această cale este *mărturia credinciosului* despre Drumul şi Viaţa care sunt găzduite înăuntrul lui.

În timpul Sfintei Liturghii L-am primit înăuntrul nostru pe Hristos. Acum suntem chemaţi să-L ducem în lume. Să ne facem martori ai vieţii lui Hristos în lume: Martori ai Vieţii celei noi. „De la Sfânta Liturghie ar trebui să ne întoarcem ca şi când am fi coborât din ceruri”[810]. Aşa cum Născătoarea de Dumnezeu L-a primit pe Hristos înăuntrul ei[811] (cerul cerurilor), aşa şi fiecare credincios, din moment ce s-a împărtăşit cu Hristos, se face cer însufleţit, martor al prezenţei Împăratului ceresc în lume.

După Sfânta Împărtăşanie trebuie să ieşim în lume purtători de Hristos şi înduhovniciţi. În continuare trebuie să facem eforturi pentru a păstra nestinsă Lumina pe care am primit-o. Să păstrăm neîntinate darurile Sfântului Duh care ne-au fost date. Şi această conservare este îndeajuns să lucreze

---

[809] Matei 17, 4.
[810] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 26, 566.
[811] Sfântul Andrei Criteanul, M 97, 1069B.

mântuitor, pentru sufletele fraţilor noştri care nu au participat la Sfânta Liturghie. Credinciosul purtător de Hristos este pământ *care dă roade imediat*[812].

Sfânta Liturghie a început *în pace*. Pe durata acesteia, de multe ori ne-a fost dată pacea lui Dumnezeu. De acum, suntem şi noi chemaţi pentru a dărui, cu iubire, această pace lumii. Pacea şi iubirea este rădăcina şi, în acelaşi timp, rodul Sfintei Liturghii[813].

Plinirea Bisericii lui Hristos

Rugăciunea Amvonului îi numeşte pe credincioşi *plinirea Bisericii* lui Hristos. Biserica este corabia lui Hristos care călătoreşte în această lume. „Sfântul Ipolit scrie că marea este lumea, iar Biserica pluteşte pe aceasta şi chiar dacă este înconjurată de valuri, nu se pierde. Îl are cârmaci pe Hristos, Călăuzitorul Cel Preabun. În aceasta se mai află şi Crucea Domnului, biruitoare a diavolului, două funii testamente legate de catarg, strângând tare Biserica în iubirea lui Hristos... pânzele sunt împinse de harul Sfântului Duh, Care se coboară din ceruri... marinari îi are, de-a dreapta şi de-a stânga, pe Sfinţii Îngeri, cu ajutorul cărora Biserica este păzită"[814].

---

[812] Marcu 4, 28.
[813] Calist şi Ignatie din Xantupouli, F 4, 202.
[814] B 6, 217-218.

Sfânta noastră Biserică este corabia care călătoreşte spre împărăţia lui Dumnezeu: „Hristos este Stăpânul corăbiei, episcopul este cârmaciul, marinarii sunt preoţii... călătorii sunt mulţimea de fraţi, adâncul mării este lumea, furtunile sunt ispitele, prigoanele, pericolele şi tristeţile de tot felul"[815].

Hristos ne eliberează din păcat şi din moarte, renăscându-ne prin Sfântul Botez. Este „Cel care îi adună pe cei ce s-au rătăcit în diferite feluri, cu diverse înşelătorii". Ne facem mădulare ale poporului Lui binecuvântat şi a moştenirii Lui[816].

* * *

Strana cântă de trei ori: Fie numele Domnului binecuvântat de acum şi până în veac.

Preotul, mergând la Proscomidiar, zice rugăciunea: Plinirea Legii şi a proorocilor Tu însuţi fiind, Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce ai plinit toată rânduiala părintească, umple de bucurie şi de veselie inimile noastre, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Fie numele Domnului binecuvântat

Această doxologie din final, a numelui lui Dumnezeu, o găsim în Psalmul 112, stihul al doilea. Acest Psalm este primul din seria de Psalmi (112-117) pe care l-au cântat evrei în seara Paştelui. Este

[815] Clement al Romei, B 1, 55.

[816] Sfântul Grigorie de Nissa, M 44, 620B şi 904D-905A.

aproape sigur că acest stih a fost cântat de Domnul şi de ucenicii Lui la sfârşitul Cinei cele de Taină[817].

Credincioşii, ucenicii de astăzi ai lui Hristos, înainte de a pleca din foişor, slăvesc împreună cu Hristos preasfântul nume al Tatălui Ceresc. „În numele Acestuia moartea s-a biruit, demonii au fost înlănţuiţi, cerurile s-au deschis, porţile raiului s-au deschis şi ele, Duhul Sfânt S-a coborât, robii au devenit liberi, duşmanii s-au făcut fii şi moştenitori, oamenii s-au făcut îngeri. Dar ce spun îngeri? Dumnezeu S-a făcut Om, iar omul dumnezeu; cerul s-a unit cu pământul, pământul i-a primit pe Heruvimi, împreună cu ceata de îngeri. Zidul s-a dărâmat, întunericul s-a împrăştiat, lumina a strălucit şi moartea s-a biruit"[818].

În numele Domnului „au fost reuşite nenumărate izbânzi, împărtăşindu-ne cu Sfintele Taine. Psalmistul, gândindu-se la câte lucruri minunate se pot face în numele Domnului, spune: *«Sfânt şi înfricoşător este numele Lui»*. Sfânt este, şi numai gurile sfinte pot să-L slăvească"[819].

* * *

Umple cu bucurie inimile noastre. „De care bucurie se vorbeşte, oare? Cumva de bucuria lumească? N-ar fi cu putinţă... Cei ce spun această rugăciune, vorbesc despre bucuria care nu are nici

---

817 *„Şi după ce au cântat laude, au ieşit la Muntele Măslinilor"* (Matei 26, 30).

818 Sfântul Ioan Gură de Aur, EPEF 5, 386.

819 Idem, EPE 6, 418; Psalmul 110, 9.

o legătură cu viaţa pământească. Vorbesc de bucuria îngerilor, de bucuria cerească. Iar această bucurie nu este cerută într-un mod obişnuit, ci este cerută cu flacără arzătoare în inimă. Pentru că nu spun, dăruieşte, ci umple; nu spun dă-ne nouă, ci dă inimilor noastre, pentru că această bucurie este, mai cu seamă, bucuria inimilor"[820].

* * *

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, miluieşte.

Preotul: Binecuvântarea Domnului peste voi, cu al Său har şi cu a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum şi pururea şi vecii vecilor:

Strana: Amin.

Preotul: Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ţie.

Strana: Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin. Doamne, miluieşte *(de trei ori)*, părinte binecuvintează.

Preotul: Cel ce a înviat din morţi, Hristos, Adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale Sfinţilor, măriţilor şi întru tot lăudaţilor Apostoli, ale Sfântului (N) (*al cărui hram îl poartă biserica*), ale celui între Sfinţi Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului, ale Sfântului (N), a cărui pomenire o săvârşim, ale Sfinţilor şi drepţilor dumnezeieşti

[820] Sfântul Ioan Gură de Aur, EPE 11, 232.

Părinţi Ioachim şi Ana şi pentru ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi, ca un bun şi de oameni iubitor.

Strana: Amin.

Preotul: Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pe noi.

Strana: Amin.

Binecuvântarea Domnului peste voi toţi

Sfântul Simeon al Tesalonicului scrie despre această ultimă binecuvântare a preotului: „Preotul, prin binecuvântarea dată la final poporului, mărturiseşte faptul că prin Pronia Mântuitorului am fost şi vom fi mântuiţi, cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu şi ale tuturor sfinţilor"[821].

Acest final este comentat şi de Cuviosul Nicolae Cabasila: „Preotul se roagă la Dumnezeu să ne miluiască şi să ne mântuiască, pentru că nu avem să arătăm spre mântuirea noastră nimic vrednic, uitându-ne numai la iubirea de oameni a Aceluia care poate să ne scape. De aceea, preotul, în rugăciunea de sfârşit, pomeneşte mulţi mijlocitori care ne vor ajuta în mântuirea noastră şi, mai ales, pe Maica lui Dumnezeu, prin care a venit la noi mila"[822].

---

[821] M 155, 304AB.
[822] EPEF 22, 260.

În final, slujitorul împarte *anafura*. Anafura este darul ce se dă în locul Darului celui mai de preţ: Sfânta Împărtăşanie. Acesta se dă celor care nu s-au împărtăşit în Sfânta Liturghie.

Sfântul Gherman scrie că anafura „se dă credincioşilor în chip de mare binecuvântare"[823], iar Cuviosul Nicolae Cabasila scrie că pâinea care se împarte ca anafură este sfinţită, pentru că din ea s-a săvârşit Sfânta Proscomidie. Credincioşii „primesc această pâine cu toată evlavia şi sărută mâna preotului, care a atins înainte Preasfântul Trup al Mântuitorului Hristos. Sfinţenia, primită de preot de la Hristos, este transmisă acum credincioşilor"[824].

[823] Simeon al Tesalonicului, M 155, 745D-M98, 452D.

[824] EPEF 22, 258. La nota 806 am spus că în primele veacuri Sfânta Liturghie se termina la cuvintele *Cu pace să ieşim*. Mai apoi a fost adăugată *Rugăciunea Amvonului*. După această rugăciune slujitorul nu se mai întorcea în Sfântul Altar, ci împărţea credincioşilor anafura, şi în acest timp aceştia cântau *Fie numele Domnului Binecuvântat* şi Psalmul 33. Când mai târziu a fost adăugată o nouă binecuvântare la final (*Binecuvântarea Domnului peste voi toţi...*) şi *Hristos adevăratul Dumnezeul nostru...*, împărţirea anafurei şi Psalmul 33 au fost mutate înainte de *Pentru rugăciunile...*

EPILOG

În dezvoltarea comentariilor explicative ale Sfintei Liturghii s-a făcut o oarecare încercare de a aduce la cunoştinţă cititorului şi creştinului de astăzi trăirile hristocentrice ale Sfinţilor Părinţi ai Bisericii. Cel care s-a nevoit pentru această lucrare, simte nevoia să ceară iertare iubiţilor fraţi în Hristos, pentru că datorită neputinţei lui duhovniceşti este posibil să nu fi reuşit să transmită esenţa textelor patristice aşa cum ar fi trebuit. Se roagă cu nevrednicie la înfricoşătorul Jertfelnic: „Să nu oprească din cauza păcatelor noastre, Harul Sfântului Duh de la Darurile ce sunt puse înainte".

Cu aceeaşi nevrednicie se roagă şi Sfinţilor Părinţi pentru fraţii noştri, cititorii cei întru Hristos. Şi iarăşi se foloseşte de cuvântul Sfinţilor Părinţi, pentru a pecetlui încercarea lui smerită: „Tot ceea ce am zis, nu am zis de la noi, ci de la Sfinţii Părinţi şi Dascăli, care au învăţat cu mult duh despre aceste Taine"[825].

Cel care citeşte această lucrare, să nu creadă că cele ce au fost spus aici sunt îndeajuns pentru o

---

[825] Simeon al Tesalonicului, M 155, 748A.

tâlcuire completă a Tainelor Sfintei Liturghii. Astfel, să ne imaginăm că cineva, dorind să vadă frumuseţile ascunse ale unui oraş, întâlneşte un şofer şi, urcându-se în maşina acestuia, se uită pe fereastră şi vede doar câteva lucruri ale acestui oraş strălucitor, neavând acces la comorile ascunse ce stau ascunse în el. «Aceasta pentru că eu, care m-am îndepărtat de Hristos şi am devenit mai nevrednic decât ceilalţi, aş fi putut să spun ceva nepotrivit faţă de Acesta. Însă Hristos iubeşte lucrul făcut după putinţă, numai ca acesta să nu fie făcut împotriva dogmelor şi poruncilor Lui.

Dacă vreun cititor găseşte ceva folositor în cele ce am scris, să se roage şi pentru mine la Dumnezeu, ca să-mi ierte păcatele. Apoi să-I mulţumească lui Dumnezeu pentru luminarea minţii, pe care de obicei Dumnezeu o dăruieşte celor care au fost învredniciţi să vadă lucrurile cu inima. Că Acestuia I se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin[826].

---

[826] Teodor Andid, M 140, 468BC; Isaia 24, 16 (traducerea lui Teodotin); Psalmul 75, 5.

CUVÂNT DE ÎNVĂŢĂTURĂ A SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR LA ÎNVIEREA DOMNULUI

De este cineva binecredincios şi iubitor de Dumnezeu, să se bucure de acest praznic frumos şi luminat. De este cineva slugă înţeleaptă, să intre, bucurându-se, întru bucuria Domnului său. De s-a ostenit cineva postind, să-şi ia acum răsplata. De a lucrat cineva din ceasul cel dintâi, să-şi primească astăzi plata cea dreaptă. De a venit cineva după ceasul al treilea, mulţumind, să prăznuiască. De a ajuns cineva după ceasul al şaselea, să nu se îndoiască, nicidecum, căci cu nimic nu va fi păgubit. De a întârziat cineva până în ceasul al nouălea, să se apropie, nicidecum îndoindu-se. De a ajuns cineva abia în ceasul al unsprezecelea, să nu se teamă din pricina întârzierii, căci darnic fiind Stăpânul, primeşte pe cel de pe urmă, ca şi pe cel dintâi; odihneşte pe cel din al unsprezecelea ceas, ca şi pe cel ce a lucrat din ceasul dintâi; şi pe cel de pe urmă miluieşte, şi pe cel dintâi mângâie; şi aceluia plăteşte, şi acestuia dăruieşte; şi faptele le primeşte;

şi gândul îl ţine în seamă, şi lucrul îl preţuieşte, şi voinţa o laudă.

Pentru aceasta, intraţi toţi întru bucuria Domnului nostru; şi cei dintâi, şi cei de al doilea, luaţi plata. Bogaţii şi săracii, împreună bucuraţi-vă. Cei ce v-aţi înfrânat şi cei leneşi, cinstiţi ziua. Cei ce aţi postit şi cei ce n-aţi postit, veseliţi-vă astăzi. Masa este plină, ospătaţi-vă toţi. Viţelul este mult, nimeni să nu iasă flămând. Gustaţi toţi din ospăţul credinţei; împărtăşiţi-vă toţi din bogăţia bunătăţii. Să nu se plângă nimeni de lipsă, că s-a arătat împărăţia cea de obşte. Nimeni să nu se tânguiască pentru păcate, că din mormânt iertare a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului; a stins-o pe ea Cel ce a fost ţinut de ea. Prădat-a iadul Cel ce S-a pogorât în iad; umplutu-l-a de amărăciune, fiindcă a gustat din trupul Lui.

Şi aceasta mai înainte înţelegând-o Isaia, a strigat: Iadul, zice, s-a amărât, întâmpinându-Te pe Tine jos[827]; amărâtu-s-a că s-a stricat. S-a amărât, că a fost batjocorit; s-a amărât, că a fost omorât; s-a amărât, că s-a surpat; s-a amărât, că a fost legat. A primit un trup şi de Dumnezeu a fost lovit. A primit pământ şi s-a întâlnit cu cerul. A primit ceea ce vedea şi a căzut prin ceea ce nu vedea. Unde-ţi este, moarte, boldul? Unde-ţi este, iadule, biruinţa? Înviat-a Hristos şi tu ai fost nimicit. Sculatu-S-a Hristos şi au căzut diavolii. Înviat-a Hristos şi se

---

[827] Isaia 14, 9.

bucură îngerii. Înviat-a Hristos şi viaţa stăpâneşte. Înviat-a Hristos şi nici un mort nu este în groapă; că Hristos, sculându-Se din morţi, începătură celor adormiţi S-a făcut. Lui se cuvine slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

ABREVIERI

B – *Biblioteca Părinţilor Greci, Editura Diaconiei Apostolice, Atena, 1955 ş.a.m.d.*

Eortodromion – *Explicarea cântărilor sărbătorilor Împărăteşti şi a Maicii Domnului,* Veneţia, 1836.

EPE – *Părinţii Greci ai Bisericii,* Tesalonic, 1972.

EPEF – *Filocalia Sfinţilor Neptici şi Asceţi,* Tesalonic, 1978 (parte din EPE).

ETP – *Din izvoare,* Atena, 1968.

Z – *Cuviosul Simeon Noul Teolog, Ta evriskomena,* reeditarea ediţiei lui Dion, Zagoreou, Tesalonic, 1969.

Θεοφανης – Teofan al Niceei, *Cuvânt de învăţătură la Născătoarea de Dumnezeu,* ediţia M. Jugie, Romae, 1935.

Limonariu – Ioan Efkrata şi Sofronie Sofist, *Limonariul vechi,* ediţia a treia, Volos, 1959.

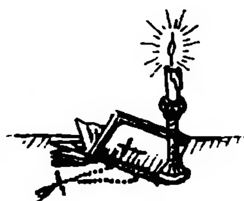
M – Migne, *Patrologia Graeca,* Paris.

Mistagogia – Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia,* Colecţia *Din izvoare,* Atena, 1973.

Pidalion – Ieromonahul Agapie şi Monahul Nicodim, *Pidalionul Sfintei Biserici Ortodoxe, Soborniceşti şi Apostoleşti,* Atena, 1957.

SC – *Sources Chretiennes,* Paris.

Φ – *Filocalia Sfinţilor Neptici,* Atena, 1957-1963.

CUPRINS

Prin Sfânta Împărtăşanie ne facem "cramă" în care ținem Preasfântul Sânge al Lui Hristos, ne facem brutării în care ținem Preasfântul Lui Trup. Sfântul Părinte Ioan Hrisostom spune că atunci când Îl primeşti pe Hristos înăuntrul tău, "te amesteci cu Sfântul lui Trup, cu Trupul Domnului, care se găseşte în ceruri". Preacinstit Sângele Stăpânului se amestecă cu persoana noastră; ne schimbă viața. "O face liniştită şi curată, conducând-o spre nemărginita frumusețe".

Editura BUNAVESTIRE